RUDOLF STEINER

CONSIDERAȚII ESOTERICE ASUPRA LEGĂTURILOR KARMICE

VOLUMUL V

GA 239

Considerații esoterice asupra legăturilor karmice

VOLUMUL I	Douăsprezece conferințe, prezentate la Dornach în 16, 17, 23 și 24 februarie, 1, 2, 8, 9, 15, 16, 22 și 23 martie 1924 (GA 235)
VOLUMUL II	Șaptesprezece conferințe, prezentate la Dornach în 6, 12, 23, 26 și 27 aprilie, 4, 9, 10, 11, 16, 18, 29 și 30 mai, 4, 22, 27 și 29 iunie 1924 (GA 236)
VOLUMUL III	Legăturile karmice din cadrul Mișcării antroposofice. Unsprezece conferințe, prezentate la Dornach în 1, 4, 6, 8, 11, 13 și 28 iulie, 1, 3, 4 și 8 august 1924 (GA 237)
VOLUMUL IV	Viața spirituală a prezentului în relație cu Mișcarea antroposofică. Zece conferințe, prezentate la Dornach în 5, 7, 10, 12, 14, 16, 18, 19, 21 și 23 septembrie, precum și „ultima cuvântare”, din 28 septembrie 1924 (GA 238)
VOLUMUL V	Șaisprezece conferințe, prezentate la Praga între 29 și 31 martie și în 5 aprilie, la Paris, între 23 și 25 mai, și la Breslau, între 7 și 15 iunie 1924 (GA 239)
VOLUMUL VI	Cincisprezece conferințe: la Berna în 25 ianuarie și 16 aprilie, la Zürich în 28 ianuarie, la Stuttgart în 6 februarie, 9 aprilie și 1 iunie, la Arnheim între 18 și

20 iulie, la Torquay în 12, 14 și 21 august, și la Londra, în 24 și 27 august 1924 (GA 240)

În legătură cu tema „Reîncarnare și karmă" indicăm și următoarele volume din Operele Complete ale lui Rudolf Steiner:

Reîncarnare și karmă**, reprezentări necesare din punctul de vedere al științelor moderne ale naturii* – ***Cum acționează karma, 1903 (în volumul «Lucifer-Gnosis», GA 34, și ca lucrare separată)

Principiul economiei spirituale cu privire unele probleme ale reîncarnării – *Un aspect al conducerii spirituale a omenirii*, 1909 (GA 109/111)

Manifestările karmei, 1910 (GA 120)

***Istorie ocultă**. Considerații esoterice asupra unor raporturi karmice ale unor personalități și evenimente din istoria lumii*, 1911 (GA 126)

Reîncarnare și karmă și importanța lor pentru cultura și civilizația actuală, 1912 (GA 135)

CUPRINS

CUPRINS PE LARG [Notă] 7

CONSIDERAȚII KARMICE ASUPRA CORELAȚIILOR KARMIC-ISTORICE 11

PRIMA CONFERINȚĂ 11

CONFERINȚA A DOUA 22

CONFERINȚA A TREIA 42

CONFERINȚA A PATRA 64

ANTROPOSOFIA CA BAZĂ A CUNOAȘTERII SPIRITUALULUI DIN LUME ȘI DIN OM ȘI CA IMPULS SUFLETESC PENTRU O VIAȚĂ MORALĂ ȘI RELIGIOASĂ 83

CONFERINȚA A CINCEA 83

CONFERINȚA A ȘASEA 96

CONFERINȚA A ȘAPTEA 111

KARMA CA PLĂSMUIRE A DESTINULUI VIEȚII UMANE 132

CONFERINȚA A OPTA 132

CONFERINȚA A NOUA 147

CONFERINȚA A ZECEA 167

CONFERINȚA A UNSPREZECEA 186

CONFERINȚA A DOUĂSPREZECEA 203

CONFERINȚA A TREISPREZECEA.....223
CONFERINȚA A PAISPREZECEA.....243
CONFERINȚA A CINCISPREZECEA.....262
CONFERINȚA A ȘAISPREZECEA.....281
NOTE.....300

CUPRINS PE LARG [Notă]

CONSIDERAȚII KARMICE ASUPRA CORELAȚIILOR KARMIC-ISTORICE

PRIMA CONFERINȚĂ — *Praga, 29 martie 1924*

Eroarea civilizației noastre. Înțelepciunea originară. Iluminarea în Misterii și Învățătorii originari. Entitățile lunare și entitățile solare. Puncte de vedere pentru înțelegerea destinului uman. Garibaldi.

CONFERINȚA A DOUA — *Praga, 30 martie 1924*

Cronica Akasha. Spațiul negativ al Soarelui și ființele solare. Comlucrarea Ierarhiilor și influența lor asupra omului după moarte. Trupul eteric sesizează misterele astrelor în existența de după moarte. Pregătirea și elaborarea organelor viitoare ale omului prin intermediul scrierii morale și eterice a astrelor. Relații sufletești care conduc dintr-o viață pământească în alta; transformarea acestor puteri. Pătrunderea esenței bolii.

CONFERINȚA A TREIA — *Praga, 31 martie 1924*

Viața omului în trup fizic în domeniul ordinii naturale, și în trup spiritual în domeniul Ierarhiilor superioare. Imaginile și acțiunile lumii spirituale se dezvăluie omului și provoacă în el, când coboară spre Pământ, dorința unei compensări. – Misterul de pe Golgotha și mahomedanismul. Influența arabismului și a Cruciadelor asupra formelor de gândire europene. Curtea lui Harun al Rashid, cultivarea științelor și artelor. Baco de Verulam și Amos Comenius. Evoluția sufletelor de la o epocă la alta. Realități privite din punct de vedere istoric.

CONFERINȚA A PATRA — *Praga, 5 aprilie 1924*

Înțelegem natura umană numai dacă înțelegem Cosmosul. Exemple referitoare la transportarea acțiunilor dintr-o viață în alta. Tovarășii lui Garibaldi. Lord Byron.

Marx. Muavija – Wilson. – Cei născuţi de două ori. O epopee dramatică pierdută despre Misterul solar: transformarea entităţii umane prin jertfa intelectului. Maurice Maeterlinck despre Rudolf Steiner.

ANTROPOSOFIA CA BAZĂ A CUNOAŞTERII SPIRITUALULUI DIN LUME ŞI DIN OM ŞI CA IMPULS SUFLETESC PENTRU O VIAŢĂ MORALĂ ŞI RELIGIOASĂ

CONFERINŢA A CINCEA — *Paris 23 mai 1924*

Distrugerea Primului Goetheanum şi Congresul de Crăciun 1923/1924 ca nou impuls pentru mişcarea antroposofică. – Fiinţa omului în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, considerată sub cele trei aspecte: al „morţii", al „dispariţiei vieţii pământeşti", şi al „stelelor", pe baza treptelor de cunoaştere: Imaginaţia, Inspiraţia şi Intuiţia. Sfera Lunii. Întâlnirea cu Învăţătorii originari al omenirii. Modelul personajului Strader. Pătrunderea sufletului în Cosmos, trăirea retrospectivă a vieţii pământeşti ca prim germene pentru o nouă încarnare. Trăirea suferinţelor pricinuite altor oameni.

CONFERINŢA A ŞASEA — *Paris, 24 mai 1924*

Natura vindecării. Misterul sferei lui Mercur. Regiunea existenţei venusiene. Viaţa pe Soare. Compensarea răului din om în această sferă.

CONFERINŢA A ŞAPTEA — *Paris, 25 mai 1924*

Ierarhiile regiunii solare. – Intervenţia lui Christos în sfera solară. – Ascensiunea sufletului uman spre existenţa de pe Marte, Jupiter şi Saturn. – Formarea karmei pentru noua viaţă pământească în aceste regiuni din perspectiva Ierarhiilor superioare. Amprenta individuală pe care o primeşte karma la trecerea prin aceste trei sfere, prezentată cu ajutorul a trei exemple: Voltaire (Marte), Victor Hugo (Saturn) şi Eliphas Lévi (Jupiter).

KARMA CA PLĂSMUIRE A DESTINULUI VIEȚII UMANE

CONFERINȚA A OPTA — *Breslau, 7 iunie 1924*

Sfera Lunii şi Învăţătorii originari ai omenirii. Primul germene al karmei.

CONFERINȚA A NOUA — *Breslau, 8 iunie 1924*

Formarea predispoziţiilor karmei în lumile stelare.

CONFERINȚA A ZECEA — *Breslau, 9 iunie1924*

Sufletele umane se apropie treptat de Ierarhiile spirituale ridicându-se spre sferele planetare. Omul ca purtător al devenirii istorice a lumii. Sfera înţelepciunii a lui Jupiter. Heinrich Heine. Voltaire. Goethe. Eliphas Lévi.

CONFERINȚA A UNSPREZECEA — *Breslau, 10 iunie 1924*

Efecte ale karmei în istoria lumii. Sfera lui Saturn şi facultatea de amintire cosmic-universală a fiinţelor saturniene. Friedrich Schiller. Ernst Haeckel. Victor Hugo.

CONFERINȚA A DOUĂSPREZECEA — *Breslau, 11 iunie 1924*

Importanţa karmei în viaţa umană individuală. Karma trecută şi karma în devenire. Exemple din „Viaţa mea": profesorul de geometrie, Lord Byron. Garibaldi.

CONFERINȚA A TREISPREZECEA — *Breslau, 12 iunie 1924*

Viaţa de gândire trează, viaţa de simţire visătoare şi viaţa de voinţă care doarme. Facultate de amintire şi limbaj. Perioadele de vârstă în raportul lor cu viaţa pre-pământească şi cu viaţa pământească precedentă. Consideraţii istorice în legătură cu observaţiile făcute asupra propriei karme. Harun al Rashid şi Baco de Verulam. Amos Comenius. Woodrow Wilson.

CONFERINȚA A PAISPREZECEA — *Breslau, 13 iunie 1924*

Metodica cercetării karmei.

CONFERINȚA A CINCISPREZECEA — *Breslau, 14 iunie 1924*

Momentul trezirii şi al adormirii în raport cu trecutul karmic şi cu karma în devenire. Modelarea karmei în timpul somnului. Cunoştinţe terapeutice.

CONFERINȚA A ŞAISPREZECEA — *Breslau, 15 iunie 1924*

Efectele comportamentului nostru moral-sufletesc şi transformarea acestora datorită legăturii cu Ierarhiile în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Influenţa karmei trecute asupra formării capului. Karma în devenire acţionând în sistemul metabolismului şi al membrelor. Pestalozzi. Sarcina cultural-istorică a antroposofiei

NOTE

CONSIDERAȚII KARMICE ASUPRA CORELAȚIILOR KARMIC-ISTORICE

PRIMA CONFERINȚĂ

Praga, 29 martie 1924

Aş dori să încep aceste conferinţe pentru membri [Nota 1] arătându-vă astăzi cum antroposofia, pur şi simplu prin faptul că îi prezintă omului cercetările ei, eliberează întreaga conştienţă umană de greutatea pământească. Abia dacă este posibil astăzi ca un om situat în sânul civilizaţiei generale să creadă altceva decât că între naştere şi moarte el aparţine cu viaţa sa şi Pământului. Tot restul, apartenenţa la o lume spirituală, nu este, de cele mai multe ori, decât o credinţă, o presimţire sau ceva de acest fel. Într-adevăr, pentru omul de astăzi, care trebuie să-şi facă educaţia şi să-şi formeze întreaga cultură în cadrul civilizaţiei actuale, abia dacă este posibilă o cercetare privind apartenenţa omului la altceva decât la ceea ce există pe Pământ. Şi totuşi, tocmai această credinţă, că omul ar depinde numai de condiţiile pământeşti, este marea eroare a civilizaţiei noastre, a întregii noastre vieţi spirituale contemporane, aş putea spune chiar, a întregii lumi occidentale şi centrale. Numai Orientul a păstrat, deşi sub o formă decadentă, o conştienţă a apartenenţei şi legăturii omului cu puterile şi forţele cosmice suprasensibile ce se află de jur împrejurul Pământului. În timpurile vechi, omul se simţea, în fiinţa sa de om, dependent de stele, aşa cum se simţea dependent de plantele şi de animalele care cresc şi se deplasează pe Pământ. Odinioară se ştia că Luna nu este doar un trup cosmic fizic ce pluteşte în spaţiul din jurul Pământului.

Astăzi, oamenii nu caută mult mai departe, ei caută, cel mult, să știe dacă pe Lună se află sau nu munți sau apă, și emit în legătură cu aceasta tot felul de ipoteze. Dar nu se preocupă de nimic altceva în legătură cu Luna, și încă și mai puțin în legătură cu alte trupuri cerești, cărora le examinează doar caracteristicile fizice. În vremurile mai vechi era cu totul altfel în această privință. Omul se știa atunci dependent de trupurile cerești, așa cum se știe astăzi dependent de Pământ.

Aș dori să pornesc de la un aspect care are o anumită importanță științifică, un aspect care poate unora nu le este simpatic, dar care este, totuși, ceva ușor. Am subliniat adesea în conferințele antroposofice faptul că în cazul omului, chiar dacă îl studiem din punct de vedere pur științific, viața lui pământească oferă dovada că în formarea sa intervine un element suprapământesc. Știința crede că primul germene, celula-ou, este trupul cel mai complicat ce poate exista pe Pământ. Ea reflectează la complexitatea structurii pe care ar avea-o celula-ou. Ea spune că – prin descoperirile făcute în ultima vreme – se constată că atomul este ceva absolut minunat, și molecula cu atât mai mult! Iar un lucru cum este celula e ceva teribil de complicat. – Dar nu așa stau lucrurile cu celula-ou; în realitate, ea nu se prezintă deloc ca un trup complicat, ea se prezintă ca un haos. Întreaga structură chimico-fizică s-a distrus în celula-ou și, înainte de a putea lua naștere o ființă vie, celula-ou trebuie să fie redusă la starea de neant haotic. Tocmai acesta este sensul fecundării, acela de a aduce celula-ou la starea de haos, astfel încât în organismul matern se află o materie complet disociată. Acesta este sensul procesului care are loc în trupul matern, faptul că aici există un haos complet. Luați un cristal: Cosmosul nu poate acționa asupra cristalului, care are muchii rigide:

dacă avem o plantă, şi ea are o formă solidă, nici asupra ei nu poate acţiona Cosmosul, şi la fel este şi la animal. Acesta este sensul fecundării, de a face din celula-ou un haos. Abia atunci întregul Cosmos înconjurător poate acţiona asupra acestui germene, şi apoi omul este efectiv format din Cosmos, în aşa fel încât adevărata fiinţă spiritual-sufletească a omului, care provine din vieţi pământeşti anterioare, poate pătrunde în el.

Din punct de vedere al concepţiilor actuale, acest lucru este un nonsens, dar acest nonsens este adevărul. Lucrul teribil al epocii noastre este faptul că, din cauza concepţiilor curente, noi suntem obligaţi să vorbim de un aparent nonsens când spunem adevărul. Desigur că puteţi spune: Ceea ce afirmi tu aici este rezultatul viziunii oculte; dar acest lucru poate fi el dovedit? – Acest lucru poate fi şi el dovedit; şi oamenii care pot s-o facă sunt mai numeroşi decât se crede de obicei. Dar există şi o dovadă exterioară pentru acest fapt. Avem o dovadă exterioară remarcabilă, care a fost obţinută în cadrul Institutului nostru de cercetări biologice din Stuttgart. Acolo s-au făcut cercetări cu privire la funcţionarea splinei. Dumneavoastră poate ştiţi că splina a fost considerată întotdeauna un organ foarte problematic. Se povestea că la un examen, profesorul l-a întrebat pe candidat: „Puteţi să-mi spuneţi ceva despre splină?" Candidatul reflectă şi mormăi dezamăgit: „Am uitat." Şi profesorul spuse: „Ce păcat! Nici un om nu a ştiut vreodată ceva despre splină, dumneavoastră eraţi singurul care aţi ştiut ceva, şi aţi uitat!"

Eu am indicat o anumită metodă, constitută pe bazele ştiinţei spirituale, conform căreia *doamna dr. Kolisko* [Nota 2] a studiat funcţionarea splinei. Această metodă este, ce-i drept, criticată, dar ea se va impune, căci este cu adevărat

exactă. Şi iată că s-a descoperit ceva. Unele lucruri trebuie să le facem nu cum ne îndeamnă inima, ci fiindcă alţii folosesc această metodă. Noi am hotărât, aşadar, să operăm nişte iepuri de casă şi să le extirpăm splina. Aceasta nu este vivisecţie, ci o simplă operaţie, şi noi am făcut totul pentru ca animalele să nu sufere. Dar unul dintre iepuri a murit pentru că a răcit, anume pentru că nu a fost dus imediat după operaţie într-o cameră încălzită.

La ce trebuia să ne aşteptăm? Noi extirpasem splina şi, datorită acestui fapt, se întâmplase ceva în locul unde se aflase splina, acest loc fiind expus de acum înainte acţiunii Cosmosului. Atâta timp cât splina este la locul ei, Cosmosul nu poate face nimic; dar dacă organul este extirpat, acolo nu se mai află decât splina eterică. Şi atunci splina eterică se comportă conform intervenţiei Cosmosului. La ce trebuia să ne aşteptăm? La faptul că în locul splinei să apară ceva, o formă cosmică, o copie a naturii cosmice, cu alte cuvinte, o formă sferică. Şi, într-adevăr! Practicând disecţia iepurelui, noi am găsit un foarte mic organ de formă sferică ce se formase ulterior sub influenţa Cosmosului – întru totul corespunzător acestei concepţii conform căreia celula-ou se prezintă ca un trup haotic –, după ce am suprimat condiţia care îi permitea numai Pământului să acţioneze. Astfel, conduşi de karmă, am ajuns să deţinem o dovadă exterioară pentru ceea ce trebuie să afirmăm într-un domeniu absolut special.

Lucrurile stau, într-adevăr, în aşa fel încât astăzi omul care îşi dezvoltă sensibilitatea pe baza civilizaţiei actuale nu poate face altfel decât să se limiteze la ceea ce există în cadrul civilizaţiei pământeşti, şi nu îşi îndreaptă deloc privirea spre depărtările universului.

Trebuie să vă amintesc acum, pentru a pune bazele următoarelor expuneri, că în cartea mea ***Ştiinţa ocultă*** se

descrie cum Luna actuală s-a separat de Pământ, după ce constituise un singur trup cu Pământul. Este un lucru pe care ni-l arată viziunea clarvăzătoare, dar care este deja admis şi de ştiinţa actuală. Mai ales în aceşti ultimi ani a apărut o mişcare literară care se bazează – deşi într-un mod eronat – pe această legătură a Lunii cu Pământul [Nota 3]. Trebuie să devenim conştienţi de faptul că Luna, aşa cum o vedem noi astăzi pe cer, forma odinioară un singur trup cu Pământul, că ea a fost expulzată din Pământ, dacă mă pot exprima astfel, şi de un anumit timp se învârte în jurul Pământului.

Trebuie să menţionez acum un al doilea fapt. Acesta se referă la evoluţia sufletesc-spirituală a oamenilor în existenţa pământească. Chiar şi o examinare pur exterioară a ceea ce au realizat oamenii pe Pământ ne arată că a existat odinioară un fel de înţelepciune originară. Desigur, aceasta nu a fost dată în formele intelectuale care se cer astăzi; ea era comunicată mai mult sub o formă imaginativ-poetică. Din această adevărată înţelepciune originară, prezentă pe Pământ în acea epocă în care încă nu exista scrisul, din această adevărată înţelepciune originară nu a mai rămas, bineînţeles, nimic. Dar ceea ce s-a păstrat sunt legendele, miturile, minunata literatură a Vedelor, Vedanta, scrierile Orientului. Cel care se adânceşte în ele – dar nu ca *Deussen* [Nota 4], care vede doar aspectul cel mai exterior şi care este considerat un traducător celebru –, cel care se poate adânci cu adevărat în ceea ce există aici, acela simte o profundă veneraţie în faţa înţelepciunii infinite care se află acolo, numai că aceasta apare într-o formă poetică, în imagini. Şi el va avea sentimentul că în spatele acestui lucru trăia ceva inexprimabil, care nu a fost aşternut pe hârtie şi care era poate mai măreţ şi mai plin de sens: o înţelepciune originară.

Cum a trăit această înţelepciune originară? În sfera acestei înţelepciuni, lucrurile nu se petreceau aşa cum se petrec astăzi, atunci când studiem aşezându-ne la masă pentru a asimila conţinutul unor cărţi, sau întreprindem alte lucruri de acest fel, ajungând astfel în mod treptat să ştim ceva. Orice om care, în acea epocă, ajungea la o anumită pătrundere a lucrurilor, ştia ce este inspiraţia, el ştia citi în lume – nu în cărţi –, dacă se transpunea în dispoziţia sufletească necesară. El ştia că atunci ceva îl adumbreşte, că el este iluminat lăuntric. Această iluminare lăuntrică era considerată tot atât de reală pe cât de reală este pentru noi citirea cărţilor. Omul ajungea să-şi cucerească raportul său cu spiritualul din lume prin faptul că era condus de preotul-hierofante din Misterii pentru a putea face el însuşi experienţa iluminării. Şi ceea ce se învăţa în cadrul Misteriilor îl conducea pe om la această experienţă a iluminării. El nu credea că iluminarea îi vine dintr-un loc oarecare pierdut în nori, cam aşa cum ar fi dacă noi, când am auzi astăzi nişte cuvinte rostite în spatele unui paravan nu am crede că acolo există un om care vorbeşte, ci am crede că aceste cuvinte murmurate în spatele paravanului provin dintr-o sursă nedeterminată. Exact aşa cum noi nu am crede, auzind aceste cuvinte, că ele provin dintr-o sursă nedeterminată, ci am presupune că în spatele a ceea ce percepem există o fiinţă, cel care avea acces la iluminare ştia că există pe Pământ fiinţe care nu sunt încarnate în mod fizic, dar care, prin intermediul iluminării, sunt marii Învăţători ai omenirii. – Omul era conştient de faptul că el are un trup de carne şi sânge, dar că se află în mijlocul unor fiinţe umane care nu au un trup din carne şi sânge, ci sunt fiinţe eterice, şi ele sunt prezente pentru a conferi iluminarea, care este conţinutul înţelepciunii originare. Astfel, omul ştia că Pământul nu

este populat numai de oameni alcătuiţi din carne şi sânge, ci şi de alte fiinţe, care au un trup eteric.

Când examinăm o asemenea problemă, noi trebuie, firește, să ne eliberăm de prejudecata conform căreia omenirea ar fi trăit așa cum este ea constituită astăzi încă din timpul de când datează această cunoaștere originară; căci la o astfel de prejudecată se adaugă nedeterminarea, și dacă s-a parcurs acest imprecis și nedeterminat, se ajunge la ideea de om-maimuță, sau de maimuță-om. Căci acesta este, în realitate, un mod foarte ciudat de a vedea lucrurile! Ceea ce poate spune istoricul nu este valabil decât pentru câteva secole: oamenii erau asemănători cu ceea ce sunt astăzi, desigur, nu tot atât de inteligenţi, totuşi, asemănători cu cei de astăzi. Ei nu au devenit atât de inteligenţi ca noi decât în cursul ultimelor secole; dar, făcând abstracţie de inteligența noastră mai mare, ei au fost asemănători cu noi. – Egiptenii erau superstiţioşi, ei aveau mumii; – dar ni-i imaginăm, în mare, ca pe oamenii de astăzi, făcând abstracţie de inteligenţă! Înainte de aceasta însă, a existat o perioadă despre care nu se ştie nimic. Dar după această perioadă despre care nu se ştie nimic şi care a durat mult timp, au apărut oamenii-maimuţă.

Vedeţi dumneavoastră, aceasta este o concepţie de care trebuie să ne eliberăm. Omul a populat Pământul înaintea animalelor, numai că sub o altă formă, el este fiinţa cea mai veche. Dumneavoastră puteţi citi aceasta în cartea mea ***Ştiinţa ocultă***. Şi astfel, oamenii care au trăit pe atunci vieţuind vechii Învăţători originari, care încă nu aveau trupuri umane şi trăiau în trupuri spirituale, aceşti oameni au trăit şi ei experienţa faptului că, în momentul separării Lunii, pe care au trăit şi ei – noi înşine am trăit acolo –, aceste fiinţe care trăiau printre ei ca Învăţători originari au ajuns în Cosmos, şi de atunci nu locuiesc pe

Pământ, ci pe Lună. Astfel încât, de fapt, trebuie să avem în vedere că nu numai substanţa fizică a Lunii s-a separat de Pământ, ci şi entităţile care de atunci şi până în prezent locuiesc din punct de vedere spiritual pe Lună. Ei bine, despre aceste entităţi putem spune, chiar şi din punct de vedere ştiinţific, că ele s-au îndepărtat şi că locuiesc pe Lună – ele nu sunt supuse în acelaşi fel naşterii şi morţii, ca omul –, pe când Luna şi-a pierdut de multă vreme substanţele şi le-a transformat.

Aici s-a petrecut ceva asemănător cu ceea ce se întâmplă cu omul. Ei bine, gândiţi-vă că din şapte în şapte ani omul îşi reînnoieşte complet substanţele fizice! Este o greşeală să credem că se menţine acelaşi trup care exista acum câţiva ani. Materia fizică s-a schimbat, fiinţa spiritual-sufletească a rămas. În această privinţă, ştiinţa cunoaşte bine realitatea, dar nu ţine deloc seama de ea. Odată, cu ocazia unei conferinţe, am fost întrebat: Se spune că albinele, ca roi de albine, au o anumită legătură cu apicultorul şi, când el moare, dacă era ataşat de albinele sale, roiul îşi dă seama de aceasta şi adesea moare şi el. Cum se poate întâmpla aşa ceva? Că doar albinele individuale n-or fi având facultatea de a-l cunoaşte pe om, iar roiul nu este altceva decât o sumă de albine individuale! – Dar lucrurile nu stau chiar aşa, roiul nu este deloc suma albinelor individuale. Eu am folosit comparaţia următoare: În urmă cu două decenii, erau doi oameni. Unul a plecat în America, celălalt a rămas; primul revine din America după cincisprezece ani, şi îşi recunoaşte prietenul. Importante nu sunt diferitele părţi; din substanţa iniţială nu a mai rămas nimic. Şi, la fel, nu albinele individuale sunt ceea ce are importanţă, ci inteligenţa roiului, care nu este foarte diferită de aceea a unui om. Şi noi, ca oameni, suntem altceva decât celulele noastre, decât organele noastre luate

izolat. Din prietenii care au asistat aici la conferinţele mele acum zece ani nu a mai rămas nimic fizic, ci numai sufletesc-spiritualul; şi, la fel, pe Lună nu a mai rămas de mult nimic din substanţa care s-a separat cândva de Pământ; ea a fost în mai multe rânduri înlocuită din Cosmos. În schimb, entităţile sunt prezente. Faptul că aceste entităţi au rămas, totuşi, active faţă de omenirea de pe Pământ, apare foarte clar pentru o adevărată cercetare bazată pe iniţiere. Acest fapt apare când luăm în considerare cu mai multă precizie ceea ce numim karmă. Vreau să încep astăzi să vorbesc despre aceasta, şi vom continua aceste consideraţii în conferinţele următoare.

Când întâlnim un om, noi nu dăm de obicei suficientă atenţie felului în care ne-am orientat, de fapt, întreaga viaţă pământească pentru a ajunge la această întâlnire. Şi, făcând cunoştinţă cu un om, există două posibilităţi. Fiţi numai atenţi la acest lucru, şi veţi vedea că, mai mult sau mai puţin clar, apare situaţia despre care vă vorbesc acum. Facem cunoştinţă cu un om. Adesea, ne legăm îndeaproape de acest om, indiferent că e frumos sau urât, inteligent sau prost, oricum ar fi, intrăm într-o strânsă legătură cu el. Această relaţie se ridică la suprafaţă din lăuntricul nostru. Avem, astfel, una din posibilităţi, sub forma sa extremă. Cealaltă posibilitate este aceasta: Facem cunoştinţă cu un om, şi nu simţim prezenţa acestei legături lăuntrice, ci avem ocazia să ne facem despre el o impresie intelectuală sau morală. Putem să-l descriem în mod exact. Pentru noi este ceva neplăcut să vorbim despre primul om când ne aflăm în compania cuiva care îl cunoaşte, căci avem sentimentul că a-l descrie este ceva neplăcut, căci relaţia noastră cu acel om este de natură lăuntrică. Pe celălalt, noi îl putem descrie foarte bine, putem spune: El este inteligent, sau prost, putem să-i descriem până şi forma

exactă a nasului; dar trăim fără a participa lăuntric la ceea ce este acest om. Avem uneori nişte întâlniri – abia am făcut cunoştinţă cu cineva, că şi începem să-l visăm pe acel om, îl visăm mereu. Dar la fel de bine cunoaştem un alt om, pe care îl vedem în fiecare zi şi nu îl visăm deloc. Lăuntricul nostru nu este atât de puternic luat în stăpânire ca să-l visăm. Rar se întâmplă aşa ceva, dar există asemenea cazuri, cum a fost cel al lui *Garibaldi* [Nota 5]: el a simţit existenţa legăturii lăuntrice fără să fi existat vreo relaţie personală directă. Căci la Garibaldi este foarte interesant să ştim cum a găsit-o el pe prima lui soţie. El era atât de puţin preocupat de lumea exterioară, încât nu se interesa deloc de femei. În cursul unei călătorii pe mare, navigând de-a lungul coastei braziliene, el şi-a îndreptat binoclul spre pământ şi a zărit o fată: În acel moment, pentru el a fost clar că ea trebuia să-i devină soţie. În mare grabă, el şi-a îndreptat nava spre pământ, unde a întâlnit un bărbat care l-a întâmpinat prietenește şi l-a întrebat dacă nu vrea să cineze cu el. Garibaldi a acceptat. Acesta era tatăl fetei pe care o zărise de departe pe ţărm! Chiar înainte de a fi servită cina, Garibaldi i-a spus – el nu vorbea decât italiana, ea nu vorbea decât portugheza –, Garibaldi i-a spus că ea trebuie să devină a lui pentru toată viaţa. Dar ea l-a înţeles, totuşi, şi astfel s-a legat una dintre cele mai frumoase relaţii de iubire. Acest caz extrem arată că exista aici o legătură karmică. A fost ceva eroic în comportamentul acestei femei, în modul în care s-a purtat. Ea l-a însoţit în luptele sale din America de Sud, şi când a aflat vestea că el ar fi fost ucis, a plecat să-l caute pe câmpul de luptă. În această situaţie şi-a adus ea pe lume copilul. Pentru a-i ţine de cald, ea a trebuit să şi-l lege la gât cu o eşarfă.

Prin aceste experienţe, Garibaldi s-a integrat bine în viaţă. Soţia lui a murit, şi el s-a recăsătorit cu alta. De

aceasta s-a apropiat într-o manieră foarte burgheză; dar căsătoria respectivă nu a durat decât o zi!

Acestea sunt nişte lucruri pe care ni le pune sub ochi karma, şi care ne arată, dacă le acordăm atenţie, că omul poate, în ceea ce priveşte karma, să se comporte faţă de alţii în două feluri diferite. Împrejurările karmice sunt absolut diferite, după cum omul simte existenţa acestei legături lăuntrice, sau el nu îl poate descrie pe celălalt decât din punct de vedere exterior.

Ei bine, tocmai când examinăm asemenea experienţe karmice în cazul cărora, la un prim contact cu un alt om, frumuseţea sau urâţenia nu contează, şi din interiorul fiinţei ţâşneşte impulsul de a ne lega de acel om, atunci suntem conduşi spre influenţa acelor entităţi pe care le-am descris drept Învăţătorii originari care sunt activi şi astăzi, dar din exterior, din Cosmos. De aceste relaţii se ocupă, în primul rând, acei locuitori ai Lunii, care, prin aceste legături şi dincolo de aceste legături, participă în modul cel mai intim la evoluţia omenirii pământeşti.

Şi, aşa cum există entităţi lunare, există, de asemenea, entităţi solare, care ţin de Soare. La fel, există acel fel de relaţii în cazul cărora noi îl putem descrie pe celălalt om într-un mod mai exterior. În acest caz, fiinţele solare sunt cele care se preocupă de ceea ce s-a legat între un suflet uman şi altul.

Astfel, considerând relaţiile pur umane, noi suntem conduşi, în primă instanţă, de la Pământ spre Soare şi spre Lună. Şi putem spune că există relaţii umane în care vedem activitatea Lunii, şi altele în care vedem activitatea Soarelui. Şi astfel, suntem conduşi din treaptă în treaptă: de la Pământ spre Cosmos.

Astăzi am putut doar să începem aceste consideraţii; le vom continua mâine şi în conferinţele următoare.

CONFERINȚA A DOUA

Praga, 30 martie 1924

Ieri am început să indic câteva puncte de vedere privind înțelegerea destinului uman, şi am arătat cum poate fi trezită din nou în om o presimțire a felului în care domnește destinul atunci când în viața sa intervin niște experiențe importante. Şi spuneam: Să presupunem că la o anumită vârstă cineva întâlnește un alt om; să presupunem că această întâlnire are ca urmare desfășurarea pe mai departe a destinului celor doi oameni care se întâlnesc, că această desfășurare ar antrena, de asemenea, o transformare decisivă a vieții pe care ei au dus-o până atunci. Când are loc un asemenea eveniment, ar fi absurd ca tot ceea ce a trăit omul până atunci pe Pământ să nu aibă nici o legătură cu acest eveniment. De altfel, lucrurile nu așa stau. Căci o observare imparțială a celor ce s-au petrecut mai înainte arată în mod clar că, propriu-zis, aproape fiecare pas pe care l-a făcut în viață era orientat în direcția acestei întâlniri. Ne putem întoarce în urmă până la copilărie, întotdeauna se va dovedi că acțiunea pe care am săvârşit-o, foarte îndepărtată în timp de această experiență, că întreg drumul pe care l-am urmat în viață era orientat spre acest eveniment, ca şi cum l-am fi făcut în mod conştient şi în urma unei reflecții. Şi tocmai o asemenea observare este capabilă să-i indice omului ceea ce noi, în cadrul antroposofiei, trebuie să numim legături karmice.

Am arătat apoi cum întâlnirile cu oamenii iau forme diferite, şi v-am menționat două cazuri extreme: Întâlnim un om, ia naştere față de el absolut imediat o relație de viață, oricare ar fi aspectul său exterior, oricare ar fi

impresia estetică pe care ne-o face acest om. Nu ne preocupăm de însuşirile sale specifice. Din fiinţa noastră lăuntrică urcă ceva care ne atrage spre el. Întâlnim alţi oameni faţă de care nu se manifestă un asemenea imbold interior. Atunci suntem mai atenţi la însuşirile care se revelează din punct de vedere exterior simţurilor noastre, facultăţii noastre de reprezentare, sensibilităţii noastre estetice. Faptul acţionează, spuneam eu, până în vise. Oamenii din prima categorie ne preocupă de îndată ce, în timpul nopţii, Eul şi trupul astral au părăsit trupul fizic şi trupul eteric. Apar visele despre ei. Acestea sunt semne că prin întâlnirea respectivă noi am trezit ceva în lăuntrul nostru. Întâlnim alţi oameni, pe care nu îi putem visa, pentru că ei nu au trezit ceva în noi, pentru că nimic nu urcă la suprafaţă din interiorul nostru. Le suntem, poate, foarte apropiaţi, dar nu îi visăm, pentru că ei nu trezesc în noi nimic care ar putea ajunge până la trupul nostru astral şi la organizarea Eului nostru.

Am făcut apoi o legătură între ceea ce se întâmplă aici şi forţele cu care este unit omul în afara domeniului pământesc, forţele de care actuala concepţie despre lume nu ţine deloc seama, forţe care intervin din mediul cosmic, de dincolo de Pământ, acţionând asupra acestuia. Şi am arătat cum trebuie să facă omul legătura între aceste forţe, a căror acţiune provine de la entităţile spirituale lunare, şi propriul trecut. Da, dragii mei prieteni, când întâlnim un om şi imediat din lăuntrul nostru urcă ceva care face ca noi să fim atraşi spre el, în noi acţionează trecutul.

Dar felul în care se leagă între ele aceste lucruri ne devine clar numai atunci când în locul observaţiei exterioare care presimte ceva apare ştiinţa iniţiatică, şi aceasta poate pune cu adevărat în lumină legăturile lăuntrice. Iniţiatul, în faţa căruia se deschide lumea

spirituală, face aceste două feluri de experienţe despre care am vorbit, şi anume cu o intensitate mult mai mare decât le poate face conştienţa obişnuită. În primul caz, în care conştienţa obişnuită percepe acel imbold lăuntric, iniţiatul, în momentul în care îl întâlneşte pe celălalt om, vede cu adevărat urcând din lăuntricul său o imagine, sau o serie de imagini, imagini absolut reale. Este ca şi cum aceste imagini s-ar degaja din fiinţa sa interioară, ca şi cum el ar avea în faţa lui o scriere căreia îi poate descifra sensul. Astfel, el are o trăire clară în faţa acestor imagini: Imaginea care urcă în tine apărând din fiinţa ta interioară, tu o simţi din punct de vedere lăuntric una cu tine, ca şi cum un pictor, pictând un tablou, s-ar găsi nu în faţa pânzei, ci ar vibra în pânza însăşi, însoţind fiecare culoare, trăind lăuntric fiecare culoare. Astfel, el simte şi ştie că imaginea care apare are de-a face cu omul pe care l-a întâlnit în viaţă. Şi, printr-o trăire asemănătoare celei pe care o avem când întâlnim din nou un om după mulţi ani – facem mereu această experienţă –, recunoaştem în acest om care se află în mod fizic în faţa noastră repetarea a ceea ce urcă în mod interior în noi. Comparând imaginea interioară cu ceea ce avem în faţa ochilor, noi ştim că ceea ce urcă în noi în mod lăuntric este imaginea a ceea ce am trăit împreună cu acest om într-o viaţă pământească anterioară. Şi ne întoarcem cu adevărat într-un trecut în care am avut experienţe comune cu el. Datorită exerciţiilor efectuate pentru a ne pregăti în domeniul ştiinţei iniţiatice, nu simţim numai o impresie confuză, cum se întâmplă de obicei în conştienţa obişnuită, ci facem, ca într-o imagine vie, experienţa a ceea ce am trăit, într-o viaţă anterioară, sau în mai multe vieţi anterioare, împreună cu omul pe care l-am întâlnit. Se poate spune, desigur, că ştiinţa iniţiatică face posibil, într-adevăr, să vedem cum apare din propriul nostru interior

ceea ce am trăit împreună cu un alt om, de care suntem legaţi karmic, şi să vedem cum aceasta apare cu o asemenea intensitate de parcă omul care se află aici, în faţa noastră, s-ar desprinde din sine însuşi, şi ar apărea în faţa noastră sub aspectul său de odinioară şi s-ar întâlni el însuşi cu ceea ce este el acum. Atât de intens este efectul pe care îl simţim. Dar tocmai prin faptul că experienţa este trăită într-un mod atât de real, învăţăm să o punem în legătură cu puterile care îi stau la bază, şi suntem conduşi spre calea care trebuie urmată pentru a se ajunge la această imagine.

Când coboară din existenţa spiritual-sufletească pe care o duce între moarte şi o nouă naştere spre viaţa pământească, omul traversează diferite regiuni. Ultima regiune, ca să spunem aşa, pe care o parcurge este regiunea lunară, după ce a parcurs alte regiuni planetare şi spirituale. Pe drumul său în regiunea Lunii, el întâlneşte cu adevărat acele entităţi care, aşa cum am arătat ieri, au fost Învăţătorii originari ai omenirii. El îi întâlneşte în Cosmos înainte de a coborî spre existenţa pământească, şi ei sunt cei care înscriu în această substanţă subtilă pe care înţelepţii Orientului o numesc Akasha, pentru a o distinge de substanţele pământeşti, care înscriu în Akasha ceea ce au trăit oamenii în relaţiile dintre ei în timpul vieţii. În această privinţă, este astfel: tot ceea ce suferim în viaţă, tot ceea ce este trăit de oameni, este observat de acele fiinţe care au locuit odinioară Pământul împreună cu oamenii – dar ca fiinţe spirituale, şi nu ca fiinţe încarnate. Ei observă aceasta şi o înscriu nu cu acea scriere abstractă pe care o avem noi, ci o transpun, într-o formă vie, în substanţa Akasha. Aceste entităţi lunare care au fost odinioară marii Învăţători din epoca înţelepciunii originare, aceste fiinţe spirituale sunt fiinţele care înregistrează experienţele

omenirii. Şi când omul, pe drumul care duce de la moarte la o nouă naştere, se apropie din nou de Pământ pentru a se uni cu germenele care îi este oferit de părinţi, el traversează regiunea unde entităţile lunare au înregistrat ceea ce a fost trăit pe Pământ în încarnările anterioare. Aceste fiinţe lunare, pe când trăiau pe Pământ, aduceau oamenilor înţelepciunea, o înţelepciune care era legată mai ales de trecutul universului; acum, ele păstrează trecutul în actuala lor existenţă cosmică. Iar când omul coboară spre existenţa pământească, tot ceea ce au păstrat ele se exprimă în trupul lui astral. Da, dragii mei prieteni, se spune foarte uşor: omul este alcătuit dintr-o organizare a Eului, dintr-un trup astral, dintr-un trup eteric, şi aşa mai departe. Organizarea Eului este tocmai aceea care înclină cel mai mult spre Pământ, ea este cea pe care o învăţăm şi o trăim în timpul existenţei pământeşti; dar cu părţile constitutive situate mai în adânc ale entităţii umane se întâmplă altfel, trupul astral este deja altceva, plin de urme înscrise, plin de imagini. Ceea ce se numeşte de obicei „inconştient" apare ca extraordinar de bogat când urcă, la rândul său, în zona cunoaşterii. Iar iniţierea ne dă posibilitatea de a ne cufunda în acest trup astral şi de a aduce la lumină tot ceea ce au înscris fiinţele lunare – şi care este exact de aceeaşi natură cu experienţele făcute împreună cu un alt om. Datorită ştiinţei iniţiatice străbate cu adevărat la lumina zilei taina care ne dezvăluie cum întreg trecutul se află în om, şi cum se formează „destinul" prin faptul că suntem legaţi de fiinţele lunare, care păstrează trecutul în aşa fel încât el se află în fiinţa noastră interioară când revenim pe Pământ.

Un alt caz: Când iniţiatul se apropie de un om în faţa căruia conştienţa obişnuită are o impresie estetică, o impresie ce ţine de sfera reprezentării, un om pe care nu îl

poate visa, la întâlnirea cu un asemenea om din ființa lăuntrică a inițiatului la început nu se ridică imagini; dar în fața unei asemenea personalități privirea inițiatului, îndreptată în celălalt caz spre Lună, se întoarce acum spre Soare. Și, exact așa cum Luna se află în relație cu ființele pe care am putut să le caracterizez pentru dumneavoastră mai înainte, nici Soarele nu este, pur și simplu, globul de gaz despre care vorbesc astăzi fizicienii. Fizicienii ar fi extraordinar de surprinși dacă ar putea ajunge, pregătind o expediție, la locul pe care îl presupun umplut în întregime cu tot felul de gaze incandescente și care, după părerea lor, constituie Soarele. Fizicienii ar găsi, într-adevăr, că acolo unde ei presupun prezența gazelor incandescente nu există absolut nimic, mult mai puțin decât spațiul, mai puțin decât nimic: un gol în spațiul cosmic. Ce este spațiul? Oamenii nu știu nimic despre acest lucru, și cel mai puțin știu cei care reflectează mult la aceasta, filosofii. Căci, vedeți dumneavoastră, dacă există un scaun aici și eu trec pe lângă el fără să fiu atent, mă lovesc de acest scaun. Căci el este dens și nu-mi permite să trec prin el. Dar când aici nu se află nici un scaun, traversez spațiul nestânjenit.

Dar mai există și un al treilea caz. În acest caz, dacă trec, nu sunt oprit, nu mă lovesc de nimic, dar sunt absorbit, dispar: aici, spațiul este absent, ceea ce se află aici este opusul spațiului. Și acest opus al spațiului se află chiar în Soare. Soarele este un spațiu negativ, un spațiu suprimat. Și, tocmai pentru că el este un spațiu negativ, suprimat, el este locul obișnuit unde se află entitățile cele mai apropiate de om, situate imediat deasupra lui: Îngerii, Arhanghelii, Arhaii. Și, în cazul despre care vorbesc eu, privirea inițiatului este îndreptată spre acele ființe care se află pe Soare, spre entitățile spirituale ale Soarelui. Cu alte cuvinte: o asemenea întâlnire cu un om care nu ține de

trecutul karmic, care înseamnă o relaţie nouă, este pentru iniţiat mijlocul de a intra în legătură cu aceste entităţi. Şi aici se arată că există anumite fiinţe cu care omul are o legătură strânsă, şi altele cu care are o legătură mai îndepărtată. Din modul în care se apropie de el aceste fiinţe lui îi devine clar, în mare, nu în amănunt, ce karmă se ţese aici: nu o karmă veche, ci o karmă în faţa căreia el se află pentru prima dată. Omul îşi dă seama că aceste entităţi care sunt legate de Soare au de-a face cu viitorul, tot aşa cum fiinţele care sunt legate de Lună au de-a face cu trecutul.

Vedeţi dumneavoastră, în om are loc cu adevărat o aprofundare a întregii vieţi de simţire când el îşi explică în mod clar ceea ce aduce la lumină ştiinţa iniţiatică din adâncurile realităţii spirituale, chiar dacă el însuşi nu este un iniţiat. Căci lucrurile pot apărea cu toată claritatea. La fel cum un om poate înţelege un tablou fără să fie pictor – am folosit adesea această comparaţie –, aceste adevăruri pot fi înţelese fără a fi iniţiat. Dar dacă omul le lasă să acţioneze asupra lui, întreaga sa relaţie cu universul cunoaşte o aprofundare extraordinară. Gândiţi-vă, aşadar, cât de abstractă, aridă şi goală de conţinut este privirea pe care o îndreaptă în realitate astăzi omul de pe Pământ asupra edificiului universului. Când priveşte Pământul, el mai simte un oarecare interes faţă de Pământ. Omul priveşte animalele pădurii cu un anumit interes. Dacă este un om nobil, îi place să vadă zvelta gazelă, căprioara cea sprintenă. Dacă este mai puţin nobil, aceste animale îl interesează, totuşi, în calitate de vânat, ca să le mănânce. Varza de pe câmp îl interesează şi ea. Toate acestea au legătură cu ceva ce omul percepe mai întâi la sine însuşi. Dar, la fel cum are cu natura pământească legături care îi trezesc lumea simţirii, el poate dezvolta legături cu

Cosmosul extrapământesc. Şi tot ceea ce ne vine din trecut, prin destin, şi ne atinge inima şi sufletul – dacă aceasta face impresie asupra noastră –, dându-ne imboldul să ne îndreptăm privirea spre entităţile lunare şi să ne spunem: Aici, pe Pământ, se află oamenii; pe Lună trăiesc fiinţele care erau odinioară cu noi pe Pământ. Ele şi-au căutat o altă scenă de acţiune, o altă reşedinţă; dar noi, oamenii, am rămas legaţi de aceste entităţi; ele ţin registrul trecutului nostru. Ceea ce fac ele trăieşte în noi când trecutul intervine în existenţa noastră pământească.

Ne ridicăm ochii cu o anumită fervoare plină de veneraţie spre aceste fiinţe, şi Luna vizibilă, cu strălucirea ei argintie, nu este decât semnul care evocă aceste entităţi atât de strâns legate de trecutul nostru. Învăţăm astfel să stabilim, într-un fel, o legătură cu aceste puteri cosmice, extrapământeşti, al căror simbol sunt astrele, să avem o legătură cu ele prin ceea ce trăim noi, ca oameni, aşa cum, pe de altă parte, avem o legătură, prin existenţa noastră corporală, cu tot ceea ce trăieşte pe Pământ. Şi, la fel, exact aşa cum noi, ca oameni, privim spre viitor, presimţind, ca într-o aşteptare plină de teamă, când mergem spre viitor cu speranţele şi aspiraţiile noastre, noi nu rămânem singuri în sufletul nostru; ci suntem legaţi, printr-o presimţire, de ceea ce radiază spre noi venind din Soare. Îngerii, Arhanghelii, Arhaii devin pentru noi fiinţe solare, ei devin pentru noi fiinţe despre care ştim că ne conduc din prezent spre viitor. Şi când, apoi, ne ridicăm privirea spre Cosmos şi vedem cum lumina Lunii este dependentă de lumina Soarelui, când vedem în ce raport se află aceste trupuri cereşti unul faţă de celălalt, atunci avem aici, în Cosmos, o imagine a ceea ce trăieşte în noi înşine. Căci, la fel cum în lumea astrelor, Soarele şi Luna se află în relaţie unul cu altul, ceea ce este în noi lunar: trecutul nostru, se

află în legătură cu ceea ce este în noi solar: viitorul nostru. Şi destinul este ceea ce se află în om venind din trecut şi curge, trecând prin prezent, spre viitor. Noi vedem – oarecum întreţesut în Cosmos, mersul astrelor –, prin raporturile reciproce dintre astre, vedem în mare, amplificat, ceea ce trăieşte în propria noastră fiinţă lăuntrică.

Ei bine, dragii mei prieteni, aceasta ne lărgeşte perspectiva şi ne permite să ne adâncim şi mai mult în raporturile cosmice. Căci, după ce omul trece prin poarta morţii, el nu este la început detaşat decât de trupul său fizic. El trăieşte în organizarea Eului său, în trupul său astral, în trupul său eteric. Dar, după câteva zile, trupul eteric se detaşează de trupul astral şi de Eu. Ceea ce trăieşte omul atunci este ceva care, într-un fel, creşte din el însuşi; mai întâi este ceva mic, dar apoi devine din ce în ce mai mare: acesta este trupul său eteric. Lui i se pare că acest trup eteric se extinde până departe, creşte până când atinge lumea stelelor. Dar, dilatându-se astfel, el devine atât de subtil, încât după câteva zile dispare din faţa privirii. Dar, în acelaşi timp, se mai întâmplă şi altceva. În timp ce noi ne abandonăm trupul eteric în Cosmos şi el se dilată, se diluează, este ca şi cum, după moarte, am percepe misterele astrelor, ca şi cum ne-am uni viaţa cu misterele astrelor.

Mai întâi – şi acesta este şi cazul după ce am trecut prin poarta morţii –, când ne înălţăm şi traversăm regiunea lunară, fiinţele lunare citesc în trupul nostru astral ceea ce a fost trăit de noi în timpul existenţei pământeşti. Când părăsim existenţa pământească, aceste entităţi lunare ne primesc, şi trupul nostru astral, în care ne aflăm acum, este pentru ele ca o carte în care citesc. Şi ele reţin în mod fidel

ceea ce citesc, pentru a-l înscrie în noul nostru trup astral, când coborâm din nou spre Pământ.

Părăsind regiunea Lunii, noi ajungem în alte regiuni, trecem prin regiunea lui Mercur şi a lui Venus, ajungem în regiunea Soarelui. În această regiune a Soarelui prinde viaţă în noi tot ceea ce am trăit şi am făcut în existenţele precedente. Pătrundem în sfera entităţilor Ierarhiilor superioare, a activităţii lor, a faptelor lor, şi suntem acum în Cosmos. Aşa cum în timpul vieţii pământeşti mergem pe Pământ, încătuşaţi, într-un fel, de condiţiile de pe Pământ, ne aflăm acum în întinderile Cosmosului. Trăim în nişte vaste întinderi, pe când aici, pe Pământ, trăim strâmtoraţi. În timp ce ne parcurgem existenţa dintre moarte şi o nouă naştere, avem impresia că pe Pământ eram încătuşaţi, căci acum totul s-a lărgit şi facem experienţa misterelor Cosmosului. Nu le trăim ca pe ceva supus legilor fizice ale naturii; aceste legi fizice ale naturii apar drept producţii limitate ale spiritului uman. Trăim ceea ce se întâmplă în lumea astrelor drept faptele entităţilor divin-spirituale, noi ne integrăm în faptele entităţilor divin-spirituale. Atât cât putem, noi acţionăm printre ele şi împreună cu ele şi, pornind din Cosmos, ne pregătim următoarea existenţă pământească.

Acest lucru, propriu-zis, va trebui să fie înţeles cu adevărat într-un sens profund, anume faptul că ceea ce poartă omul în sine a fost elaborat de el în Cosmos între moarte şi o nouă naştere. Omul nu percepe pe cale exterioară decât o parte atât de mică din alcătuirea sa! Ceea ce se află în fiecare organ nu poate fi înţeles decât dacă înţelegem organul respectiv în contextul Cosmosului. Să luăm, de exemplu, organul cel mai nobil: inima. Astăzi, savantul care disecă embrionul vede cum se constituie inima încetul cu încetul; el nu reflectează în continuare

asupra fenomenului. Dar această formaţiune exterioară plastică, această inimă umană, este rezultatul, în măsura în care ea are la fiecare om o formă individuală, a ceea ce a elaborat omul împreună cu Zeii între moarte şi o nouă naştere. În timp ce traversează existenţa dintre moarte şi o nouă naştere, omul trebuie să lucreze urmând acea direcţie care porneşte de la Pământ şi merge spre Leu, spre constelaţia Leului din Zodiac. Căci acest curent care merge de la Pământ spre constelaţia Leului este plin de puteri pure. În această direcţie trebuie să lucreze omul pentru a putea da naştere inimii ca germene; şi aici se găsesc, într-adevăr, puteri cosmice. Apoi, după ce a traversat această regiune, care se situează în îndepărtatele întinderi ale Cosmosului, omul trebuie să ajungă în aşa-numitele regiuni mai apropiate de Pământ, în regiunea Soarelui. Aici se dezvoltă, la rândul lor, nişte forţe care perfecţionează în continuare inima. Apoi, omul pătrunde în acel domeniu unde el este atins deja de ceea ce putem numi căldura pământească; căci afară, în spaţiul cosmic, nu există căldură pământească, există cu totul altceva. Atunci, inima umană parcurge o a treia etapă. Forţele cu ajutorul cărora este pregătită inima din direcţia Leului sunt mai întâi de natură pur moral-religioasă; în inima noastră sunt gravate mai întâi în mod tainic puteri pur moral-religioase. Celui care pătrunde cu privirea spirituală acest fapt i se pare o crimă felul în care consideră ştiinţa actuală astrele ca mase fizice indiferente, fără să le vadă natura morală. Iar când omul traversează regiunea Soarelui, aceste puteri moral-religioase sunt cuprinse de puterile eterice. Şi abia atunci când omul se apropie mai mult de Pământ, de căldură, de regiunea focului, sunt îndeplinite, ca să spunem aşa, ultimele pregătiri. Aici intră în activitate forţele care

modelează germenele fizic pentru omul care coboară ca fiinţă spiritual-sufletească pe Pământ.

Şi astfel, fiecare organ este elaborat din întinderile cosmice. Purtăm în noi un cer înstelat. Şi nu suntem legaţi numai de lumea vegetală care ne hrăneşte, prin fiertura de griş pe care o introducem în stomac şi care este pe punctul de a fi prelucrată în organismul nostru, noi suntem legaţi, de asemenea, de forţele întregului Cosmos. Desigur, aceste lucruri îi devin omului clare numai dacă el este înzestrat cu un simţ care îi permite să observe cu adevărat viaţa. Ajungem să ţinem seama nu numai de aspectele microscopice, faţă de care s-a creat astăzi un adevărat cult, ci şi de cele macroscopice. Astăzi, omul vrea să cunoască misterele organizării animale şi umane. El îşi cufundă privirea într-un tub, şi numeşte aceasta a lucra cu microscopul, el decupează un fragment minuscul, îl pune pe lamelă şi se străduieşte să se îndepărteze cât mai mult posibil de lume, să abandoneze cât mai mult posibil viaţa. El smulge un fragment şi îl observă prin ceva care îi izolează privirea de restul lumii. Bineînţeles, nu e vorba de a critica acest mod de cercetare, care permite descoperirea a tot felul de lucruri frumoase. Dar pe această cale nu putem cunoaşte cu adevărat omul. Şi, vedeţi dumneavoastră, când ne întoarcem în modul acesta privirea de la Pământ spre lumea extrapământească a Cosmosului, nici atunci nu avem în faţa noastră decât o parte a lumii. Căci, la urma urmei, numai o parte poate deveni vizibilă. Stelele nu sunt, ce-i drept, ceea ce apar ele privirii – căci nu avem decât simbolul lor –, dar ele sunt, totuşi, vizibile! Pe când întreaga lume pe care o parcurgem între moarte şi o nouă naştere este, într-adevăr, invizibilă, este o lume suprasensibilă. Şi există regiuni aflate dincolo de lumea sensibilă. Dar omul aparţine, cu fiinţa sa, atât

acestor tărâmuri suprasensibile ale existenţei, cât şi lumii sensibile; şi învăţăm să cunoaştem cu adevărat ce este omul abia atunci când ţinem seama de felul în care parcurge el întinderile Cosmosului. După ce trecem prin poarta morţii şi parcurgem întinderile cosmice, când ne întoarcem din nou pe Pământ, toate acestea trăiesc în noi, în legăturile pe care le avem cu Cosmosul; în noi trăieşte ceea ce a fost parcurs de noi, în întinderile cosmice, ceea ce a trăit deja o dată pe Pământ, s-a ridicat în Cosmos şi apoi a revenit la limitata existenţă pământească. Învăţăm, încetul cu încetul, să ne îndreptăm privirea asupra a ceea ce eram într-o existenţă pământească anterioară. Privirea noastră este desprinsă de fizic, ea se ridică spre spiritual. Căci atunci când ne întoarcem în urmă la vieţi pământeşti trecute, datorită puterii ştiinţei iniţiatice, dispare tendinţa de a ne reprezenta totul numai sub formă sensibilă.

Ce-i drept, şi din această perspectivă putem trăi multe lucruri. Era o vreme când existau anumiţi teosofi care ştiau că omul trăieşte pe Pământ mai multe vieţi succesive. Ei învăţaseră aceasta din înţelepciunea orientală, dar voiau să-şi reprezinte toate acestea aşa cum ni le putem reprezenta în lumea sensibilă. Ei greşeau, dar aveau nevoie de aceste reprezentări sensibile. Se spunea atunci, în acea vreme, că omul, ca organism fizic, când trece prin poarta morţii, se descompune, se face praf şi pulbere; dar un atom se menţine, şi acest atom, pe nişte căi miraculoase, trece în viaţa pământească următoare, şi aceasta este ceea ce teosofii numeau „atomul permanent”. Era numai un subterfugiu pentru a-şi putea reprezenta lucrurile în mod materialist. Dar o asemenea tendinţă spre reprezentări materialiste dispare atunci când facem cu adevărat experienţa a ceea ce poate trăi sufletul, când

vedem de exemplu cum este plăsmuită inima umană din întinderile cosmice.

În schimb, ficatul este format în regiunea din imediata apropiere a Pământului; el are doar puţine lucruri în comun cu vastele întinderi ale Cosmosului. Încetul cu încetul, datorită ştiinţei iniţiatice, învăţăm să cunoaştem omul în aşa fel încât să putem spune: inima nu ar putea fi prezentă în om dacă nu ar fi pregătită, modelată interior din vastele întinderi ale Cosmosului. În schimb, un organ cum este ficatul, sau cum sunt plămânii, este format în imediata apropiere a existenţei pământeşti. În ceea ce priveşte plămânii, ficatul, omul este asemănător, din punct de vedere cosmic, cu ceea ce este apropiat de Pământ; în ceea ce priveşte inima, el este o mare fiinţă cosmică. Atunci când privim omul, ne apare întreg universul. Când, în cadrul unei anatomii spirituale vrem să schiţăm ficatul, plămânii şi alte organe, atunci trebuie să desenăm, de asemenea, şi Pământul şi ceea ce se află în imediata sa apropiere; căci aşa stau lucrurile, de fapt, în ceea ce priveşte forţele. Dacă trecem la inimă, atunci trebuie să desenăm întreg universul. Omul este universul întreg contractat, concentrat în sine. El este un mister extraordinar, omul, un adevărat microcosmos. Dar acest Macrocosmos în care se transformă după moarte smulge facultatea de cunoaştere din sfera sensibilă, materială. Şi acum învăţăm să cunoaştem raporturile legice dintre spiritual şi fizic, dintre sufletesc şi sufletesc.

Găsim, de exemplu, în lume, oameni care au pentru lucrurile ce îi înconjoară, pentru oamenii din anturajul lor, o înţelegere înnăscută. Priviţi aceste corelaţii ale vieţii, dragii mei prieteni! Există oameni care întâlnesc mulţi oameni, dar care nu învaţă să-i cunoască niciodată cu adevărat. Ceea ce relatează ei despre oameni este fără nici

un interes, nu reiese nici o trăsătură caracteristică. Asemenea oameni nu sunt în stare să se adâncească în fiinţa altuia, să i se dăruiască în întregime, ei nu au nici o înţelegere pentru un alt om. Există oameni care au această înţelegere. Când ei au făcut cunoştinţă cu cineva şi ne povestesc despre acest om, tot ceea ce spun ei poartă amprenta deplinei certitudini; ştim imediat cum este celălalt om, chiar dacă nu l-am văzut niciodată; el ne apare în faţa ochilor. Descrierea nu trebuie să fie detailată, cel care este în stare să se adâncească în fiinţa altuia poate schiţa, în câteva fraze caracteristice, imaginea lui completă. Nu trebuie să fie neapărat un om, poate fi şi un obiect din natură. Cineva tocmai ne povesteşte cum arată un munte, sau un copac; ajungem la exasperare, fiindcă nu reuşim să ne facem nici o imagine despre acestea, totul este gol, avem impresia că propriul nostru creier se usucă. În schimb, există alţii care înţeleg imediat orice; am putea picta ceea ce ne povestesc ei. Aceste daruri, sau absenţa lor, această înţelegere pentru mediul ambiant, sau această închistare, nu au luat naştere din nimic, ci ele sunt rezultatul existenţelor pământeşti anterioare. Atunci când, prin ceea ce ne-am cucerit cu ajutorul ştiinţei iniţiatice, observăm un om care are multă înţelegere pentru mediul său ambiant uman şi extrauman, şi când ne întoarcem apoi în urmă – voi mai avea încă multe de spus despre această întoarcere în urmă –, cu ajutorul ştiinţei iniţiatice, până la existenţa pământească precedentă, atunci găsim ce însuşiri avea omul în această viaţă anterioară şi vedem cum s-au transformat ele, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, în înţelegere faţă de mediul înconjurător. Atunci descoperim că un om care are înţelegere pentru mediul său ambiant era constituit, în viaţa sa precedentă, în aşa fel încât el putea simţi multă bucurie. Este un lucru foarte

interesant. Oamenii care nu puteau simţi bucurie în viaţa lor precedentă nu pot ajunge nici la o facultate de înţelegere pentru oameni sau pentru mediul înconjurător. Despre fiecare din acei oameni care sunt înzestraţi cu această facultate de înţelegere, aflăm că au fost oameni care puteau resimţi bucurie faţă de ceea ce îi înconjura. Dar această facultate, la rândul ei, a fost dobândită într-o viaţă anterioară. Şi cum ajunge un om să fie înzestrat cu această bucurie, cu acest dar, cu această înclinaţie de a simţi bucurie în faţa a ceea ce îl înconjoară? El ajunge la aceasta când, într-o existenţă şi mai veche, a simţit multă iubire. Iubirea pe care am simţit-o într-o viaţă pământească se transformă în bucurie: bucuria din existenţa următoare se transformă în facultate de înţelegere pentru lumea înconjurătoare în cursul celei de a treia existenţe.

Vedem astfel o existenţă urmând alteia şi reuşim să înţelegem ceea ce, din prezent, va radia spre viitor. Oamenii care pot urî intens poartă, drept consecinţă a urii lor, în următoarea existenţă, tendinţa de a fi atinşi dureros de tot ceea ce se întâmplă. Aşa stau lucrurile când studiem un om care trebuie să treacă prin viaţă ca un om cu adevărat „ranchiunos", fiindcă el este afectat în mod dureros de orice, el suferă mereu. Bineînţeles, ne poate fi milă de el, şi aşa şi este just, dar acest lucru ne conduce la o viaţă pământească anterioară în timpul căreia el nu şi-a putut stăpâni niciodată ura. Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit. Când e vorba de ură, omul spune cu uşurinţă: Eu nu urăsc, eu iubesc pe toată lumea. Dar el trebuie să examineze cu grijă lucrurile, pentru a vedea toată ura ascunsă ce se află în străfundul sufletului uman. Da, acestea sunt nişte relaţii care nu ne apar cu claritate decât atunci când îi auzim pe oameni vorbind unii despre alţii. Într-adevăr – imaginaţi-vă o asemenea statistică –, despre un

om se spun mult mai multe lucruri rele decât cuvinte de laudă, decât cuvinte de apreciere. Şi dacă am ajunge să facem, într-adevăr, această statistică, am găsi că printre oameni există de o sută de ori – se poate indica, într-adevăr, această cifră –, mai multă ură decât iubire. Da, aşa este, numai că oamenii nu-şi dau de obicei seama, căci ei se cred întotdeauna îndreptăţiţi să urască, şi consideră că ei sunt scuzabili la infinit dacă urăsc. Dar această ură se transformă în tendinţa de a suferi în viaţa pământească următoare, şi în incapacitatea de a înţelege, în închistare, în cea de a treia viaţă pământească, în incapacitatea de a aborda lucrurile, de a ne adânci în ele.

Dumneavoastră aveţi astfel posibilitatea de a observa trei vieţi pământeşti succesive, având în vedere legea următoare: iubirea se transformă în bucurie, bucuria se transformă, într-o a treia existenţă, în înţelegere faţă de mediul ambiant. Ura se transformă în tendinţa de a suferi, şi aceasta, în a treia viaţă pământească, în închistare, în lipsa de înţelegere faţă de mediul înconjurător. Acestea sunt raporturile ce se stabilesc pe plan sufletesc de la o viaţă pământească la alta.

Dar să încercăm acum să abordăm viaţa sub o altă formă. Există oameni – poate ei introduc lucrul acesta în viaţa lor tocmai în acest fel – pe care nu-i interesează nimic şi care nici nu vor să se intereseze de altceva în afară de ei înşişi. Dar faptul de a ne interesa sau nu de ceva are o mare importanţă în viaţă. Într-adevăr, şi în această privinţă, o statistică ar releva lucruri dintre cele mai ciudate. Am cunoscut oameni care avuseseră înainte de masă o discuţie cu o doamnă, dar nu mai ştiau după amiază ce pălărie purta doamna, sau dacă avea vreo broşă, sau ce culoare avea rochia ei. Există oameni care nu văd toate acestea! Există cele mai ciudate moduri de a privi lucrurile. Uneori,

acest lucru este considerat scuzabil; dar el nu este scuzabil! Este o lipsă de interes, o lipsă de interes care merge uneori atât de departe încât, într-adevăr, nu ştim dacă omul pe care l-am întâlnit avea o haină neagră sau de culoare deschisă! Ceea ce vede omul din viaţa sa nu se leagă intim cu ceea ce există în afară. Eu mă exprim puţin cam radical; nu vreau să afirm numaidecât că suntem victima lui Ahriman sau Lucifer dacă nu ştim dacă părul doamnei era blond sau negru. Vreau doar să spun că oamenii dezvoltă un anumit grad de interes pentru ceea ce se află în jurul lor, sau o lipsă totală de interes; numai că acest lucru are pentru suflet o importanţă extraordinară. Dacă ne interesăm de ceea ce ne înconjoară, sufletul se animă lăuntric, el participă la ceea ce este în jur. Dar ceea ce trăim aici, cu interes, participând la ceea ce se întâmplă în jur, luăm cu noi când trecem prin poarta morţii, în întinderile Cosmosului. Şi, aşa cum aici, pe Pământ, trebuie să avem ochi pentru a vedea culorile, tot aşa, trebuie să fi fost aici, pe Pământ, însufleţiţi de interes pentru ca între moarte şi o nouă naştere să avem posibilitatea de a vedea în mod spiritual ceea ce am trăit. Şi dacă trecem prin viaţă fără a manifesta interes, dacă nu ne legăm privirea de nimic, dacă nu auzim nimic din ceea ce se întâmplă, nu vom avea, între moarte şi o nouă naştere, nici o legătură cu Cosmosul, vom fi, într-un fel, orbi din punct de vedere sufletesc, nu vom putea lucra cu forţele Cosmosului. Dar prin acest fapt ne pregătim în mod necorespunzător organismul şi organele noastre; ajungem în regiunea Leului, dar fără a putea efectua prima pregătire pentru formarea inimii; ajungem în regiunea Soarelui fără a putea continua să ne construim inima; ajungem în zona de foc a Pământului fără a putea da ultima şlefuire acestei munci; ajungem, în sfârşit, pe Pământ cu o predispoziţie pentru boli de inimă. În acest fel

acţionează o tendinţă sufletească, lipsa de interes, până în actuala existenţă pământească. Şi, de fapt, natura bolii poate fi înţeleasă pe deplin numai dacă putem discerne corelaţiile, dacă vedem cum omul care în prezent suferă de o afecţiune fizică sau alta are această afecţiune fizică din cauză că în viaţa precedentă el a dezvoltat o anumită tendinţă sufletească şi aceasta se transformă în viaţa actuală în ceva de natură fizică. Afecţiunile fizice dintr-o viaţă pământească sunt trăiri de un fel sau altul dintr-o viaţă pământească anterioară. Oamenii care, cum se spune, plesnesc de sănătate, care nu sunt niciodată bolnavi, care au întotdeauna cea mai bună stare de sănătate, ne conduc privirea, în general, spre aceste existenţe pământeşti anterioare în care ei manifestau cel mai profund interes pentru tot ceea ce se afla în jurul lor, care au văzut totul, au cunoscut totul.

Desigur, nu avem voie să forţăm interpretarea lucrurilor care se referă la viaţa spirituală. Vedeţi dumneavoastră, se poate, firește, şi ca un curent karmic să fie abia la începutul său. Eu pot începe în această viaţă să fiu lipsit de înţelegere: atunci viitorul va prezenta ceva care trimite în urmă la această lipsă de înţelegere. Nu trebuie să indicăm numai dinspre prezent spre trecut. De aceea nu putem spune decât că, de regulă, sau când există o predispoziţie karmică în această privinţă, anumite boli sunt în corelaţie cu un anumit comportament sufletesc.

În principiu: Ceea ce este de natură sufletească într-o viaţă pământească se transformă într-o altă viaţă în element de natură corporală; ceva de natură corporală dintr-o viaţă pământească se transformă în altă viaţă pământească în ceva de natură sufletească. În această privinţă, lucrurile stau, într-adevăr, în aşa fel încât cel care vrea să vadă corelaţiile karmice trebuie să-şi îndrepte

uneori privirea asupra detaliilor. Este extraordinar de important să ne îndreptăm privirea nu asupra acelor lucruri care sunt considerate de obicei importante în viaţă. Când vrem să aflăm cum conduce o anumită viaţă pământească la o viaţă pământească anterioară, trebuie să ne îndreptăm privirea spre detalii. Eu am încercat, de exemplu, să caut corelaţiile karmice pentru diferite personalităţi istorice şi ale vieţii spirituale – în zilele următoare voi vorbi mai mult despre aceste lucruri –, desigur, în modul cel mai serios, şi nu cum se încearcă adesea, şi am găsit o personalitate care a cultivat o viaţă lăuntrică atât de ciudată, într-o formă atât de radicală, încât a ajuns în cele din urmă chiar să formeze cuvinte deosebite. Această personalitate a scris numeroase cărţi în care se găsesc cele mai ciudate cuvinte născocite. De exemplu, ea ocăra mult, critica stările de lucruri, oamenii, relaţiile dintre ei. Această personalitate critica, de asemenea, invidia pe care o manifestau unii eruditi faţă de alţii. Acest om a cules nişte fapte în această direcţie, prin care voia să caracterizeze comportamentul ipocrit al unor savanţi faţă de alţi confraţi de-ai lor şi a intitulat acest capitol: „Intrigi ipocricale în lumea ştiinţifică” („Schlichologisches in der wissenschaftlichen Welt”). Este caracteristic, când un om formează cuvântul „ipocricale”[Nota 6], să simţim ceva în legătură cu aceste ipocricale. Şi, vedeţi dumneavoastră, faptul de a percepe interior cu acuitate asemenea forme de cuvinte ne conduce la a recunoaşte că într-o viaţă anterioară această personalitate a fost un om care a avut de-a face cu tot felul de acţiuni războinice, când multe lucruri sunt săvârşite pe căi ascunse. Din punct de vedere karmic, aceasta s-a transformat în facultatea de a crea imagini din comportamentul ascuns, viclean, din luptele care se

manifestau în tot felul de acţiuni, prin faptul că acest om putea crea în capul său, pentru lucrurile pe care le vedea acum, imagini care fac trimitere la ceea ce făcuse odinioară cu picioarele sale, cu mâinile sale. Aş putea menţiona la această personalitate multe lucruri rezultând, într-un fel, din elemente fizice transformate în realităţi sufletesc-spirituale.

Vom continua mâine aceste consideraţii.

CONFERINȚA A TREIA

Praga, 31 martie 1924

Am atras ieri atenţia asupra unor elemente care sunt legate de formarea destinului uman, de karmă, al cărei curs se continuă neîntrerupt de-a lungul vieţilor pământeşti ale omului. Astăzi aş vrea să trezesc o reprezentare despre felul în care se realizează, propriu-zis, formarea destinului. Trebuie să ne fie clar faptul că omul, după ce trece prin poarta morţii, intră în lumea spirituală, într-o lume spirituală care nu este cu nimic mai săracă în evenimente şi entităţi decât lumea noastră fizică, ci infinit mai bogată. Oricât ar fi de înţeles faptul că nu putem descrie, din vastul domeniu al acestei lumi spirituale, decât un fapt sau altul, pe de altă parte, din diferitele descrieri care vor fi făcute se vor putea desprinde bogăţia şi varietatea infinită a vieţii pe care o duce omul între moarte şi o nouă naştere. Aici, în domeniul pământesc, în care ne petrecem viaţa între naştere şi moarte, noi suntem firește, înconjuraţi de ceea ce vedem drept diferitele regnuri ale naturii: minerale, plante, regnul animal, regnul uman fizic. Noi considerăm aceste regnuri, cu excepţia regnului uman – şi pe bună dreptate –, ca înglobând entităţi de rang inferior omului, astfel încât

omul, în timpul existenţei sale pământeşti, poate fi considerat, într-un fel, drept fiinţa cea mai înaltă din cadrul acestor regnuri de fiinţe. În domeniul în care pătrunde omul după ce a trecut prin poarta morţii, el se află în situaţia exact inversă. El se simte acolo drept fiinţa cu rangul cel mai de jos, faţă de entităţile care îi sunt supraordonate omului. Dumneavoastră ştiţi, desigur, că pentru a desemna aceste entităţi în literatura antroposofică, eu am preluat numele Ierarhilor situate deasupra omului şi că am distins mai întâi, conform unei terminologii care a existat din timpuri străvechi, acea Ierarhie care este situată imediat deasupra omului, care se află deasupra omului tot aşa cum în jos, în domeniul pământesc, imediat sub el se află animalele. Aceasta este Ierarhia de care aparţin Îngerii, Arhanghelii, Arhaii. Urmează apoi acea Ierarhie, situată mai sus, care cuprinde entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. Apoi, Ierarhia cea mai se sus, Tronurile, Heruvimii, Serafimii. Avem nouă trepte, de trei ori trei trepte superioare omului. Grupându-le câte trei, putem pune în paralel ceea ce găsim de jos în sus cu ceea ce găsim mergând de sus în jos, trei trepte în jos pentru animale, trei trepte mai jos, pentru plante, trei trepte şi mai jos pentru minerale. Abia cu aceasta avem lumea completă din care face parte omul.

Am putea descrie, de asemenea, existenţa umană spunând: Prin naşterea fizică, prin concepţia fizică, omul trece dintr-o existenţă pur spirituală în domeniul regnurilor naturii: regnul animalelor, cel al plantelor, cel al mineralelor; şi, trecând prin poarta morţii, el intră în domeniul entităţilor situate deasupra lui. Într-un caz, omul trăieşte într-un trup fizic care îl leagă de regnurile naturii; în alt caz, între moarte şi o nouă naştere, el trăieşte – dacă mă pot exprima astfel – într-un trup spiritual, dar care îl

leagă, de asemenea, de entităţile Ierarhiilor superioare. Aici, în domeniul pământesc, noi ne îndreptăm mai întâi privirea spre lumea înconjurătoare; simţim toate acestea oarecum la acelaşi nivel cu noi şi, din acest domeniu pământesc, ne înălţăm privirea – termenii folosiţi sunt diferiţi, în funcţie de concepţii – spre domeniul ceresc, spre domeniul spiritului. Omul îşi înalţă privirea, cu presimţirile sale, cu evlavia sa, cu ceea ce constituie lucrurile cele mai demne de aspiraţiile sale. Şi când vrea să-şi facă o reprezentare despre ceea ce se află acolo sus, în domeniul spiritual, el recurge, desigur, la elemente împrumutate din lumea pământească, el îşi imaginează în mod pământesc ceea ce se află acolo, sus. Când omul se află, apoi între moarte şi o nouă naştere, lucrurile stau invers. Când vrea să desemneze în ce direcţie este îndreptată privirea sa, el indică acum în jos. Dumneavoastră veţi spune, poate, dragii mei prieteni: Ei bine, dar atunci omul indică tocmai spre ceea ce este de mai mică valoare. Dar lucrurile nu stau deloc aşa. Văzut de sus, ceea ce se află aici, în domeniul pământesc, este cu totul altfel decât îl vedem noi când ne aflăm în domeniul pământesc. Şi tocmai când studiem karma putem înţelege în mod just cum ceea ce se întâmplă pe Pământ este, văzut de sus, absolut diferit de ceea ce percepe omul aici, jos, în domeniul pământesc.

După ce trecem prin poarta morţii şi pătrundem la început în lumea spirituală, noi ajungem mai întâi în lumea Ierarhiei celei mai de jos, cea a Îngerilor, a Arhanghelilor, a Arhailor. Ne simţim oarecum legaţi de această Ierarhie cea mai apropiată de noi, şi remarcăm acest lucru: Tot aşa cum în domeniul pământesc ceea ce ne înconjoară are pentru simţuri o semnificaţie, ceea ce există în domeniul spiritual îşi are semnificaţia sa pentru profunzimile sufletului. Noi vorbim de minerale, plante, animale, în măsura în care le

vedem cu ochii noştri, le apucăm cu mâinile noastre, în măsura în care ele sunt, în general, perceptibile prin simţuri; şi vorbim, între moarte şi o nouă naştere, de Îngeri, Arhangheli, Arhai, în măsura în care aceste entităţi au o legătură cu ceea ce este natura mai intimă a sufletului nostru. Şi învăţăm, încetul cu încetul, prin faptul că ne parcurgem lunga existenţă dintre moarte şi o nouă naştere, să ne situăm în contextul în care trăiesc entităţile Ierarhiei situate imediat deasupra noastră, care au de-a face cu noi şi unele cu altele. Aceasta ne pune, într-un fel, în legătură cu lumea spirituală exterioară. În timpul existenţei dintre moarte şi o nouă naştere, noi suntem la început foarte preocupaţi de noi înşine, căci Ierarhia a treia, cea mai de jos, are de-a face cu fiinţa noastră lăuntrică. Dar, după câtva timp, privirea noastră se extinde, învăţăm să cunoaştem lumea spirituală din afara noastră, lumea spirituală obiectivă. Cele care ne conduc sunt atunci entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. Ele ne pun în legătură cu ceea ce constituie lumea spirituală exterioară. Şi, aş putea spune, aşa cum aici, pe Pământ, vorbim despre ceea ce ne înconjoară: munţi, fluvii, păduri, câmpii, şi aşa mai departe, tot astfel vorbim acolo despre elementele cu care ne pun în legătură fiinţele Ierarhiei a doua. Acesta este acolo mediul nostru înconjurător. Dar acest mediu înconjurător nu este constituit din obiecte în acelaşi sens ca pe Pământ, ci acest mediu înconjurător este format din fiinţe, totul trăieşte, şi trăieşte în mod spiritual. Între moarte şi o nouă naştere, noi învăţăm, într-un fel, să cunoaştem nu numai entităţi şi lucruri, ci învăţăm să cunoaştem entităţile şi acţiunile lor, colaborarea dintre ele, ne simţim pe noi înşine antrenaţi în aceste acţiuni şi ne dăruim acestor acţiuni.

Dar apoi vine un timp când simţim că entităţile Ierarhiei a treia, Îngerii, Arhanghelii, Arhaii, şi cele ale Ierarhiei a doua, entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, colaborează cu noi la ceea ce trebuie să devenim în următoarea viaţă pământească. Şi în această viaţă dintre moarte şi o nouă naştere ni se deschide o perspectivă măreaţă, zguduitoare. Noi contemplăm munca Ierarhiei a treia, a Îngerilor, Arhanghelilor, Arhailor, şi vedem cum se comportă aceste entităţi unele faţă de altele. Primim imagini în legătură cu ceea ce se petrece între fiinţele Ierarhiei a treia; dar toate aceste imagini ne apar ca având o legătură cu noi. Iar când contemplăm ceea ce ne apare drept imagini ale faptelor Ierarhiei a treia, ele ni se revelează a fi copia modului de a gândi, a atitudinii sufleteşti pe care am avut-o noi în ultima existenţă pământească. Acum, noi nu ne spunem, folosind reprezentări abstracte care ţin de conştiinţa morală: Tu ai fost un om care a acţionat nedrept faţă de un om sau altul, tu ai fost un om care a avut gânduri nejuste: nu, noi vedem acţionând Îngerii, Arhanghelii, Arhaii, şi în măreţele imagini care se prezintă în faţa ochilor vedem ce devine modul nostru de a gândi, atitudinea noastră interioară din ultima existenţă pământească; le vedem devenind imagini în ceea ce fac entităţile Ierarhiei a treia. În întinderile lumii se aştern în faţa noastră, în sfera spirituală, părerile pe care le avem despre ceilalţi oameni, despre tot ceea ce este pământesc. Noi percepem ceea ce gândim, ceea ce simţim, senzaţiile pe care le avem. Aici, pe Pământ, toate acestea ne apar drept maya, ca şi cum ar fi închise între limitele formate de pielea noastră. În viaţa dintre moarte şi o nouă naştere este altfel, acum ştim: Ceea ce am dezvoltat în interiorul nostru ca gânduri, sentimente, păreri, toate acestea aparţin lumii întregi, acţionează în lumea întreagă.

Imitând ce spune Orientul, mulţi oameni vorbesc despre maya, despre iluzia lumii exterioare care ne înconjoară; dar aceasta rămâne o idee abstractă. Când ne consacrăm unor consideraţii cum sunt cele care au trecut prin sufletele noastre, atunci sesizăm gravitatea acestor cuvinte: Lumea care ne înconjoară este o maya, este marea iluzie, vedem cât este de iluzorie ideea pe care ne-o facem despre ceea ce se petrece în sufletul nostru. Noi credem că acesta ne aparţine doar nouă înşine. Adevărul ne apare abia atunci când facem experienţa vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Vedem atunci că ceea ce, în aparenţă, se află în noi formează conţinutul unei lumi spirituale vaste, puternice. Apoi, trăim mai departe şi observăm că fiinţele Ierarhiei a doua, entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, au o legătură cu ceea ce am ne-am cucerit noi aici, pe Pământ, prin hărnicie, strădanie, prin interesul pe care îl simţim pentru lucrurile şi procesele de pe Pământ. Căci mai întâi aceste entităţi: Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, dau formă de imagine hărniciei, strădaniei noastre, interesului nostru din ultima existenţă, ele plăsmuiesc imagini pentru talentele noastre, pentru capacităţile noastre din următoarea existenţa pământească. Noi contemplăm talentele, capacităţile pe care le vom avea în următoarea viaţă pământească, privind aceste imagini pe care le desfăşoară entităţile Ierarhiei a doua.

Apoi viaţa se continuă. Când ea se apropie de mijlocul existenţei dintre moarte şi o nouă naştere, se petrece ceva deosebit. Când stăm aici, pe Pământ – şi mai ales în momentele în care ne ridicăm ochii spre univers, când stelele scânteietoare îşi trimit spre noi lumina lor –, noi simţim acolo, sus, măreţia sferei cereşti; dar când ne aflăm în domeniul spiritelor şi privim în jos, atunci simţim ceva mult mai grandios. Căci acolo vedem cum, în mod ciudat,

entităţile primei Ierarhii: Serafimi, Heruvimi, Tronuri, aflându-se în relaţie unele cu altele, săvârşesc nişte acţiuni. Imagini măreţe ale unor evenimente spirituale ni se arată acum când privim cerul – căci acesta este acum cerul nostru – care se află jos. Aşa cum aici, în viaţa pământească fizică, noi studiem, ridicând privirea, scrierea stelară, tot aşa vedem, când privim în jos, acţiunile Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor. Şi simţim ceea ce se desfăşoară între aceste entităţi, ceea ce se dezvăluie în imagini nobile şi grandioase, ca şi cum această existenţă spirituală ar avea de-a face cu ceea ce suntem şi vom deveni noi înşine. Căci acum simţim că ceea ce se întâmplă printre Serafimi, Heruvimi şi Tronuri ne arată ce consecinţe vor avea faptele noastre trecute în următoarea noastră viaţă pământească. Vedem cum ne-am comportat faţă de un om sau altul, cum am cultivat compasiune sau indiferenţă, faptele bune sau rele pe care le-am săvârşit. Modul de a gândi are de-a face cu Ierarhia a treia, dar faptele au de-a face cu prima Ierarhie, Serafimi, Heruvimi, Tronuri. Atunci apare în faţa sufletului nostru, într-un mod zguduitor, ca printr-o memorie activă în noi, dar cosmică acum, ceea ce am făcut în existenţa pământească precedentă dintre naştere şi moarte. Apoi ne coborâm privirea, contemplând faptele fiinţelor spirituale. Ce fac Serafimii, Heruvimii, Tronurile? Ei ne arată în imagine ceea ce va trebui să trăim împreună cu oamenii cu care am trăit în cursul vieţii noastre pământeşti precedente; ei ne arată consecinţele care, în această nouă existenţă comună, vor veni să aducă o compensare pentru ceea ce s-a întâmplat între noi în viaţa pământească anterioară. Şi, din felul în care colaborează Serafimii, Heruvimii, Tronurile, noi înţelegem că marea problemă îşi găseşte acum rezolvarea. Când, într-o viaţă pământească, eu am avut de-a face cu un om, eu însumi îmi

pregătesc întreaga compensare; numai că această compensare nu poate deveni realitate decât prin munca Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor. Şi aceste entităţi realizează o concordanţă, astfel încât celălalt, cu care eu voi avea din nou de-a face, să fie condus spre mine, tot aşa cum şi eu voi fi condus spre el. Ceea ce este trăit într-un mod grandios în imaginile faptelor Ierarhiilor superioare este transcris după aceea de entităţile lunare, iar apoi, când coborâm din nou spre Pământ, este întipărit de ele în trupul nostru astral. Aceste entităţi lunare contemplă împreună cu noi, care suntem între moarte şi o nouă naştere, ceea ce se întâmplă pentru ca într-o următoare viaţă pământească să aibă loc compensarea cu viaţa pământească precedentă.

Dumneavoastră presimţiţi, dragii mei prieteni, prin ceea ce vă pot spune astfel, cât de grandios şi de puternic este, faţă de lumea sensibilă, ceea ce ni se revelează aici. Dar dumneavoastră vedeţi, de asemenea, cum, în realitate, ceea ce ne apare în lumea sensibilă ne ascunde mult, mult mai mult decât ne revelează.

Apoi, omul îşi continuă existenţa, după ce a trecut prin regiunea Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor, şi ajunge în alte regiuni. În el apare, mereu şi mereu, nostalgia unei noi încarnări, în care să poată găsi compensarea pentru ceea ce a trăit în viaţa pământească precedentă.

Antroposofia, dragii mei prieteni, nu este cea adevărată atunci când este numai o sumă de idei şi cunoştinţe, când ea nu face decât să spună în mod abstract că există karmă, că aceasta îşi continuă acţiunea de la o viaţă pământească la alta; antroposofia devine, de fapt, cea adevărată abia atunci când nu mai vorbeşte numai capului nostru, ci atunci când trezeşte în inima noastră un

sentiment, o percepţie cu privire la impresiile pe care le putem primi din lumea suprasensibilă. Căci mi se pare că nici un om înzestrat cu un simţ deschis, receptiv, nu poate primi comunicări în legătură cu lumea suprasensibilă, aşa cum tocmai am descris-o, fără ca în sufletul său să se trezească o întreagă gamă de trăiri. Şi, de fapt, ele ar trebui să fie de-aşa natură încât să ne spunem: Ei bine, aici jos, pe Pământ, noi trecem prin multe, de la durerea cea mai adâncă până la bucuria supremă, până la fericirea cea mai deplină, noi trecem prin toată gama simţirii umane; dar ceea ce putem afla despre lumea spirituală ar trebui, în realitate, să acţioneze asupra noastră mai intens decât durerea cea mai profundă şi bucuria cea mai deplină. Şi noi stăm în faţa lumii spirituale în mod just numai atunci când ne spunem: Desigur, în comparaţie cu ceea ce simţim aici pe Pământ, ca mare durere sau mare bucurie, ceea ce simţim faţă de faptele şi entităţile lumii spirituale are un caracter de umbră. Pentru iniţiat însă, acestea nu au caracter de umbră, dar are caracter de umbră pentru cel care nu face decât să primească informaţii din domeniul ştiinţei iniţiatice. Dar omul ar trebui, de asemenea, să-şi spună: Eu presimt, totuşi, cât de profund şi intens ar trebui să acţioneze asupra sufletului ceea ce se comunică despre lumea spirituală, numai să fie sufletul destul de puternic, destul de viguros. Omul ar trebui, de fapt, să atribuie numai slăbiciunii sale pământeşti faptul că nu poate simţi întreaga gamă de sentimente care merg de la entuziasmul cel mai arzător până la durerea cea mai profundă când aude vorbindu-se despre ceea ce sunt lumea spirituală şi entităţile ei. Când omul atribuie slăbiciunii sale faptul că nu poate simţi acestea aşa cum trebuie, atunci sufletul a dobândit deja ceva din atitudinea justă faţă de lumea spirituală. Căci, vedeţi dumneavoastră, care este, la urma

urmei, valoarea întregii cunoaşteri spirituale, dacă ea nu poate pătrunde până la faptele concrete, dacă ea nu poate arăta ce se întâmplă în realitate în sânul lumii spirituale! Nici aici, pe Pământ, nu se cere ca oamenii să vorbească despre o pajişte ca panteiştii sau moniştii, sau să „filosofeze" în mod abstract despre divinitate, ci se cere ca pajiştea să fie descrisă în toate detaliile ei. La fel este şi cu lumea spirituală. Şi aici trebuie să avem un simţ pentru a discerne detaliile. Acesta este lucrul cu care omul încă nu este obişnuit astăzi. Când se vorbeşte în general despre spiritualitate, despre faptul că există o lume spirituală şi aşa mai departe, mulţi oameni care nu sunt materialişti rigizi, o acceptă. Dar când această lume spirituală este descrisă în amănunt, oamenii adesea sunt furioşi, fiindcă ei nu vor să admită că putem vorbi în mod concret în amănunt despre entităţi şi evenimente ale lumii spirituale. Dar dacă nu vrem ca civilizaţia să se prăbuşească în haos, trebuie să se vorbească din ce în ce mai mult despre lumea spirituală în mod real. Căci şi evenimentele de pe Pământ rămân întunecate dacă nu cunoaştem ce ascund ele.

Şi, în această privinţă, dragii mei prieteni, în destinul Societăţii Antroposofice se află, într-adevăr, unele aspecte care ne afectează uneori în mod tragic! Dar dacă se extinde înţelegerea necesară pentru aceste lucruri, cel puţin în cercul Societăţii Antroposofice, putem spera ca din această situaţie tragică va lua naştere şi se va dezvolta ceea ce este necesar, şi anume din Societatea Antroposofică va trebui să izvorască o rodnicire a civilizaţiei umane exterioare, care alunecă în mod clar spre haosul materialismului. Dar trebuie să fie înţeles un lucru care n-a fost înţeles în Societate chiar de la început, dar acum, după ce s-au scurs două, şi chiar mai mult de două decenii de muncă

antroposofică, de la întemeierea ei, ar putea fi înţeles mai uşor.

Dumneavoastră ştiţi, bineînţeles, că mişcarea antroposofică făcea parte la început din mişcarea teosofică. Atunci când am întemeiat la Berlin acea Secţie Teosofică [Nota 7] din care s-a dezvoltat apoi Societatea Antroposofică, prima noastră adunare generală urma, în intenţia mea, să se desfăşoare în aşa fel încât eu să dau atunci un fel de ton, aş spune, pentru ceea ce trebuia propriu-zis să se întâmple. Şi acum, după ce am încercat prin Congresul de Crăciun de la Goetheanum, din Dornach, să reorganizăm Societatea Antroposofică, îmi pot permite să menţionez un fapt care poate a fost prea puţin remarcat. El nu putea fi remarcat aici, fiindcă, după câte ştiu, nici unul dintre prietenii noştri din Boemia nu era prezent. Eu am ţinut atunci o primă conferinţă într-un mod care trebuia să corespundă, mai târziu, felului cum urmau să fie prezentate conferinţele în cadrul ramurilor, şi această conferinţă purta un titlu ciudat, un titlu care pe atunci putea fi considerat foarte îndrăzneţ; ea era intitulată „Exerciţii practice cu privire la karmă". Şi eu îmi propuneam de fapt, să vorbesc în mod absolut liber despre felul în care acţionează karma.

Dar la această adunare asistau în primul rând, corifeii mişcării teosofice existente anterior, şi care pe atunci simţeau prezenţa mea ca pe o pătrundere abuzivă şi care erau de la început convinşi că eu nu am nici o îndreptăţire să vorbesc despre lucruri de natură lăuntrică, spirituală. Astfel că aceşti corifei ai mişcării teosofice anterioare au subliniat pe atunci în permanenţă: ştiinţa, ştiinţa modernă trebuie să fie luată în considerare; lucrurile sunt acum pe calea cea bună, însă au fost făcuţi doar primii paşi. Dacă s-ar continua aceşti primi paşi, s-ar ajunge la rezultatul dorit.

– Foarte bine, dar din aceasta nu a rezultat nimic deosebit. Şi ceea ce se propunea atunci a devenit o problemă destul de teoretică. „Exerciţiile practice cu privire la karmă" fuseseră anunţate, dar în acea perioadă nimeni nu ar fi înţeles nimic, şi cel mai puţin corifeii Societăţii Teosofice. Această conferinţă a rămas, aşadar, o sarcină care a trebuit să fie cultivată, într-un fel, sub suprafaţa curentului antroposofic, şi în legătură cu care a trebuit să se stabilească mai întâi un acord cu lumea spirituală. Dar astăzi – şi de câte ori nu am făcut-o în timp ce se dezvolta mişcarea antroposofică –, trebuie să mă gândesc la acel titlu care trebuia să fie, de fapt, titlul celei dintâi conferinţe într-o ramură antroposofică: „Exerciţii practice cu privire la karmă" [Nota 8]. Eu îmi mai pot aminti, de asemenea, ce îngroziţi au fost corifeii când au văzut apărând un titlu atât de îndrăzneţ.

Ei bine, vedeţi dumneavoastră, s-au scurs de atunci mai mult de două decenii, timpul trece, multe lucruri au fost pregătite; dar această pregătire trebuie să aibă şi o eficienţă. Şi, de aceea, această eficienţă trebuie să se poată manifesta acum, într-o anumită privinţă, trebuie să poată apărea la lumină şi „Exerciţiile practice cu privire la karma", prin care am vrut atunci să încep – pornind cu o anumită îndrăzneală. Şi, vedeţi dumneavoastră, tocmai acest lucru îl voia Congresul nostru de Crăciun: să introducem un esoterism cu adevărat plin de forţă în întreaga mişcare antroposofică. Acest lucru trebuie să fie luat în serios. Căci nu prin nişte simple elemente formale va reorganiza mişcarea noastră antroposofică întreaga civilizaţie. De aceea, pe viitor, nu trebuie să dăm înapoi cu teamă în faţa necesităţii de a vorbi în mod absolut deschis despre raporturile care domnesc în lumea spirituală.

Aş vrea să încep astăzi prin câteva aspecte spirituale care se află la baza a ceea ce se întâmplă pe Pământ cu omenirea pământeană. Vedeţi dumneavoastră, în cadrul întregii evoluţii de pe Pământ avem ceea ce s-a săvârşit prin evenimentul Misterului de pe Golgotha. Eu am atras adesea atenţia asupra faptului că abia prin Misterul de pe Golgotha evoluţia Pământului şi-a primit, propriu-zis, sensul său, şi că tot ceea ce a precedat Misterul de pe Golgotha apare unei observaţii aprofundate, drept o pregătire a Misterului de pe Golgotha. Şi, deşi de la Misterul de pe Golgotha, din cauza slăbiciunii oamenilor şi, din direcţia lumii spirituale, din cauza puterilor ahrimanice şi luciferice, obstacolele apar la început mai evidente decât progresul omenirii, totuşi, de la Misterul de pe Golgotha, pornind din lumea fizică şi din lumea spirituală, s-a realizat totul pentru ca omul să progreseze în cursul evoluţiei generale a lumii. Ceea ce a adus creştinismul omenirii se va vedea abia în viitor, dacă omenirea se dovedeşte demnă de a-l accepta în forma sa spirituală profundă. Dar impulsul – şi acela care conduce tot ceea ce poate realiza antroposofia – se află în Misterul de pe Golgotha.

Noi ştim cum Misterul de pe Golgotha şi-a manifestat efectele mai întâi în sudul Europei până în Europa Centrală. Totuşi, nu acest lucru voiam să-l iau în considerare astăzi. Aş vrea ca dumneavoastră să vă îndreptaţi privirea asupra modului în care s-a răspândit creştinismul, trecând prin Africa de Nord, în lumea europeană. Dar dumneavoastră ştiţi, de asemenea, că după mai mult de o jumătate de mileniu de la întemeierea creştinismului prin Misterul de pe Golgotha, un alt curent religios s-a răspândit în aceeaşi direcţie, venind din Asia: mahomedanismul. Această spiritualitate a mahomedanismului, care este legată de numele lui Mahomed, se revelează, în comparaţie cu

creştinismul, ca trăind mult mai mult decât creştinismul în abstracţiuni. Creştinismul, aș spune, conține mult mai multe descrieri ale lumii spirituale decât mahomedanismul. Mahomedanismul a avut, totuşi, destinul de a prelua în sine multe elemente ale unei vechi ştiinţe, ale unei vechi culturi. Și astfel, noi vedem răspândindu-se mahomedanismul venit din Asia, şi urmând, într-un fel, creştinismului. Este interesant să urmărim această răspândire ciudată. Vedem cum curentul creştin merge puțin mai la nord, venind apoi în Europa Centrală, şi cum mahomedanismul încercuieşte oarecum acest curent, trecând prin nordul Africii, prin Spania şi până în Franţa; în acest fel, el prinde acest creştinism ca într-un cleşte.

Se poate recunoaşte uşor că civilizaţia şi cultura europeană ar fi devenit cu totul altceva în cazul în care creştinismul ar fi acţionat singur. Sub aspectul politicii exterioare, civilizaţia şi cultura europeană a respins, desigur, mahomedanismul – poate ar fi mai bine să spunem arabismul. Numai cel care examinează viaţa spirituală a Europei poate şti, de exemplu, că noi nu am avea concepţia noastră actuală despre lume – pe de o parte, modul de a gândi materialist şi, pe de altă parte, ştiinţa cu această agerime a gândirii, şi cu logica sa desfăşurându-se ca un arabesc, şi cu tot ceea ce constituie această ştiinţă –, dacă arabismul, deşi fusese respins, nu ar fi continuat să acţioneze. Şi, din acea Spanie, şi chiar şi din Franţa, din Sicilia, care precede Italia de Sud, din Africa, ne-au venit influenţe puternice, care au acţionat asupra formelor de gândire ale Europei şi care au modelat totul altfel decât ar fi devenit dacă ar fi acţionat numai creştinismul. În ştiinţele noastre se află mai mult arabism decât creştinism!

Mai târziu, s-a deschis o altă cale: cea a Cruciadelor, când europenii au făcut cunoştinţă în mod direct cu civilizaţia şi cultura orientală, care se afla, desigur, într-o stare de decadenţă. Pe această altă cale, europenii au primit multe din tainele culturii orientale, astfel încât tocmai în civilizaţia occidentală găsim, ca un strat acoperind creştinismul, ceea ce a pătruns din orientalism, prin intermediul arabismului. Dar, vedeţi dumneavoastră, toate acestea sunt, de fapt, de neînţeles, dacă privim lucrurile numai din exterior. Trebuie să le privim din interior. Dacă le privim din interior, atunci vom vedea că desigur, prin războaie, prin victoriile câştigate, arabismul a fost respins şi că arabii, purtătorii mahomedanismului, maurii, şi aşa mai departe, au fost respinşi. Dar sufletele acestor oameni s-au reîncarnat, ele au revenit şi şi-au continuat activitatea. Şi nu vedem nimic când se descrie în mod abstract cum a venit arabismul din Spania în Europa; vedem ceva abia atunci când cunoaştem realităţile interioare concrete.

Să luăm o asemenea realitate. În epoca în care în istoria Europei se vorbeşte despre Carol cel Mare, trăia în Asia, la Bagdad, într-o minunată strălucire, între secolele 8 şi 9, ca şi Carol cel Mare, cultivând o cultură orientală grandioasă, Harun al Rashid [Nota 9]. La această curte a lui Harun al Rashid era prezent tot ceea ce constituia pe atunci cultura Orientului Apropiat, cultura asiatică în general, desigur, sub veşmântul mahomedanismului: matematica, filosofia, arhitectura, comerţul, industria, geografia, medicina, astronomia, toate acestea erau cultivate de spiritele cele mai luminate ale Asiei la curtea lui Harun al Rashid. Oamenii au astăzi prea puţine noţiuni despre măreţia, despre puterea a tot ceea ce era cultivat la curtea lui Harun al Rashid. Era mai întâi însuşi Harun al Rashid:

nu era un suveran lipsit de inteligenţă, care să-i fi atras la curtea sa pe cei mai mari înţelepţi ai Orientului Apropiat doar pentru a străluci el însuşi; era şi el o personalitate, desigur, aderând în întregime la mahomedanism, în ceea ce priveşte religia, dar o personalitate cu spirit liber şi deschis faţă de tot ceea ce avea şi aducea civilizaţia şi cultura orientală. În timp ce Carol cel Mare abia învăţase să scrie şi să citească, la curtea de la Bagdad era prezentă o strălucire cu mult mai mare, şi ceea ce era cultivat de Harun al Rashid nu putea fi deloc comparat cu ceea ce se petrecea la curtea lui Carol cel Mare.

Era, de asemenea, epoca în care o mare parte a Orientului Apropiat era deja cucerită de mahomedanism, şi, de asemenea, o mare parte a Africii, şi se răspândea acolo ceea ce fusese cultivat la curtea lui Harun al Rashid într-o formă atât de strălucită. Dar printre cei care aduseseră la curtea lui Harun al Rashid geografia, cercetarea ştiinţifică, medicina, se găseau şi unii care, într-o încarnare anterioară, aparţinuseră unei vechi şcoli de Misterii. Căci oamenii, chiar dacă au fost odinioară iniţiaţi, nu se reîncarnează întotdeauna în aşa fel încât să se poate vedea imediat că ei au fost iniţiaţi într-o viaţă trecută. În orice epocă se întâmplă aşa, chiar dacă cineva a fost mai înainte un iniţiat în vechile Misterii, el nu-şi poate asimila decât acea spiritualitate, nu poate atinge decât acea constituţie sufletească pe care o face posibilă trupul, trupul ce poate exista într-o anumită epocă. Dacă ne îndreptăm privirea asupra realităţii sufleteşti propriu-zise, nu o sesizăm cu ajutorul reprezentărilor logic-dialectice pe care şi le face omul despre realitatea sufletească. Fiinţa sufletească este situată, propriu-zis, mult mai adânc decât se crede în mod obişnuit.

Vă voi da un exemplu. Gândiţi-vă acum la o personalitate ca *Ernst Haeckel* [Nota 10]. Ceea ce frapează mai întâi la el este faptul că are o concepţie despre lume cu o coloratură materialistă, că el a susţinut un fel de mecanicism nu numai al naturii, ci şi al vieţii sufleteşti, faptul că a atacat cu vehemenţă catolicismul, faptul că este uneori fermecător, uneori fanatic, dar uneori şi lipsit de gust. Cel care ia în considerare legăturile dintre diferitele vieţi pământeşti ale unui om se va opri cu privirea sa mai puţin asupra acestor trăsături de caracter, el se va opri la trăsăturile sufleteşti mai profunde. Nici un om care s-ar lăsa orbit de ceea ce ne frapează în primă instanţă la Haeckel nu ar putea ajunge, dacă ar urmări să dezvolte o metodă de cercetare a karmei, nu ar putea ajunge la încarnările sale anterioare. Cel care vrea să ajungă la încarnările anterioare ale lui Haeckel trebuie să privească în ce fel îşi susţinea Haeckel concepţiile. Faptul că el a avut tocmai această cultură materialistă se explică prin epoca în care a trăit. Dar acesta este lucrul cel mai puţin important; ceea ce contează este structura lăuntrică a sufletului. Dacă putem sesiza această structură lăuntrică a sufletului şi dacă ne-am format vederea ocultă, atunci privirea ne conduce – de exemplu, tocmai în cazul lui Haeckel – la *papa Gregorius VII* [Nota 11], care fusese mai înainte călugărul Hildebrand, unul din susţinătorii cei mai puternici, cei mai fervenţi ai catolicismului. Cel care compară apoi cele două configuraţii şi ştie că este vorba despre aceste două personalităţi menţionate mai sus, acela va găsi foarte uşor asemănarea lor, şi el va ajunge să-şi cucerească privirea care poate discerne, în ceea ce priveşte problemele omenirii, ce este important şi ce nu este important. Ideile teoretice nu sunt esenţialul. Ele sunt esenţialul numai pentru epoca noastră teoretică, materialistă, abstractă. Ceea ce este sufletul în

felul său, ceea ce este esenţial, se află în culisele istoriei lumii. Cel care pătrunde acest lucru, acela va găsi uşor asemănarea dintre Gregorius VII şi reîncarnarea sa ca Haeckel.

Trebuie să ne însuşim un asemenea mod de a privi lucrurile, mai ales când ne ocupăm de natura concretă a karmei şi când trebuie să spunem, de exemplu, că la curtea lui Harun al Rashid trăiau oameni care, din punct de vedere exterior, se comportau în sensul secolelor 8-9, căci aşa era trupul fizic şi educaţia pe care o primiseră, şi care, cu toate acestea, erau vechi iniţiaţi ai Misteriilor reîncarnaţi. Când ne îndreptăm privirea spirituală asupra curţii lui Harun al Rashid, ne frapează în mod deosebit o personalitate, un consilier profund şi extraordinar de activ al lui Harun al Rashid şi care, pentru acea epocă, era un spirit universal, un spirit care avea în trecutul său acest fapt neobişnuit că, într-o încarnare trecută, el avusese parte, chiar în regiunea unde stăpânea Harun al Rashid – dar locuită atunci de cu totul alte populaţii –, el avusese parte de toate iniţierile, şi care, într-o încarnare ulterioară, ca altă personalitate, aspirase cu întregul său dor lăuntric la iniţiere, dar nu a putut ajunge la aceasta, fiindcă destinul său nu-i permitea să devină atunci un iniţiat. O asemenea personalitate trăia la curtea lui Harun al Rashid, şi ea trebuie să ascundă în cel mai adânc străfund al fiinţei sale ceea ce existase în sufletul ei în încarnarea trecută de iniţiat. Imposibilitatea pentru această personalitate de a atinge iniţierea s-a manifestat într-o încarnare ulterioară celei de iniţiat, apoi a venit acea încarnare pe care a trăit-o la curtea lui Harun al Rashid. Şi, la curtea lui Harun al Rashid, această personalitate – fiindcă în acea epocă iniţierile în vechiul spirit nu mai erau posibile – a fost, pur şi simplu, cineva care, datorită unui imbold puternic, unei fantezii puternice, unei fantezii

exacte, logice, a exercitat asupra a tot ceea ce era cultivat la această curte o influenţă extraordinar de stimulatoare şi a fost la curte un organizator. La curtea lui Harun al Rashid trăiau tot felul de erudiţi, artişti, o armată întreagă de poeţi, reprezentanţi ai tuturor ştiinţelor. Mai mult, Bagdadul era, tocmai în acea epocă, centrul unei activităţi ştiinţifice şi artistice foarte răspândită în califat. Şi tot ceea ce se organiza îşi avea punctul său de plecare în această personalitate, înzestrată cu un înalt spirit de iniţiativă. Şi asemenea individualităţi au o mare importanţă pentru continuarea evoluţiei omenirii.

Să privim acum personalitatea lui Harun al Rashid însuşi. Cel care poate percepe, datorită privirii oculte, natura sufletească a acestei personalităţi şi poate să cerceteze apoi, şi cercetează, pentru a vedea dacă ea s-a încarnat din nou, acela constată că această personalitate a lui Harun al Rashid a rămas, de fapt, legată în continuare de tot ceea ce făcuse pe Pământ, că ea a dus toate acestea mai departe după ce a trecut prin poarta morţii; ea a mers mai departe în mod spiritual însoţind evoluţia omenirii şi, din lumea spirituală, a exercitat o influenţă asupra multor lucruri, dar şi-a cucerit multe şi pentru ea însăşi. Apoi, ea a apărut din nou în felul în care putea să apară conform epocii: această personalitate a apărut în persoana Lordului *Baco de Verulam* [Nota 12], care a fost întemeietorul spiritului ştiinţific modern. Într-adevăr, Baco de Verulam a dat, din Anglia, un mare elan gândirii europene moderne. Dumneavoastră aţi putea spune: Dar el se deosebeşte foarte mult de personalitatea lui Harun al Rashid! Totuşi, este aceeaşi individualitate! Căci tocmai ceea ce apare ca diferit în plan exterior ţine de aspectele exterioare. Noi vedem sufletul lui Harun al Rashid părăsind Asia, într-un fel, şi continuând să evolueze după moarte

pentru a întemeia multe elemente ale materialismului modern în Occident şi pentru a acţiona, în modul în care era posibil, asupra civilizaţiei europene moderne.

Cealaltă personalitate, care nu era numai braţul său drept, ci şi sufletul curţii lui Harun al Rashid, şi care, din punct de vedere spiritual, avea acel destin ciudat, acel suflet a urmat un alt drum. Acest suflet, după ce a trecut prin poarta morţii, nu mai punea deloc preţ pe o viaţă strălucitoare din punct de vedere exterior. El simţea mai curând imboldul de a lăsa să-i înflorească viaţa lăuntrică. De aceea, el nu a putut urma deloc o cale care l-ar fi condus, în următoarea sa încarnare, în Occident. Remarcaţi numai ceea ce s-a întâmplat în această privinţă cu Harun al Rashid: o strălucire extraordinară, o autenticitate interioară a civilizaţiei şi culturii la curtea lui Harun al Rashid, dar, în acelaşi timp, imboldul foarte puternic de a face să înflorească în exterior tot ceea ce constituia mahomedanismul. Trebuia ca toate acestea să se manifeste într-o viitoare încarnare. Spiritul ştiinţific de mare anvergură trebuia să se manifeste pe plan exterior. El s-a manifestat. Ceea ce era strălucire exterioară la curtea lui Harun al Rashid a reapărut apoi la lumina zilei în persoana lui Baco însuşi.

Cealaltă personalitate era, ce-i drept, sufletul curţii lui Harun al Rashid, dar era o personalitate foarte interiorizată. Era foarte apropiată de ceea ce fusese cultivat în vechile Misterii. Dar ceea ce fusese cultivat acolo nu se mai putea manifesta pe plan exterior, cel puţin nu se putea manifesta înainte de epoca noastră, când era Kali Yuga a trecut şi când începe epoca lui Mihael, când este din nou posibil să vorbim despre spirit în mod liber. Totuşi, ceea ce fusese cucerit astfel putea fi introdus în sânul civilizaţiei într-un mod cuprinzător, energic, în aşa fel încât să poată

acţiona cu intensitate. Aşa ceva s-a întâmplat cu cealaltă personalitate. După ce a trecut prin poarta morţii, ea a evoluat în lumea spirituală în aşa fel încât, în cele din urmă, când a apărut din nou pe Pământ, ea nu putea ateriza, ca să spun aşa, în Occident, de unde provenea materialismul; ci ea a trebuit să aterizeze în Europa Centrală şi a putut face să trăiască acolo ceea ce provenea din vechile Misterii, adaptându-le, bineînţeles, condiţiilor, acum schimbate, din acea epocă. Această personalitate a devenit *Amos Comenius* [Nota 13]. Şi astfel, s-ar putea spune că cele două suflete care trăiseră la curtea lui Harun al Rashid au trecut, în vremurile ce au urmat, prin istoria lumii urmând două căi diferite. Unul, aş spune, ocolind sudul Europei, pentru a fi în Occident organizatorul istoriei, filosofiei, ştiinţelor moderne, în persoana lui Baco de Verulam; celălalt suflet a luat pe Pământ, aş spune, drumul pe care îl urmaseră şi Cruciadele; el a luat drumul Europei Centrale. Şi el a fost un mare organizator, dar vedem că activitatea sa de organizare s-a manifestat în mod diferit. Şi, de fapt, este un spectacol grandios, un spectacol măreţ, să vedem cum în două epoci, desigur, puţin diferite – nu avem voie să înţelegem greşit acest lucru, dar era un fapt legat de karma istoriei lumii –, Amos Comenius şi Lordul Baco de Verulam au trăit luând căi diferite. Dar, după aceea, în ultima vreme, ei s-au întâlnit, dacă pot folosi aceste termen familiar, în Europa Centrală. Multe lucruri dintre cele pe care trebuie să le găsească civilizaţia a fost necesar să fie realizate în cadrul civilizaţiei prin faptul că ceea ce este esoteric în activitatea lui Amos Comenius s-a unit cu forţa care s-a integrat tehnicii, s-a unit cu tot ceea ce a întemeiat Baco de Verulam. Dar acesta este unul dintre cele mai minunate exemple din istoria lumii, faptul că aceste lucruri au pornit de la cele două suflete care au fost active la curtea lui

Harun al Rashid între secolele 8-9. Harun al Rashid însuşi, care, oarecum, ajunge în Anglia trecând prin Africa şi prin sudul Europei pentru a acţiona asupra Europei Centrale din Anglia; Amos Comenius, care vine în Europa Centrală pentru a-l întâlni pe celălalt, cu ceea ce a dezvoltat el.

Abia în acest fel, dragii mei prieteni, devine studiul istoriei o realitate. Căci ceea ce trece dintr-o epocă a istoriei lumii în alta nu trece sub formă de concepte abstracte, conceptele abstracte nu zboară dintr-o epocă în alta, ci sufletele umane înseşi sunt cele care transportă dintr-o epocă în alta ceea ce se întâmplă. Înţelegem cum ia naştere într-o epocă ulterioară ceea ce provine dintr-o epocă anterioară abia atunci când urmărim sufletele care trec, evoluând, de la o epocă la alta. Trebuie să luăm pretutindeni în serios ceea ce se numeşte maya şi realitatea lăuntrică. Şi istoria este maya, când nu o privim decât din exterior; o înţelegem abia atunci când trecem de la maya la realitate.

Poate că acum – vom continua aceste consideraţii la următoarea întâlnire a membrilor – acest lucru va fi înţeles în mod just, dragii mei prieteni, dacă, începând de la Congresul de Crăciun, am trecut la realizarea a ceea ce a fost anunţat la început de tot – poate cu o anumită naivitate – drept „Exerciţii practice cu privire la karmă”. Dar, fără îndoială, după o pregătire de mai multe decenii, un adevărat studiu spiritual asupra ideii de karmă, asupra exerciţiilor practice cu privire la karmă, va putea fi acceptat pe deplin în sânul Societăţii Antroposofice, fără să provoace în viaţă neînţelegeri şi rătăciri.

CONFERINȚA A PATRA

Praga, 5 aprilie 1924

Înainte de a-mi permite să vă adresez salutul meu de bun rămas, ca răspuns la cuvintele atât de prietenești ale domnului profesor Hauffen [Nota 14], care au fost rostite în numele dumneavoastră, dați-mi voie să expun considerațiile din această seară.

Considerațiile precedente, pe care le-am prezentat aici, în cadrul Societății Antroposofice de la Praga, au arătat în mod clar cum o activitate a spiritului – sau, poate, mai bine zis, a entităților spirituale – conduce evoluția omenirii, și cum sufletele umane înseși, impregnate de spirit, transportă dintr-o epocă în alta ceea ce au elaborat ele într-o anumită epocă; dar, firește, și datoriile cu care sunt încărcate aceste suflete într-o anumită epocă. Toate acestea ne permit să ne cufundăm cu privirea în viața Cosmosului fizic-sufletesc-spiritual, și ne vom înțelege ființa noastră omenească abia prin această contemplare. Căci, fără a cădea pradă orgoliului, trebuie să recunoaștem că prin propria noastră natură umană, noi suntem uniți cu izvorul spiritual originar al Cosmosului și că ne înțelegem propria natură abia atunci când pătrundem Cosmosul în mod spiritual. Începând de la Congresul de Crăciun, nu numai că antroposofia trebuie să fie administrată în cadrul Societății Antroposofice, ci și administrarea însăși trebuie să fie antroposofie. Iar acest lucru trebuie să se manifeste și printr-o transformare a activității antroposofice. Așadar, eu nu mă tem, în aceste conferințe, să părăsesc exoterismul, să orientez considerațiile mai mult spre esoterism, și aș vrea să mai adaug astăzi unele lucruri la ceea ce a fost spus deja. Aș vrea să mai adaug ceva care

poate face vizibil felul în care este transportat sufletul uman dintr-o epocă în alta. Ceea ce se întâmplă la nivelul ansamblului se întâmplă şi pentru oamenii individuali, şi dacă înţelegem karma personalităţilor care ne sunt cunoscute tuturor, atunci ne putem clarifica şi propria noastră karmă. De aceea, să ne continuăm astăzi consideraţiile karmice într-un mod ceva mai concret.

În cursul acestor consideraţii am pronunţat deja numele unui bărbat care ne indică într-un mod remarcabil cum se poate manifesta un element vizionar într-o natură voluntară. Am pronunţat numele eroului italian pentru libertate *Garibaldi*, şi i-am schiţat, de asemenea, câteva trăsături caracteristice. Tot ceea ce se manifestă în acest Garibaldi este activitate de voinţă. Ce voinţă enormă i-a trebuit acestui om pentru ca, pe vremea când era tânăr, să traverseze pe cont propriu, în repetate rânduri, într-o epocă periculoasă, în deceniul al doilea şi începutul deceniului al treilea al secolului al 19-lea, Marea Adriatică, apoi, fiind făcut prizonier de mai multe ori, să-şi recâştige de fiecare dată libertatea datorită forţei şi curajului său! Ce extraordinară desfăşurare de voinţă s-a manifestat atunci când, văzând că Europa nu-i oferă nici un câmp de acţiune, să se ducă în America de Sud şi să devină acolo unul dintre cei mai îndrăzneţi luptători pentru făurirea unei vieţi libere! Am atras atenţia, de asemenea, asupra faptului că, în ceea ce priveşte căsătoria, el şi-a realizat propria viaţă dincolo de măsura pământească obişnuită; şi că, după ce a revenit în Europa, el a fost cel căruia Italia îi datorează în realitate, totul.

Când, într-o zi am fost întrebat: Cum au putut fi create corelaţiile karmice ale acestei personalităţi? – atunci s-au pus de fapt două probleme. Căci a trăi corelaţiile karmice nu este ceva simplu, ci un lucru complicat. Eu am

spus deja că uneori trebuie să pornim de la nişte aspecte ale vieţii în aparenţă neînsemnate, pentru a trece apoi de la aceste aspecte neînsemnate, dar concrete, perceptibile, la ceea ce transportă realităţile unei vieţi pământeşti în realităţile unei alte vieţi pământeşti.

În cazul lui Garibaldi, a fost prezentă mai ales situaţia următoare: cu o mentalitate de republican, el a devenit treptat un republican absolut convins, dar şi-a desfăşurat întreaga energie a voinţei pentru a realiza în Italia regalitatea sub *Victor Emmanuel* [Nota 15]. Şi, de fapt, când examinăm numai biografia exterioară a lui Garibaldi, vedem o contradicţie fundamentală între atitudinea sa lăuntrică şi ceea ce a făcut el. Pe de o parte, vedem cât se simţea de legat de bărbaţi ca *Mazzini* şi *Cavour* [Nota 16], cu care nu se armoniza în privinţa ideilor, şi care aveau o cu totul altă orientare de gândire. Suntem atunci frapaţi de un fapt ciudat, faptul că data şi locul naşterii lui Garibaldi, născut în 1807, este foarte aproape de locurile de naştere ale celor trei personalităţi: viitorul rege Victor Emmanuel, Cavour, omul de stat, şi filosoful Mazzini. Ei s-au născut în imediată apropiere unul de altul. Suntem conduşi atunci să cercetăm legăturile karmice dintre ei.

Cealaltă problemă care ar conduce la un rezultat este aceasta – cu adevărat o problemă care merge în profunzime! Când ne consacrăm unor consideraţii spiritual-ştiinţifice, trebuie să atragem întotdeauna atenţia asupra faptului că în vechile timpuri au existat iniţiaţi care aveau nişte facultăţi de contemplare a lumii, în sensul cel mai larg al cuvântului. Problema se poate pune astfel: Deoarece şi aceşti înţelepţi ai timpurilor trecute trebuie să se reîncarneze, unde sunt ei în epoca modernă? Şi unii ar putea întreba: Unde sunt marile personalităţi care au acţionat în trecut ca iniţiaţi, unde sunt ele active în epocile

ulterioare? – Vedeţi dumneavoastră, ele revin, într-adevăr, dar trebuie să vă gândiţi, dragii mei prieteni, că omul, când apare într-o anumită epocă, este obligat să folosească acel trup pe care i-l pune la dispoziţie epoca respectivă. În trecut, trupurile erau mai maleabile, mai plastice, mai suple pentru spirit, şi în cadrul vieţii pământeşti noi avem nevoie de un trup pentru a transpune în manifestări şi fapte pământeşti ceea ce am asimilat înainte de a coborî în viaţa pământească. Şi tocmai în legătură cu o întrebare atât de enigmatică – şi cu aceasta nu intenţionez să aduc o critică –, noi trebuie să ne gândim că întreaga educaţie care se face în epoca modernă, deja de secole, este de-aşa natură încât organismul uman nu poate sluji pentru ca în viaţă să se poată manifesta ceea ce a trăit într-un iniţiat. Şi atunci, multe lucruri trebuie să rămână în substraturile profunde ale existenţei. De aceea, mulţi iniţiaţi de odinioară apar ca personalităţi la care nu se vede, dacă aplicăm noţiunile actuale, că ar fi fost odinioară iniţiaţi, fiindcă ele sunt obligate să folosească acel trup care le-a fost pus la dispoziţie de epoca lor.

Avem în Garibaldi tocmai un asemenea caz. Întorcându-ne foarte mult în urmă în trecutul Europei, întâlnim Misterii şi iniţiaţi de cea mai pare profunzime în Irlanda originară. Dar Misteriile irlandeze s-au păstrat, într-adevăr, până în era creştină. Chiar şi astăzi, Irlanda este câmpul unde se desfăşoară o viaţă spirituală abundentă – nu abstractă, conceptuală, ci reală –, activă în mod spiritual. Oricât de haotică apare astăzi Irlanda exterioară, în Irlanda mai există încă multă viaţă spirituală reală; totuși, acesta nu este decât ultimul vestigiu a ceea ce a existat odinioară. În Hybernia, în Irlanda, existau Misterii profunde, care au exercitat o influenţă până în Europa, în primele secole ale erei noastre, după ce a fost asimilat

creştinismul. Găsim aici un iniţiat care, părăsind Irlanda, a ajuns aproximativ până în regiunea Alsaciei actuale, în secolele 8-9 după întemeierea creştinismului. Pe vremea aceea, într-o epocă plină de frământări, acest iniţiat a făcut multe pentru adevăratul creştinism, pe lângă care acţiunea de exemplu, a sfântului *Bonifaciu* [Nota 17] a fost în acest sens, în realitate, mult mai redusă. La acest iniţiat au venit, din trei regiuni diferite, trei discipoli, trei discipoli care i s-au încredinţat. Aceşti trei discipoli au progresat mai mult sau mai puţin. Dar tocmai în Misteriile irlandeze se respecta o regulă severă, faptul că discipolii care se încredinţaseră unui iniţiat nu mai puteau fi părăsiţi de acel iniţiat în viaţa pământească următoare, ci, dimpotrivă, pe durata acesteia el trebuia să facă ceva pentru a menţine legătura dintre aceşti discipoli şi iniţiat, să stabilească o legătură între aceşti discipoli şi el. Iniţiatul despre care vorbesc eu a reapărut în secolul al 19-lea în persoana lui Giuseppe Garibaldi, cu această voinţă vizionară, care în timpurile trecute se manifesta într-un cu totul alt mod, şi se putea manifesta altfel decât într-un trup din secolul al 19-lea, care primise o cu totul altă educaţie decât cea din secolul al 19-lea, chiar o educaţie minimă. Iar ceilalţi trei pe care i-am menţionat erau discipolii veniţi din diferite regiuni ale Pământului. Dar ceea ce a acţionat cu putere de la o încarnare la alta a acţionat mai profund decât nişte principii exterioare. Faţă de ceea ce îi leagă pe oameni între ei de la o încarnare la alta este fără importanţă să spui: Eu sunt republican, tu eşti monarhist. – În legătură cu aceste lucruri, trebuie să ne fie clar cât de departe este maya pământească, marea iluzie, aparenţa, existenţa, de realitatea spirituală, care se află în spatele fenomenelor sub formă de impulsuri spirituale active. Şi astfel, Garibaldi nu l-a putut părăsi pe Victor Emmanuel, deşi acesta a avut

o cu totul altă mentalitate decât el. Mentalităţile, când se referă la realitatea exterioară, nu la oameni, ţin de epocă, nu de individualitate, care merge din viaţă pământească în viaţă pământească.

Aş vrea să iau un alt exemplu, care mi s-a prezentat într-un mod remarcabil. Eu aveam un *profesor de geometrie* [Nota 18], pe care îl preţuiam foarte mult. Poate dumneavoastră ştiţi, din relatarea vieţii mele, că geometria face parte dintre lucrurile cărora le datorez cel mai mult în viaţa mea, ca stimulent. Astfel, eu îl preţuiam foarte mult pe acest profesor de geometrie. Din faptul că el era un excelent constructor de figuri, s-ar putea, ce-i drept, deduce că eu îl iubeam mult fiindcă mie îmi plăcea să construiesc figuri şi, de asemenea, fiindcă el prezenta ceea ce urmărea să arate cu un adevărat spirit de independenţă şi cu întregul caracter specific al gândirii geometrice. El era într-un mod atât de exclusiv geometru, încât, de exemplu, nu era deloc matematician, ci numai geometru. În acest domeniu, era genial, dar nu avea nici o cunoştinţă, nici o cunoştinţă reală în domeniul matematicilor. Dar el trăia tocmai într-o epocă în care întreaga geometrie descriptivă, specialitatea sa, era pe cale de a se transforma. El a rămas la vechea geometrie descriptivă. Aceasta era la el o trăsătură caracteristică. Dar, pentru cercetătorul ocult, un alt lucru era cu mult mai caracteristic. El avea ceea ce se numeşte un picior diform. Acum, caracteristic este faptul că, bineînţeles, nu materia fizică se metamorfozează, ci se metamorfozează forţa pe care o poartă un om, într-o încarnare, în picioarele sale, modul în care el se situează, prin mişcările picioarelor sale, în sfera păcatului sau în sfera binelui. Tot ceea ce este în legătură cu picioarele poate să se manifeste, într-o viaţă pământească următoare, în felul în care este organizat capul, pe când ceea ce avem

acum în cap se poate manifesta, în viaţa următoare, tocmai în organizarea picioarelor. Aceste lucruri se metamorfozează într-un mod caracteristic. Cel care este familiarizat cu asemenea lucruri poate vedea, din modul în care păşeşte cineva, din modul în care în care îşi pune călcâiul, degetele de la picioare pe pământ, poate vedea cum era gândirea lui în încarnarea precedentă. Şi cel care urmăreşte cu privirea natura specifică a gândurilor unui om, care vede dacă acesta gândeşte în mod rapid, superficial, sau foarte cu măsură, chibzuit, este adesea condus să vadă cu adevărat cum mergea omul respectiv într-o încarnare anterioară.

Un om care gândeşte în mod superficial avea în încarnarea precedentă un mers cu paşi mărunţi şi rapizi, şi ţopăia doar pe suprafaţa solului. Un om care gândeşte temeinic avea un mers sigur. Şi tocmai asemenea detalii aparent de mică importanţă în viaţă ne ajută să pătrundem mai adânc atunci când cercetăm relaţiile spirituale mai profunde, şi nu pe cele exterioare, abstracte. Şi astfel, evocând mereu şi mereu în faţa sufletului imaginea profesorului pe care îl iubeam, am fost condus până la încarnarea sa trecută. Şi imaginii sale vine să i se asocieze o alta, cea a unui om care avea şi el un picior diform: *Lordul Byron* [Nota 19]. Aceşti doi oameni se aflau acum în faţa mea. Şi karma profesorului meu, precum şi caracteristica pe care v-am descris-o, m-au condus la constatarea că în secolul 10 sau 11 aceste două suflete trăiseră, într-o încarnare anterioară, departe, în Europa de Est, că ele se aflaseră cândva sub influenţa unei legende pline de sens, a unei profeţii, a acelei legende care povesteşte că palladiumul [Nota 20], care, printr-o anumită vrajă, a menţinut, de fapt, puterea romană, fusese adus la Roma din vechea Troie, şi la Roma fusese ascuns. Când împăratul

Constantin a vrut să transfere romanismul la Constantinopol, el a cerut transportarea cu mare pompă a palladiumului de la Roma la Constantinopol şi a poruncit să fie ascuns sub o coloană, sub o coloană căreia i-a dat o formă prin care transpărea giganticul său orgoliu. El a pus să fie plasată sus o veche statuie a lui Apollo, dar modificată în aşa fel încât să-l reprezinte pe el însuşi. El a luat bucăţi din lemnul Crucii pe care murise Christos şi a pus să se facă din aceste bucăţi de lemn un fel de coroană în jurul capului statuii. El celebra astfel adevărate orgii ale orgoliului!

Apoi legenda, devenind profeţie, anunţa că într-o zi palladiumul va fi transportat de la Constantinopol spre Nord, şi că atunci s-ar încarna într-un regat slav puterea care era legată de palladium. Cei doi oameni despre care vă vorbesc au auzit această profeţie şi şi-au asumat misiunea de a merge la Constantinopol pentru a aduce palladiumul în Rusia. Ei nu au reuşit acest lucru. Dar acest imbold s-a menţinut, în special la unul dintre ei, la Byron. Acest imbold s-a transformat în impulsul de a lua parte la lupta pentru libertate a Greciei, ceea ce în secolul al 19-lea l-a condus aproape chiar de locul unde căutase palladiumul fizic într-o viaţă pământească anterioară.

Vedeţi dumneavoastră, trebuie să regăsim firele care conduc spre epocile trecute. Astfel, am fost condus cu o altă ocazie, spre o personalitate care a trăit în secolul al 9-lea în nordul Franţei actuale; această personalitate stăpânea, în prima parte a vieţii sale, o proprietate întinsă, pământuri mari, el era pentru acea epocă un om bogat, care, în acelaşi timp, avea predispoziţii războinice, care participase la un mare număr de mici escapade războinice – de fapt, nimic important. Când a atins o anumită vârstă, această personalitate a adunat în jurul său nişte oameni şi ei s-au

angajat împreună într-o aventură, această aventură a eşuat şi ea a fost pentru această personalitate o uriaşă decepţie; ea a trebuit să se întoarcă acasă fără să-şi fi atins scopul. Dar, după cum se petreceau lucrurile în acele vremuri în multe ţinuturi, în timpul cât această personalitate fusese plecată, pe casa, pe pământul şi pe oamenii săi pusese stăpânire altcineva. Personalitatea respectivă, pur şi simplu, nu a mai găsit ceea ce îi aparţinea – acest lucru este ciudat, dar aşa s-a întâmplat – şi ea a trebuit să ducă mai departe o viaţă de iobag pe propriul său domeniu. Aici, noaptea, aveau loc multe întâlniri cu oameni din vecinătate şi, într-un mod destul de confuz, se cultivau nişte idei-forţă din care nu putea rezulta nimic, atâta doar că ele erau cultivate. Am putea spune că avea loc un adevărat joc dialectic cu aceste idei-forţă ale revoltei împotriva stăpânilor actuali – aproape ca în vechea Romă. Această personalitate putea deveni interesantă, deposedată astfel de bunurile sale, de proprietatea sa şi de autoritatea sa obişnuită, fără ca voinţa să-i fi fost frântă, devenind un agitator în tot ţinutul, ridicându-se în special împotriva celui care pusese stăpânire pe bunurile sale. Această personalitate a apărut din nou în secolul al 19-lea şi a devenit, din punct de vedere interior, al gândurilor sale, din punct de vedere sufletesc, ceea ce putea lua naştere în urma acestei încarnări anterioare, a devenit *Karl Marx* [Nota 21], liderul socialist. Gândiţi-vă acum, dragii mei prieteni, cât de mult se limpezeşte istoria lumii când o considerăm în acest fel, când putem urmări în mod real sufletele dintr-o epocă în alta; când vedem cum este transportat dintr-o epocă în alta ceea ce apasă pe suflete. Prin aceasta, viaţa istorică, devenirea şi natura omenirii se îmbogăţesc cu nişte corelaţii concrete.

De puţin timp, am putut atrage atenţia, la Dornach, asupra unei alte relaţii, care m-a condus în repetate rânduri, mai ales în timpul războiului, şi anume la sfârşitul războiului, să atrag atenţia asupra faptului că oamenii nu trebuie să se lase prea orbiţi de o anumită personalitate a epocii actuale. Eu am atras atenţia, deja în cursul ţinut la Helsingfors, în 1913 [Nota 22], asupra unei capacităţi absolut limitate, despre care este vorba aici. Toate acestea s-au întâmplat pentru că mi s-a clarificat raportul dintre un urmaş al lui Mahomed, *Muawija* [Nota 23], care a trăit în secolul al 7-lea, şi *Woodrow Wilson* [Nota 24]. Întregul fatalism care trăise odinioară în personalitatea lui Muawija a reapărut în fatalismul absolut inexplicabil, şi care nu voia să fie decât un fatalism al voinţei, în fatalismul lui Woodrow Wilson. Şi aş vrea să spun că cel care vrea să caute o dovadă, o origine a celor paisprezece puncte cunoscute [Nota 25], o poate găsi în Coran. Acestea sunt corelaţiile, dragii mei prieteni! Când e vorba despre asemenea lucruri, nu e voie să domnească nici cea mai mică simpatie sau antipatie, nu trebuie să domnească nici o critică, trebuie să fie prezentă numai obiectivitatea cea mai pură. Dar această obiectivitate conduce de la un punct al istoriei în care apare un suflet, la un alt punct. Şi putem spune, desigur, că atunci când omenirea va fi depăşit puţin ceea ce încă mai rezultă astăzi din epoca materialistă, atunci ne vom pleca urechea şi ochiul la aceste lucruri. Şi atunci ne vom simţi cu totul altfel în sânul civilizaţiei moderne, fiindcă o vom vedea în corelaţiile ei; nu numai în ceea ce are ea mort, ci în ceea ce este viu. Despre aceasta este vorba aici. Întreaga devenire istorică va fi vie. Pentru a depăşi punctul mort al evoluţiei în care se găseşte el acum, omul are nevoie de spirit viu, nu de spiritul abstract şi mort al simplelor idei.

Studiul istoriei se apropie, poate, de spiritual doar fără voie, aşa cum am explicat în conferinţa mea publică acum câteva zile [Nota 26], dar el trebuie, totuşi, să o facă. Căci prezentarea exterioară a istoriei, care se bazează numai pe documente, este în realitate, plină de lucruri de neînţeles. Apare brusc ceva despre care nu se poate înţelege absolut deloc de unde vine. De ce? Fiindcă nu i se cunosc originile. Originile s-au pierdut. Tocmai când suntem în căutarea acestor origini, multe lucruri prind viaţă, în devenirea istorică. Dar prin aceasta ies la iveală şi multe lucruri săvârşite de oameni pentru a transforma istoria, tocmai în ceea ce priveşte lucrurile importante, în ceva fals, neadevărat.

Dragii mei prieteni, vi se va părea paradoxal şi ciudat faptul că cercetătorul spiritual trebuie să constate cum, într-un trecut relativ apropiat, o minunată capodoperă a poeziei s-a pierdut, pur şi simplu, din cauza ostilităţii unui anumit curent spiritual. În primele secole ale evoluţiei creştine exista, în regiunile meridionale ale civilizaţiei europene, o capodoperă care zugrăvea natura cea mai lăuntrică a civilizaţiei în mersul ei, imediat după apariţia creştinismului în evoluţia omenirii europene. Această capodoperă, o dramă epică, în felul ei, o epopee dramatică, zugrăvea felul în care omul, după ce tânărul creştinism apăruse şi începuse să acţioneze, nu se poate apropia de Entitatea reală şi adevărată a lui Christos, ci trebuie să treacă printr-o pregătire absolut specială în Misterii pentru a ajunge la adevărata Entitate a lui Christos.

Pentru a vedea despre ce este vorba, trebuie să ne clarificăm următorul lucru. Christos a explicat foarte clar discipolilor săi celor mai intimi cum în acea entitate care era Iisus cel născut în Orient a intrat umplându-l, în al treizecilea an al vieţii sale, Christos ca Fiinţă Solară, ca

Fiinţă cosmică. Iisus din Nazareth s-a născut într-o religie lunară; căci ce era religia lui Iahve, religia lui Iehova? Cine era Iahve însuşi? Când oamenii ridicau privirea spre Iahve, ei ridicau privirea spre Eul uman dependent în mod direct de forma umană fizică, de această formă umană care se naşte o dată cu noi. Dar ceea ce se naşte o dată cu noi, ceea ce se constituie în noi, ceea ce se plăsmuieşte în noi prin faptul că suntem formaţi în trupul matern pentru a deveni un Eu, este dependent de forţele Lunii. Iahve este, de fapt, o divinitate lunară. Şi când oamenii ridicau privirea spre Iahve, ei spuneau: Iahve este conducătorul entităţilor lunare de la care provin forţele care îl introduc pe om în existenţa fizică pământească. Dar dacă în om ar acţiona numai forţele lunare, el nu ar putea depăşi niciodată ceea ce este integrat în el ca predispoziţie în cadrul vieţii pământeşti. Omul nu ar mai putea face acum acest lucru; el o putea face în vechile timpuri. Când ne întoarcem înapoi până la epocile pământeşti preistorice, găsim ceva foarte ciudat, care îi face omului de astăzi o impresie ciudată. Constatăm că oamenii – cea mai mare parte a unei anumite categorii de oameni – treceau în al treizecilea an al vieţii lor printr-o transformare completă a sufletului. Oricât de ciudat şi de paradoxal pare aceasta oamenilor de astăzi, aşa se întâmpla, totuşi, în acea epocă din care Vedele nu ne transmit decât un ecou. Existau odinioară în vechea Indie oameni care, când întâlneau un alt om pe care îl văzuseră cu trei ani mai înainte, puteau, eventual, afla despre acest om că îl văzuseră; dar nu îl recunoşteau. Ei uitaseră tot ceea ce trăiseră înainte de vârsta de treizeci de ani, uitaseră totul, până şi identitatea propriei lor persoane. Şi astfel, exista chiar o instituţie – noi am numi astăzi această instituţie birou, totul este astăzi birou şi serviciu –, această instituţie exista; o asemenea personalitate trebuia să se

ducă la acest birou şi să spună unde se născuse şi cine era. Aceste personalităţi primeau apoi în Misterii mijloacele de a-şi aminti din nou viaţa lor până la vârsta de treizeci de ani. Acestea erau cele care mai târziu au fost numite „născute de două ori", care îşi datorau prima lor existenţă forţelor lunare, iar a doua existenţă puterilor solare.

Această metamorfoză care se producea în timpurile trecute în cursul vieţii pământeşti într-o formă deosebit de radicală, şi care se numea „a doua naştere", era atribuită Soarelui; şi pe bună dreptate, căci puterile solare sunt în legătură cu tot ceea ce poate face omul liber din sine însuşi. Dar, încetul cu încetul, evoluţia omenirii ajunsese la un punct în care aceasta nu mai făcea parte din evoluţia omului, omul nu mai trebuia să devină conştient în fizic de întinderile universului care se deschideau în faţa privirii sale. *Iulian Apostatul* [Nota 27] a vrut să atragă atenţia asupra acestui lucru, să arate că încă mai există; el a trebuit să plătească acest fapt cu viaţa. Dar Christos a vrut, conferind Cuvântului Său putere, să-i aducă omului prin morală, prin aprofundare moral-religioasă, ceea ce nu-i dă natura. El a fost cel care i-a învăţat pe oameni astfel: Dacă simţiţi cum simt Eu, dacă, în loc să vă uitaţi la Soare, vă uitaţi să vedeţi ce a fost trezit în Mine, care, ultimul, am primit la vârsta de treizeci de ani Cuvântul Solar, atunci veţi regăsi drumul spre ceea ce este solar. – Şi Învăţătorii din Misterii din primele timpuri ale creştinismului ştiau foarte exact că acum urma să se dezvolte inteligenţa, intelectualitatea, care, ce-i drept, îi aduc omului libertatea, dar îl privează de clarvederea care îl conduce spre spiritualitatea Cosmosului.

De aceea, aceşti înţelepţi ai vechilor Misterii creştine au întemeiat un fel de învăţătură comunicată în această dramă epică, în această epopee dramatică despre care vă

vorbeam. Aici era zugrăvit un asemenea discipol al Misteriilor creştine, care, prin sacrificiul intelectului, pe care discipolul trebuia să-l facă într-o anumită etapă precis determinată a tinereţii sale, urma să fie introdus în adevăratul creştinism, pentru ca să-i fie revelată această concepţie: Christos este o Fiinţă Solară, care a trăi în Iisus din Nazareth începând din al treizecilea an al său. În mod emoţionant, drama prezintă cum, în tinereţea sa, un om care aspiră să cunoască adevărata natură a creştinismului îşi sacrifică intelectul, adică face faţă de puterile superioare ale lumii jurământul sfânt de a nu rămâne la intelectualitate, ci de a se adânci în propriul său interior, pentru a cunoaşte creştinismul nu numai ca pe un fapt istoric-tradiţional, ci ca pe o realitate cosmică, de a vedea în Christos pe Cel care poartă în sine Entitatea Solară ca spiritualitate. Scena care prezenta această metamorfoză a unei entităţi umane care îşi sacrifică intelectul era o scenă dramatică grandioasă, cu un conţinut grandios. Şi omul care primea creştinismul numai sub formă de cuvinte ale Evangheliei – aşa cum s-a ajuns mai târziu – se transformă într-un om care învaţă să-şi îndrepte privirea spre realitatea cosmică, într-un om care contemplă legătura lui Christos cu Cosmosul. Această veche dramă epică zugrăvea prin acest erou al său felul cum devine omul clarvăzător pentru creştinismul ca realitate cosmică. Biserica catolică a avut grijă ca orice urmă a acestei drame să dispară. Din ea nu a rămas nimic, Biserica catolică era destul de puternică pentru a face aşa ceva. De exemplu, doar întâmplării i se datorează faptul că s-a păstrat o copie din operele unei personalităţi care a trăit la curtea lui Carol Pleşuvul, şi despre care altfel nu am fi ştiut nimic: *Scotus Erigena* [Nota 28].

Celui care vede asemenea lucruri nu i se va mai părea atât de paradoxal că trebuie să menţionăm prin cercetare spirituală această dramă epică, această epopee dramatică, în care este zugrăvită în mod exact transformarea unui om care face jurământul sfânt de a-şi sacrifica intelectul, şi prin aceasta i se deschid cerurile. Tradiţia a păstrat mai multe fragmente din acea epopee dramatică, adesea modificată, în care nu mai sunt cuprinse marile contexte şi nu mai sunt cuprinse mai ales sub forma vechilor imagini; căci conţinutul pe care îl zugrăvea această operă de artă devenise adesea o temă pentru pictură. Dar şi tablourile au fost distruse, s-au mai păstrat numai aceste tradiţii, şi ceva a mai fost cultivat într-un cerc din care făcea parte profesorul lui *Dante*, *Brunetto Latini* [Nota 29]. Dante a mai învăţat ceva de la profesorul său, desigur, nu foarte exact, dar a învăţat din aceste elemente tradiţionale, şi în „Divina Comedie" a lui Dante mai trăieşte ceva din acea epopee dramatică. Dar acea operă a existat cândva, aşa cum există „Divina Comedie" însăşi.

Dumneavoastră vedeţi, istoria nu coincide cu realitatea, şi cercetarea pur spirituală ar trebui să aducă la lumină multe lucruri din ceea ce a fost distrus de adversari. Căci, dintr-o anumită direcţie, există tot interesul să se distrugă cu totul ceea ce atrage atenţia asupra faptului că Entitatea lui Christos vine din Cosmos. Naşterea lui Christos a fost deplasată de la anul al treizecilea spre momentul în care se situează naşterea fizică. Dar nu s-ar fi putut face toate acestea, care au devenit acum tocmai doctrina creştină, dacă nu ar fi fost eliminată acea dramă despre care am vorbit eu astăzi. Cercetarea spirituală va trebui să joace cândva un rol important în cadrul civilizaţiei. Dumneavoastră cunoaşteţi deja caracterul teribil de dăunător al acelor boli care îşi fac apariţia, cum s-

a întâmplat cu cineva pe care eu îl cunoşteam bine, care avea o poziţie socială foarte înaltă; într-o bună zi, el şi-a părăsit casa şi familia, s-a dus la gară, a luat un bilet pentru o staţie îndepărtată, şi, dintr-o dată, a uitat tot ceea ce trăise până atunci. Intelectul său era normal, dar memoria îi era complet perturbată, şi când a ajuns la acea staţie, el a luat un alt bilet, parcurgând astfel Germania, Austria, Ungaria, Galiţia şi în cele din urmă şi-a regăsit memoria într-un azil pentru săraci din Berlin.

Este cu adevărat ruina Eului întreg, când omul uită ce a trăit. Ar fi, de asemenea, ruina Eului civilizaţiei, a Eului omenirii europene, dacă ea ar uita complet prin ce a trecut în istorie, ce a fost eliminat din ea. Numai ştiinţa spirituală îi mai poate reda acest trecut.

Numai că până şi unor oameni care sunt relativ binevoitori, până şi acestora, dragii mei prieteni, li se pare cu totul straniu ceea ce are de spus ştiinţa spirituală. Nu putem citi fără o anumită ironie ceea ce un spirit de altfel atât de promiţător ca *Maurice Maeterlinck* a scris despre mine, întemeietorul antroposofiei, sub titlul „Marele secret" [Nota 30]. Maurice Maeterlinck nu poate nega faptul că în primele introduceri ale cărţilor mele se află mereu ceva absolut raţional. Acest lucru îl surprinde. Dar, după aceea, el ajunge la ceva care îl încurcă teribil, pe care nu îl poate depăşi. Am putea parafraza aici un cuvânt al lui *Lichtenberg* [Nota 31]: Când nişte cărţi şi un om se ciocnesc şi când sună a gol, acest lucru nu se întâmplă întotdeauna din cauza cărţii. Dar lucrurile stau astfel – Maurice Maeterlinck este, cu siguranţă, o culme a culturii noastre moderne –, gândiţi-vă numai, întâlnim la el aproape literal fraza următoare: În introducerile la cărţile sale, în primele capitole, Steiner se arată întotdeauna un spirit larg, logic, care cumpăneşte lucrurile; dar apoi, în

capitolele următoare, este ca şi cum ar deveni nebun. – Ei bine, dragii mei prieteni, unde este consecvenţa? El spune: Primul capitol: un spirit larg, logic, care cumpăneşte lucrurile. Ultimul capitol: nebun. Acum, cartea este terminată, el ajunge la alta. Şi din nou, la început: spirit larg, logic, care cumpăneşte lucrurile, şi la urmă: nebun. Am scris o serie întreagă de cărţi, şi astfel eu aş fi folosit acest procedeu cu o anumită virtuozitate: Primul capitol: un spirit larg, logic, care cumpăneşte lucrurile; apoi: încâlcit, scrântit. Astfel că eu, în cărţile mele, după părerea lui Maurice Maeterlinck, jonglez. Dar acest mod arbitrar de a aborda lucrurile nu a fost încă descoperit în casele de nebuni.

Acum, vedeţi dumneavoastră, noi ne aflăm într-o confuzie şi mai mare când abordăm cărţile oamenilor care îl consideră pe altul scrântit. Şi putem astfel vedea ironia cu care trebuie să primim anumite lucruri de acest fel, cât de greu le este încă oamenilor prezentului să se adapteze unei adevărate cercetări spirituale. Totuşi, ea trebuie să vină. Şi, pentru ca noi să nu ne reproşăm, dragii mei prieteni, că nu am fi folosit puterea necesară pentru a aduce o aprofundare spirituală, a avut loc Congresul de Crăciun, care trebuie să fie o piatră de hotar în evoluţia Societăţii Antroposofice, aşa cum am arătat-o deja; care trebuie, înainte de toate, să inaugureze o perioadă a mişcării antroposofice în care se va vorbi fără teamă despre realităţile concrete ale vieţii spirituale, aşa cum am făcut şi astăzi şi în conferinţele anterioare. Este, într-adevăr, necesară o putere, un impuls mai mare decât înainte, pentru ca spiritul de care omenirea are nevoie să pătrundă în ea.

De aceea, dragii mei prieteni, am încercat cu adevărat cea mai profundă satisfacţie că am putut să vă conduc

puţin spre profunzimile vieţii spirituale în cursul acestor unsprezece conferinţe pe care le-am prezentat, fie în mod public, fie într-un cerc mai mult sau mai puţin restrâns. Şi, cu această satisfacţie profundă, permiteţi-mi să-mi exprim mulţumirile cele mai cordiale pentru cuvintele pline de căldură, sincere, pe care domnul profesor Hauffen le-a rostit astăzi aici, la începutul acestei ore. Vă mulţumesc din toată inima pentru primirea dumneavoastră, pentru tot ceea ce sufletele dumneavoastră mi-au oferit în timpul prezenţei mele aici. Şi dumneavoastră puteţi fi convinşi că voi purta în suflet frumoasele cuvinte rostite de domnul profesor Hauffen, şi ele vor fi izvorul de unde voi scoate gândurile pe care vi le voi trimite mereu şi care, dacă îşi ating scopul, vor sta în preajma dumneavoastră când vă veţi desfăşura activitatea aici. Noi, ca antroposofi, deşi îndepărtaţi unii de alţii în spaţiu, suntem uniţi prin inimă, şi, desigur, trebuie să ne aducem aminte şi să ştim că suntem uniţi. Aici, la Praga, mi-a fost dat timp de mulţi ani, să vorbesc despre manifestările cele mai diverse ale vieţii spirituale şi acest fapt mi-a adus întotdeauna o profundă satisfacţie. Iar de data aceasta în mod absolut deosebit, pentru că inimilor şi sufletelor dumneavoastră le-au fost cerute nişte eforturi care sunt relativ noi, pentru că a trebuit să vă deschideţi faţă de ceea ce aveam să vă comunic de data aceasta – aş putea spune, răspunzând unei misiuni spirituale – cu o mai mare disponibilitate. Când spun: unei misiuni spirituale, noi interpretăm acest cuvânt spunându-ne: În spirit, noi rămânem uniţi. Comitetul de conducere care a fost format la Dornach este mic; fac parte din el numai acei oameni care pot fi intim uniţi cu mine, pentru ca, pornind de la această iniţiativă, ei să poată realiza ceea ce trebuie să fie realizat. Numai că ceea ce trebuie să fie realizat nu va putea fi realizat decât dacă toţi

prietenii dragi colaborează din toată inima şi mai ales dacă ei se unesc într-o gândire comună, într-o simţire comună, într-o voinţă comună spirituală antroposofică.

Primiţi aceasta împreună cu mulţumirile mele ca pe un cordial rămas bun, dar care nu vrea să fie o despărţire, ci vrea să fie altceva, preludiul unei comunităţi spirituale. Această comunitate trebuie să rămână, în fond, ceea ce reiese din fiecare cuvânt al nostru. Toate cuvintele care sunt rostite între noi trebuie să slujească pentru a ne uni tot mai strâns. În acest sens, permiteţi-mi, dragii mei prieteni, să vă promit, cu inima plină de emoţie, că voi fi cu dumneavoastră, că gândurile mele vor fi prezente în mijlocul dumneavoastră, că ele vor căuta în mijlocul dumneavoastră unul din locurile în care trebuie să acţioneze în mod just voinţa antroposofică, în care trebuie să acţioneze curentul spiritual antroposofic. Fie ca, în acest sens, să ne despărţim numai trupeşte, dar să rămânem uniţi, în acest sens, în spiritual, din toată inima!

ANTROPOSOFIA CA BAZĂ A CUNOAŞTERII SPIRITUALULUI DIN LUME ŞI DIN OM ŞI CA IMPULS SUFLETESC PENTRU O VIAŢĂ MORALĂ ŞI RELIGIOASĂ

CONFERINŢA A CINCEA

Paris 23 mai 1924

Ultima dată când am avut ocazia să vorbesc cel puţin unora dintre dumneavoastră, Goetheanumul nostru din Dornach mai exista încă. A fost atunci o mare satisfacţie pentru mine să pot vorbi în faţa unui grup de prieteni francezi. Această satisfacţie este reînnoită astăzi prin faptul că, la invitaţia prietenilor francezi, mi se oferă posibilitatea de a trata aici despre unele domenii ale antroposofiei noastre. Mulţumesc pentru această amabilă invitaţie, în special *domnişoarei Sauerwein* [Nota 32], şi îmi exprim, de asemenea, satisfacţia că *domnul Sauerwein* [Nota 33], care a tradus în franceză atât de frumos şi cu atâta amabilitate conferinţele mele de la Dornach, s-a declarat gata să-şi asume şi la Paris această sarcină. Îi sunt recunoscător în mod deosebit pentru aceasta.

Anumite lucruri s-au schimbat în mişcarea antroposofică, datorită faptului că, într-un timp relativ scurt după ce am fost loviţi de nenorocirea incendiului, am putut ţine Congresul de Crăciun, la care prietenii noştri antroposofi au luat parte în număr atât de mare, Congres care a dat, după cum cred, un impuls nou mişcării antroposofice, în special în ceea ce priveşte conţinutul activităţii antroposofice înseşi. Elementul nou în mişcarea antroposofică constă în faptul că a trebuit să îmi asum eu însumi sarcina preşedinţiei, în timp ce până atunci ea

fusese exercitată de alţii, iar eu însumi mă consideram numai un învăţător. A fost, dragii mei prieteni, o decizie foarte importantă şi faţă de lumea spirituală, pe care a trebuit să o iau atunci. Căci aceasta era o cutezanţă. Era o cutezanţă, deoarece această preluare a conducerii exterioare ar fi putut tot atât de bine să provoace o diminuare a revelaţiilor din partea entităţilor spirituale, pe care noi trebuie să ne bizuim în mod absolut atunci când e vorba de răspândirea antroposofiei, – această diminuare a revelaţiilor din partea entităţilor spirituale ar fi putut fi cauzată de faptul că eu mă lăsam absorbit de administrarea exterioară a Societăţii. Dar astăzi eu pot constata deja un lucru extraordinar de important, faptul că nu aşa stau lucrurile, ci, dimpotrivă, începând de la Congresul de Crăciun, impulsul spiritual care trebuie să coboare din lumile spirituale pentru ca mişcarea antroposofică să-şi poată continua în mod just evoluţia a crescut considerabil, astfel încât ea a putut să devină, începând de la Congresul nostru de Crăciun, din ce în ce mai esoterică, şi va deveni din ce în ce mai esoterică. Desigur, de aceasta este legat şi faptul că nişte forţe adverse foarte energice – vreau să spun, din direcţia lumilor spirituale –, nişte forţe demonice, dau asaltul împotriva mişcării antroposofice. Dar putem spera întru totul că forţele datorate alianţei pe care am putut-o face prin Congresul de Crăciun cu puterile spirituale bune, vor fi capabile în viitor să scoată din joc toate puterile adverse din domeniul spiritual, puteri care se slujesc de unii oameni de pe Pământ pentru a-şi atinge scopurile lor.

În aceste trei conferinţe aş vrea, dragii mei prieteni, să-mi permiteţi să arăt cum pe de o parte, antroposofia poate trăi oferind o cunoaştere a ceea ce este spiritual în univers şi în om şi, pe de altă parte, aduce la suprafaţă,

dintr-o asemenea cunoaştere, adevărate impulsuri sufleteşti lăuntrice pentru viaţa morală şi religioasă. Prin faptul că pentru om va deveni posibil să ajungă, în general, la nişte cunoştinţe care să poată da totodată impulsuri morale şi religioase, antroposofia va aduce omenirii cu totul altceva decât civilizaţia ultimelor secole. Boala de care suferă această civilizaţie provine din faptul că ea aduce la lumină cunoştinţe de o anvergură grandioasă, cunoştinţe din domeniul ştiinţelor naturii, economice, filosofice; dar toate aceste cunoştinţe nu ocupă decât capul omului. Impulsurile morale, religioase, trebuie să vină din inimă, trebuie să izvorască din simţire. Ele au fost prezente, bineînţeles, ca idealuri morale, ca idealuri religioase. Dar ştiinţa modernă nu ne poate spune dacă în aceste idealuri morale este cuprinsă o forţă destul de puternică pentru ca simţirea morală şi religioasă să poată crea lumi viabile pentru viitor, când lumea fizică actuală se va fi prăbuşit. Doar de aici au luat naştere marile îndoieli ale epocii trecute şi ale epocii actuale.

Aş vrea astăzi să examinez omul mai întâi sub trei aspecte. Această fiinţă a omului, noi o urmărim, noi înşine suntem încadraţi în ea, cu destinul nostru, între naştere şi moarte. Ceea ce urmărim noi aici este limitat pe de o parte, de naştere, sau mai exact, de momentul concepţiei, şi pe de altă parte, de moarte. Naşterea şi moartea nu sunt viaţa, una începe viaţa, cealaltă încheie viaţa. Întrebarea care se pune este aceasta: Putem noi oare, când suntem situaţi în viaţa dintre naştere şi moarte, putem privi naşterea şi moartea în acelaşi fel cum privim propria noastră viaţă ori viaţa altor oameni, sau, dimpotrivă, felul nostru de a privi trebuie să se transforme în întregime când ajungem la cele două limite, naşterea şi moartea? Aşadar, să luăm astăzi în considerare mai întâi aspectul morţii, care limitează într-

un mod atât de clar existenţa pământească a omului; acesta să fie primul aspect pe care îl vom privi din punct de vedere spiritual.

În cadrul vieţii pământeşti, moartea răpeşte elementul fizic al omului, care stă în faţa noastră. În ce fel răpeşte ea acest element fizic? Acest lucru îl realizează Pământul, cu elementele sale, fie elementul său propriu, când e vorba de înhumare, fie focul, dacă e vorba de incinerare. Ce poate face moartea din acest om fizic pe care îl studiem cu ajutorul simţurilor noastre fizice, ce poate face ea? Ea nu poate face altceva decât să-l distrugă. Să ne îndreptăm privirea asupra forţelor prezente în jurul nostru. Când cadavrul uman este lăsat în voia acestor forţe, aceste forţe nu construiesc nimic, ele distrug. Am putea spune: Ceea ce se află, ca forţe ale naturii, de jur împrejurul nostru, nu se află aici pentru a construi; căci atunci când trupul uman este lăsat în puterea lor, se descompune. Trebuie să existe aşadar, altceva care îl construieşte, altceva decât elementul pământesc, căci sub acţiunea elementului pământesc el se descompune.

Dar întreaga problemă ia un alt aspect atunci când studiem moartea umană cu ajutorul puterilor de cunoaştere pe care exersarea lăuntrică le scoate din suflet la lumina zilei. Forţele de cunoaştere obişnuite văd cadavrul, şi nimic altceva. Dar dacă, prin exerciţii lăuntrice, ajungem la o primă treaptă a cunoaşterii, pe care am descris-o în cărţile mele, la Imaginaţie, atunci moartea se transformă complet. La moarte, omul se smulge Pământului. Şi când dezvoltăm facultatea de cunoaştere a Imaginaţiei, atunci îl vedem pe om, chiar în momentul morţii, apărându-ne, într-o viziune directă, sub formă de imagini vii, noi îl vedem pe om, la moarte, nu murind, ci înviind din trupul său. Pentru treapta de cunoaştere a

imaginaţiei, moartea fizică se transformă în naştere spirituală. Înainte de moarte, omul ne apare ca om pământesc. El poate spune: Eu sunt aici, în acest loc, în afara mea este lumea. – În momentul morţii, omul încetează să mai fie prezent numai în locul unde se află cadavrul său. Existenţa sa începe să se extindă până în depărtările spaţiului cosmic, el devine una cu lumea pe care până atunci numai o privea. Lumea din afara trupului său devine acum experienţă interioară, şi, o dată cu aceasta, ceea ce mai înainte era lume interioară devine lume exterioară, ceea ce mai înainte era lume exterioară devine lume lăuntrică. De la existenţa personală, noi trecem la o existenţă cosmică. Pământul – acest lucru i se revelează cunoaşterii imaginative – ne dă posibilitatea de a trece prin moarte. El se revelează pentru această cunoaştere imaginativă ca fiind purtătorul morţii în univers. Nicăieri, în nici una din sferele în care poate avea acces omul, în viaţa fizică sau în viaţa spirituală, nu găsim moartea altundeva decât pe Pământ. Căci, din momentul în care omul a trecut prin poarta morţii şi a devenit una cu lumea, ni se oferă un al doilea aspect, un aspect care nu mai este aspectul morţii, ci acel aspect prin care vastele întinderi ale spaţiului ne apar pretutindeni umplute de gânduri cosmice. Lumea întreagă, Cosmosul întreg se umple, pentru viziunea spirituală şi pentru omul care a trecut prin moarte, de gânduri cosmice, trăind şi urzind în întinderile spaţiului. Aspectul spaţiului devine revelator, astfel că atunci când trecem prin moarte, noi pătrundem într-o lume de gânduri cosmice. Totul trăieşte şi se întreţese în gândurile cosmice. Acesta este al doilea aspect al morţii.

Când, în decursul vieţii pământeşti, ne aflăm în faţa unui om, avem mai întâi în faţa noastră personalitatea

omului. El trebuie să vorbească, dacă vrem să-i cunoaştem gândirea. Spunem atunci că gândurile se află în el, şi ajung la noi prin cuvintele sale. – Dar nu descoperim nicăieri în cercul vieţii pământeşti gânduri în sine. Ele nu sunt prezente decât în om, şi ele provin de la el. Dar când păşim din sfera pământească a morţii în sfera spaţială a gândurilor, acolo, la început, nu trăieşte nici o fiinţă; la început, în întinderile spaţiului întâlnim pretutindeni gânduri cosmice. Ceea ce se întâmplă după ce am trecut prin moarte şi pătrundem în întinderile cosmice poate fi comparat cu ceea ce s-ar produce în lumea fizică atunci când, dacă am întâlni un om, nu l-am vedea la început pe acest om, ci i-am percepe mai întâi gândurile. Am vedea un nor de gânduri. Şi mai vedem şi un al doilea nor: nu întâlnim fiinţe, întâlnim gândurile universale, Inteligenţa cosmică generală.

În această sferă a Inteligenţei cosmice trăieşte omul timp de câteva zile după moarte. Şi, în lumea de gânduri cosmice care urzeşte aici, iese la suprafaţă ca element izolat, ca nor distinct, aş putea spune, asupra căruia se fixează privirea, ultima existenţă pe care am trăit-o. Aceasta este înscrisă în Inteligenţa cosmică. Ne privim viaţa dintr-o dată, într-un mare tablou, timp de câteva zile. Cu fiecare zi – sunt câteva zile – ceea ce este înscris în Inteligenţa cosmică pare tot mai mic şi în cele din urmă dispare. Acest tablou se extinde în spaţiul cosmic şi dispare. Pe când la sfârşitul vieţii pământeşti este prezent aspectul morţii, la sfârşitul a ceea ce este trăit timp de câteva zile vedem dispărând acest tablou în depărtările cosmice. Avem, aşadar, primul aspect, pe care îl putem numi aspectul morţii, avem al doilea aspect, pe care îl putem numi aspectul dispariţiei vieţii pământeşti. Acesta este, în realitate, pentru orice om, un moment de o teribilă

grijă, momentul fricii, al groazei de a se pierde cu toată viaţa sa pământească în întinderile cosmice.

Dacă vrem să înţelegem mai departe în mod just ceea ce trăieşte omul după moarte, cunoaşterea imaginativă nu mai este suficientă. Trebuie să atingem a doua treaptă a cunoaşterii, Inspiraţia. Treapta Imaginaţiei ne prezintă imagini; ele sunt, în fond, ca imaginile de vis. Numai că în cazul imaginilor de vis nu suntem niciodată siguri că avem o realitate dincolo de ele, pe când imaginile datorate Imaginaţiei exprimă întotdeauna prin calitatea lor specifică, o realitate. Prin Imaginaţie, noi trăim într-o lume de imagini care este, totuşi, o realitate. Noi trebuie să depăşim această lume de imagini, dacă vrem să ajungem să contemplăm experienţele pe care le face omul după câteva zile de la moartea sa, timp în care el şi-a văzut tabloul propriei vieţi.

Inspiraţia, pe care trebuie să ne-o cucerim după Imaginaţie, sau în acelaşi timp cu Imaginaţia, nu ne prezintă imagini; aceasta este o cunoaştere lipsită de orice imagine, o cunoaştere prin auzire spirituală. Cunoaşterea inspirată se deschide faţă de Inteligenţa cosmică, faţă de gândurile cosmice, în aşa fel încât le auzim în mod spiritual. Din toate părţile răsună cu cea mai mare claritate Cuvântul Cosmic; ştim că în spatele acestui sunet există ceva. Mai întâi ni se vesteşte. Şi, după aceea, când ne putem dărui acestei Inspiraţii, începem să percepem – în spatele gândurilor cosmice – entităţile cosmice, prin Intuiţie. Imaginaţia percepe imagini ale spiritualului, Inspiraţia aude spiritualul vorbind în mod spiritual. Intuiţia percepe înseşi fiinţele. Eu spuneam: Lumea este plină de gânduri cosmice. – Ele nu se raportează încă la nici o fiinţă, dar noi ajungem să percepem cuvinte în spatele gândurilor, şi apoi ajungem să contemplăm entităţile cosmice prin Intuiţie.

Primul aspect al morţii este aspectul pământesc; al doilea aspect, care ne conduce în întinderile spaţiului, şi asupra căruia noi, ca oameni de pe Pământ, nu îndreptăm de obicei decât o privire lipsită de înţelegere, este cel al dispariţiei omului. Apoi, ne apare al treilea aspect, ceea ce, şi pentru privirea sensibilă, limitează depărtările spaţiului – al treilea aspect este aspectul stelelor. Dar stelele nu apar atunci aşa cum le vede privirea fizică. Pentru privirea fizică, ele sunt puncte luminoase care strălucesc la limita spaţiului şi spre care se îndreptă privirea noastră. Când am ajuns la cunoaşterea intuitivă, atunci stelele ne revelează fiinţele cosmice, fiinţele cosmice spirituale. În locul stelelor fizice, noi contemplăm, prin Intuiţie, colonii spirituale prezente în sânul Cosmosului spiritual, exact în locurile în care noi presupunem stelele fizice. Al treilea aspect este aspectul stelelor. El ne conduce, după ce am cunoscut moartea, după ce am recunoscut Inteligenţa cosmică, răspândită prin întinderile spaţiului, el ne conduce, acest al treilea aspect, în sfera entităţilor spirituale ale universului, în sfera fiinţelor cosmice spirituale. El apare ca aspectul omului păşind în sfera fiinţelor cosmice, dar, o dată cu aceasta, în sfera stelelor. Şi, tot aşa cum, între naştere şi moarte, pe om îl primeşte Pământul, acum, după ce la câteva zile după moarte, el a trecut peste abisul Inteligenţei cosmice, pe om îl primeşte lumea stelelor. Pe Pământ, omul era o fiinţă pământească printre alte fiinţe pământeşti; după moarte, el devine o fiinţă cerească printre alte fiinţe cereşti.

Prima sferă în care păşeşte omul este sfera Lunii. Mai târziu, el trece şi prin celelalte sfere cosmice. Poate ar trebui, pentru a vă da un mic ajutor, să desenez schematic pe tablă [Nota 34] ceea ce voi expune. În momentul morţii, omul mai aparţine sferei Pământului. În acest moment, tot

ceea ce poate cuprinde ştiinţa pământească nu mai are nici o semnificaţie pentru om. Pe Pământ, noi avem diverse substanţe, metale, alte substanţe. În momentul morţii, toate aceste diferenţieri dispar. Toate substanţele solide exterioare sunt pământeşti, şi omul trăieşte, în momentul morţii, în pământ, în apă, în aer şi în căldură. Cele câteva zile care urmează după moarte vor fi indicate prin această sferă albastră, sfera Inteligenţei cosmice. Omul îşi contemplă propria viaţă, el se află între domeniul pământesc şi domeniul ceresc. La câteva zile după moarte, el intră în domeniul ceresc, mai întâi în sfera Lunii. În această sferă a Lunii, noi, ca oameni, întâlnim la început nişte fiinţe cosmice reale, dar încă foarte asemănătoare omului; căci cu fiinţele cu care ne întâlnim după moarte în sfera Lunii, noi am trăit odinioară pe Pământ. Dumneavoastră veţi putea citi, dragii mei prieteni, în cărţile mele, cum cândva, Luna, drept în calitate de corp cosmic fizic, s-a separat de Pământ. Ea fusese unită cu Pământul şi apoi a devenit un corp cosmic independent. Dar nu numai Luna fizică s-a separat de Pământ. Existau odinioară pe Pământ, printre oameni, marii Învăţători ai omenirii, marii Învăţători originari ai omenirii, care i-au adus omului prima înţelepciune pe Pământ. Aceşti Învăţători originari nu erau prezenţi pe Pământ într-un trup fizic, ci numai într-un trup eteric. Când omul primea învăţăturile lor, el îi percepea în interiorul său. După ce petrecuseră un timp de Pământ, aceşti mari Învăţători originari s-au separat de Pământ o dată cu Luna şi au format pe această Lună o colonie spirituală a entităţilor lunare. Aceşti Învăţători ai oamenilor de pe Pământ, care au părăsit de multă vreme Pământul, sunt primele fiinţe cosmice pe care le întâlnim la câteva zile după moarte.

Acest timp pe care omul îl petrece după moarte împreună cu fiinţele lunare este cel al unei vieţi care se află într-un raport ciudat cu existenţa de pe Pământ. Când pătrundem, cu ajutorul cunoaşterii suprasensibile, în viaţa unui asemenea om după ce a murit, s-ar putea crede că această viaţă ar fi mai volatilă, mai puţin densă decât viaţa pământească, s-ar putea crede, într-un fel, că, în comparaţie cu viaţa pământească, omul duce mai curând o existenţă în stare gazoasă. Dar nu aşa stau lucrurile. Când participăm, cu ajutorul cunoaşterii suprasensibile, la viaţa pe care o duce omul după moarte, ni se arată că o lungă perioadă de timp omul duce o viaţă care acţionează asupra lui într-un mod mult mai real decât viaţa pământească şi în comparaţie cu care această viaţă pământească este adesea un vis. Ea durează aproximativ o treime din timpul existenţei pământeşti. Existenţa care începe imediat la câteva zile după moarte, existenţa pe care am descris-o, variază de la om la om. Căci ce trăim atunci? Când, pe Pământ, omul îşi contemplă retrospectiv viaţa pământească, el se dăruieşte unei iluzii. El nu vede decât zilele, el nu ţine seama de ceea ce a trăit în mod spiritual în timpul somnului. Viaţa este astfel făcută încât, dacă nu suntem nişte mari somnoroşi, dormim timp de o treime din viaţă. Asupra acestei treimi se îndreptă acum privirea retrospectivă, facem în mod conştient, împreună cu puterile lunare, experienţa acestei treimi din viaţă. Noi trăim această experienţă pentru că marii Învăţători originari ai omenirii îşi revarsă existenţa lor în fiinţa noastră, trăiesc împreună cu noi; trăim atunci aceste nopţi petrecute pe Pământ în mod inconştient, le trăim într-o realitate mult mai intensă decât viaţa pământească.

V-aş ruga să-mi permiteţi să ilustrez ceea ce tocmai v-am spus printr-un exemplu: Poate unii dintre

dumneavoastră, dragii mei prieteni, cunosc prima mea dramă, sau o altă dramă, din „dramele-mister", şi ştiu că, printre alte personaje, am schiţat acolo şi un anumit personaj Strader. Acest Strader este plăsmuit artistic după modelul unei personalităţi care pe atunci era în viaţă, dar care acum e decedată [Nota 35]. Nu că aş fi reprodus viaţa sa pământească, ci figura personajului Strader din „dramele-mister" are la bază viaţa pământească a unui om care mă interesa în cel mai înalt grad, căci, pornind de la nişte condiţii relativ modeste, el a devenit mai întâi preot, apoi a părăsit haina ecleziastică şi a devenit un savant care s-a consacrat ştiinţei exterioare într-un anumit sens raţionalist. Mă interesau toate luptele lăuntrice ale acestui om. Am încercat să-l înţeleg din punct de vedere spiritual. Am scris cele patru „drame-mister" având în faţa ochilor viaţa sa pământească. Datorită interesului pe care îl aveam pentru persoana sa, l-am putut urmări, după moarte, în perioada pe care a trăit-o în sfera Lunii. El se află şi astăzi acolo. Din momentul în care această personalitate, această individualitate, mi-a apărut în viaţa sa de după moarte, în întreaga realitate intensă pe care o are acum această viaţă, interesul pe care îl putea avea cineva, într-un asemenea caz, pentru viaţa pământească s-a stins complet. Trăiam acum în întregime împreună cu această individualitate după moarte, şi la mine aceasta s-a exprimat în aşa fel încât în a patra „dramă-mister" a trebuit să las personajul să moară, fiindcă el nu mai era prezent pentru mine ca om pământesc. Nu dau acest exemplu decât pentru a accentua această afirmaţie, că viaţa de după moarte este mult mai intensă, mai substanţială, trăită în mod lăuntric mai real decât viaţa pe Pământ, care este ca un vis.

Trebuie să fim atenţi la faptul că omul trăieşte, după moarte, în vastul univers, în Cosmos. Cosmosul devine

acum el însuşi. El simte Cosmosul ca fiind propriul său trup, dar simte, de asemenea în sine, din punct de vedere moral, ceea ce în timpul vieţii sale pământeşti îi era exterior. Ceea ce se afla în el, simte în afara sa. Să luăm un exemplu foarte obişnuit. Presupuneţi că în timpul vieţii pământeşti dumneavoastră v-aţi fi lăsat cuprins de o emoţie, astfel încât aţi lovit pe cineva, ceea ce i-ar fi pricinuit mai întâi o durere fizică, apoi o suferinţă morală. După moarte, în sfera lunară, sub influenţa individualităţilor lunare, dumneavoastră nu trăiţi acum ceea ce aţi simţit în timpul vieţii pământeşti când, într-un moment de mânie, l-aţi lovit pe omul respectiv, poate şi cu o anumită satisfacţie intimă, când nu aţi simţit suferinţa celuilalt – acum dumneavoastră simţiţi ceea ce a simţit celălalt. Durerea fizică, mâhnirea pe care a simţit-o celălalt, aceasta este ceea ce simţiţi dumneavoastră în sfera Lunii. Dumneavoastră trăiţi interior ceea ce aţi făcut sau aţi gândit în timpul vieţii pământeşti, dar nu aşa cum aţi simţit-o dumneavoastră, ci aşa cum a trăit-o celălalt. Astfel, după moarte, într-un interval de timp echivalent cu o treime din existenţa sa pământească, omul retrăieşte tot ceea ce a gândit sau a făcut pe Pământ, sub forma pe care i-o arată fiinţele lunare despre care am vorbit, într-o realitate intensă, şi anume el trăieşte această viaţă în sens invers. Dacă, de exemplu, eu am trăit în sens invers, împreună cu el, viaţa lui Strader – acesta este numele pe care i l-am dat în „dramele-mister", deşi el s-a numit altfel – a murit în 1912 –, el a retrăit mai întâi ceea ce trăise pe Pământ la urmă, apoi ceea ce a fost mai înainte, şi aşa mai departe, în sens invers. Când apare acum în faţa sufletului meu, el retrăieşte în cealaltă sferă, în sfera Lunii, aproximativ ceea ce a trăit în anul 1875. El a trăit de atunci,

în mod retrospectiv, intervalul dintre 1912 şi 1875 şi va continua astfel până la ziua naşterii sale.

Astfel, după moarte, omul îşi trăieşte în sens invers viaţa pământească, într-un interval de timp echivalent cu o treime din această viaţă pământească, în sfera entităţilor lunare, care au fost odinioară fiinţe pământeşti. Această viaţă este primul germene a ceea ce se realizează drept karmă în următoarele vieţi pământeşti. În această viaţă, care durează o treime din timpul vieţii pământeşti, cunoaştem cu adevărat, în mod lăuntric, prin propria noastră simţire şi percepţie, cum au acţionat propriile noastre fapte asupra celorlalţi oameni. Atunci, dragii mei prieteni, în interiorul omului spiritual se înalţă o dorinţă puternică, existenţială, de a compensa ceea ce trăim acum în sfera spirituală, în sfera lunară, prin faptul că am acţionat asupra altora – de a crea o compensaţie. La sfârşitul acestei perioade lunare se formulează dorinţa, hotărârea de a ne realiza destinul, în funcţie de faptele şi gândurile pământeşti. Şi dacă dorinţa astfel născută din experienţa retrospectivă, care ne-a condus până la naştere, s-a eliberat de frică, atunci omul este matur pentru a fi primit în sfera următoare, în sfera lui Mercur. Omul pătrunde atunci în sfera lui Mercur. În această sferă a lui Mercur – este ceea ce vom examina în conferinţa următoare –, omul află, prin intermediul entităţilor în domeniul cărora el pătrunde, entităţi care nu au fost niciodată fiinţe pământeşti, ci întotdeauna fiinţe suprapământeşti –, el află în domeniul acestora cum îşi va putea modela în continuare destinul. Urmează aşadar, să-l urmărim prin sfera lui Mercur, prin sfera lui Venus şi prin sfera Soarelui, pentru a afla ce trăieşte el între moarte şi o nouă naştere, ce existenţă spirituală duce el, conform cu ceea ce a trăit printre fiinţele pământeşti între naştere şi

moarte. Căci omul îşi trăieşte viaţa totală în existenţa pământească dintre naştere şi moarte şi în existenţa cerească dintre moarte şi o nouă naştere. Din aceasta constă ansamblul existenţei sale: Cum? – despre aceasta vom vorbi în conferinţele următoare.

CONFERINȚA A ŞASEA

Paris, 24 mai 1924

M-am străduit ieri să vă arăt cum omul, după ce trece prin poarta morţii, se înalţă la primele experienţe ale lumii suprasensibile, pe care le face în primele decenii care urmează după moartea sa. Am arătat cum omul petrece un anumit timp în acea regiune pe care o putem numi regiunea lunară, şi cum, în această regiune lunară, el intră în relaţie cu entităţi care au fost odinioară legate de Pământ, care nu trăiau pe Pământ într-un trup fizic, ci într-un trup eteric şi, pe vremea când aceste entităţi erau Învăţătorii omenirii originare, ele i-au inspirat omului acea înţelepciune profundă care exista odinioară pe Pământ şi care s-a stins încetul cu încetul. Când Luna s-a separat de Pământ, aceste entităţi au părăsit şi ele Pământul; ele îşi continuă existenţa pe Lună, şi omul le întâlneşte din nou după ce a trecut prin poarta morţii şi trebuie să aibă acea viziune de ansamblu, a ceea ce trăieşte el, de fapt, în timpul existenţei sale pământeşti, într-o realitate mult mai intensă, pe care am caracterizat-o ieri.

Am arătat deja că omul, după ce a stat destul de mult timp în regiunea lunară, găseşte accesul în regiunea lui Mercur, unde întâlneşte nişte fiinţe care îl conduc mai departe, într-o regiune a universului unde locuiesc cu totul alte fiinţe decât pe Pământ. Dar aceasta este o regiune

căreia omul îi aparţine între moarte şi o nouă naştere, tot aşa cum în viaţa sa pământească el a aparţinut Pământului şi realităţii sale.

Permiteţi-mi, dragii mei prieteni, să continui mica schiţă pe care am început-o ieri. Putem porni de la faptul că omul, când trece prin moarte, – ceea ce, de fapt, durează foarte puţin timp –, îşi trăieşte existenţa în elemente, în pământ, apă, foc şi aer. Tot ceea ce ne apare pe Pământ sub aspectul de substanţe diferenţiate, metale, toate celelalte substanţe, toate acestea dispar în momentul morţii. Toate substanţele solide sunt pământ, toate substanţele lichide sunt apă, toate substanţele gazoase sunt aer, şi tot ce manifestă căldură este căldură. În această împătrită diferenţiere a substanţelor trăieşte omul în momentul morţii sale. El trece după aceea prin regiunea pe care am caracterizat-o ca fiind regiunea Inteligenţei cosmice, în care urzesc şi trăiesc gânduri, şi unde nu stă decât câteva zile. Apoi ajunge în regiunea lunară, pe care am descris-o, şi de aici în regiunea lui Mercur.

Aş vrea să repet încă o dată această schiţă: regiunea elementelor, regiunea Inteligenţei cosmice. Şi apoi, omul ajunge în regiunea astrelor, mai întâi în regiunea Lunii, apoi în regiunea lui Mercur.

Să încercăm acum să ne reprezentăm în mod clar cum poate acţiona viaţa omului, mai întâi în regiunea lunară, într-un mod determinant asupra karmei sale ulterioare. Am făcut ieri aluzie la aceasta. Lucrurile se prezintă astfel: Omul care moare a săvârşit în timpul vieţii sale pământeşti diferite fapte; unele bune, altele rele. Cu toate aceste fapte el se prezintă în timpul acelei vieţi pe care am descris-o ieri, în faţa entităţilor pe care le putem numi entităţi lunare. Aceste entităţi lunare exercită o judecată severă, o judecată cosmică: ce valoare are fiecare faptă, ca faptă

bună, pentru univers în ansamblul său, ce valoare are o faptă rea, o faptă nedreaptă, pentru univers în ansamblul său. Şi omul este obligat atunci să abandoneze în regiunea lunară toate faptele prin care a adus prejudicii Cosmosului. Omul trebuie să abandoneze rezultatele faptelor sale rele în regiunea lunară. El îşi abandonează astfel o parte din sine însuşi. Trebuie să ne fie clar faptul că omul, mult mai mult decât se crede, constituie o unitate cu tot ce face, cu tot ceea ce a săvârşit. Oarecum, întreaga fiinţă a omului este unită cu fapta bună, cu fapta rea. Dacă trebuie să lăsăm în urma noastră răul pe care l-am făcut, atunci trebuie să lăsăm şi o parte din noi înşine. – În realitate, noi nu părăsim regiunea lunară decât cu binele pe care l-am făcut pentru univers. Prin aceasta, suntem, într-un fel, când trecem dincolo de regiunea lunară, un om mutilat, şi suntem cu atât mai mutilaţi, cu cât am unit cu propria noastră fiinţă mai multe gânduri rele. Noi trebuie să lăsăm în urma noastră tot atâta din noi înşine câte prejudicii am adus universului.

Dacă vrem să studiem drumul ulterior al omului în cursul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, trebuie să luăm în considerare următoarele: Omul, aşa cum se află el aici, pe Pământ, este constituit din nişte părţi care se deosebesc în mod clar unele de altele. Regiunea capului este relativ cea mai bine formată, ea există deja în forma sa generală în embrion, înainte de naştere, ea este, aşadar, relativ perfectă, în timp ce restul corporalităţii omului este, în viaţa embrionară, mai puţin perfectă. Într-un anumit sens, această deosebire se menţine în timpul întregii vieţi pământeşti. Partea cea mai elaborată a omului este regiunea capului; celelalte regiuni ale omului sunt mai puţin elaborate. Dar se întâmplă tocmai aceasta: ceea ce rămâne din capul uman, după moarte, extractul spiritual al

capului, dispare cel mai rapid după moarte în lumea spirituală, dispare, într-un fel, aproape în întregime cu ocazia trecerii prin regiunea lunară. Firește, trebuie să mă înțelegeți bine: materia fizică a capului se descompune o dată cu cadavrul; dar în cap nu se află numai materia fizică, avem și niște puteri care modelează și însuflețesc acest trup fizic, niște puteri suprasensibile; acestea trec prin poarta morții, le vedem cu ajutorul cunoașterii imaginative după moarte, când percepem forma spirituală a omului; numai că vedem această formă spirituală a capului dispărând, ștergându-se treptat. Ceea ce rămâne, de fapt, ceea ce poate fi mutilat, este tot restul formei umane, în afară de cap. Cu această parte a formei umane, care este, așadar, mai mult sau mai puțin completă la intrarea în sfera lui Mercur, dacă omul a fost în esență un om bun, dar care intră în sfera lui Mercur foarte mutilată dacă el a fost un om rău, cu aceste puteri care ne învăluie sufletul, cu aceste puteri ne continuăm existența între moarte și o nouă naștere. Pe baza acestor puteri trebuie să ne modelăm întreaga viață dintre moarte și o nouă naștere. Entitățile spirituale care locuiesc în sfera lui Mercur, care nu au fost niciodată oameni, care nu au îmbrăcat niciodată formă umană și în preajma cărora ajungem acum, au o sarcină foarte importantă. Căci de acest om fără cap – scuzați-mi expresia –, după ce impuritățile morale au fost abandonate în regiunea Lunii, de acesta este legat tot ceea ce a trăit omul ca sănătate sau boală. Se întâmplă acum un lucru foarte important, căci este foarte semnificativ, un lucru care surprinde și frapează în cel mai înalt grad, faptul că omul depune în regiunea Lunii impuritățile morale, dar ceea ce l-a afectat ca boală nu este abandonat acolo, ci poate fi abandonat de om numai în regiunea lui Mercur, prin intermediul entităților care nu au fost niciodată

oameni. Şi este ceva extraordinar de important să ţinem seama de acest fapt, anume că efectele spirituale ale bolilor sunt şterse din fiinţa omului în cursul trecerii sale prin regiunea lui Mercur. Şi observând aceasta, simţim cum se întrepătrund în lumea astrelor, care este adevărata lume a Zeilor, elementul fizic şi elementul moral. Impurităţile morale nu pot pătrunde în lumea spirituală, ele rămân, ca să spunem aşa, în regiunea Lunii, care, de asemenea, ia parte la ceea ce fac oamenii, deoarece locuitorii ei sunt fiinţe care au trăit printre oameni. Pe Mercur trăiesc fiinţe care nu au locuit niciodată pe Pământ. Aceste entităţi sunt cele care îl eliberează pe om de bolile sale. Omul vede atunci aceste boli ca şi cum s-ar scurge în întinderile cosmice, în Cosmosul spiritual; efectele spirituale ale bolilor oamenilor sunt aspirate de Cosmosul spiritual, se deversează acolo şi sunt absorbite chiar cu un fel de satisfacţie. Dar omul care trăieşte toate acestea între moarte şi o nouă naştere simte în acest moment prima impresie care este propriu-zis pur spirituală şi care îl întâmpină, totuşi, într-un mod tot atât de real cum îl întâmpină în realitate Pământul. În acelaşi fel cum simţim aici, pe Pământ, vântul, fulgerul, curgerea apei, noi simţim, după ce am trecut prin poarta morţii şi am intrat în regiunea lui Mercur, dispariţia efectelor spirituale ale bolilor, vedem absorbite de fiinţele spirituale aceste efecte spirituale ale bolilor, şi impresia noastră este aceasta: Acum, o, Zei, îmi sunteţi favorabili! – Eu menţionez aceasta în primă instanţă – mâine vom aborda mai îndeaproape acest lucru –,simţim că Zeii ne acordă iertarea lor pentru răul care a fost făcut pe Pământ, prin faptul că efectele bolilor se deversează în întinderile cosmice.

Aceasta este o realitate foarte importantă din domeniul vieţii noastre între moarte şi o nouă naştere.

Asemenea realităţi erau cunoscute odinioară, tocmai pe vremea când aceste entităţi, care au fost marii Învăţători ai omenirii, şi care au devenit apoi locuitorii Lunii, i-au învăţat pe oameni. Se ştia, de asemenea, că nu se poate afla adevărul despre natura bolilor decât atunci când acest adevăr ajunge la noi prin intermediul fiinţelor lui Mercur; de aceea, orice artă de a vindeca, orice ştiinţă medicală era taina anumitor Misterii, Misteriile lui Mercur. În aceste Misterii, într-adevăr, omul nu avea în faţa sa un om, ca în universităţile actuale, ci, în realitate, prin intermediul cultului practicat de obicei în aceste Misterii acţionau nişte entităţi superioare aparţinând lumii astrelor. Zeii înşişi erau învăţătorii oamenilor, şi în timpurile trecute medicina devine acea înţelepciune adusă oamenilor în mod direct din Misterii de entităţile mercuriene; de aceea, oamenii considerau în mod categoric şi această medicină de odinioară ca fiind un dar al Zeilor. În fond, tot ceea ce este rodnic astăzi în materie de medicină, ori provine de la aceste timpuri trecute, fiind o prelungire a ceea ce aflau oamenii de la Zeii de pe Mercur, ori trebuie să fie regăsit prin acele metode care îl conduc pe om să reînnoade legătura cu Zeii, să poată învăţa de la Zei. Vechea înţelepciune a secat, a dispărut; trebuie să fie găsită o nouă înţelepciune, care să se bazeze pe legătura cu Zeii. Aceasta este sarcina antroposofiei în domeniile cele mai diverse.

Din regiunea lui Mercur, omul ajunge apoi în regiunea lui Venus. Ceea ce poate aduce omul din sine însuşi până în regiunea lui Venus este transformat de acele entităţi care locuiesc pe Venus, entităţi şi mai îndepărtate de fiinţele pământeşti decât entităţile de pe Mercur, în aşa fel încât el poate merge mai departe în domeniul spiritual. Dar acest lucru nu este posibil decât prin faptul că, pătrunzând în regiunea lui Venus, omul intră într-un

element nou. Când trăim aici, pe Pământ, este important ca noi să avem idei, concepte, reprezentări. Căci ce ar fi omul pe Pământ dacă nu ar avea reprezentări şi idei? Gândurile care îl poartă pe om au o mare valoare, şi pentru că avem gânduri care valorează ceva suntem, ca oameni, inteligenţi. Astăzi, aproape toţi oamenii sunt inteligenţi. În această privinţă, nu a fost întotdeauna aşa, dar astăzi aşa stau lucrurile. Şi întreaga viaţă de pe Pământ depinde de acest fapt, şi anume de faptul că oamenii au gânduri. Din aceste gânduri umane s-a născut tehnica noastră grandioasă, toate au luat naştere cu ajutorul gândurilor, tot ceea ce realizează omul pe Pământ, bun sau rău. Dar gândurile mai continuă încă să acţioneze în regiunea Lunii; căci fiinţele din regiunea Lunii îşi emit judecata lor în funcţie de felul în care din gânduri au izvorât fapte bune şi rele. Fiinţele din regiunea lui Mercur judecă şi ele bolile de care ele trebuie să îi elibereze pe oameni tot în funcţie de gânduri. Dar, într-un anumit sens, aici se află graniţa până la care au importanţă gândurile – şi în general, tot ce mai aminteşte de inteligenţa umană. Căci atunci când, venind din regiunea lui Mercur, trecem în regiunea lui Venus, aici domneşte ceea ce în viaţa pământească este cunoscut sub forma unui reflex, ca iubire. Iubirea ia locul, ca să spunem aşa, înţelepciunii. Noi pătrundem în regiunea iubirii. Omul poate fi condus mai departe până la existenţa solară numai prin faptul că iubirea îl transportă din sfera înţelepciunii până la existenţa solară.

Vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, în sufletul dumneavoastră apare o întrebare cu o anumită semnificaţie: Cum vieţuieşte, de fapt, asemenea lucruri, cel care le poate trăi, în principiu, prin contemplare spirituală? – Dumneavoastră aţi citit, cu siguranţă, exerciţiile lăuntrice pe care le-am indicat în cartea tradusă şi în franceză sub

titlul „L'Initiation" [Nota 36] și știți că, prin asemenea exerciții sufletești omul ajunge, puțin câte puțin, la această contemplare. Mai întâi, atunci când dobândim conștiența imaginativă, contemplăm în mod spiritual întreaga noastră viață până la naștere, într-un tablou uriaș. Ceea ce trăim în mod firesc după moarte trăim, prin inițiere, în orice moment al vieții. Dar această trăire, când ajunge la Inspirație, ne revelează, într-un fel, ceva ce transpare prin acest tablou, prin această viață umană. Acesta este acum lucrul important. Propriu-zis, noi nu putem vorbi despre întregul context al acestor taine – și întotdeauna a fost așa în această privință –, decât după ce am atins o anumită vârstă. Omul poate fi inițiat la orice vârstă; dar nu ajunge prin propria contemplare la o viziune de ansamblu completă asupra tainelor cosmice decât la o vârstă precis determinată. Lucrurile stau așa din următorul motiv.

Când contemplăm în sens invers acest tablou al vieții, el apare compus din secvențe de câte șapte ani, astfel încât avem o primă secvență care se întinde de la naștere până la aproximativ șapte ani, apoi o a doua secvență care ajunge de la șapte la paisprezece ani, apoi o a treia secvență, de la paisprezece ani la douăzeci și unu de ani, și apoi un ansamblu care se întinde de la douăzeci și unu de ani până la patruzeci și doi de ani; apoi o secvență de la patruzeci și doi la patruzeci și nouă de ani, o secvență de la patruzeci și nouă la cincizeci și șase de ani, și alta de la cincizeci și șase până la șaizeci și trei de ani. Trăim aceste secvențe una după alta. Când privim retrospectiv această primă secvență, totul apare aici într-o simultaneitate până la schimbarea dentiției. În fiecare dintre aceste secvențe vedem, ca printr-o ceață, misterele universului, misterele Cosmosului. În prima secvență, de la naștere până la șapte ani, vedem în această retrospectivă misterele Lunii. Când

în faţa noastră se află în acest fel viaţa din prima secvenţă, noi vedem, aşa cum Soarele apare ca printr-o ceaţă, vedem cum misterele universului transpar prin propriul nostru trup eteric asupra căruia avem o privire de ansamblu. Ceea ce v-am spus astăzi, dragii mei prieteni, despre abandonarea impurităţilor morale, a lucrurilor rele, ceea ce v-am spus despre locuitorii Lunii, se află înscris cu adevărat în cartea vieţii, în această carte a vieţii, referitor la prima secvenţă.

Dacă privim în urmă la propria noastră copilărie, cu ajutorul Imaginaţiei, Inspiraţiei şi Intuiţiei, atunci ne spunem: Această viaţă are un capitol, două, trei, până la şapte capitole. În primul, care cuprinde prima copilărie, se află misterele Lunii. În al doilea, care cuprinde perioada dintre schimbarea dentiţiei şi pubertate, se află misterele lui Mercur. În această perioadă, care este perioada pe care copiii o petrec la şcoală, în această perioadă se revelează misterele lui Mercur. Este cunoscut medicilor că aceasta este vârsta bolilor copilăriei. Aceasta este vârsta cea mai sănătoasă a vieţii umane, în care mortalitatea este relativ redusă, dacă avem în vedere omenirea în ansamblul ei. În spatele acestei perioade se revelează misterele lui Mercur, astfel încât, dacă cineva – acest lucru nu prea este posibil, dar dacă s-ar putea, totuşi, întâmpla –, dacă cineva ar putea fi iniţiat la optsprezece ani, ar putea contempla, datorită iniţierii sale, misterele Lunii, misterele lui Mercur. Când, ajungând la o vârstă mai avansată, contemplăm retrospectiv secvenţa următoare, cea care este cuprinsă între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani, vedem apărând în viziune retrospectivă tot ceea ce, în Cosmos, ţine de misterele lui Venus. În perioada în care în om apare posibilitatea iubirii fizice, de la paisprezece la douăzeci şi unu de ani, sunt înscrise în mod spiritual în cartea vieţii

misterele lui Venus. Trăim mai departe de la douăzeci şi unu până la patruzeci şi doi de ani, astfel că pentru această parcurgere avem nevoie de un timp de trei ori mai lung, căci acum când privim în viaţa de mai târziu, în mod retrospectiv, ni se revelează întreaga esenţă a misterelor Soarelui. Trebuie să fi depăşit patruzeci şi doi de ani pentru a putea îndrepta o privire retrospectivă în această perioadă, dar atunci vedem în această secvenţă a vieţii, în viziune retrospectivă, misterele Soarelui. Dacă am înaintat în vârstă, dacă am trecut de patruzeci şi doi de ani, şi ne putem îndrepta privirea asupra secvenţei de viaţă cuprinse între patruzeci şi doi şi patruzeci şi nouă de ani, atunci vedem revelându-se misterele lui Marte. Aşadar, pentru a avea acces la misterele lui Marte, trebuie să fi depăşit patruzeci şi nouă de ani. Putem fi iniţiaţi; dar pentru a pătrunde misterele lui Marte prin proprie contemplare, trebuie să putem privi în mod retrospectiv viaţa care s-a desfăşurat într-o secvenţă între patruzeci şi doi şi patruzeci şi nouă de ani. Când am depăşit patruzeci şi nouă de ani, ne putem îndrepta privirea asupra misterelor lui Jupiter. Şi –am voie să vorbesc despre aceste lucruri – când am depăşit şaizeci şi trei de ani, primim de la Consiliul Zeilor permisiunea de a vorbi şi despre misterele lui Saturn.

Dumneavoastră vedeţi, dragii mei prieteni, în cadrul acestei vieţi dintre moarte şi o nouă naştere ne înălţăm din ce în ce mai mult deasupra condiţiilor care ne înconjoară în viaţa pământească, şi avem acces la alte condiţii. Ceea ce trăieşte omul după ce a parcurs regiunea lui Venus este lumea realităţilor regiunii Soarelui. Şi acum, după ce v-am descris cum se ajunge la aceste adevăruri prin iniţiere, eu pot continua să descriu ceea ce trăieşte omul între moarte şi o nouă naştere.

Dar adaptarea la lumea spirituală se face în aşa fel încât ne apropiem tot mai mult de entităţile care sunt superioare omului. În regiunea Lunii ne aflăm încă cu totul, în general, printre entităţile care au trăit pe Pământ. Dar deja în această regiune a Lunii ne devin vizibile aceste entităţi care ne conduc pe Pământ din încarnare în încarnare. Acestea sunt entităţile pe care eu le-am numit în cărţile mele, conform unei vechi uzanţe creştine, cu numele de Ierarhia Îngerilor. În timpul acestei experienţe a iniţiatului despre care am vorbit, când ne îndreptăm privirea în mod retrospectiv până la prima copilărie, vedem în acelaşi timp ceea ce s-a petrecut cu omul prin intermediul lumii Îngerilor. Gândiţi-vă, dragii mei prieteni, ce minunate sunt anumite concepţii care trăiesc în sufletul naiv al oamenilor, care confirmă înţelepciunea iniţiatică superioară! Noi vorbim despre faptul că prima copilărie este străbătută de activitatea Îngerilor. Şi când ne îndreptăm privirea, în mod retrospectiv, asupra regiunii lunare, ne vedem copilăria şi, în acelaşi timp, urzirea lumii Îngerilor. Când în om intervin puteri mai mari, la vârsta şcolară, vedem acţionând Arhanghelii. Aceşti Arhangheli devin importanţi când studiem existenţa pe Mercur. În cadrul existenţei pe Mercur, când omul a atins pubertatea, el este la vârsta cuprinsă aproximativ între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani. Vedem atunci, în viziune retrospectivă, cum transpar, prin cursul vieţii, prin tabloul vieţii, misterele lui Venus. Învăţăm, totodată, să recunoaştem ce entităţi sunt în mod special legate de existenţa pe Venus, acestea sunt entităţile Ierarhiei Arhailor, a Începătorilor. Şi acum învăţăm să cunoaştem un adevăr important, ceva care ne frapează din nou teribil când îl cunoaştem cu adevărat. Privirea se îndreaptă asupra entităţilor care sunt legate de existenţa lui Venus,

care îşi revarsă influenţa în viaţa umană după pubertate. Şi aceste entităţi sunt cele care, ca Arhai, sunt legate de geneza lumii înseşi. Aceste entităţi care sunt legate ca Arhai, de naşterea Cosmosului, sunt din nou active, ca o reflectare, în formarea omului fizic în ceea ce priveşte perpetuarea speciei. În acest fel se dezvăluie marea corespondenţă dintre Cosmos şi viaţa umană.

Privirea se îndreaptă apoi şi asupra misterelor vieţii solare. Această fiinţă a Soarelui, ce este ea, la urma urmei, pentru fizicienii noştri actuali? Un glob de gaz incandescent, în care ard gaze ce răspândesc căldură şi lumină. – Pentru viziunea spirituală, aceasta este o reprezentare puerilă, foarte puerilă; adevărul este că fizicienii, dacă ar putea organiza o expediţie care să ajungă pe Soare, ar fi foarte surprinşi să afle cu totul altceva decât ceea ce îşi imaginaseră ei. Acolo nu se află nici un gaz cosmic. Nu am fi devoraţi de flăcări, dacă am putea face o expediţie pe Soare. Dar, ajungând în regiunea Soarelui, am fi distruşi, nimiciţi, printr-o dispersare totală. Căci ce se află propriu-zis acolo unde este Soarele?

Dragii mei prieteni, când vă deplasaţi prin spaţiu, există scaune, sunt oameni, de care vă puteţi izbi. Voi desena în mod schematic câteva dintre aceste obiecte, ele sunt aici, ne putem ciocni de ele. Aici se află obiectele, şi între ele există spaţii goale, şi pe acolo puteţi trece. Iată ce caracterizează acest loc în care ne aflăm noi, faptul că anumite părţi ale spaţiului sunt ocupate de scaune sau de dumneavoastră; alte părţi ale spaţiului sunt goale. Dacă iau scaunele şi dumneavoastră aţi intra în acest moment, nu veţi găsi aici decât spaţiul gol. Dar în Cosmos spaţiul gol este încă şi mai întins. Aici, pe Pământ, nu cunoaştem ceea ce ar trebui să cunoaştem în Cosmos. Spaţiul se poate goli de sine însuşi, astfel încât undeva nu mai există deloc

spaţiu. În ceea ce se cheamă apă minerală există nişte mici bule, care sunt mai puţin dense decât apa, pe care dumneavoastră le vedeţi; apa nu o vedeţi, dar vedeţi bulele. Când priviţi spaţiul, dumneavoastră nu vedeţi nimic. Dar acolo unde se află Soarele, există mai puţin decât spaţiul. Reprezentaţi-vă că aici ar fi spaţiul gol din Cosmos, dar că în acest spaţiu gol nu se află nimic, nici spaţiu, astfel încât, în realitate, dacă aţi intra acolo, aţi fi aspiraţi, nimiciţi. Acolo unde nu se află nimic este loc pentru tot ceea ce este spiritual. Nu este nimic fizic, nici măcar spaţiul. Aceasta este existenţa solară, în realitate, şi ea i-ar surprinde mult pe fizicieni. Şi numai la graniţa acestui spaţiu gol începe ceva care este asemănător cu ceea ce presupun fizicienii. Aici, în corona Soarelui, se află gaz incandescent, dar în acest spaţiu gol nu există nimic fizic, nici măcar spaţiu. Nu este decât spirit pur. Aici se află cele trei categorii de entităţi: Exusiai, Dynamis şi Kyriotetes, prezente în sânul existenţei solare. Noi intrăm acum în regiunea entităţilor Exusiai, Dynamis, Kyriotetes după ce am trecut de existenţa pe Venus în cursul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Şi când ne îndreptăm privirea în mod retrospectiv – numai că pentru aceasta trebuie să fi depăşit vârsta de patruzeci şi doi de ani –, atunci vedem oarecum o reflectare a naturii solare. Printre entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes trăim cea mai mare parte a timpului pe care îl petrecem între moarte şi o nouă naştere.

Ei bine, dragii mei prieteni, când omul pătrunde cu adevărat, între moarte şi o nouă naştere, în această regiune solară, atunci totul se prezintă altfel decât suntem obişnuiţi să vedem în lumea fizic-pământească. În lumea fizic-pământească – noi avem intenţii bune, lângă noi se află poate cineva care are intenţii foarte rele; ne străduim să facem fapte bune, reuşim aceasta mai mult sau mai puţin,

lângă noi se află cineva căruia, ca să spunem aşa, îi reuşeşte tot ce face. Vedem viaţa desfăşurându-se în acest fel. După ani sau decenii, privim în urmă la ceea ce s-a întâmplat şi, faţă de cursul pe care l-au luat lucrurile în domeniul fizic-pământesc, ajungem foarte uşor la următorul raţionament: Nu numai intenţiile bune şi faptele bune sunt cele care au în viaţa pământească consecinţe bune pentru om. – De exemplu, pe Pământ cel bun pare pedepsit, cel rău pare răsplătit, cel bun poate deveni nefericit, cel rău poate fi fericit. Noi nu vedem nici o concordanţă între ceea ce trăieşte pe plan moral şi ceea ce se realizează pe plan fizic. În schimb, tot ceea ce este fizic îşi are consecinţele sale necesare; forţa magnetică atrage în mod necesar fierul, ea are această consecinţă necesară. Pe Pământ se realizează în primă instanţă, în ceea ce priveşte viaţa prin care trecem între naştere şi moarte, numai lucrurile care au între ele o legătură în fizic. Dar, dragii mei prieteni, în domeniul vieţii solare nu există o astfel de legătură fizică. În domeniul vieţii solare nu există decât o legătură morală. Acolo orice element moral are puterea de a deveni realitate, şi de a deveni realitate în mod corespunzător. Binele are ca efect fenomene ale existenţei care sunt o cauză de fericire, răul provoacă fenomene ale existenţei care nu vor da naştere la nici o fericire pentru om. Legătura morală care aici, pe Pământ, nu este decât un ideal, şi care nu se poate manifesta decât în mod ideal, într-o formă exterioară nesatisfăcătoare, prin faptul că cel rău este pedepsit prin justiţie –, acolo devine realitate.

În regiunea Soarelui toate intenţiile bune pe care le-a purtat omul, chiar şi în cel mai neînsemnat gând, încep să devină realităţi asupra cărora îşi îndreaptă atunci privirea entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. În funcţie de binele pe care îl purtăm în noi, pe care l-am putut gândi, simţi şi

trăi, aşa ne privesc fiinţele regiunii solare. De aceea, eu nu vă pot oferi o descriere teoretică a regiunii solare, ci numai o descriere vie. Nu prea putem da o definiţie a modului în care acţionează o faptă bună sau alta în regiunea solară, trebuie să vorbim în aşa fel încât celui care ne ascultă să-i fie clar: Dacă tu, ca om, ai avut în regiunea pământească un gând bun, vei avea acces, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, în regiunea Soarelui, vei avea acces la entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. Tu ai voie să trăieşti atunci în mod spiritual în compania acestor entităţi. Dar dacă ai avut gânduri rele, pe care le-ai abandonat, ca să spunem aşa, o dată cu fiinţa ta proprie, în regiunea Lunii, atunci vei fi un solitar, părăsit de entităţile Exusiai, Dynamis şi Kyriotetes. Astfel, binele devine realitate în lumea Soarelui, prin conviețuirea cu aceste entităţi. Noi nu înţelegem limbajul acestor entităţi dacă nu am avut gânduri bune; nu putem apărea în faţa lor dacă nu am săvârşit fapte bune. În regiunea Soarelui, totul este realitate, ca eficienţă reală a binelui din noi.

Aceasta voiam să vă spun astăzi, pentru moment, despre aceste lucruri, vom continua mâine aceste consideraţii.

CONFERINŢA A ŞAPTEA

Paris, 25 mai 1924

Am vorbit despre viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, şi am văzut în legătură cu aceasta cum omul este primit după moarte într-o lume extrapământească, într-o lume extrapământească ce nu ne apare pe Pământ decât prin semnele ei, căci astrele sunt semnele unei alte lumi. Când facem trimitere la aceste semne, atunci această trimitere poate fi, totodată, o trimitere la lumile spirituale, la lumile pe care le contemplăm noi înşine când ne aflăm în sânul existenţei dintre moarte şi o nouă naştere. Şi noi am văzut că omul intră într-o sferă a Lunii, într-o sferă a lui Mercur, într-o sferă a lui Venus, şi am ajuns ieri la examinarea sferei Soarelui. Am mai expus, în acelaşi timp, felul în care, prin ştiinţa iniţiatică, ne putem cuceri o cunoaştere a lumilor corespunzătoare. Când ne-am cucerit posibilitatea de a privi în lumile spirituale, cu ajutorul acelor metode pe care le găsiţi descrise în cărţile mele, obţinem mai întâi o viziune retrospectivă asupra întregii noastre vieţi pământeşti. Ea apare acum într-o simultaneitate, ca expusă într-un vast tablou, şi o retrăim prin perioade care au întotdeauna o durată de aproximativ şapte ani. Privim prima noastră copilărie până la schimbarea dentiţiei. Când pătrundem cu privirea această perioadă, atunci radiază spre noi misterele sferei lunare. Când pătrundem cu privirea ceea ce am trăit de la schimbarea dentiţiei, de la şapte ani, până la pubertate, atunci spre noi radiază misterele sferei lui Mercur. De la paisprezece sau cincisprezece ani până la începutul vârstei de douăzeci de ani, când s-a produs maturizarea sexuală, urmează acea perioadă corespunzător căreia viziunea

retrospectivă ne face să pătrundem misterele sferei lui Venus. Înaintând puţin în vârstă, atunci când, privind în urmă, retrăim perioada de viaţă dintre douăzeci şi unu şi patruzeci şi doi de ani, perioada maturităţii, în care declinul nu se face încă simţit, atunci în viziunea retrospectivă ne întâmpină misterele sferei Soarelui. Aceste mistere constau în faptul că, în această sferă, aşa cum am sugerat deja ieri, nu există nimic din ceea ce percepem noi aici, în natura pământească, drept cauze şi efecte. Când, după ce am traversat sferele Lunii, a lui Mercur şi a lui Venus, pătrundem în sfera Soarelui, atunci intrăm într-o perioadă de timp în care nu mai avem în jurul nostru efecte naturale, ci numai efecte moral-sufleteşti. Tot ceea ce este bun îşi are rezultatele sale corespunzătoare bune, tot ceea ce este rău a fost abandonat de multă vreme în sfera Lunii. Sfera Soarelui este bunătate pură, bunătate luminoasă, radiantă. Nici un rău nu îşi are aici locul. Iar noi trebuie să trăim în sânul acestei existenţe solare ca oameni, un anumit timp, care poate dura adesea secole, căci între moarte şi o nouă naştere timpul se dilată, ca să spunem aşa, în raport cu timpul de pe Pământ. Cât timp trăim în această sferă a Soarelui, noi nu ne găsim numai în compania sufletelor care, ca şi noi, au părăsit viaţa pământească, trecând şi ele prin poarta morţii, care au păşit o dată cu noi în lumea spirituală şi cu care eram legaţi prin karmă; ci în sfera Soarelui intrăm, de asemenea, în domeniul entităţilor Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. Acestea sunt entităţi care trăiesc cu totul în acţiuni spirituale, entităţi de natură pur spirituală. Şi ceea ce percepem noi în jurul nostru în sfera Soarelui drept lume morală ţine de aceste entităţi, tot aşa cum regnurile mineral, vegetal şi animal ţin de entitatea Pământului.

Dacă vrem să înţelegem viaţa sufletului uman în sfera solară, trebuie să ne fie clar faptul că aici, pe Pământ, noi ne aflăm, ca oameni, oarecum închişi în spaţiul limitat de pielea noastră. Şi noi afirmăm că tot ce se află în interiorul limitelor pielii noastre, suntem noi înşine. Tot ce se află în afara limitelor pielii noastre, numim lume. Şi, pornind de la ceea ce se află în interiorul limitelor pielii noastre, privirea se îndreaptă spre lume. În sfera Soarelui este exact invers. Aici ne aflăm în tot ceea ce numim aici lume; Luna se află în noi, nu în afara noastră, Mercur se află în noi, sfera Soarelui, cu întreg domeniul ei, se află în noi, nu în afara noastră. Şi, aşa cum aici, în viaţa pământească, facem deosebire între trupul nostru şi capul nostru, şi vedem cum capul, ca organ de cunoaştere, se izolează de restul trupului când trebuie să lucreze –, aşa cum ştim: capul trebuie să fie de o altă natură decât restul trupului, tot aşa ştim, când ne aflăm în sfera Soarelui că avem organismul Cosmosului, care ne aparţine, ca fiinţă a Lunii, ca fiinţă a lui Mercur, ca fiinţă a lui Venus, ca fiinţă a Soarelui. Dar mai avem în noi încă ceva special, aşa cum aici, pe Pământ, avem capul. Acest ceva special înseamnă Marte, Jupiter, Saturn, acesta este oarecum capul nostru în sânul existenţei solare. Putem spune: În timpul existenţei solare, Luna, Mercur, Venus devin membrele noastre, Soarele însuşi devine sistemul nostru ritmic; inima şi plămânii noştri sunt, în timpul vieţii pe Soare, sfera Soarelui, cu toate entităţile ei. În schimb, ceea ce este aici organul înţelegerii, organul raţiunii, capul, acesta este în sfera Soarelui ceea ce găsim sub numele de Marte, Jupiter, Saturn. Astfel, tot aşa cum aici putem vorbi cu capul nostru, cu partea sa inferioară, cu gura, la fel, noi putem trăi prin faptul că îl purtăm în noi, în trupul nostru cosmic, pe Marte, Cuvântul Cosmic. Acesta răsună prin toate

întinderile spaţiului. Şi, aşa cum aici purtăm în capul nostru gândurile, aceste mici gânduri pământeşti, infime, tot astfel purtăm în noi, prin Jupiter, înţelepciunea cosmică. Şi, aşa cum aici avem amintiri, trăiri ale memoriei, tot astfel purtăm în noi, în timpul existenţei solare, existenţa lui Saturn, care ne conferă memoria cosmică. Şi, aşa cum trăim aici între limitele pielii noastre şi privim în afară, tot astfel ne trăim existenţa solară în felul descris, şi privim lumea exterioară: Omul. Omul este prezent în lumea noastră. Firește, nu omul despre care vorbeşte anatomia pământească, ci ceva care este tot atât de grandios, tot atât de puternic, tot atât de maiestuos în sine cum este universul, cu toate stelele sale.

Din punct de vedere pământesc, dragii mei prieteni, lucrurile stau în acest fel: Noi avem, de fapt – şi pentru omul pământesc acesta este un lucru bun, care îl împiedică să cadă în mania grandorii –, o opinie mult mai îngustă despre ceea ce este cuprins în om. În fond, dacă luăm împreună toţi oamenii de pe Pământ, ei sunt purtătorii tuturor Ierarhiilor; acestea îşi desfăşoară fiinţa lor în om. Ceea ce se arată în om, şi care este mult mai grandios decât întreaga lume a astrelor, cu deplasările şi apariţiile lor, formează lumea noastră exterioară în sânul existenţei solare. Şi, împreună cu entităţile pe care le-am numit: Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, cu celelalte entităţi care trăiesc pe Lună, fiinţele aparţinând Ierarhiei Îngerilor, cu fiinţele care trăiesc pe Venus, fiinţele Ierarhiei Arhailor, împreună cu toate celelalte suflete umane de care suntem legaţi prin karmă, noi lucrăm, pe baza acestei contemplări a trupului uman, la elaborarea următoarei noastre existenţe pământeşti. Şi această muncă efectuată în timpul existenţei solare pentru naşterea viitorului om pământesc, a unei viitoare vieţi pe Pământ, această muncă este ceva

mult mai grandios decât tot ceea ce poate realiza omul pe Pământ în domeniul culturii şi civilizaţiei. Ceea ce ne oferă, la urma urmei, cultura şi civilizaţia pământească este o operă umană. Dar omul însuşi nu este numai o operă umană; lui îi este permis, în timpul existenţei solare, să lucreze pentru viitoarea sa viaţă pe Pământ. Dar rezultatul ar fi jalnic dacă ar lucra doar el, împreună cu alte suflete umane, la această operă minunată care este omul în viaţa pământească. El trebuie să colaboreze cu toate Ierarhiile superioare. Căci ceea ce se naşte dintr-o mamă a unui om nu îşi are, cu siguranţă, originea pe Pământ, care nu îi oferă decât scena de acţiune. În ceea ce este dat prin ereditate fizică se încarnează o minunată creaţie cosmică, şi aceasta este formată în sânul lumilor suprasensibile în timpul existenţei solare.

Când înţelegem asemenea lucruri cu ajutorul puterii de cunoaştere corespunzătoare, trebuie să ne ridicăm privirea spre Soare şi să ne spunem: Deja radiaţia sa fizică este frumoasă, este frumoasă această căldură solară care se revarsă spre noi, spre Pământ. Dar când ne pătrundem de cunoaşterea a ceea ce este Soarele în realitate, atunci simţim că acolo, sus, unde globul solar parcurge universul, acolo se află scena de acţiune unde sunt modelate generaţiile viitoare de oameni sub forma primului lor model spiritual; aici lucrează Ierarhiile superioare, în colaborare cu sufletele umane care se aflau pe Pământ în viaţa pământească precedentă, la formarea oamenilor viitorului. Acest glob solar este, de fapt, embrionul spiritual a ceea ce presimţim a fi viaţa Pământului în viitor. Şi, în fond, aceasta este prima jumătate a existenţei noastre solare pe care o petrecem în acest fel, pentru a ne forma, în colaborare cu Zeii, fiinţa pământească viitoare.

După ce am trăit jumătate din existenţa dintre moarte şi o nouă naştere, şi am ajuns la ceea ce am numit în „dramele-mister” „miezului de noapte al Lumilor”, atunci începe o nouă muncă. Am auzit acum că existenţa solară este bunătate pură. Dacă ceea ce v-am descris ar fi elaborat numai din înţelepciunea cosmică supremă, pe Pământ nu ar veni oameni, ci fiinţe angelice, fiinţe divine, fiinţe pline de bunătate. Dar aceste fiinţe divine, pline de bunătate, nu ar avea libertate, în ele nu ar exista nimic liber. Căci, conform naturii lor, conform existenţei solare care le-ar da naştere, ele nu ar putea face decât binele. Ele nu ar avea deloc posibilitatea de a alege între bine şi rău.

În cea de-a doua jumătate a existenţei solare, o parte din ceea ce a devenit realitate umană datorită muncii în sânul existenţei solare primeşte o formă nouă, astfel încât se volatilizează oarecum, devenind imagine. La început, omul este format în aşa fel încât în organismul său el ar trebui să devină, pur şi simplu, o fiinţă plină de bunătate. Dar apoi, în a doua jumătate a existenţei solare, o parte din ceea ce a fost format ca om nu devine realitate, ci numai o imagine, astfel încât noi ne continuăm drumul în sfera solară în parte ca realitate spirituală, în parte ca imagine. Ceea ce este realitate spirituală constituie baza trupului nostru în vederea viitoarei existenţe pământeşti. Ceea ce este numai imagine devine baza pentru capul nostru, pentru crearea capului nostru. Şi pentru că este numai imagine, această parte poate fi umplută cu o materie mult mai densă, cu materie osoasă. Dar, în acelaşi timp, în această parte care este imagine şi nu realitate spirituală, se integrează un element în care noi recunoaştem aici jos, pe Pământ, reflexul acestei imagini. Nevoile stomacului nostru, ale ficatului nostru, şi aşa mai departe, le trăim ca necesităţi naturale. Ceea ce este în noi impuls moral, trăim

aici, pe Pământ, în mod spiritual; ceea ce trăim astfel în mod spiritual, ceea ce se face auzit prin vocea conştiinţei noastre drept impuls moral, se plăsmuieşte, conform predispoziţiei existente în ceea ce devine aici imagine, drept primul început al germenului solar al omului.

Ei bine, dragii mei prieteni, Pământul în evoluţie, evoluţia omenirii pe Pământ, acestea au o istorie. Cultura şi civilizaţia evoluează pe parcursul istoriei. Viaţa solară, pe care noi o parcurgem într-o lungă perioadă de timp între moarte şi o nouă naştere, are şi ea o istorie. Evenimentul cel mai important din istoria Pământului este Misterul de pe Golgotha şi noi diferenţiem, în decursul istoriei Pământului, între evenimentele şi realităţile care au precedat Misterul de pe Golgotha şi cele care au avut loc după Misterul de pe Golgotha. În mod similar trebuie să facem distincţie şi în cadrul vieţii solare pe care o parcurge omul între moarte şi o nouă naştere, între ceea ce s-a întâmplat acolo înainte de a fi avut loc pe Pământ Misterul de pe Golgotha şi ceea ce s-a întâmplat acolo după aceea. Numai că iată cum stau lucrurile în această privinţă: Când examinăm viaţa Pământului până la Evenimentul de pe Golgotha, constatăm că Christos încă nu este prezent; Christos este aşteptat pe Pământ, dar El nu este încă prezent, El se află încă în existenţa sa solară. În Misterii, iniţiaţii cunoşteau metodele şi căile care le permiteau să participe, în centrele lor de Misterii, la viaţa solară. Când se puteau înălţa la o cunoaştere în afara trupului, ei reuşeau să ajungă, ieşind din viaţa pământească, prin iniţiere, până la Christos; căci Christos putea fi găsit în Soare. Dar după ceea ce s-a întâmplat pe Pământ prin Misterul de pe Golgotha, El nu se mai află în Soare, El s-a unit cu existenţa pământească. La început, Christos era prezent în viaţa solară, apoi El nu s-a mai aflat acolo, exact invers faţă de

viaţa Pământului, unde Christos la început nu este prezent, şi apoi este prezent. Dar, tot aşa cum Impulsul lui Christos intervine în mod radical în viaţa Pământului, el a intervenit şi în viaţa solară. Tot aşa cum pe Pământ noi trebuie să luptăm mult pentru a ne aprofunda viaţa sufletească în aşa fel încât să-l putem trăi pe Christos, să devenim lăuntric plini de Christos, să fim christificaţi, la fel este foarte greu, în timpul existenţei solare să-l contemplăm pe omul întreg conform entităţii sale, aşa cum am spus adineaori. Şi mai ales în timpurile vechi ale evoluţiei omenirii, când pe Pământ domnea firește, o clarvedere instinctivă, era greu ca omul să fie contemplat după moarte în sânul vieţii solare. Tocmai faptul că omul putea percepe pe Pământ ceva spiritual în el însuşi făcea să-i fie dificil să contemple taina omului devenit lume exterioară. Înainte de Misterul de pe Golgotha, Christos era cel care, în sfera solară, îi dădea omului puterea de a contempla fiinţa omului în mod integral. După Misterul de pe Golgotha, noi, ca oameni, trebuie să trecem prin acea aprofundare interioară care face posibilă contemplarea Misterului de pe Golgotha, participarea la viaţa lui Christos. În timpul existenţei pământeşti, putem acumula în acest fel, pe baza unei conştienţe libere, acele energii pe care le putem duce dincolo de moarte şi care ne pot da puterea de a contempla fiinţa umană în existenţa solară. Înainte de Misterul de pe Golgotha, Christos le-a dat oamenilor, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, puterea de a-l contempla pe om în timpul existenţei solare: după Misterul de pe Golgotha, El îl pregăteşte pe om în timpul vieţii de pe Pământ pentru ca omul să poată contempla în existenţa solară fiinţa umană în plenitudinea ei. Astfel, noi cunoaştem în mod complet esenţa creştinismului numai dacă în timpul existenţei pământeşti ne ridicăm privirea

spre existenţa solară. Şi, aşa cum am văzut, învăţăm să cunoaştem o primă jumătate a existenţei solare, aceea în care, în realitate, omul este format la început, aceea în care el este bunătate pură. Apoi este creat ceva cu caracter de imagine, care pătrunde în viaţa umană ulterior, care îl face pe om liber, în care este conţinut germenul trăirii morale.

Când abordăm cu ajutorul ştiinţei iniţiatice aceste predispoziţii morale, aceste puteri vindecătoare care iau naştere în om, nu avem o viziune justă prin Imaginaţia, prin Inspiraţia, prin Intuiţia noastră, dacă nu ne fortificăm Imaginaţia, Inspiraţia şi Intuiţia prin ceea ce ne poate veni din acea sferă în care omul alunecă, într-un fel, încetul cu încetul, când părăseşte regiunea solară – sfera existenţei lui Marte, a lui Jupiter, a lui Saturn. Dacă vrem să evaluăm în ansamblul său această a doua jumătate a vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, atunci trebuie, din nou, să ne îndreptăm privirea retrospectivă asupra anumitor perioade de şapte ani. Dar, pentru a avea o privire de ansamblu, trebuie să fi trecut, aşa cum am arătat, de vârsta de şaizeci şi trei de ani. Când ne îndreptăm privirea retrospectivă asupra perioadei dintre patruzeci şi doi şi patruzeci şi nouă de ani, spre noi radiază de la această secvenţă de viaţă misterele lui Marte. Dacă privim retrospectiv perioada dintre patruzeci şi nouă şi cincizeci şi şase de ani, spre noi radiază misterele lui Jupiter; şi de la perioada dintre cincizeci şi şase şi şaizeci de ani spre noi radiază misterele lui Saturn. Datorită acestei retrospective, putem înţelege, prin ceea ce radiază spre noi, ce se întâmplă pe Marte, ce se întâmplă pe Jupiter, ce se întâmplă pe Saturn, în vederea pregătirii omului pentru o nouă existenţă pământească. Căci acolo unde ajunge omul după ce a trecut prin existenţa solară, mai întâi în existenţa marţiană, apoi în existenţa jupiteriană, mai târziu în

existenţa saturniană, acţionează în mod deschis pentru om Ierarhiile superioare: Tronurile, Heruvimii, Serafimii, şi anume în aşa fel încât o dată cu sfera lui Marte apar Tronurile, cu sfera lui Jupiter Heruvimii, cu sfera lui Saturn, Serafimii.

Când parcurgem această a doua jumătate a vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, lucrurile se petrec încă o dată, dintr-un anumit punct de vedere, invers în raport cu ceea ce se întâmplă în viaţa de pe Pământ. Aici, jos, noi stăm pe Pământ şi privim în sus spre întinderile lumii stelare, privim splendoarea lumii stelare şi o lăsăm să acţioneze asupra noastră cu întreaga ei măreţie sublimă. Când păşim mai departe, dincolo de existenţa solară, pregătindu-ne următoarea viaţă pământească, de-a lungul sferelor lui Marte, Jupiter şi Saturn, ne aflăm cufundaţi, oriîncotro s-ar îndrepta privirea, într-o viaţă religioasă. Dar ne aplecăm privirea spre Pământ, Pământul nu ne apare sub forma fizică, aşa cum o avem aici, în jurul nostru; ceea ce ne apare – aş putea spune, în direcţia Pământului – este o viaţă spirituală intensă, care este urzită din evenimentele de pe Marte, Jupiter, Saturn, care este urzită din faptele Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor. Dar acum nu mai este deloc ca mai înainte, când simţeam în noi tot ce era în lume. Simţeam în noi entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes; căci acum, când privim în jos, trăim faptele Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor, pe care le vedem mai întâi în afara noastră; vedem sub noi cerul suprasensibil, căci lumea pur spirituală este pentru noi deasupra. Vedem cerul suprasensibil, vedem, privind în jos, sferele lui Marte, Jupiter, Saturn, vedem trăind, năzuind şi acţionând, în felul lor, Tronurile, Heruvimii şi Serafimii. Dar care este imaginea care ni se oferă când contemplăm această muncă? – Atunci îi vedem pe Serafimi, Heruvimi,

Tronuri trăind în mod suprasensibil ceea ce va fi împlinirea karmei noastre în următoarea viaţă pământească, ceea ce trebuie să trăim, ca oameni, prin intermediul altor oameni, fiindcă ne-am ţesut, într-un fel, împreună cu ei, o karmă; acesta este primul lucru pe care îl simţim noi prin faptele divine ale Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor. Aceste entităţi determină, colaborând între ele, ceea ce vom trăi noi, ca împlinire a karmei noastre, în următoarea existenţă pământească. Zeii sunt cu adevărat creatorii omului, dar ei ne creează de asemenea şi karma. Zeii trăiesc mai întâi împlinirea karmică într-o imagine cerească şi aceasta face asupra noastră o impresie care se întipăreşte în noi când ne continuăm existenţa. Karma noastră, aşa cum se va împlini ea, o luăm asupra noastră, fiindcă o contemplăm mai întâi în faptele divine ale Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor. Astfel, noi trăim prin această contemplare ceea ce ni se va întâmpla în următoarea viaţă pământească, şi este realizat prin intermediul Zeilor.

După cum vedeţi, prin ştiinţa iniţiatică este posibil să dobândim cunoaşterea karmei, dacă urmărim cursul vieţii umane în a doua jumătate a vieţii dintre moarte şi o nouă naştere şi putem descifra ceea ce se întâmplă în sferele lui Marte, Jupiter şi Saturn prin acţiunea Tronurilor, Heruvimilor şi Serafimilor. Cel care a învăţat să îşi vadă, prin privire retrospectivă, viaţa parcursă între patruzeci şi doi şi patruzeci şi nouă de ani, aceluia i se oferă posibilitatea de a pătrunde misterele lui Marte, evenimentele de pe Marte, de a vedea oarecum ceea ce se întâmplă aici – în principal, între Tronuri, Serafimi şi Heruvimi –, atunci când omul parcurge această sferă a lui Marte. Aici, în viaţa pământească, nu putem judeca acţiunea karmei unui om, aşa cum se ţese ea. Pentru aceasta, trebuie să ne vină ajutor din lumea suprasensibilă.

Şi, dacă vrem să facem studii cu privire la karmă, trebuie să ne îndreptăm privirea tocmai asupra acestei părţi a universului pe care omul o parcurge între moarte şi o nouă naştere în sferele lui Marte, Jupiter şi Saturn. Dar, pentru anumiţi oameni, determinant pentru următoarea viaţă pământească este tocmai ceea ce se întâmplă în sfera lui Marte.

Dumneavoastră contemplaţi între moarte şi o nouă naştere această sferă a lui Marte, vedeţi ce se desfăşoară acolo. Este vorba, înainte de toate, de ceea ce aş vrea să numesc „Cuvântul Cosmic". Totul este cuvânt. Fiinţele lui Marte sunt numai fiinţe-cuvânt, dacă pot să-mi permit această expresie. Vă reprezentaţi omul pământesc: el este făcut din carne şi sânge, vorbeşte, prin aceasta pune aerul în mişcare. Prin faptul că undele aerului ne izbesc urechea, noi auzim; sunetele se încarnează în undele aerului. Astfel, entităţile lui Marte sunt formate din cuvinte. Când auzim în mod spiritual, vieţuim aceste entităţi. Când privim în mod retrospectiv secvenţa de viaţă dintre patruzeci şi doi şi patruzeci şi nouă de ani, dacă această sferă este cea care acţionează cel mai puternic asupra omului între moarte şi o nouă naştere, dacă aici este, în principal, locul în care se elaborează karma sa, atunci ceea ce va trăi el pe Pământ va fi foarte puternic legat de existenţa în sfera lui Marte, şi din viaţa de acolo în sfera lui Marte el priveşte spre Pământ la o perioadă determinantă şi îşi pregăteşte o viaţă pământească ce va fi foarte strâns legată de existenţa în sfera lui Marte. Să luăm un exemplu. Să privim un om care a trăit pe vremea când arabii, sub impulsul lui Mahomed, părăseau Asia, şi când valurile lor războinice ajungeau din Africa de Nord în Europa, ameninţând Spania, unde ei au stabilit dominaţia maură şi arabă. Să ne gândim la un om care, în epoca ce a precedat expansiunea dominaţiei arabe

în Africa, îşi cucerise cunoştinţele ştiinţifice adecvate timpului său. Un asemenea om a existat, el şi-a asimilat în Africa de Nord – nu exact în acelaşi fel, dar într-un mod asemănător felului pe care ni-l relatează istoria despre Sfântul Augustin –, şi-a asimilat ştiinţa din Africa de Nord. Nu mă gândesc aici la Sfântul Augustin, ci la o altă personalitate, care, ceva mai târziu, şi-a asimilat ştiinţa nord-africană într-un mod puţin diferit, cu o nuanţă mauro-arabă. Această personalitate a trecut după aceea în Spania, în Spania actuală, unde a avut loc un fel de convertire în ceea ce priveşte credinţa sa; ea s-a orientat acolo spre o concepţie mai mult creştină, şi a amestecat concepţiile arabe asimilate anterior cu concepţiile creştine pe care le preluase ulterior. Apoi, în această personalitate a pătruns ceva ca un fel de ştiinţă cabalistică, încă nu ceea ce se numeşte de obicei cabala, dar deja mugurii modului de gândire cabalistic. Astfel, această personalitate a fost cuprinsă de îndoieli, de numeroase îndoieli lăuntrice şi de o incertitudine lăuntrică, şi ea a şi murit cu această incertitudine. Era o personalitate masculină, care s-a reîncarnat după relativ puţin timp în Evul Mediu, înainte de mijlocul Evului Mediu, ca femeie, când tot ceea ce se acumulase în viaţa precedentă ca îndoieli în suflet i-a impregnat în mod profund fiinţa sufletească. Şi această personalitate a reapărut apoi mai târziu, a reapărut în aşa fel încât, în parte mai înainte, în parte în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, în timp ce ea trecea de la încarnarea feminină la o încarnare masculină, destinul şi-a pus amprenta pentru următoarea viaţă pământească mai ales în sfera lui Marte şi, prin aceasta a devenit înrudită cu tot ceea ce trăieşte pe Pământ sub forma unei judecăţi raţionale agere – o judecată raţională care avea, în mare parte, un caracter conceptual-combativ. Din personalitatea

pe care am caracterizat-o în două încarnări a apărut atunci *Voltaire* [Nota 37].

Dumneavoastră vedeţi astfel cum se formează viaţa pământească în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, prin unirea omului cu ceea ce trăieşte în sferele stelelor. În principiu, putem cunoaşte viaţa pământească pe parcursul istoriei numai dacă ne putem îndrepta privirea asupra raportului dintre o viaţă umană pământească şi altă viaţă pământească a aceluiaşi om.

Cum se transpune, aşadar, ceea ce există, drept cauze şi efecte, în epoci anterioare ale evoluţiei istorice, până într-o epocă ulterioară? – Oamenii înşişi le poartă. Dumneavoastră, toţi cei care vă aflaţi aşezaţi aici, aţi adus ceea ce trăiţi în epoca de civilizaţie actuală din trăirile pe care le-aţi avut în epoci anterioare. Oamenii înşişi creează istoria. Dar noi putem înţelege acest proces de creare a istoriei numai dacă putem contempla, în loc doar să pălăvrăgim în mod abstract, numai dacă putem să ne îndreptăm privirea în mod concret asupra a ceea ce se întâmplă cu omul între moarte şi o nouă naştere.

Pentru înţelegerea vieţii pământeşti a omului este de o importanţă deosebită să studiem acea evoluţie karmică ce se desfăşoară când omul aduce din vieţile sale anterioare o condiţionare deosebită, când el îşi creează în sfera lui Saturn impulsurile fundamentale ale karmei sale. Oamenii care îşi creează în sfera lui Marte impulsurile fundamentale ale karmei lor devin asemănători cu Voltaire. Prin toate gândurile lor, ei sunt legaţi puternic de viaţa Pământului, ei o critică, o combat şi aşa mai departe, şi o concep, de asemenea, în aşa fel încât – aşa cum o face Voltaire într-un mod genial –,o rezumă sub formă de cugetări. Lucrurile stau cu totul altfel când karma a fost formată în principal, sub impulsurile lui Saturn. Aceste

impulsuri saturniene exercită, de fapt, un efect foarte deosebit asupra omului. Chiar şi numai contemplarea misterelor lui Saturn, pe care le cuprindem cu privirea când ne revedem în mod retrospectiv viaţa pământească între cincizeci şi şase şi şaizeci şi trei de ani, chiar şi numai contemplarea misterelor lui Saturn are ceva care, în multe privinţe, apasă pe suflet, are ceva zguduitor; este, într-un anumit fel, ceva străin vieţii pământeşti. Şi cel care, datorită ştiinţei iniţiatice, are – în cursul anilor dintre cincizeci şi şase şi şaizeci şi trei de ani –, trăirea prin care i se dezvăluie, treptat, misterele lui Saturn, acela face o experienţă cu un caracter dramatic ce se intensifică tot mai mult, ce devine din ce în ce mai zguduitoare, ce devine, de asemenea, tot mai greu de suportat, fiindcă ea atacă viaţa. Dar ar trebui să spunem şi că putem descoperi întreaga semnificaţie minunată a omului, în diversele sale corelaţii, când contemplăm cum se formează karma sa în această sferă. – Şi iată un exemplu şi în acest sens; dar trebuie ca în legătură cu aceasta să mai adaug câteva cuvinte în prealabil.

Fiecare dintre dumneavoastră şi-ar putea pune o întrebare, dragii mei prieteni, care ar fi cu totul justificată, şi ea s-ar baza pe o afirmaţie pe care eu am făcut-o adesea în cărţi şi conferinţe: În timpurile vechi au existat mari iniţiaţi, care au trăit printre oameni. Dumneavoastră puteţi întreba: Unde se află ei în prezent, în epocile ulterioare? – Şi probabil, când privim astăzi în jurul nostru nu putem spune despre mulţi oameni care acţionează în prezent că ar purta în sine caracterul unor iniţiaţi şi, la urma urmei, aşa stau lucrurile de multă vreme. Aşadar trebuie să ne punem întrebarea: Unde sunt iniţiaţii în încarnările lor ulterioare?

Cel care, într-o încarnare anterioară, era în deplină conştienţă un iniţiat, şi apărea astfel şi pentru lumea exterioară, nu trebuie să fie din nou iniţiat într-o încarnare ulterioară. Iniţierea poate să rămână în subconştient. Căci omul trebuie, într-adevăr, să folosească acel trup pe care i-l poate pune la dispoziţie o anumită epocă. Trupurile actuale nu sunt foarte adecvate pentru ştiinţa spirituală, ele sunt mai degrabă un obstacol permanent, pentru că provin dintr-o epocă orientată în sens materialist, şi chiar şi educaţia noastră ne creează încă din copilărie un obstacol. Când creştem în acest context şi dacă în vechile timpuri am fost iniţiaţi, nu putem manifesta din nou pe plan exterior ceea ce a rămas din iniţiere pentru această încarnare. Învăţăm să scriem, dar scrierea actuală nu ne permite să exprimăm ceea ce era odinioară ştiinţa iniţiatică. Şi la fel stau lucrurile cu celelalte condiţii ale vieţii. Şi astfel, de fapt, iniţiaţii epocilor trecute se prezintă în viaţă ca personalităţi importante, dar nu ca iniţiaţi. Şi mai multe vieţi din prezent sau aparţinând unui trecut cu totul apropiat ne trimit în urmă la o iniţiere anterioară. Vedeţi dumneavoastră, aş vrea să vă dau un exemplu, exemplul unei personalităţi care a fost cu adevărat un iniţiat în vieţi anterioare. Era o personalitate iniţiată în Misteriile din Hybernia, în Misteriile din Irlanda, în timpul primelor secole ale erei creştine, când aceste vechi şi grandioase Misterii din Irlanda erau deja în declin, dar încă mai păstrau o ştiinţă grandioasă. Acolo trăia o personalitate care era un iniţiat de un grad superior. Dar aceste Misterii irlandeze erau de o mare profunzime, absolut deosebită, nu de o profunzime intelectuală, ci de o profunzime general-umană. Una din impresiile care puteau fi primite în cult era, de exemplu, următoarea: După ce fusese mult timp pregătit să perceapă caracterul înşelător al adevărului pe

Pământ, şi posibilitatea îndoielii, discipolul era condus să trăiască în imagine ceea ce numai prin imagine putea face o impresie puternică. Discipolul era condus în faţa a două statui. Una se prezenta ca şi cum ar fi fost absolut elastică, dar era goală pe dinăuntru. Altfel, era de o măreţie maiestuoasă, şi producea o impresie puternică. Discipolul trebuia să o pipăie. Acest contact îi producea în interior un frison de groază, căci statuia îi dădea impresia de a fi vie – apăsa cu degetul pe ea, îl retrăgea tresărind, şi forma se restabilea imediat. Aveai impresia unei vieţi care era prezentă, şi care se refăcea imediat, chiar dacă era numai puţin atinsă. Prin aceasta se urmărea să se arate ceea ce este de natură solară în om.

Cealaltă statuie era mai degrabă plastică. Şi ea trebuia să fie pipăită. Prin aceasta, apărea o amprentă care persista. Numai în ziua următoare, când discipolul era condus din nou la ea, el regăsea statuia reconstituită în timpul nopţii. Asemenea acte cultice provocau o transformare a vieţii lăuntrice. Astfel această personalitate, care trăise atunci tot o încarnare masculină, primise în aceste Misterii irlandeze o impresie profundă. Veţi înţelege, dragii mei prieteni, că atunci când dăm astăzi nişte exemple de încarnări, întâlnim uşor încarnări masculine, fiindcă în epocile trecute bărbaţii erau aproape în exclusivitate cei care aveau de jucat un rol important. Încarnările feminine constituiau ceva intermediar. Astăzi, când femeia începe să joace un rol important în evoluţia istorică, se pregăteşte epoca în care se va vorbi mult mai mult despre încarnările feminine.

Aşadar, găsim o personalitate asupra căreia ceremoniile cultice iniţiatice din Misteriile hyberniene produseseră o impresie extraordinară, atingându-i profund sufletul, şi putem spune că prin aceste experienţe lăuntrice

ea a fost atât de plină de asemenea impresii lăuntrice, încât a uitat complet Pământul, din tot sufletul său. După ce a parcurs o încarnare feminină, în timpul căreia impulsurile iniţierii din trecut nu s-au mai manifestat decât ca dispoziţie sufletească generală, ea a revenit pe Pământ ca personalitate importantă a secolului al 19-lea, dar o personalitate care şi-a trăit consecinţele karmei în sfera lui Saturn, în acea sferă unde trăim printre fiinţe care, în fond, nu au prezent, ci privesc mereu numai spre trecutul lor. Este un lucru extraordinar de zguduitor, când percepem sfera lui Saturn prin clarvedere, în sensul pe care l-am arătat, să vedem că în sfera lui Saturn trăiesc entităţi care, în realitate, nu au prezent, ci trăiesc orientate în întregime spre trecutul lor. Ceea ce fac ele se desfăşoară în mod inconştient, şi o acţiune pe care o fac le ajunge în conştienţă abia după ce aceasta a avut loc şi a fost înscrisă în karma lumilor. A face cunoştinţă cu aceste fiinţe, care îşi târăsc după ele trecutul ca o coadă spirituală de cometă, este un lucru zguduitor. Spre aceste entităţi care nu iau deloc parte la prezent, şi-a purtat sufletul această personalitate care fusese odinioară un iniţiat şi care se ridicase cu mult deasupra existenţei pământeşti, şi ea şi-a elaborat karma printre ele. Era într-adevăr, ca şi cum tot ceea ce trăise această personalitate în existenţa sa de iniţiat ar fi iluminat într-un mod grandios şi maiestuos întregul trecut al vieţilor sale pământeşti. Ceea ce trăise prin iniţierea în Misteriile din Hybernia se manifestă ca un fel de rodnicire a acestui trecut. Când această personalitate a reapărut pe Pământ, existau de acum înainte, prin contrast, nişte impulsuri de viitor, în sânul cărora sufletul trebuia să se dezvolte acum pe Pământ. Când acest suflet – ieşind, la coborârea pe Pământ, direct din sfera lui Saturn, cu privirea îndreptată spre trecut în aşa fel încât trecutul

apărea luminat de inițiere –, când acest suflet a coborât spre Pământ, el a dezvoltat acest contrast: stând solid ancorat pe Pământ, dar privind spre viitor, vieţuind impulsuri, idei şi sentimente importante şi de mare amploare! Acest inițiat din Hybernia a devenit *Victor Hugo* [Nota 38]. – Vedem un om în adevărata sa lumină abia atunci când îl privim în contextul evoluției sale dintre moarte şi o nouă naştere. Îl vedem cu calitățile sale morale, religioase, etice, când îl privim în acest fel. O personalitate nu devine mai săracă, prin faptul că este străluminată cu lumina spiritului, ci mai bogată.

Cum să înțelegem, prin asemenea exemple pe care ştiința spirituală le aduce la lumină din istoria omenirii cu toată exactitatea, cum să înțelegem viața omului, colaborarea universului cu oamenii? Cum să înțelegem, de exemplu, printr-un al treilea caz, multe lucruri care altfel ar rămâne enigmatice pentru un observator imparțial? Cum să înțelegem, printr-o corelație karmică, în cazuri de acest gen, ceea ce altfel pare absolut ciudat, de neînțeles?

De data aceasta ne îndreptăm privirea spre un alt fel de Misterii, care erau decadente. Misterii care jucaseră odinioară un rol important în America, dar care erau în declin, astfel încât reprezentările pe care şi le-au format despre cult şi practica acestui cult deveniseră acolo absolut puerile, aş spune, față de forma grandioasă pe care o avuseseră în trecut. În însuşi caracterul de superstiție, de vrăjitorie, de magie, al acestor Misterii de dinainte de descoperirea Americii se revela ceva din forța, din puterea de sugestie a vechilor Misterii. Aici a trăit, la rândul ei, o personalitate despre care vreau să vă vorbesc, şi care primise în cadrul acestor Misterii, nu numai reprezentări, ci şi impresii sub influența acestor puteri provenind de la entități care sunt numite acolo Toatl, Quitzalkoatl,

Tetzquatlipoka; entităţi care, desigur, fac asupra omului o impresie puternică, dar aş putea spune impură. Adesea, acesta este caracterul pe care îl au Misteriile decadente, faptul că ele creează impresii impure din punct de vedere etic. Eu văd această personalitate născându-se din nou mai târziu, ca bărbat al cărui subconştient era puternic impregnat de puterea de sugestie ce poate emana de la asemenea Misterii. Vedem această personalitate născându-se din nou ca *Eliphas Lévi* [Nota 39], şi vedem, pur şi simplu, reînviind în sufletul său, cu ajutorul conceptelor pur exterioare, abstracte, raţionaliste, ceva ce este în realitate de natură misterială. În acest fel cade curând o lumină asupra unui personaj altfel enigmatic, care are o anumită măreţie în scrierile sale, dar şi puţin din ceea ce face sufletul uman absolut incoerent, şi chiar, într-o anumită privinţă, şi stupid şi mărginit.

Oriîncotro ne-am îndrepta privirea, viaţa se clarifică pentru noi datorită corelaţiilor la care face trimitere antroposofia, nu într-un mod abstract, ci în mod concret. Dar dumneavoastră vă puteţi imagina oare, dragii mei prieteni, că primiţi descrieri autentice despre ceea ce se află dincolo de viaţa pământească fără ca simţirea dumneavoastră să fie impresionată în faţa acestor descrieri, fără ca sufletul dumneavoastră să primească lumină şi căldură? Viaţa omului între naştere şi moarte nu apare oare cu totul altfel, nu o simţim cu totul altfel, atunci când lăsăm ca asupra sufletului nostru să acţioneze cu adevărat, cu toată puterea lăuntrică, aceste descrieri ale vieţii suprasensibile? – Le contemplăm şi ştim că am coborât dintr-o lume care trebuie să fie descrisă; că aducem în lumea fizică ceea ce a fost trăit printre Zei. Nu este esenţial să înţelegem acest lucru numai teoretic. Dar a ne simţi, ca oameni, coborând dintr-o sferă care poate fi

descrisă în acest fel, aceasta înseamnă că noi, ca oameni, trebuie să ne simțim răspunzători în trupul nostru fizic-sensibil pe Pământ de faptul de a fi demni de ceea ce a coborât o dată cu noi. Când cunoașterea se transformă în acest fel în impulsul de voință de a fi demni de viața pe care a dus-o sufletul nostru înainte de a coborî pe Pământ prin naștere, atunci ceea ce ne învață antroposofia devine în mod nemijlocit element moral. Această fortificare a impulsurilor morale este un aspect esențial al antroposofiei. Eu cred că acest lucru ar putea să reiasă și din felul în care a fost expus conținutul acestor trei conferințe.

Să privim celălalt aspect, aspectul morții, care încheie viața pământească fizică. Să pornim din punctul în care un om vieţuia neantul. Dar, de îndată ce descriem ceea ce poate fi descris din lumea suprasensibilă, în spatele acestui neant se ridică lumea spirituală a Zeilor, și omul devine conștient că el va avea forța ca acolo unde se află neantul trupului său fizic să înceapă munca pentru un nou trup fizic. Acest fapt îi dă omului un impuls religios puternic, un impuls religios real. Astfel, dragii mei prieteni, din antroposofie izvorăște o imagine a vieții universale, a vieții umane. Astfel, prin antroposofie se fortifică idealurile morale și religioase. Din acest conținut al antroposofiei voiam să vă expun câte ceva în cele trei conferințe pe care le-am putut prezenta în fața dumneavoastră

Aș vrea să închei aceste conferințe atrăgându-vă atenția asupra a ceea ce trebuie să existe și printre noi, ca antroposofie vie, ca antroposofie în realitatea ei esențială, pentru ca atunci când ne despărțim unii de alții în spațiu, să rămânem uniți în spirit. Atunci gândurile noastre se vor întâlni și în realitate nu ne despărțim. Căci, prin antroposofie, prin contemplarea lumii suprasensibile, noi

dobândim înţelegere, şi ştim că acele personalităţi pe care antroposofia le-a făcut să se întâlnească se pot întâlni întotdeauna pe plan spiritual şi sufletesc. De aceea, vom încheia aceste conferinţe de ramură spunându-ne: am fost, eu şi dumneavoastră, uniţi, pentru câtva timp, în spaţiu; vrem cu tărie să rămânem uniţi în spirit! Permiteţi-mi să închei astfel aceste consideraţii.

KARMA CA PLĂSMUIRE A DESTINULUI VIEȚII UMANE

CONFERINȚA A OPTA

Breslau, 7 iunie 1924

Înţelepciunea antroposofică intervine cel mai profund în viaţa omului prin faptul că ea orientează privirea spre tainele cele mai vaste, spre tainele întregului univers, care se află concentrate, la rândul lor, sub forma unui microcosmos, în entitatea umană. Dar în tot ceea ce poate să ne devină clar pe această cale, şi să se lumineze pentru noi cu privire la Cosmos, în toate acestea trăieşte ceva care îşi proiectează lumina nu numai în viaţa de zi cu zi, ci şi în viaţa de fiecare ceas, ceva care, prin faptul că antroposofia studiază această viaţă umană în ceea ce priveşte destinul său, karma sa, proiectează o lumină asupra a ceea ce atinge cel mai îndeaproape inima omului, asupra a ceea ce îi este aproape, după cum spuneam, ceas de ceas. Aş vrea, aşadar, pornind de la puncte de vedere foarte diferite, să vă vorbesc în aceste zile mai ales despre baza antroposofică a acelor idei, a acelor imagini spirituale care ne permit să ne apropiem de karma omului.

Noi ştim, firește, că în această viaţă umană dintre naştere şi moarte există, ca să spunem aşa, două momente care joacă un rol important, momente care se deosebesc în mod esenţial de toate celelalte momente ale vieţii. Primul – firește, în sensul literal al cuvântului, nu este un moment, dar dumneavoastră veţi înţelege ce vreau să spun –, primul este momentul în care omul, ca fiinţă spiritual-sufletească, coboară în existenţa pământească, îmbracă un trup fizic, ca instrument al activităţii sale în domeniul pământesc, şi nu numai că îmbracă acest trup fizic, ci se şi transformă oarecum în acest trup fizic, pentru a putea acţiona pe Pământ; acesta este începutul existenţei pământeşti, naşterea şi concepţia. Celălalt moment este acela în care omul părăseşte viaţa pământească şi, trecând prin poarta morţii, se întoarce în lumea spirituală.

Dacă ne referim mai întâi la acest din urmă moment, vedem că în primele zile de după moarte forma umană fizică nu se păstrează decât până la un anumit punct. Şi ne întrebăm: Care este raportul dintre ceea ce se menţine ca formă umană fizică şi natură, deci faţă de acea existenţă care ne înconjoară în timpul vieţii pe Pământ? Aceste regnuri ale naturii, întreaga natură exterioară, sunt ele în stare să acţioneze faţă de aceste rămăşiţe ale entităţii umane în aşa fel încât aceste rămăşiţe să-şi păstreze forma? Nu, natura nu este în stare de acest lucru. Natura este în stare numai să distrugă această formă umană fizică edificată la intrarea în viaţa pământească fizică şi, o dată cu moartea, începe descompunerea formei pe care omul o consideră ca forma sa pământească. Cel care lasă ca acest adevăr absolut evident să acţioneze destul de profund asupra sufletului său, acela îşi dă seama cu câtă simplitate este înscrisă deja în forma umană fizică dovada care infirmă întreaga concepţie materialistă. Căci dacă

materialismul ar fi just, atunci ar trebui să putem spune că natura construiește forma umană. Dar nu putem spune acest lucru, căci ea nu poate decât să distrugă forma umană, nu s-o edifice. Iar acest gând poate produce o puternică impresie asupra noastră. Această impresie chiar emană de la acest gând, numai că foarte adesea ea nu poate fi exprimată în mod adecvat sub formă de gând. Ea trăiește în subconștientul sufletului uman, trăiește în tot ceea ce simțim noi în fața enigmei morții. Dar acolo ea trăiește cu energie. Și antroposofia nu vrea nimic altceva decât să aducă asemenea enigme care apar în fața sufletului liber de prejudecăți al omului, până la acel nivel de rezolvare care este, la rândul său, necesar, tocmai pentru a-i permite omului să se conducă în mod just în viață. Astfel că la început, ea trebuie, pur și simplu, să orienteze spiritul uman liber de prejudecăți spre ceea ce înseamnă momentul morții.

Și, pe de altă parte, ea poate atrage atenția asupra momentului nașterii. Dar omul își poate forma despre acest moment al nașterii o reprezentare corespunzătoare reprezentării despre moarte numai dacă se consacră puțin unei observări de sine imparțiale. Această observare de sine trebuie să fie aplicată activității umane de gândire. Această activitate umană de gândire se extinde asupra a tot ceea ce se întâmplă în lumea pământească fizic-sensibilă. Noi ne formăm gânduri în legătură cu ceea ce se întâmplă în lume. Nu am putea fi absolut deloc oameni dacă nu ne-am forma aceste gânduri; căci prin formarea acestor gânduri ne distingem de toate celelalte entități care ne înconjoară în domeniul pământesc. Dar când sesizăm gândurile printr-o observare de sine imparțială, aceste gânduri ne apar cu adevărat foarte îndepărtate de tot ceea ce ne înconjoară ca realitate. Numai să ne reprezentăm în

mod just cât de abstracţi şi reci devenim în mod interior când ne dăruim unei activităţi de gândire, în comparaţie cu ceea ce suntem când ne dăruim vieţii din tot sufletul. O simţire imparţială ar trebui să nu aibă nici o îndoială asupra faptului că gândurile ca atare au la început ceva rece, abstract, arid, prozaic. Dar aceasta ar trebui să fie pentru antroposof prima experienţă meditativă, aceea de a privi în mod just tocmai viaţa de gândire. Atunci această viaţă de gândire îi va face o impresie care va fi pentru el foarte asemănătoare cu aceea pe care i-o face vederea unui cadavru. Ce este aşadar caracteristic când privim un cadavru? Să zicem că în faţa noastră se află un cadavru. Ne spunem că în această formaţiune a trăit un suflet uman, un spirit uman, şi că acest suflet, acest spirit, au plecat. Ceea ce este cadavru uman zace aici, ca o coajă a sufletului şi a spiritului, dar furnizându-ne, în acelaşi timp, dovada că tot ceea ce este lume extraumană nu ar fi putut produce niciodată această formaţiune, că această formaţiune nu a putut lua naştere decât din însăşi natura umană cea mai profundă, pătrunsă de suflet şi spirit, că ea este un vestigiu a ceva ce nu mai este prezent. Forma însăşi ne arată că un cadavru nu este un adevăr, el nu este decât un vestigiu al unui adevăr, un rest, şi are sens numai atunci când sufletul şi spiritul trăiesc în el. Acum, sub forma în care a rămas, el a pierdut multe, dar aşa cum este, indică tocmai faptul că în el au locuit un suflet şi un spirit.

Apoi ne putem îndrepta privirea sufletească asupra vieţii de gândire. Ea ne va apărea – desigur, oarecum dintr-un alt punct de vedere – ca şi cum şi ea ar avea ceva dintr-un cadavru. Când observăm în mod imparţial în noi înşine activitatea de gândire a omului, vedem că de fapt, şi ea se poate menţine prin ea însăşi la fel de puţin ca forma umană în cadavru. Ea nu are nici un sens, şi gândul uman, în felul

în care sesizează el natura exterioară, nu are nici un sens, nu mai mult decât un cadavru. Căci natura exterioară este întotdeauna ceva ce poate fi sesizat, bineînţeles, prin gânduri, dar ea nu poate produce niciodată gânduri. De altfel, nu ar putea rezulta nici o logică de aici, care să vadă, independent de toate legile naturii, ce este just şi ce este fals din punctul de vedere al gândirii. Când sesizăm aici jos, în lumea pământească, gândul, şi îl pătrundem în mod just, el trebuie să ne apară ca un cadavru sufletesc, la fel cum ceea ce rămâne dintr-un om după ce omul a trecut prin poarta morţii apare drept cadavru fizic. Înţelegem forma omului numai dacă o privim ca pe un vestigiu a ceea ce a lăsat în urma ei, murind, o fiinţă înzestrată cu viaţă. Imaginaţi-vă că nu ar exista decât un singur om pe Pământ, şi că el ar muri, şi că un locuitor de pe Marte ar veni din înalturi şi ar examina acest cadavru: el nu l-ar înţelege deloc. El ar putea studia toate formele regnului mineral, vegetal, animal, şi totuşi, nu ar înţelege deloc cum a putut lua naştere această formă moartă care zace aici. Căci această formă se contrazice pe sine însăşi, ea contrazice întreaga lume extraumană, pământească. Ea trădează prin sine însăşi că a fost abandonată de ceva, căci nu ar putea fi aşa cum este dacă ar fi fost lăsată dintotdeauna în voia ei.

Exact la fel este şi cu gândurile noastre. Ele nu ar putea fi ceea ce sunt dacă ar exista numai datorită naturii exterioare. Sunt un cadavru sufletesc, asemeni cadavrului fizic. Când există un cadavru, atunci trebuie să fi murit ceva. Ce a murit? A murit forma de gândire pe care am avut-o înainte de a coborî în lumea pământească. Ceea ce în gândul abstract este mort, trăia acolo. Activitatea de gândire a sufletului, care pe atunci nu avea trup, se raportează la gândul pe care îl avem acum aşa cum se raportează omul înzestrat cu suflet şi pătruns de spirit la

cadavru. Şi noi, oamenii încarnaţi într-un trup fizic, suntem mormântul în care a fost îngropată viaţa vie a sufletului din existenţa prepământească. Gândul era viu în suflet. Sufletul a murit pentru lumea spirituală. Noi nu purtăm în sufletul nostru gândul viu, purtăm în noi cadavrul gândului.

Acest lucru rezultă când ne îndreptăm spre cealaltă latură a vieţii pământeşti, care se află la polul opus faţă de moarte, când ne îndreptăm privirea spre naştere. Ne spunem: Într-un anumit fel, prin naştere spiritul moare în om; ceea ce este fizic în el moare cu ocazia morţii. În acest fel vorbim despre aceste realităţi într-un mod mai just decât se vorbeşte de obicei în epoca noastră.

Când căutăm, la început, poarta de acces spre antroposofie, îndreptându-ne sufletul plin de simţire spre moarte, şi ajungem să înţelegem că gândirea este un cadavru în comparaţie cu ceea ce era gândirea înainte de viaţa pământească, atunci ne extindem privirea dincolo de viaţa pământească şi abia prin aceasta ne pregătim să ne deschidem pentru învăţătura antroposofică, pentru înţelepciunea antroposofică. Găsim atât de greu drumul firesc spre antroposofie doar din cauză că nu ne îndreptăm privirea în mod just asupra a ceea ce este, ce-i drept, încă prezent în viaţa pământească, deşi sub formă de cadavru – dar aşa trebuia să fie în viaţa pământească. Astăzi, gândirea este supraestimată, dar, în realitate, nu o cunoaştem: o cunoaştem numai în natura sa de cadavru sufletesc.

Acum, dacă ne orientăm gândurile aşa cum am încercat eu s-o fac în faţa dumneavoastră, atunci suntem conduşi cu putere spre cele două laturi ale vieţii veşnice a sufletului uman. Avem, desigur, în limbile moderne, conform speranţelor umane, numai un cuvânt, pentru jumătatea de eternitate care începe acum şi nu se mai sfârşeşte. Avem numai cuvântul „nemurire”, căci ceea ce îl

interesează mai ales pe omul epocii noastre este ceea ce se întâmplă după moarte. El este aici acum, şi ţine de toate interesele sale în viaţă să ştie ce se întâmplă după moarte. Dar au existat în evoluţia omenirii epoci în care pe om îl mai interesa şi altceva. Astăzi, omul, cu gândirea orientată mai mult în sens egoist, îşi spune: Mă interesează ceea ce urmează după moarte, căci aş vrea să ştiu dacă voi mai trăi după moarte; ceea ce a existat înainte de naştere sau înainte de concepţie, nu mă interesează. – Căci omul se află aici, aşadar, şi el nu se gândeşte la viaţa prepământească aşa cum se gândeşte la viaţa de după moarte. Dar de veşnicia sufletului uman ţin aceste două laturi: nemurirea (în germană: „Unsterblichkeit" – n.t.) şi nenaşterea (în germană: „Ungeborenheit" – n.t.). Limbile mai vechi, originare, practicate în Misterii de nişte oameni care încă mai vedeau lumea suprasensibilă într-un mod adecvat epocii lor, aveau un cuvânt corespunzător pentru stadiul de a nu fi încă născut. Noi trebuie să ne luptăm din greu pentru a găsi din nou unul, îndreptându-ne gândurile în această direcţie. Dar, prin aceasta, suntem de asemenea conduşi spre nişte legităţi, active în om, absolut diferite de legităţile naturii: suntem conduşi spre destinul uman.

La început, acest destin uman apare în faţa sufletului ca şi cum el ne-ar atinge în mod întâmplător, destinul parcă s-ar manifesta în mod accidental. Facem un lucru sau altul, mânaţi de un impuls sau altul şi, în faţa vieţii obişnuite, trebuie să ne spunem că în nenumărate cazuri se întâmplă că un om bun are parte de experienţe grele, dureroase, tragice ale vieţii, în timp ce, dimpotrivă, cel care nu are absolut deloc intenţii bune nu are parte de experienţe rele, ci are parte chiar de experienţe bune. În viaţa obişnuită, noi nu vedem, în conştienţa noastră obişnuită, legătura între ceea ce provine, din punct de vedere sufletesc, de la

noi, şi ceea ce ne atinge ca destin. Noi vedem cum cel bun poate fi atins de loviturile cele mai grele ale destinului, pe când, adesea, cel rău nu este atins de altceva decât de un destin relativ bun. În viaţa naturii, percepem necesitatea cu care efectele urmează cauzelor; dar nu vedem acest lucru în domeniul spiritual, unde este urzită viaţa noastră morală. Şi totuşi, dacă, pe de altă parte, îndreptăm asupra vieţii o privire imparţială, vedem destinul desfăşurându-se în aşa fel încât trebuie să ne spunem că destinul îşi urmează cursul pe care l-am căutat noi înşine.

Trebuie să fim faţă de noi înşine absolut imparţiali. La un anumit moment al vieţii pe care l-am atins în această încarnare, să privim viaţa care s-a scurs. Să spunem că cineva are cincizeci de ani şi îşi examinează cu o privire imparţială aceşti cincizeci de ani până la copilărie; el vede atunci cum a mers, de fapt, el însuşi, dintr-un imbold lăuntric, spre tot ceea ce i s-a întâmplat. Este neplăcut să observăm acest lucru; dar, urmărind evenimentele în sens invers, acest om vede că este obligat să-şi spună, în legătură cu ceea ce a fost determinant în viaţă: Tu te deplasezi în timp spre aceste evenimente, aşa cum te deplasezi în spaţiu pentru a merge spre un anumit punct. – Ceea ce ţine de destin emană deja din noi înşine. De aceea este absolut de înţeles că nişte oameni care au devenit pentru noi într-un fel ca nişte părinţi – aşa cum e prietenul lui Goethe, Knebel [Nota 40]– îşi spun: Când privim această viaţă a omului, ea apare în întregime conformă unui plan. Desigur că acest plan nu este întotdeauna de-aşa natură încât, îndreptându-ne privirea spre el, să ne putem spunem întotdeauna: aici aş proceda în acelaşi fel. – Totuşi, când privim separat faptele pe care le-am săvârşit, vedem întotdeauna cum una s-a adăugat celei precedente, din nişte imbolduri lăuntrice, şi astfel s-a întâmplat că a

intervenit un eveniment sau altul în viaţa noastră. Suntem astfel constrânşi să admitem că în viaţa noastră morală se exprimă cu totul alte legităţi decât în viaţa naturii. Prin toate acestea se poate trezi apoi dispoziţia sufletească în care trebuie să se transpună cercetătorul spiritual, care ştie din contemplarea lumii spirituale să descrie formarea destinului, la fel ca omul de ştiinţă care, studiind procesele din natură, descrie legile naturii. Şi tocmai această sesizare a legităţii spirituale din univers este sarcina antroposofiei în prezent.

La început, câteva cuvinte introductive în legătură cu aceasta. Dumneavoastră vă amintiţi că am explicat în ***Ştiinţa ocultă***, de exemplu, precum şi în alte contexte, cum Luna, care ne trimite lumina sa din înaltul cerului, a fost cândva unită cu Pământul, că am arătat cum trupul fizic al Lunii s-a detaşat, s-a separat de Pământ la un moment dat. Luna se va uni din nou cu Pământul într-o epocă viitoare. Dar nu numai Luna fizică s-a separat de el, ci s-au separat de Pământ şi anumite fiinţe care locuiau pe Pământ pe vremea când Luna fizică mai era unită cu Pământul. Când ne gândim la ceea ce trăieşte ca valori spirituale în cadrul evoluţiei umane, atunci ne dăm seama din ce în ce mai mult că, ce-i drept, omenirea actuală este teribil de inteligentă – aproape toţi oamenii sunt astăzi teribil de inteligenţi –, dar că e lipsită de înţelepciune. Odinioară, la începutul evoluţiei omenirii, erau prezente comori de înţelepciune – deşi exprimate nu sub o formă intelectuală, ci mai curând sub o formă poetic-imaginativ, ele erau răspândite în sânul omenirii de pe Pământul nostru de către marii Învăţători, de către Învăţătorii originari care trăiau printre oameni. Aceşti Învăţători originari ai omenirii nu aveau un trup fizic, ei aveau numai un trup eteric, şi legătura cu ei era oarecum altfel decât

legătura de astăzi dintre oamenii fizici. Aceşti Învăţători umblau pe Pământ într-un trup eteric. Omul căruia ei îi deveneau conducători simţea apropierea lor în sufletul său. El simţea pătrunzând în sufletul său ceva care era ca un fel de inspiraţie, ca o iluminare interioară cu nişte adevăruri, de asemenea, cu nişte viziuni. Învăţătorii transmiteau învăţături pe cale spirituală. Dar în acea epocă a evoluţiei pământeşti se făcea deosebire între oamenii care puteau fi văzuţi şi oamenii care nu puteau fi văzuţi. Oamenii nici nu pretindeau să-i vadă pe oamenii pe care nu-i puteau vedea, căci aveau darul de a primi de la ei învăţături, chiar fără să-i vadă. Aceste învăţături erau auzite în interiorul sufletului, şi omul ajungea să-şi spună: Dacă această învăţătură ajunge la mine, atunci înseamnă că de mine s-a apropiat unul dintre marii Învăţători originari ai omenirii. – Şi oamenii nu aveau o percepţie exterioară a acestor Învăţători originari; ei îi întâlneau pe aceştia în contemplare spirituală. Nu li se strângea mâna în mod fizic, totuşi, ei erau întâlniţi şi se simţea ceva ca o strângere de mână spirituală.

Aceşti Învăţători originari au dat omenirii marile învăţături ale înţelepciunii originare, din care s-a păstrat numai un ecou în opere cum sunt Vedele şi filosofia Vedanta. Dar aceste mari învăţături ale Orientului nu sunt decât ecouri. A existat odinioară o înţelepciune originară răspândită în sânul omenirii de pe Pământ, dar care apoi a dispărut, pentru ca oamenii să se poată ridica din nou, prin propriile lor puteri, prin voinţa lor liberă, prin munca lor, până la spirit. Libertatea fiinţei umane nu ar fi fost posibilă dacă ar fi rămas marii Învăţători originari. De aceea, la relativ puţin timp după separarea Lunii de Pământ, ei au urmat Luna, stabilindu-şi reşedinţa în această colonie cosmică. Ei au devenit locuitorii cei mai importanţi ai

acestei colonii a Lunii, de pe vremea când Luna s-a separat de Pământ, şi i-au lăsat pe oameni singuri. Dar, deşi de atunci nu îi mai întâlnim pe Pământ pe aceşti mari Învăţători originari, noi, ca oameni, îi întâlnim, totuşi, când trecem dintr-o viaţă pământească în alta, îi întâlnim în viaţa de după moarte, şi chiar foarte curând după ce am trecut prin poarta morţii. Am descris, de asemenea, cum omul, după ce a trecut prin poarta morţii, după ce şi-a părăsit trupul fizic, face experienţa trupului său eteric care se extinde, devenind tot mai mare, dar devenind, de asemenea, din ce în ce mai rarefiat, şi dispărând în cele din urmă în univers. Dar simţim atunci, în aceste câteva zile care urmează după moarte, după ce am abandonat trupul eteric, simţim că nu mai suntem pe Pământ, ci că trăim în ambianţa nemijlocită a Pământului. La câteva zile după moarte, noi nu ne mai simţim trăind în trupul pământesc, ci ne simţim ca şi cum acest trup pământesc s-ar fi extins, ajungând până la orbita pe care o descrie Luna în jurul Pământului. Ne simţim pe un Pământ devenit mai mare, şi nu simţim Luna ca fiind doar un trup, ci simţim întreaga sferă ca pe o unitate, orbita Lunii fiind marginea sferei; simţim, pur şi simplu, Pământul mărit ca până la sfera lunară şi spiritualizat. Ne aflăm în sfera Lunii, şi în această sferă a Lunii rămânem un timp destul de îndelungat după moarte. Dar aici, noi ajungem din nou în compania acelor entităţi spirituale care, la începutul existenţei pământeşti a omului, au fost Învăţătorii săi originari. Primele entităţi pe care le întâlnim după moarte în Cosmos sunt aceşti primi Învăţători originari ai oamenilor; ne regăsim în domeniul lor. Şi noi facem atunci o experienţă remarcabilă.

Ne-am putea uşor imagina că existenţa de după moarte, care durează un anumit timp –voi mai avea de vorbit despre durata acestei existenţe – ar avea oarecum

un caracter de umbră, în comparaţie cu viaţa de pe Pământ. Viaţa de pe Pământ ne apare atât de puternică, putem pretutindeni apuca obiectele, ele sunt dense; omul este dens, compact. Spunem despre un lucru că este real când îl putem percepe în mod clar. Dar această viaţă puternică de pe Pământ ne apare, propriu-zis, după ce am trecut prin poarta morţii, ca un vis. Căci, pătrunzând în felul descris în domeniul Lunii, noi intrăm într-un domeniu al existenţei care ne apare atunci mult mai real, mult mai impregnat de realitate; şi aceasta pentru că aceşti Învăţători originari ai omenirii care îşi continuă existenţa în regiunea lunară ne pătrund cu propria lor fiinţă, şi ne fac să vedem totul mult mai real decât vieţuim noi, ca oameni de pe Pământ, obiectele din lume. Ce trăim noi atunci?

Vedeţi dumneavoastră, viaţa de pe Pământ o trăim de fapt, numai fragmentar. Când privim retrospectiv, cu conştienţa noastră obişnuită, viaţa ne apare ca un curent unitar. Dar cum am trăit noi? Noi am trăit o zi, apoi o noapte. Dar conştienţa obişnuită nu îşi aminteşte de aceasta. Vine după aceea din nou o zi, apoi o noapte, şi aşa mai departe, şi în amintire noi nu legăm între ele decât zilele. Într-o amintire retrospectivă reală, noi trebuie să întrerupem mereu firul zilelor prin ceea ce am trăit în timpul nopţii, să intercalăm mereu nopţile în succesiunea zilelor. Conştienţa obişnuită, oarecum în mod justificat, nu face acest lucru, deoarece este anihilată în timpul somnului. Când ne aflăm printre acele fiinţe lunare care au fost odinioară Învăţătorii originari ai omenirii, trăim tocmai ceea ce am trăit aici, pe Pământ, în timpul nopţilor. În funcţie de aceasta se stabileşte cât durează această formă de existenţă în regiunea lunară. Cel care nu este un mare somnoros îşi petrece în stare de somn aproximativ o treime din viaţa sa pământească. Dar exact tot atâta timp

durează viaţa în regiunea lunară: aproximativ o treime din viaţa pământească. Pentru cineva care a trăit douăzeci de ani, ea durează cam şapte ani, pentru cel care a trăit şaizeci de ani, ea durează douăzeci de ani, şi aşa mai departe. Trăim aici printre aceste entităţi, care ne impregnează cu existenţa lor.

Dar, pentru a înţelege ce suntem în acest moment, trebuie să pătrundem totodată, în ceea ce devenim când părăsim trupul fizic. Iniţiatul ştie ce trebuie să spună despre aceasta, şi ştie şi decedatul, căci decedatul îşi părăseşte trupul trecând prin regiunea spaţiului. În momentul în care ne-am abandonat trupul fizic, pătrundem tocmai în ceea ce se află în exteriorul trupului fizic. Dacă eu stau aici şi îmi părăsesc trupul, primul lucru în care pătrund este această masă, şi după aceea tot ceea ce mă înconjoară. Eu mă aflu întotdeauna în interiorul a ceea ce umple lumea, şi merg din ce în ce mai departe; numai în interiorul pielii mele nu mai sunt. Ceea ce era până acum lumea mea interioară în domeniul fizic devine pentru mine lume exterioară, şi tot ceea ce era înainte lume exterioară devine lumea mea interioară. Astfel, şi realitatea morală devine pentru mine lume exterioară. Să ne imaginăm că, fiind un tip rău, am dat cuiva o palmă, iar după moarte, îmi retrăiesc viaţa în mod retrospectiv până la vârsta de patruzeci de ani: când l-am lovit. Pentru acel om, a fost o impresie morală teribilă. Poate că eu am râs în acel moment al vieţii mele. Dar acum nu mai simt ce am simţit eu atunci, ci simt ce a trăit celălalt, durerea lui fizică, suferinţa lui morală. Eu sunt în întregime în el. În realitate, eu am fost deja în el în fiecare noapte, numai că acest fapt a rămas în subconştient, nu îl simţim, el rămâne o imagine. Acum, noi suntem impregnaţi de substanţa marilor Învăţători originari care trăiesc pe Lună. Aici, trecem prin

această experienţă într-un mod cu mult mai intens decât pe Pământ. Ceea ce aici, pe Pământ, este ca un vis, devine o realitate mult mai intensă; şi noi trăim această experienţă. Dar această realitate mai intensă o trăieşte şi acela care, cu ajutorul conştienţei sale clarvăzătoare, continuă să fie unit cu un decedat după moartea acestuia, prin faptul că se poate ridica până la Inspiraţie, prin faptul că poate trăi în contemplare suprasensibilă. El face atunci experienţa acestei realităţi pe care o cunosc oamenii după moarte, care este mult mai intensă decât înainte de moarte. A trăi ceea ce simte un om după moarte acţionează mult mai intens, dacă este trăit cu adevărat, decât orice altă influenţă pământească. Iată un exemplu în acest sens.

Unii dintre dumneavoastră cunosc, fără îndoială dramele-mister pe care le-am compus, şi personajul Strader din aceste drame-mister. Acest personaj Strader este inspirat din viaţa reală. A existat o personalitate asemănătoare care m-a interesat foarte mult. Eu am urmărit cursul exterior al vieţii acestei personalităţi, care este redat, bineînţeles, sub o formă poetică. Dumneavoastră ştiţi că eu am scris patru drame-mister. În a patra, Strader moare. Şi această a patra dramă, care a fost scrisă în 1913, eu am trăit-o lăuntric în aşa fel încât nu puteam face altfel decât să-l fac pe Strader să moară. De ce? Ei bine, atâta vreme cât modelul lui Strader [Nota 41] trăia aici, în lumea fizică, şi privirea mea era îndreptată asupra acestui model al lui Strader. Dar între timp modelul a murit. Acest om m-a interesat atât de mult, încât eu l-am urmărit mai departe. Şi impresiile pe care le-am avut când i-am urmărit viaţa de după moarte au fost atât de puternice, încât ele au înăbuşit cu totul interesul pentru persoana care fusese el în timpul vieţii pământeşti. Nu în sensul că interesul pe care i-l purtasem nu s-ar fi păstrat,

dar acest interes nu era suficient faţă de impresiile puternice încercate când am urmărit ceea ce trăia el după moartea fizic-pământească. A trebuit să îl fac pe Strader să moară, fiindcă modelul său apărea în faţa ochilor mei aşa cum continua să trăiască după moarte, şi aceasta făcea o impresie mult mai puternică decât viaţa sa dinainte de moarte.

Vedeţi dumneavoastră, aceasta s-a manifestat, de asemenea, în mod practic. S-au găsit nişte prieteni care să ghicească cine este modelul lui Strader, şi care, cu o anumită nobilă dăruire de sine, s-au străduit să cerceteze operele postume ale acestui model al lui Strader. Ei mi-au adus foarte bucuroşi rodul cercetărilor lor. A trebuit – într-un fel oarecum involuntar – să mă supăr puţin, căci acest lucru nu mă interesa deloc, deoarece în momentul în care în faţa urmelor vieţii pământeşti apăreau impresiile vieţii de după moarte, acestea ştergeau tot ceea ce prietenii îmi mai aduceau ca urmare a cercetărilor referitoare la viaţa pământească. Şi adevărul este că impresiile care iau naştere prin faptul că substanţa entităţilor lunare pătrunde în om domină tot ceea ce poate trăi omul în viaţa pământească, şi ele fac existenţa mai reală. Aşadar, noi trăim actul compensator just într-o realitate mai intensă. Trăim mai puternic ce înseamnă pentru celălalt ce am făcut noi înşine, faptul că am pricinuit un rău unui om sau altuia.

Pornind de la aceste experienţe trăite după moarte în sfera marilor Învăţători originari ai omenirii, se plăsmuieşte primul germene al karmei. Atunci, în noi ia naştere intenţia de a compensa cele făcute. Apare pentru prima dată în viaţă faptul că intenţiile au efecte. Aici, în lumea pământească, binele nu aduce neapărat binele, răul nu aduce neapărat răul. În momentul în care pătrundem în lumea extrapământească, hotărârea pe care o luăm în

sânul unei lumi mult mai reale decât lumea pământească, ceea ce trăieşte în noi ca impulsul de a compensa ceea ce am făcut prin reversul său, – în acest moment, ceea ce ia naştere în noi înşine ca intenţie trebuie să devină o cauză reală pentru compensarea care va fi împlinită într-o viaţă ulterioară.

Aş vrea să vă descriu cum se formează karma, încetul cu încetul, şi cum omul îşi modelează o nouă viaţă când reapare după ce a parcurs timpul dintre moarte şi o nouă naştere. Prima perioadă pe care o parcurgem este trăită în aşa fel încât în noi ia naştere intenţia de a ne elabora karma în colaborare cu entităţile lunare. Aş vrea să vă descriu în mod concret etapele prin care omul îşi stabileşte compensarea karmei între moarte şi o nouă naştere.

CONFERINŢA A NOUA

Breslau, 8 iunie 1924

Ieri am explicat cum îşi trăieşte omul existenţa dintre moarte şi o nouă naştere pregătindu-şi mai întâi puterile karmei sale în ceea ce se poate numi sfera Lunii; şi am văzut cum în această sferă a Lunii omul întâlneşte entităţile care au fost odinioară împreună cu el locuitorii Pământului: marii Învăţători originari ai omenirii. Aceasta este categoria de entităţi pe care omul le întâlneşte, am putea spune, imediat după moartea sa. Împreună cu aceste entităţi se află apoi acelea pe care le găsiţi menţionate în cartea mea ***Ştiinţa ocultă*** sub numele de Îngeri. Sunt entităţi care nu au locuit niciodată în mod direct pe Pământ, aşadar, care nu au avut niciodată un trup pământesc, nici un trup eteric cum este cel al omului. Căci ceilalţi locuitori ai Lunii, despre care am vorbit, ei au avut,

într-adevăr, un trup eteric asemănător trupului eteric al omului, deşi nu au avut un trup fizic.

Îngerii sunt entităţile care ne conduc de la o viaţă pământească la alta. În actuala perioadă a evoluţiei cosmice a entităţii umane, ei sunt cei care ne conduc de la o viaţă pământească la alta. Şi ei încep să ne conducă deja din sfera Lunii. Am văzut cum ajunge omul, într-un fel, să-şi pregătească în această sferă a Lunii predispoziţiile karmice, şi să preia în sine impulsurile interioare care îl conduc după aceea la împlinirea karmei sale. Dar ceea ce a luat omul cu sine dincolo de moarte ca fapte rele, ca fapte care nu pot fi acceptate de lumile spirituale, toate acestea omul trebuie să le abandoneze în sfera Lunii, astfel încât, dacă mă pot exprima astfel, karma rea este lăsată în urmă în sfera Lunii. Căci, în momentul în care omul îşi continuă drumul său în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, ar fi absolut imposibil ca el să rămână încărcat cu efectele, cu consecinţele faptelor sale rele.

După ce omul a depăşit această sferă a Lunii, el îşi extinde din nou viaţa lăuntrică la un alt domeniu al Cosmosului. El pătrunde în acea sferă care poate fi numită sfera lui Mercur. Aici, el nu mai trăieşte la început cu entităţi care au locuit împreună cu el pe Pământ, el trăieşte împreună cu entităţile Ierarhiei Arhanghelilor. El învaţă să-i cunoască pe aceştia. Firește, în toate aceste domenii, el trăieşte în compania sufletelor umane care au trecut şi ele prin poarta morţii. În sfera Lunii, ele sunt a treia categorie de entităţi cu care trăieşte omul: sufletele umane excarnate care, ca şi el, au trecut prin poarta morţii. Vom vedea mai târziu de ce efectele spirituale ale laturii rele a karmei trebuie să fie abandonate, propriu-zis, în sfera Lunii. Pentru moment, ne vom limita la realităţi.

Prin faptul că omul pătrunde în sfera lui Mercur, el continuă procesul de curăţire, de purificare, şi anume, după ce, în sfera Lunii, el a abandonat, ca să spunem aşa, ceea ce era neutilizabil pentru Cosmos din fiinţa sa morală, el mai are în sine reflexele spirituale ale deficienţelor sale fizice, ale slăbiciunilor sale fizice. El poartă în sine acele predispoziţii patologice şi rezultate ale bolilor pe care le-a avut aici, pe Pământ. Veţi fi surprinşi să ştiţi, dar lucrurile stau cu adevărat în acest fel, că în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere noi abandonăm mai întâi slăbiciunile noastre morale, şi doar mai târziu, şi anume în sfera lui Mercur, slăbiciunile fizice. Astfel, omul este curăţit şi purificat în sufletul său de tot ce a suferit el în timpul vieţii pe Pământ ca diferite procese maladive. În sfera lui Mercur, omul este complet restabilit sufleteşte în ceea ce priveşte sănătatea. Căci dumneavoastră trebuie să vă gândiţi că omul este întru totul o unitate. Din punct de vedere ocult, ne exprimăm cu totul incorect când spunem că omul este alcătuit din spirit, suflet şi trup. El nu este alcătuit din aceste trei părţi componente, ci numai atunci când îl studiem noi îl considerăm pe de o parte, ca trup, pe de altă parte, ca spirit, şi între cele două, ca suflet; dar, în realitate, toate acestea formează o unitate. Când omul este bolnav, atunci şi sufletul face experienţa bolii; spiritul, de asemenea, trăieşte boala. Iar după ce, murind, omul şi-a depus trupul fizic, el poartă încă în sufletul său, la început, şi efectele acelor trăiri pe care le-a avut prin procesele de boală. Dar în sfera lui Mercur el este debarasat complet de aceste efecte, datorită activităţii acelor entităţi pe care noi le numim Arhangheli. Aşadar, parcurgând sfera Lunii şi sfera lui Mercur, omul, încetul cu încetul, nu mai are nici o stare de slăbiciune morală sau fizică. În această stare, el pătrunde atunci – între timp s-au scurs numeroase decenii

– în sfera lui Venus. Şi, în această sferă a lui Venus, ceea ce a trecut, din om, de sfera Lunii şi de sfera lui Mercur, este prelucrat în aşa fel încât, după ce a traversat sfera lui Venus, poate intra în sfera Soarelui. Şi, de fapt, noi ne petrecem o mare parte din viaţa dintre moarte şi o nouă naştere în această sferă a Soarelui.

Din ceea ce v-am comunicat veţi vedea cât de întemeiat este, de fapt, tot ceea ce era instituit în timpurile străvechi în acele vechi Misterii care au luat naştere dintr-o înţelepciune clarvăzătoare instinctivă, dar grandioasă şi puternică. În acele timpuri străvechi, de exemplu, medicina nu era studiată niciodată aşa cum se face astăzi, când ea rămâne, pur şi simplu, în lumea fizică în ceea ce priveşte simptomele patologice, şi când încearcă să vadă ce-i poate veni omului în ajutor făcând autopsii şi comparând modificările suferite de cadavru faţă de organismul normal, şi aşa mai departe. În epoca vechilor Misterii, toate acestea ar fi fost considerate ca ceva extraordinar de pueril, căci se ştia foarte exact cum poate fi vindecat omul. Acest lucru poate fi aflat numai când entităţile sferei lui Mercur transmit unui om explicaţii în acest sens, căci aceste explicaţii sunt comunicate în legătură cu întregul context al proceselor cosmice. Atunci omul este vindecat în mod temeinic. Când ne îndreptăm privirea în această direcţie asupra a ceea ce am numit în cartea mea ***Ştiinţa ocultă***, dintr-un alt punct de vedere, oracolele Misteriilor lui Mercur, atunci vedem cum se petreceau lucrurile în realitate în aceste Misterii, care, în esenţă, erau în slujba vechii arte de a vindeca.

Vedeţi dumneavoastră, a trebuit să vorbim ieri despre marii Învăţătorii originari. Ei erau odinioară, alături de oameni, locuitori ai Pământului. Erau prezenţi peste tot unde se găseau oameni, căci ei populau Pământul

împreună cu oamenii, formând un fel de a doua rasă umană, în eteric. Dar, în acele vechi timpuri, pentru conştienţa oamenilor, care era doar o conştienţă estompată, de vis, coborau la oameni şi alte entităţi, care nu locuiau pe Pământ. Firește, pentru omul care este atât de dăruit ştiinţei materialiste din zilele noastre, ceea ce putem spune despre aceste lucruri nu este numai ceva paradoxal, ci o totală absurditate. Totuşi, această „absurditate" este chiar adevărul. Aceşti vechi înţelepţi din sânul Misteriilor ştiau că numai entităţile suprasensibile care locuiesc pe Mercur pot da explicaţii asupra proceselor de vindecare. De aceea, aceste Misterii ale lui Mercur erau organizate în aşa fel încât în realitate, printr-un cult corespunzător, locuitorii lui Mercur puteau coborî pe altarul lăcaşului unde se celebra cultul lui Mercur, şi preoţii Misteriilor lui Mercur puteau să comunice cu entităţile spirituale care coborâseră astfel spre ei datorită practicilor cultului. Ceea ce era în această epocă arta de a vindeca fusese primit în Misteriile lui Mercur exact în acest sens. Diferitelor entităţi care coborau pe altare – care nu erau neapărat întotdeauna aceleaşi, dar care erau simţite ca fiind aceleaşi – li se dădea numele de Zeul Mercur. Vechea medicină misterială era primită în aşa fel încât se spunea: Acest lucru l-a comunicat preoţilor-medici Zeul Mercur. În acest fel se vindeca.

Astăzi, ştiinţa spirituală se bazează şi ea pe faptul că printr-o pregătire adecvată a iniţiaţilor, entităţile Cosmosului nostru coboară pe Pământ. Cei care sunt iniţiaţi în actuala înţelepciune a Misteriilor ştiu foarte bine că şi în acest caz esenţialul este de a duce un dialog cu entităţile Cosmosului. Dar conştienţa umană generală este stăpânită astăzi de opusul a ceea ce era prezent în vechile timpuri. Astăzi, se spune: Iată un medic, care a fost

promovat ca medic la Universitate. – Aşa ceva nu se spunea în timpurile străvechi. În timpurile străvechi era medic cel care vorbise cu Zeul Mercur. În epocile ulterioare, toate au ajuns pe cale de dispariţie; mai erau prezente doar tradiţiile a ceea ce luase naştere odinioară în Misterii din dialogurile dintre preoţii-medici şi Zeul Mercur.

Apoi, în sfera lui Venus este vorba de faptul că în realitate, ceea ce a mai rămas din om după ce s-a debarasat de răul făcut şi de stările sale patologice, este condus spre sfera Soarelui. Vedeţi dumneavoastră, pentru a înţelege aceasta, trebuie să ne oprim asupra unei caracteristici a întregii entităţi umane. Aici, pe Pământ, omul ne apare întotdeauna ca un întreg. Trebuie ca omul să fi fost un mare criminal, astfel încât să fi fost decapitat, pentru ca să nu ne mai apară după decapitare ca un om întreg în trupul său fizic. Dar dacă el a comis greşeli şi crime mai puţin grave, şi chiar dacă a fost pedepsit sever, el ne apare întotdeauna ca un întreg. Dar nu aşa stau lucrurile cu acea copie sufletesc-spirituală pe care omul o poartă prin sferele Lunii şi a lui Mercur. În realitate, atunci când ajunge, ca suflet şi spirit, în lumea suprasensibilă, după ce a trecut prin poarta morţii, şi după ce s-a debarasat de slăbiciunile răului şi de slăbiciunile bolilor, el nu mai este deloc, într-un anumit sens, un om întreg. Căci omul este una cu răul din el, răul constituie o parte a propriei sale fiinţe. Dacă un om nu ar fi fost altceva decât un ticălos înrăit, care nu ar mai fi avut nimic omenesc bun în el, acest om ar trebui să-şi abandoneze întreaga fiinţă în sfera Lunii, el nu ar putea trece dincolo; căci, în măsura în care cineva a fost un om rău, el îşi abandonează propria fiinţă în această sferă. Noi suntem una, ne-am identificat cu ceea ce în noi este rău din punctul de vedere al lumii spirituale, astfel încât, într-un anumit sens, ajungem în sfera lui Venus ca

oameni mutilaţi. Dar în această sferă a lui Venus domneşte cu adevărat iubirea pură, în sensul cel mai spiritual al cuvântului. Venus este elementul iubirii pure şi, datorită iubirii cosmice, ceea ce a rămas din om este transportat din sfera lui Venus în existenţa Soarelui.

În sfera Soarelui, omul trebuie să lucreze în mod real la realizarea karmei sale. Fizicienii din zilele noastre ar fi uimiţi în cel mai înalt grad dacă ar ajunge cu adevărat cândva pe Soare. Căci tot ceea ce s-ar putea descoperi aici, pe Pământ, cu privire la Soare, este neadecvat. După părerea fizicienilor, Soarele ar fi un fel de glob de gaz incandescent. Dar nu aşa stau lucrurile, ci problema stă în felul următor – aş vrea să pornesc de la o comparaţie puţin cam banală -: Când aveţi apă carbogazoasă într-o sticlă, atunci, dacă vreţi să vedeţi apa, trebuie să fiţi foarte atenţi şi să priviţi acolo unde ea încetează, altfel nu o vedeţi. Ce vedeţi dumneavoastră, de fapt? Nu vedeţi apa, ci bulele de gaz carbonic, care sunt mai rarefiate decât apa. Vedeţi ceea ce este mai rarefiat, şi nu ceea ce este mai dens. Dar cum este cu Soarele? Când priviţi spre Soare, nu vedeţi Soarele pentru că este în spaţiul gol un glob de gaz incandescent, condensat, ci vedeţi Soarele pentru că acolo este deosebit de rarefiat. Şi acum trebuie să acceptaţi o reprezentare care nu este tocmai obişnuită.

Când priviţi astfel, priviţi în spaţiu. Nu vreau să vorbesc acum despre natura spaţiului. Aici, priviţi în apă; în apă sunt risipite bulele (*vezi desenul*), ele sunt mai

rarefiate decât apa. Acolo sus, unde se află Soarele, este ceva mai rarefiat decât spaţiul. Veţi spune: Dar spaţiul este deja nimic. – Dar, în realitate, acolo unde se află Soarele există şi mai puţin decât nimic. Dar oamenii de pe Pământ, în special în epoca noastră, ar putea ști, pornind de la cu totul alte baze, că există şi mai puţin decât nimic. Când am cinci mărci în buzunarul meu, eu am cinci mărci. Dacă le cheltui, încetul cu încetul, voi avea în cele din urmă zero mărci. Dar dacă fac datorii, voi avea mai puţin decât nimic. Vedeţi dumneavoastră, lucrurile stau în acest fel: acolo unde este numai spaţiul, este nimic; dar acolo unde se află Soarele, este mai puţin decât nimic. Aici există un loc gol în spaţiu, aici nu este deloc spaţiu, şi în acest loc gol din spaţiu trăiesc, în realitate, nişte entităţi spirituale, aici trăiesc entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. Ele trăiesc în acest loc gol – desigur, prin faptul că existenţa lor se extinde în toate locurile – drept entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, pe care le găsiţi menţionate în cartea mea ***Ştiinţa ocultă***. Şi împreună cu ele îşi trăieşte omul cea mai mare parte a existenţei sale dintre moarte şi o nouă naştere. În colaborare cu ele şi, pe lângă aceasta, cu acele suflete umane care au trecut o dată cu el prin poarta morţii şi cu care el are o legătură karmică şi, de asemenea, cu alte entităţi despre care oamenii abia dacă pot avea o presimţire, este elaborată, printr-o activitate comună, karma pentru următoarea viaţă pământească.

În această regiune a Soarelui, lucrurile se prezintă altfel decât pe Pământ. De ce inteligenţii noştri cercetători – ei sunt cu adevărat inteligenţi – îşi imaginează Soarele sub forma unui glob de gaz incandescent? Fiindcă, dintr-un anumit instinct de iluzionare materialist, ei vor să-şi poată reprezenta în Soare un loc unde se desfăşoară un proces fizic. Dar în Soare nu are loc nici un proces fizic. Ceva fizic

se întâmplă cel mult în corona Soarelui, dar nu în spaţiul Soarelui. Acesta este cea mai pură lume spirituală. Acolo nu este valabilă nici o lege a naturii. Materialiştii ar vrea ca şi în Soare să domnească legile naturii; dar acolo nu există legi ale naturii, ele sunt excluse. Singurele legi care domnesc acolo sunt cele care dau naştere consecinţelor karmice ca rezultat al binelui şi care, atunci când omul ajunge pe Soare ca fiinţă mutilată, acţionează prin iubirea fiinţelor de pe Venus pentru a repara mutilarea care este rezultatul karmei sale rele. Omul poate simţi, firește, respect şi stimă faţă de multe lucruri care se întâmplă aici, pe Pământ, şi atunci când le descriem viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, oamenii au adesea această impresie: Noi rămânem acolo atât de mult timp, şi ce facem noi, de fapt, acolo? – Ei bine, faţă de ceea se realizează acolo, pentru ca să dispunem în următoarea existenţă pământească de efectele karmei, faţă de toate aceste puteri care sunt în jurul nostru şi care ne străbat în timpul existenţei solare, tot ceea ce se întâmplă la un înalt nivel al culturii pe Pământ este un lucru mărunt. Acolo totul are loc într-un mod pur spiritual.

Vedeţi dumneavoastră, o parte a karmei este deja pregătită în sfera lui Venus, şi chiar în sfera lui Mercur, unde ea este întru câtva deja elaborată. În conferinţele ce vor urma, vom face cunoştinţă cu o personalitate celebră din istoria lumii, care şi-a realizat karma vieţii sale din secolul al 19-lea prin faptul că aceasta a fost pregătită, în parte, tocmai în sfera lui Mercur şi în parte în sfera lui Venus. Şi asemenea personalităţi care încep să-şi modeleze karma următoarei lor vieţi în sfera lui Mercur şi a lui Venus devin adesea nişte personalităţi extraordinar de importante în această următoare viaţă pământească. Dar, pentru marea majoritate a oamenilor, partea esenţială a

karmei care se va manifesta în viaţa pământească este pregătită în sfera Soarelui, acolo unde stăm cel mai mult timp. Despre aceasta urmează să ne ocupăm mai în detaliu; astăzi vreau să schiţez imaginea, să arăt cum este pregătită karma, încetul cu încetul, în diferitele sfere. Numai că trebuie să vă imaginaţi, pentru a nu vă afla în faţa unor contradicţii faţă de descrierile pe care le-am făcut din alte puncte de vedere despre viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, trebuie să vă imaginaţi că omul, atunci când se ridică până la aceste sfere, se află situat în cu totul alte condiţii ale lumii. Când, de exemplu, el a ajuns în sfera Soarelui, şi când o părăseşte din nou, pentru a pătrunde în sfera lui Marte, atunci nu lăsăm cu totul în urmă această sferă a Soarelui, ci Soarele continuă să acţioneze în această parte a Cosmosului îndepărtat de Pământ. În sfera Soarelui avem de-a face numai cu ceea ce a rămas din om ca element moral, şi cu ceea ce a rămas din el sănătos; căci el a abandonat cealaltă parte. Cealaltă parte se manifestă în el ca un fel de lacună, şi aceasta este completată în sfera Soarelui. În această sferă, noi trăim mai întâi o primă jumătate a existenţei noastre; aici ne pregătim mai ales ceea ce poate conduce apoi la organizarea fizică integrală a viitorului nostru trup uman. În a doua jumătate a existenţei solare ne consacrăm împreună cu entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes şi împreună cu sufletele umane cu care suntem legaţi karmic, muncii de elaborare a elementului moral care se va manifesta în următoarea noastră viaţă, a părţii morale a karmei. Numai că în special această parte morală şi spirituală a karmei, de exemplu predispoziţiile speciale pentru un lucru sau altul, se formează în sfera lui Marte, în care pătrundem după ce am trăit în sfera Soarelui, apoi în sfera lui Jupiter şi în sfera lui Saturn. Şi faptul caracteristic este tocmai acesta, că după ce

am parcurs aceste sfere, recunoaştem ce sunt în realitate stelele.

O stea fizică este o contradictio in adjecto. Căci ce este, de fapt, o stea? Astăzi, fizicienii îşi imaginează că acolo, sus, arde ceva, un gaz sau ceva asemănător. Dacă v-aţi apropia de Soare, aţi fi foarte miraţi tocmai pentru că în Soare nu aţi găsi nimic care arde, ci numai un loc gol în spaţiu, astfel încât aţi fi pulverizaţi, transformaţi într-un praf mai fin decât orice praf ce ar putea fi imaginat pe Pământ. Acolo se află numai ceva spiritual. La fel, nici celelalte stele pe care le vedem nu sunt făcute dintr-un gaz incandescent, dintr-un gaz care arde; în acele locuri se află cu totul altceva. De jur împrejurul Pământului pe care îl locuim, care îşi are substanţele şi forţele sale fizice, se află eterul cosmic general. Aceste eter cosmic general ne devine vizibil prin faptul că atunci când ne cufundăm, pur şi simplu, privirea în eter, câmpul nostru vizual este limitat; şi atunci, el apare albastru de jur împrejur. Dar a crede acum şi că prin Cosmos circulă substanţe fizice, aşa cum îşi reprezintă gândirea materialistă, este o reprezentare puerilă. În Cosmos nu circulă substanţe fizice, şi acolo unde se găseşte o stea se află cu totul altceva. Când continuăm să înaintăm în eteric, ajungem treptat în acele sfere unde trăiesc Zeii. Şi acum, imaginaţi-vă în mod foarte viu o legătură sufletească de la om la om, o legătură care se manifestă trupeşte. Pentru a spune lucrurilor pe nume, imaginaţi-vă că sunteţi iubit de un om; el vă mângâie, şi dumneavoastră simţiţi mângâierea. Ar fi o copilărie să vă imaginaţi că în locul unde trece curentul acestor mângâieri, când nu vă uitaţi acolo, s-ar afla o materie fizică. Nu sunteţi mângâiat deloc de o materie fizică; se întâmplă ceva, şi esenţialul este senzaţia sufletească; cea a mângâierii. Este la fel când ne îndreptăm privirea spre sferele eterice. În

iubirea lor, Zeii mângâie, într-un fel, lumea. Comparaţia este absolut justă: ei mângâie lumea, ei o ating uşor în anumite locuri; numai că această atingere durează multă vreme, fiindcă Zeii sunt durabili. Dar această expresie a iubirii în eter sunt stelele. Aceasta sunt ele în realitate, şi nu ceva fizic Şi a vedea o stea înseamnă din punct de vedere cosmic acelaşi lucru cu a simţi o mângâiere care s-a născut din iubirea umană. Ridicându-ne privirea spre stele, noi simţim iubirea entităţilor spiritual-divine. Trebuie să ne familiarizăm cu ideea că stelele sunt doar semne ale prezenţei Zeilor în univers. Ştiinţa noastră fizică va avea mult de învăţat, dacă vrea să avanseze de la iluzie spre adevăr. Dar oamenii nu vor ajunge la cunoaşterea de sine, ei nu vor învăţa să-şi cunoască propria lor natură, înainte de a fi transformat complet – în ceea ce priveşte universul extrapământesc – această ştiinţă fizică într-o ştiinţă spirituală. O ştiinţă fizică nu are sens decât pe Pământ, căci numai pe Pământ există materie fizică.

Astfel, când părăsim Pământul trecând prin poarta morţii, ajungem tot mai mult la o trăire pur spirituală. Faptul că mai întâi, în timpul acestei parcurgeri a vieţii în sens invers într-un interval de timp echivalent cu o treime din viaţa pământească, viaţa noastră are un alt aspect decât viaţa fizică, provine de la substanţialitatea lunară cu care suntem impregnaţi. Aceasta acţionează în mod spiritual. Şi printre multe alte lucruri care trebuie să aibă loc în sferele stelare, este şi elaborarea karmei.

Aş vrea să vă mai spun, pentru ca aceste lucruri să se susţină unele pe altele, cum ajunge să facă asemenea observaţii cel care trece astăzi prin experienţa ştiinţei iniţiatice. De câtva timp, am arătat adesea, chiar în conferinţe publice, cum omul, dacă se înalţă prin metodele pe care le găsiţi în cartea mea ***Cum dobândim cunoştinţe***

despre lumile superioare? la adevărata cunoaştere suprasensibilă, îşi vede mai întâi viaţa pământească desfăşurându-se în sens invers, şi o cuprinde cu privirea ca într-un tablou. Tot ceea ce de altfel se desfăşoară succesiv în interior, apare aici simultan, formând o imensă panoramă a vieţii, pe care o contemplăm până la naşterea Eului, dar, într-un anumit sens, diferitele perioade de vârstă sunt distincte. Ne îndreptăm privirea asupra a ceea ce am trăit de la naştere până la schimbarea dentiţiei, privim în urmă şi contemplăm ce s-a întâmplat de la schimbarea dentiţiei până la pubertate, apoi, din nou, până la începutul vârstei de douăzeci de ani, şi aşa mai departe, înălţându-ne în continuare, prin concentrări repetate, aplicând pe noi înşine metodele care sunt folosite pentru cunoaşterea lumii spirituale, ajungem nu numai să vedem ceea ce privim, ci ajungem, când cuprindem cu privirea tabloul vieţii şi când vedem mai întâi ce se întâmplă de la naştere până la şapte ani, ajungem mai târziu să vedem că această viaţă umană dispare: străbatem cu privirea oarecum prin propria noastră viaţă. Şi în locul propriei vieţi, în locul secvenţei care formează prima copilărie, acolo unde am văzut mai înainte ceea ce s-a desfăşurat de la naştere până la şapte ani, când intrăm în starea de conştienţă golită, când ne-am înălţat până la Inspiraţie, atunci vedem viaţa şi urzirea sferei lunare. Astfel că ştiinţa iniţiatică adecvată iniţierii normale de astăzi ne permite să cunoaştem misterele sferei Lunii, atunci când cu ajutorul cunoaşterii inspirate ştergem propriul tablou al vieţii şi vedem ce licăreşte în locul a ceea ce s-a petrecut în propria noastră viaţă de la naştere până la şapte ani.

Dacă ne îndreptăm privirea în urmă, asupra perioadei care a fost trăită între şapte şi paisprezece ani, şi o ştergem cu ajutorul cunoaşterii inspirate, privirea

pătrunde în sfera lui Mercur. Totul este legat de fiinţa umană însăşi. Omul este unit cu întreg universul. Dacă el învaţă să se cunoască pe sine cu adevărat, dacă se regăseşte pe sine în sine însuşi în mod just, atunci învaţă să cunoască întreg universul. Şi acum vă rog să ţineţi seama de un lucru. Simţim cu adevărat un mare respect în faţa vechii ştiinţe iniţiatice instinctive. Ea a dat lucrurilor numele lor juste, care ne-au rămas până astăzi. Dacă numai câteva lucruri ar primi astăzi nume, am asista la un haos. Căci modul de cunoaştere şi erudiţia actuală nu pot da nume adecvate. Dar, dacă privim viaţa imparţial, atunci simţim admiraţie şi respect, în faţa a ceea ce a realizat vechea ştiinţă iniţiatică. Ea ştia din instinct ceea ce poate fi constatat astăzi prin toate statisticile posibile, şi anume că omul trece la vârsta primei copilării prin bolile copilăriei, că el este atunci foarte fragil, că moare uşor, şi că mai este tot atât de fragil abia după pubertate. Perioada de viaţă în care omul este cel mai sănătos sunt anii de la şapte la paisprezece ani; în această perioadă mortalitatea este redusă. Acest lucru se datorează acţiunii sferei lui Mercur. Vechii înţelepţi ştiau acest lucru, şi astăzi noi îl recunoaştem din nou, când, datorită ştiinţei iniţiatice din zilele noastre, pătrundem în misterele existenţei. Şi ai sentimentul că ar trebui să îngenunchem în faţa a ceea ce ne poate întâmpina în tradiţiile originare cele mai sacre ale omenirii.

După aceea, când ne îndreptăm privirea retrospectivă asupra a ceea ce trăieşte omul între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani, şi când aceasta se şterge în faţa cunoaşterii inspirate, pătrundem în misterele sferei lui Venus. Din nou vedeţi aici acţionând în mod minunat vechea ştiinţă iniţiatică. Omul a atins pubertatea, apare iubirea. Omul intră astfel în acea perioadă a vieţii în care în

faţa privirii retrospective orientate cu ajutorul ştiinţei iniţiatice se dezvăluie misterele lui Venus. Tot ceea ce poate fi descris aşa cum am făcut-o eu este o parte a adevăratei cunoaşteri de sine, a cunoaşterii aprofundate de sine a omului, care ia naştere în acest fel.

Când ne îndreptăm apoi privirea asupra perioadei cuprinse între douăzeci şi unu şi patruzeci şi doi de ani şi când, prin cunoaşterea inspirată, ştergem propria trăire imaginativă, atunci ajungem la misterele sferei Soarelui şi aşa cum am arătat în diferite feluri în expunerile precedente, omul a cărui privire retrospectivă se îndreptă asupra perioadei de viaţă dintre douăzeci şi unu şi patruzeci şi doi de ani poate avea, printr-o cunoaştere de sine aprofundată, experienţa cunoaşterii Soarelui. Pentru a ajunge la această cunoaştere a Soarelui trebuie să pătrundem cu privirea o perioadă de viaţă de trei ori mai lungă decât pentru fiecare dintre celelalte trupuri cereşti ale sistemului nostru planetar. – Şi să luăm acum aspectul real-concret. Dacă v-am spus că o personalitate istorică şi-a elaborat karma în special în sfera lui Mercur şi în sfera lui Venus, dumneavoastră vedeţi cum putem cerceta acest lucru. Ne cucerim posibilitatea de a vedea retrospectiv în propria viaţă perioada care se situează între şapte şi paisprezece ani, apoi între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani; apoi ştergem aceste perioade cu ajutorul Inspiraţiei şi privirea pătrunde atunci în sfera lui Mercur şi în cea a lui Venus. Prin această contemplare vedem cum o asemenea individualitate colaborează cu entităţile Ierarhiilor superioare şi cu alte suflete umane şi cum, prin aceasta, este realizată o încarnare pământească, o încarnare pământească în secolul al 19-lea.

În cazul entităţilor care au trebuit să lucreze la karma lor în special în sfera lui Marte, este deja mai dificil să facem cercetări. Căci atunci când cineva este iniţiat înainte de vârsta de patruzeci şi nouă de ani el nu îşi poate îndrepta privirea retrospectivă asupra acelei perioade la care se ajunge acum, perioada dintre patruzeci şi doi şi patruzeci şi nouă de ani. Trebuie să fi depăşit vârsta de patruzeci şi nouă de ani pentru a putea şterge ceea ce eram în acea perioadă şi atunci privirea poate pătrunde misterele sferei lui Marte. Dacă cineva este iniţiat după cincizeci şi şase de ani, privirea retrospectivă poate pătrunde în altă perioadă, perioada care se întinde între patruzeci şi nouă şi cincizeci şi şase de ani, perioadă în care sunt elaborate karmele din sfera lui Jupiter. Vedeţi acum întreg ansamblul acestor corelaţii. Abia atunci când privirea retrospectivă se poate îndrepta asupra perioadei de viaţă cuprinse între cincizeci şi şase şi şaizeci şi trei de ani poate fi cuprins cu privirea întreg ansamblul de corelaţii, abia atunci putem vorbi despre ele dintr-o cunoaştere interioară, căci atunci putem privi retrospectiv sfera extraordinar de ciudată a lui Saturn. Căci karmele saturniene sunt cele care îi situează pe oameni în lume în modul cel mai ciudat. Dar pentru a pătrunde aceste corelaţii cu ajutorul ştiinţei iniţiatice – desigur, le putem înţelege deja prin învăţare –, pentru a contempla în mod independent şi pentru a judeca întreg ansamblul, trebuie să fi atins noi înşine vârsta de şaizeci şi trei de ani. Apar oameni în cadrul unei vieţi pământeşti precis determinate, de exemplu, un mare poet, despre care vă voi vorbi; el trăieşte prin facultăţile sale, prin creaţiile sale, în special

ceea ce a putut fi elaborat din karma sa numai în sfera lui Saturn.

Astfel, putem spune: Dacă ne ridicăm privirea spre sistemul nostru planetar, cu Soarele – şi noi ne putem ridica privirea şi spre alte stele, căci şi restul cerului înstelat se află, fără îndoială, în legătură cu omul, şi vom mai vorbi despre aceasta –, dacă ne ridicăm astfel privirea, atunci, printre multe alte lucruri, vom vedea cum se plăsmuieşte karma umană din Cosmos. – Aceasta Lună, acest Venus, acest Jupiter, nu sunt, într-adevăr, numai ceea ce ne spune despre ele astronomia fizică. Trebuie să-i vedem în ele, în configuraţiile lor, în raporturile lor reciproce, în strălucirea lor şi în întreaga lor existenţă, pe constructorii destinului uman, orologiul destinului. El ne apare, într-adevăr, în înaltul cerului, în constelaţii. Acest lucru a fost şi el cunoscut odinioară, prin vechea înţelepciune instinctivă din Misterii, dar această astrologie de odinioară, care era astrologie pur spiritual-ştiinţifică, o astrologie care lucra bazându-se pe temeiurile spirituale ale existenţei, s-a transmis posterităţii numai sub o formă diletantă şi profană. Şi abia prin antroposofie se va putea relata ceva care va face să fie cunoscute cu adevărat corelaţiile spirituale arătând cum, prin marele orologiu al destinului, viaţa umană se plăsmuieşte aici, pe Pământ, conform unor legi.

Să privim din acest punct de vedere o karmă umană. Să privim un om lăsând să acţioneze asupra noastră karma sa. Lucrurile stau într-adevăr, în aşa fel încât cel care, datorită antroposofiei, îşi formează o concepţie sănătoasă despre lume, sănătoasă în comparaţie cu cea de astăzi, care nu este sănătoasă, nu numai că îşi cucereşte alte concepte şi reprezentări asupra lumii şi asupra omului, ci şi alte sentimente şi senzaţii. Căci, reprezentaţi-vă următoarele:

Când cunoaştem un destin uman, atunci cunoaştem, legat de aceasta, tainele întregului cer înstelat. Când privirea se îndreaptă asupra tainelor Cosmosului, atunci avem în faţa noastră un destin uman. Se întâmplă că oamenii de astăzi scriu biografii şi nu au nici cea mai mică idee despre faptul că, în realitate, ei profanează realitatea când scriu în acest fel. În timpurile în care ştiinţa era sacră, fiindcă era considerată ca provenind din Misterii, biografiile nu se scriau aşa cum se procedează astăzi în acest sens. Biografiile erau scrise în aşa fel încât, într-adevăr, se lăsa să se ghicească în fundal acţiunea misterelor lumii stelare. Când îmbrăţişăm cu privirea un destin uman, atunci vedem în el mai întâi activitatea entităţilor superioare din cadrul existenţei care precede existenţa solară, Îngeri, Arhangheli, Arhai; urzirea entităţilor superioare din existenţa solară, Exusiai, Dynamis, Kyriotetes; activitatea entităţilor care elaborează întreaga karmă care este în special karma din sfera lui Marte, Tronurile; activitatea entităţilor care elaborează karma din sfera lui Jupiter, Heruvimii; activitatea entităţilor care elaborează o karmă din sfera lui Saturn, Serafimii. Aşadar, prin faptul că avem în faţa noastră imaginea destinului, o karmă umană, noi contemplăm în această karmă umană urzirea Ierarhiilor. Această karmă umană este în primă instanţă o cortină, o perdea, este un fel de văl. Dacă privim dincolo de acest văl, atunci vedem urzind şi lucrând şi acţionând entităţile Arhai, Arhangheli, Îngeri; Kyriotetes, Dynamis, Exusiai; Serafimi, Heruvimi, Tronuri. Fiecare destin uman este, propriu-zis, ca un text scris pe o foaie de hârtie. Imaginaţi-vă că ar putea veni un om şi ar privi ce este scris pe bucata de hârtie şi ar spune: Aici sunt nişte semne, mai întâi K – E – I şi aşa mai departe; el nu înţelege mai mult, el nu e în stare să combine aceste litere între ele şi să formeze

cuvinte. Ce operaţie extraordinară este această combinare a literelor pentru a forma cuvinte! Noi avem douăzeci şi două până la douăzeci şi opt de litere ale alfabetului – ei bine, treizeci, până la treizeci şi patru, dacă le luăm pe toate -: Întreg „Faustul" lui Goethe nu este compus din nimic altceva decât din aceste treizeci şi patru de litere! Cine nu ştie să citească, nu poate citi nici „Faustul" lui Goethe, el vede numai aceste treizeci şi patru de litere, şi nimic altceva în „Faustul" lui Goethe. Dacă cineva vede acolo altceva, fiindcă el ştie combina literele pentru a construi acest minunat „Faust" al lui Goethe, un altul, care nu ar şti deloc să citească, un analfabet complet, s-ar putea scandaliza îngrozitor şi ar putea spune: Ia te uită, vine unul care vrea să citească atâtea lucruri în acest „Faust", şi care începe aşa: „Eu am acum, vai..." Dar acesta este compus numai din aceste litere. Ei bine, vedeţi dumneavoastră, în felul cum privesc oamenii în mod obişnuit o karmă umană, o karmă umană individuală, vedem numai litere. În momentul în care începem să citim, vedem acolo Îngerii, Arhanghelii, Arhaii şi faptele lor în raport reciproc. Şi astfel, o viaţă umană individuală, în destinul său, devine mult mai bogată decât devin aceste mici litere în momentul în care depăşim stadiul de treizeci şi patru de litere şi găsim acolo „Faustul". Astfel, cu mult mai bogat, extraordinar de bogat va fi ceea ce va trece de la punctul de vedere pur pământesc, cel al ignoranţei, al analfabetismului în faţa Cosmosului, la cunoaştere, când pătrundem cu privirea în ceea ce reprezintă un destin, când înţelegem că literele sunt semne pentru faptele entităţilor Ierarhiilor superioare.

Karma care plăsmuieşte destinul vieţii umane, este atât de extraordinară, atât de sublimă, atât de maiestuoasă pentru cel care o pătrunde, încât, pur şi simplu, prin faptul

că înţelege cum se raportează karma la univers, la Cosmosul spiritual, el îşi va dezvolta un cu totul alt tip de senzaţii şi sentimente, care nu este numai o cunoaştere teoretică. Şi tot ceea ce ne însuşim prin antroposofie ar trebui să nu devină numai o tendinţă spre cunoaşterea teoretică, ci ar trebui întotdeauna să acţioneze treptat asupra modului nostru de a gândi şi de a simţi, conducându-ne din ce în ce mai profund, cu inima noastră, de la simţirea râmei care se târăşte pe solul pământesc la simţirea pe care o putem avea în sânul ţării spiritelor. În ceea ce apare pe Pământ închis între limitele pielii noastre trebuie să contemplăm activitatea comună desfăşurată în intervalul de timp pe care noi îl petrecem între moarte şi o nouă naştere. În cadrul limitelor formate de pielea omului sunt conţinute întotdeauna, sub o formă precis determinată, misterele Cosmosului. Pentru om, cunoaşterea de sine nu este deloc această expresie banală despre care se vorbeşte atât de des, şi nici ceva sentimental. Pentru om, cunoaşterea de sine este cunoaşterea Cosmosului. De aceea, pentru prietenii faţă de care mi se oferea ocazia, eu am scris adesea într-o carte maxima care sună aşa:

Dacă vrei să-ţi cunoşti Sinea, îndreaptă-ţi privirea spre întinderile cosmice.

Dacă vrei să pătrunzi cu privirea întinderile cosmice, priveşte în propria Sine.

CONFERINȚA A ZECEA

Breslau, 9 iunie1924

Perspectivele pe care ni le-am cucerit ieri asupra arierplanurilor karmei mai pot fi încă aprofundate în mod esențial. Am văzut că în spatele a ceea ce numim destin uman se află lumi față de care ceea ce percepem de obicei din destinul uman apare ca literele unei limbi, în comparație cu ceea ce rezultă prin diferitele combinări ale acestor litere într-o operă, cum este, să spunem, „Faust"-ul lui Goethe. Putem contempla, într-adevăr, în spatele unui destin uman viața și urzirea lumilor superioare și a entităților lor. Dar așa cum spuneam, această contemplare poate fi și mai mult aprofundată. Am menționat deja acest lucru. Când omul parcurge ceea ce am numit sfera Lunii, el trăiește în compania Învățătorilor originari ai omenirii, care se află în această sferă. În timpul întregii existențe dintre moarte și o nouă naștere, el trăiește împreună cu acele suflete umane care au trecut și ele prin poarta morții și continuă să-și trăiască viața spirituală în existența dintre moarte și o nouă naștere; și mai ales cu acele suflete de care este legat, într-un anumit fel, prin karmă. Dar omul viețuiește în sfera Lunii și împreună cu entitățile pe care le numim Îngeri, Arhangheli, Arhai și, parcurgând sferele care urmează, el viețuiește împreună cu entități din ce în ce mai înalte. Nu este cu totul just să delimităm lucrurile în așa fel încât să atribuim fiecăreia dintre aceste sfere, într-un mod precis, o anumită Ierarhie, căci nu așa stau lucrurile în realitate. Dar în ansamblu putem spune totuși, că Arhaii, Arhanghelii și Îngerii sunt în legătură cu noi înainte ca noi să pătrundem în sfera Soarelui, putem spune că apoi ne adaptăm la tot ceea ce trebuie să creăm, între moarte și o

nouă naştere, împreună cu entităţile Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, dar apoi, treptat, adaptându-ne acum într-un mod nedeterminat la sfera Tronurilor, Heruvimilor, Serafimilor, pregătindu-ne să trăim pe Marte şi pe Jupiter. O Ierarhie nu corespunde în mod exact unei formaţiuni planetare, unei sfere planetare. Însă este valabil un alt lucru, şi acesta va fi important pentru noi când vom examina îndeaproape detaliile corelaţiilor karmice.

Numai că trebuie să ne însuşim o anumită reprezentare, care poate apărea mai întâi cam ciudată, când pornim de la obişnuinţele de gândire şi de simţire ce ne sunt caracteristice pe Pământ. Când noi ca oameni, ne aflăm pe Pământ şi încercăm să simţim ce este existenţa, credem că elementul pământesc ne înconjoară în mod nemijlocit, la suprafaţa Pământului, sub suprafaţa Pământului, puţin deasupra, în atmosferă şi, printr-un anume simţ, ne ridicăm privirea deasupra noastră când vrem să contemplăm aşa-numitul domeniu suprapământesc. Pentru simţirea noastră, domeniul suprapământesc apare drept ceva ce se află deasupra noastră. Ei bine, este ciudat, şi cu toate acestea adevărat: Când ne aflăm în sferele înspre care ne ridicăm privirea de aici, de pe Pământ, ca spre nişte sfere suprapământeşti, se petrece exact invers. Atunci ne coborâm privirea din înaltul lumilor suprapământeşti spre domeniul pământesc şi, într-un anumit sens, privim în jos, spre domeniul pământesc, în timpul întregii noastre existenţe dintre moarte şi o nouă naştere. Veţi întreba: Nu trăim noi destul în domeniul pământesc aici, pe Pământ, mai trebuie să ne coborâm privirea din sferele suprapământeşti, spre domeniul pământesc, ca spre un cer subpământesc, şi în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere? – Dar dacă vrem să înţelegem acest lucru, trebuie să mai luăm în considerare şi

altceva. Ceea ce observăm aici, pe Pământ, când trăim între limitele pielii noastre în trupul nostru fizic între naştere şi moarte, ceea ce vedem în jurul nostru şi în întinderile cosmice este, cu siguranţă, grandios, maiestuos, înalţă spiritul, inima şi simţirea, ne aduce uneori în situaţii tragice, dureroase, pline de suferinţă, şi aceasta este o viaţă bogată. Şi stând aici, pe Pământ, omul îşi va spune cu uşurinţă că faţă de maiestatea şi măreţia a tot ceea ce putem privi, mai ales cerul înstelat, drept lume exterioară a noastră, ceea ce trăieşte în interiorul pielii noastre, ceea ce suntem noi aici, ca oameni fizici, între naştere şi moarte, este ceva neînsemnat. – Dar nu mai este deloc aşa pentru viziunea pe care noi o avem între moarte şi o nouă naştere. Aici, tot ceea ce este pentru noi pe Pământ lume exterioară devine lumea noastră lăuntrică. Ne extindem, încetul cu încetul, în sferele universului. Ceea ce simţim ca fiind noi înşine devine din ce în ce mai mare. Şi, dacă am exprima în limbaj pământesc ceea ce simţim atunci, ar trebuie să spunem următoarele:

Aici, pe Pământ, spunem „inima mea”, şi înţelegem prin aceasta ceva care se află cuprins între limitele pielii noastre. Când trăim între moarte şi o nouă naştere, noi nu mai spunem „inima mea”, noi spunem „Soarele meu”. Căci atunci Soarele, într-un anumit stadiu al existenţei dintre moarte şi o nouă naştere, după ce ne-am extins la dimensiunile universului, Soarele se află în noi, aşa cum pe Pământ inima noastră se află în noi, şi la fel şi celelalte lumi stelare în realitatea lor spirituală, aşa cum am descris-o. În schimb, tot ceea ce este cuprins între limitele formate de pielea noastră devine lume exterioară pentru noi. Dumneavoastră nu trebuie să vă reprezentaţi că atunci acestea arată aşa cum le prezintă anatomia când disecă un cadavru. Acestea nu arată aşa, este ceva mai maiestuos şi

mai grandios decât întregul edificiu al lumii pe care îl putem privi de aici, de pe Pământ, ca lume exterioară. În ceea ce se prezintă doar simţurilor fizice drept inimă, plămâni, ficat, şi aşa mai departe, în toate acestea se arată, din punctul de vedere pe care îl avem între moarte şi o nouă naştere, o lume grandioasă şi măreaţă, mai grandioasă decât lumea pe care o cuprindem cu privirea aici, din punct de vedere pământesc.

Mai apare şi un alt fapt caracteristic. Veţi spune: Bine, dar fiecare om are, atunci, această lume, şi dincolo de moarte sunt purtate tot atâtea lumi câţi oameni mor. Aşadar, după moarte ar trebui să vedem un număr infinit de lumi, tot atâtea câţi oameni vedem după moarte. – Dar taina constă în faptul că, în primul rând, toţi oamenii cu care cineva este legat karmic, într-un anumit fel, apar ca o unitate, ca o lume unitară. Şi acestor oameni cu care cineva este legat karmic vin să li se alăture ceilalţi, care formează şi ei mai mult sau mai puţin o unitate, deşi nu tot atât de riguros. Căci atunci când părăsim lumea fizic-sensibilă pentru a intra în lumea spirituală, totul se schimbă. Desigur, multe lucruri sunt paradoxale pentru acela care nu este obişnuit să simtă ceea ce corespunde unor asemenea reprezentări. Dar trebuie să indicăm din când în când care sunt caracteristicile lumii spirituale aşa cum se revelează ele înţelepciunii iniţiatice. Vedeţi dumneavoastră, aici, în lumea fizic-sensibilă, putem număra: unu, doi, trei; putem chiar număra – dar nu tocmai acum – banii [Nota 42]; dar, în lumea spirituală, număratul nu are, propriu-zis, nici un sens. Numărul nu semnifică nimic deosebit, totul este mai mult sau mai puţin unitate, şi acel mod de a diferenţia lucrurile între ele când le numărăm, când trebuie să le situăm unul lângă altul, nu există în lumea spirituală. Multe lucruri trebuie să fie

descrise în lumea spirituală cu totul altfel decât în lumea fizic-sensibilă. Şi ceea ce aici, în fizic, este, propriu-zis, fiinţa interioară a omului, aceasta apare, din punctul de vedere al lumii spirituale, cu totul altfel decât aici. Edificiul care este omul apare grandios şi puternic, mai grandios şi mai puternic decât edificiul cerului vizibil de pe Pământ. Şi ceea ce elaborăm noi în colaborare cu Ierarhiile pentru următoarea viaţă pământească, pentru viaţa ce urmează după existenţa dintre moarte şi o nouă naştere, trebuie să se adapteze la edificiul uman, trebuie să fie o fiinţă sufletesc-spirituală care să pătrunde şi să impregneze cu viaţă edificiul uman. Căci cum se desfăşoară această viaţă umană pe Pământ?

Când intrăm prin naştere din existenţa prepământească în viaţa pământească, noi primim de la părinţii noştri, în aparenţă, întregul trup fizic. Şi s-ar putea părea – dar în realitate nu este aşa – că am coborî din lumea suprasensibilă, ca fiinţă sufletesc-spirituală, din existenţa prepământească, şi ne-am uni, dar numai în mod exterior, cu ceea ce ne-au pregătit părinţii în lumea fizică, cu ceea ce se formează în trupul matern. Dar nu aşa stau lucrurile, ci situaţia este, în realitate, aceasta: Ceea ce avem noi în trupul nostru fizic, ca substanţă fizică, se schimbă în permanenţă. Această substanţă dispare continuu şi este reînnoită. E de-ajuns să vă gândiţi la unghiile şi la părul dumneavoastră Vă tăiaţi unghiile, şi ele cresc iar. Dar acesta nu este decât aspectul exterior al lucrurilor; în realitate, omul se cojeşte continuu spre exterior şi înlocuieşte continuu, începând dintr-un punct central interior, ceea ce a fost înlăturat. El împinge continuu materia spre exterior, el o îndepărtează. Şi după şapte ani, întreaga substanţă fizică ce se afla în noi a fost împinsă spre exterior şi înlocuită. Vedeţi dumneavoastră, aşa stau

lucrurile: Eu am avut bucuria de a vorbi în faţa câtorva persoane aici, la Breslau, acum şapte ani [Nota 43]. Şi prietenii noştri erau aşezaţi la fel aici în faţa mea. Dar din acea materie fizică ce se afla aici pe scaune nu a mai rămas astăzi nimic: totul a dispărut, totul a fost înlocuit de o altă materie fizică, şi ceea ce a rămas este individualitatea spiritual-sufletească. Desigur, ea exista deja înainte de a ne naşte, era prezentă în existenţa prepământească. Ea era prezentă, de asemenea, în vieţile anterioare, ea ne este, ca să spunem aşa, fidelă. Dar substanţa trupului fizic care se găsea pe scaune acum şapte ani a dispărut de multă vreme, în cele patru vânturi şi în alte părţi ale lumii.

Această înlocuire ce are loc la fiecare şapte sau opt ani începe încă de la naştere. Şi anume, primim de la părinţii noştri o substanţă şi o formă care durează până la schimbarea dentiţiei puteri. Ceea ce formăm apoi ca substanţă este opera individualităţii noastre. Schimbarea dentiţiei puteri este ceva foarte important. Nouă ni s-a transmis de la părinţi, până la schimbarea dentiţiei puteri, un model; acest model este asemănător părinţilor, şi în el se află însuşirile ereditare. După acest model, individualitatea noastră spiritual-sufletească formează un al doilea trup, care există de la schimbarea dentiţiei puteri până la pubertate, şi care este apoi din nou respins; atunci începe să se formeze un al treilea trup. Dar ceea ce moştenim, în realitate, astfel încât ne rămâne sub formă de însuşiri moştenite, provine din faptul că este copiat după model în al doilea trup al nostru. Ceea ce am copiat mai târziu după model, este organizat de noi conform artei inconştiente pe care am dobândit-o în viaţa prepământească, arta de a forma organismul uman, pe baza tainelor sale. Primul trup, pe care îl păstrăm până la schimbarea dentiţiei puteri, nu ne slujeşte la nimic altceva

decât la a ne asemăna cu părinţii, conform karmei noastre. Adevăratele taine, tainele profunde şi cuprinzătoare conform cărora este construit organismul uman, ca minunată oglindire a edificiului exterior al cerului, sunt taine a căror natură intimă trebuie să învăţăm să o cunoaştem în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Şi trebuie să învăţăm să trăim acest lucru după ce am trecut de jumătatea existenţei în sfera Soarelui. Trebuie să învăţăm să ne adaptăm la a doua jumătate a vieţii solare, care ne dă ocazia să ne formăm impulsurile propriei karme. Privirea ni se îndreaptă din nou asupra unei lucrări minunate, care se desfăşoară între noi şi fiinţele Ierarhiilor superioare în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere.

Aşa cum aici, pe Pământ, avem de-a face cu minerale, cu plante, cu animale şi cu alţi oameni, tot astfel, între moarte şi o nouă naştere avem de-a face nu cu minerale, ci cu alte suflete umane, aşa cum am descris, iar în locul mineralelor, plantelor, animalelor, avem de-a face cu Arhaii, Arhanghelii, Îngerii, şi ne modelăm karma în colaborare cu ei. Şi în tot acest timp, noi ne coborâm privirea spre domeniul pământesc în care trebuie să se realizeze karma noastră, îl privim cu nostalgie ca pe ceva spre care tind toate puterile simţirii noastre, toate aspiraţiile noastre, la fel cum între naştere şi moarte aici, pe Pământ, privim în mod nostalgic cu întreaga noastră simţire domeniul ceresc. Şi apoi, ridicându-ne spre sfera Lunii, spre sfera lui Mercur, spre sfera lui Venus, ne adaptăm entităţilor Ierarhiei Arhailor, Arhanghelilor şi Îngerilor. Acestea sunt fiinţele care ne judecă în funcţie de ceea ce avem bun şi rău şi de asemenea, în sensul celor expuse în conferinţele precedente, în privinţa a ceea ce ne mutilează. Căci răul ne mutilează din punct de vedere sufletesc-spiritual. Aceste entităţi sunt aici judecătorii, noi

stăm mai întâi în faţa judecăţii cosmice. Ajungând în sfera Soarelui, suntem printre entităţile Exusiai, Dynamis şi Kyriotetes. Stăm în sânul entităţilor care nu ne sunt numai judecători, dar care şi lucrează la karma noastră.

Aceste entităţi, Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, sunt, în principiu, locuitorii Soarelui, dar, în acelaşi timp, firește, şi locuitorii întregului univers. Prin natura lor, ele aparţin lumilor spirituale. Dar între aceste lumi spirituale şi lumile fizic-sensibile trebuie să existe nişte mediatori, şi aceşti mediatori sunt Tronurile, Heruvimii şi Serafimii. Aceste entităţi ocupă în Cosmosul spiritual un rang înalt, nu numai pentru că sunt mai puternice pe plan spiritual, în domeniul vieţii spirituale, ci pentru că ele transpun apoi în fizic acest spiritual pe care îl trăiesc în domeniul spiritual. Când, între moarte şi o nouă naştere, noi trimitem, aşa cum am arătat, o privire nostalgică spre Pământ, atunci contemplăm de fapt, când ne coborâm în mod inconştient privirea spre domeniul pământesc, contemplăm de fapt, remarcabilele experienţe pe care le trăiesc în relaţiile dintre ei Serafimii, Heruvimii şi Tronurile. Noi privim, aşadar, în jos şi vedem nişte trăiri reciproce ale Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor, transpuse în nişte acţiuni care ne zguduie profund. Învăţăm încetul cu încetul, să înţelegem aceste acţiuni, aceste acţiuni care se desfăşoară între Serafimi şi Serafimi, Heruvimi şi Heruvimi, Tronuri şi Tronuri, şi, pe de altă parte, între Tronuri şi Serafimi, Tronuri şi Heruvimi, şi aşa mai departe. Aceste entităţi fac aici ceva, ceva just, care aduce o compensare, şi despre care avem sentimentul că ne priveşte, atunci când învăţăm, încetul cu încetul, să înţelegem despre ce este vorba. Ce este aceasta? Aceasta este imaginea ce rezultă în univers din ceea ce am fost în viaţa noastră pământească precedentă, în bine şi în rău. Binele trebuie să aibă consecinţe bune, răul,

consecinţe rele. Serafimii, Heruvimii, Tronurile modelează, colaborând între ei, consecinţele a ceea ce am semănat noi pe Pământ. Faptele noastre rele au consecinţe rele în Cosmos. Noi vedem entităţile Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor implicate într-o activitate care este consecinţa faptelor noastre rele. Şi învăţăm, încetul cu încetul, să recunoaştem că ceea ce are loc între Serafimi, Heruvimi, Tronuri este în evoluţia lumii trăirea în domeniul ceresc a karmei noastre înainte ca noi să o putem trăi pe Pământ. Zguduirea noastră este cu atât mai puternică văzând ce se întâmplă aici, cu cât ne spunem, cu toată forţa pe care o putem avea în viaţa spirituală dintre moarte şi o nouă naştere: Ceea ce trăiesc în existenţa lor divină Heruvimii, Serafimii şi Tronurile, îşi află compensarea justă dacă o vom experimenta prin noi înşine în următoarea viaţă pământească.

Astfel, karma noastră este trăită cu anticipaţie în lumea suprapământească de către Serafimi, Heruvimi şi Tronuri. Da, prin natura lor spirituală, Zeii sunt creatorii întregii realităţi pământeşti. Şi trebuie să trăiască totul mai întâi ei înşişi. Ei o trăiesc în sfera spiritului; apoi o realizează în domeniul fizic-sensibil. Karma pe care o trăim noi o trăiesc şi Serafimii, Heruvimii, Tronurile, o trăiesc cu anticipaţie, în existenţa lor divină, şi prin aceasta este creat ansamblul puterilor care ne modelează karma. Astfel, noi trăim existenţa sferelor planetare, trăim ceea ce se întâmplă pe Mercur, ca judecată, mai întâi, a Arhailor, a Arhanghelilor, a Îngerilor. Dar aici intervin la rândul lor, Serafimii, Heruvimii, Tronurile, pentru a trăi cu anticipaţie karma noastră. Şi astfel, trăim în noi înşine datoria pe care o avem faţă de univers prin faptele noastre trecute, trăim prin exemplul divin, ceea ce va trebui să ni se întâmple în viaţă. Este o trăire complexă, dar o trăire care face parte

din această viaţa suprapământească ce stă la baza vieţii noastre pământeşti. Şi apoi, când presimţim bogăţia acestei vieţi dintre moarte şi o nouă naştere, şi când adăugăm la aceasta conţinutul vieţii pământeşti, abia atunci avem o reprezentare reală şi valabilă a ceea ce se săvârşeşte în realitate în lume prin intermediul omului, asupra omului, în om. Şi, desigur, abia atunci cunoaşterea de sine este aprofundată în mod just, este pătrunsă de suflet şi spirit. Şi abia când privim şi ceea ce se întâmplă în cursul vieţii pământeşti a omului în aşa fel încât să vedem aceasta pe fundalul a ceea ce se întâmplă în lumea spirituală, abia atunci privim viaţa omului în adevărul său.

Vedem oamenii apărând aici, pe Pământ. Prin naştere, devin copii şi cresc; ei apar cu un destin sau altul, se bucură, creează, lucrează, au o însuşire sau alta. Viaţa istorică a oamenilor de-a lungul timpului este constituită şi ea din facultăţile lor, din faptele lor, din gândurile şi sentimentele lor. Toţi aceşti oameni care intră astfel în viaţa pământească ce se scurge între naştere şi moarte, toţi aceşti oameni au trecut prin vieţi pământeşti anterioare, în cursul cărora ei au trăit realitatea pământească într-un mod întru câtva diferit, au modelat realitatea pământească într-un mod diferit. Efectele vieţilor pământeşti anterioare se fac simţite în toate vieţile pământeşti care le urmează. Dar noi putem înţelege acest ansamblu de raporturi numai dacă ne îndreptăm privirea şi asupra perioadelor de viaţă dintre moarte şi o nouă naştere.

Ajungem atunci la o înţelegere justă a vieţii istorice. Căci în acest moment totul devine clar pentru noi, în aşa fel încât ne spunem: Ceea ce apare într-o epocă pământească prin intermediul oamenilor se leagă de o epocă pământească anterioară. Dar cum este transportat ceea ce a avut loc în aceste epoci anterioare în epocile ulterioare? –

Istoricii au descris lucrurile, multă vreme, notând, pur şi simplu, succesiunea evenimentelor în cadrul istoriei. Atunci nu se putea înţelege deloc cum urmează nişte evenimente ulterioare unor evenimente anterioare. Apoi, au venit unii oameni şi au spus: În istorie acţionează ideile, şi bineînţeles că ideile devin realitate. – Cel care gândeşte realist, acela nu poate să-şi reprezinte nimic când se vorbeşte de idei care trebuie să devină realitate. Atunci au venit ceilalţi, istoricii materialişti, care au spus: Ideile – asta-i vax! Ceea ce devine realitate sunt numai relaţiile economice, de la ele provine totul. – Astfel s-a instaurat o concepţie mecanicistă, materialistă despre istorie.

Toate acestea nu sunt, de fapt, decât o plutire la suprafaţa lucrurilor. În realitate, ceea ce s-a întâmplat în nişte epoci anterioare a fost transportat în epocile ulterioare prin intermediul oamenilor înşişi. Oamenii care se află aici au trăit cu toţii toţi în epoci istorice anterioare. Ceea ce fac ei înşişi este consecinţa a ceea ce au făcut în vieţile anterioare. Aşa stau lucrurile cu tot ceea ce este important, şi cu tot ce este neînsemnat, care se întâmplă pe parcursul istoriei. Sufletele umane înseşi sunt cele care introduc trecutul în epocile următoare. Concepţia pe care ne-o facem despre viaţă poate fi aprofundată abia atunci când putem vedea că omul este şi purtătorul devenirii istorice. Dar îl putem vedea pe om în acest fel abia atunci când avem acces în viaţa umană la ceea ce se întâmplă între moarte şi o nouă naştere în sferele stelare datorită entităţilor Ierarhiilor superioare care lucrează în colaborare cu oamenii.

Să ilustrăm aceasta printr-un exemplu. Într-o epocă relativ veche, apropiată întru câtva tocmai de epoca imediat următoare întemeierii creştinismului, în India, în Orient, era încarnat un iniţiat. Din cauză că această

individualitate în încarnarea sa pământească din India avea vederea slabă – trebuie să ţinem seama de detalii, când studiem corelaţiile karmice –, ea îndreptase asupra tuturor lucrurilor o privire mai mult sau mai puţin superficială. Ea fusese situată în sânul concepţiei mistice hinduse, şi a parcurs apoi alte încarnări mai puţin importante. După aceea, a trecut printr-o viaţă între moarte şi o nouă naştere în timpul căreia tot ceea ce se acumulase în sufletul său prin trăirile superficiale pe care le avusese în India a fost prelucrat în sfera lui Mercur, apoi, în parte, în sfera lui Venus şi în sfera lui Marte. În toate acestea intervine activitatea entităţilor Ierarhiilor superioare pentru a da o anumită formă. La majoritatea oamenilor karma primeşte o formă caracteristică în mod special într-o anumită sferă planetară. Dar prin această colaborare a luat naştere o individualitate în cazul căreia, la formarea facultăţilor interioare, la transformarea karmică a facultăţilor rezultate din trăirile de odinioară din India, au contribuit aproape în egală măsură sfera lui Mercur, sfera lui Venus şi sfera lui Marte. Această individualitate a apărut în secolul al 19-lea ca personalitate şi a fost *Heinrich Heine* [Nota 44].

Să examinăm un astfel de exemplu, adus la lumină din adâncurile vieţii spirituale printr-o cercetare spirituală deosebit de conştiincioasă. Filistinul rigid şi superficial ar spune: Dar aici orice aromă a personalităţii dispare; eu vreau s-o cunosc în însuşirile ei elementare. – Filistinul rigid poate să vorbească astfel, el are dreptul s-o facă, şi chiar trebuie să o facă, datorită karmei sale. Dar în acest fel el nu atinge adevărul decât până la un anumit punct. Când ne adâncim mai profund în realităţi aducem la lumină substraturile şi culisele adevărului, ale realităţii. Atunci trebuie să spunem: Viaţa, inclusiv viaţa omului individual,

nu devine mai săracă în semnificaţia ei, ci ea este dimpotrivă, mai bogată când o studiem luând în considerare asemenea substraturi, când într-adevăr, vedem licărind din această viaţă problematică, fragmentară, a lui Heine din secolul al 19-lea, ceea ce a fost odinioară o încarnare hindusă şi care putut primi apoi toate nuanţele influenţelor rezultate dintr-o existenţă care a avut loc mai înainte pe Mercur, pe Venus şi pe Marte: pe Marte, unde se dezvoltă o anumită agresivitate care se va manifesta în următoarea existenţă pământească; unde aşadar, ceea ce a fost dobândit într-o viaţă anterioară, ca facultate deosebită, se transformă într-un anumit simţ agresiv, pe Mercur, unde sufletul poate ajunge să prelucreze karmic în mod deosebit în sfera lui Mercur această facultate, o plutire pe deasupra senzaţiilor şi conceptelor, şi pe Venus, unde, pe de altă parte, a putut fi introdus un anumit element spiritual-erotic în puterile umane de reprezentare.

Cuprinzând cu privirea o asemenea viaţă umană, contemplăm, în acelaşi timp, existenţa cosmică, şi ceea ce vedem astfel în om nu este, într-adevăr, mai sărac decât ceea ce am obţine prin aşa-numitul studiu direct, elementar, care nu este decât un mod filistin de a studia. De fapt, vedem cum ceea ce ţine de istoria trecută este transportat în evenimentele care urmează, şi cum mediatorii sunt lumile stelare cu entităţile lor. Astfel că abia prin aceasta istoria devine o realitate, altfel rămâne la litere, rămâne la cele treizeci şi două de litere. Dar începem să citim istoria dacă vedem cum în spatele destinelor umane individuale stau lumi întregi de fapte divine, lumi încă şi mai grandioase, mai puternice în amploarea lor decât procesul devenirii istorice a omenirii, în care găsim întotdeauna întreţesute destinele umane individuale.

Să luăm un alt exemplu. Există o individualitate care primise o formaţie aprofundată, pentru acea epocă, pe vremea când pe Pământ se răspândea Islamul prin Africa de Nord spre Spania. În Africa de Nord mai existau şcoli care se asemănau cu cea în care fusese format Sfântul *Augustin* [Nota 45]; dar e vorba de o epocă ceva mai târzie, şi şcoala ajunsese să decadă. Această individualitate a învăţat multe lucruri care erau caracteristice acestor şcoli, care mai conţineau încă multe învăţături provenite din vechile Misterii, însă decadente. Apoi această individualitate a mers în Spania şi a intrat în legătură cu şcoala cabalistică, nu cu ceea ce a fost această şcoală mai târziu, ci cu vechea şcoală cabalistică evreiască, ea a dobândit multe lucruri din cabala veche, nu din cea de mai târziu, şi a devenit un spirit înzestrat cu un element oarecum maniheic-cabalistic, într-un suflet cu o mare suplețe lăuntrică. Această individualitate a continuat să se dezvolte în timpul unei vieţi dintre moarte şi o nouă naştere colaborând îndeosebi cu entităţile care au de-a face cu existenţa pe Marte. Ea şi-a însuşit astfel pe Marte un anumit simţ agresiv, dar, pe lângă aceasta, şi o uşurinţă în folosirea limbajului, un adevărat dar al seducţiei prin cuvânt, o mare uşurinţă în mânuirea prin limbaj a tot felul de probleme pe care le purta fiinţa sa lăuntrică, venind din încarnări anterioare. Cu aceste însuşiri, ea s-a încarnat în secolul al 18-lea, şi a fost *Voltaire* [Nota 46].

Vedeţi dumneavoastră, a şti că existenţa lui Voltaire ne conduce în urmă spre experienţe asemănătoare celor pe care le-a trăit Sfântul Augustin în tinereţea sa, asemănătoare experienţelor cabalistice ulterioare, cu acest element de ironie prezent şi în cabala originară, a şti că există toate acestea, a cuprinde cu privirea contextul, a-ţi îndrepta de asemenea privirea asupra legăturii dintre două

vieţi pământeşti, asupra a ceea ce s-a petrecut în intervalul dintre ele, în timpul existenţei dintre moarte şi o nouă naştere: abia asta face din lume un întreg, şi abia asta ne conduce spre realitate. Când privirea se îndreaptă asupra vieţilor pământeşti nu vedem la început nimic coerent în vieţile succesive. Nu vedem cum trece o viaţă în alta. Dar acestea nu sunt decât fragmente. Nu vedem ce s-a petrecut în intervalul dintre ele; dar realitatea înglobează toate acestea. Şi, de fapt, pătrundem realitatea când nu studiem numai natura, ci şi omul, în funcţie de fundalurile sale spirituale.

În această privinţă, în mişcarea noastră trebuie să intervină de acum înainte un suflu nou. Când a fost întemeiată la Berlin Secţia germană a Societăţii Teosofice, în 1902, am anunţat prima conferinţă pe care intenţionam să o ţin, cu titlul „Exerciţii practice cu privire la karmă" [Nota 47]. Ei bine, conferinţa a fost anunţată, dar nu a putut fi ţinută, din simplul motiv că existau atunci anumite împrejurări. Existau diferiţi vechi membri ai mişcării teosofice care îşi aveau ideile lor în legătură cu ceea ce e voie şi ceea ce nu e voie să se spună; aceasta a influenţat întregul cerc, întreaga atmosferă. Cei care erau conducătorii s-ar fi revoltat dacă cineva ar fi început să vorbească pe atunci despre exerciţii practice cu privire la karmă. Mişcarea teosofică nu era, pur şi simplu, matură pentru aceasta. Faptul trebuia să fie mai întâi pregătit mult timp. Şi într-adevăr, pregătirea a durat două decenii şi chiar mai mult. Dar cu ocazia Congresului de Crăciun a apărut impulsul de a dezvălui fără rezerve nu numai ceea ce poate fi descoperit în domeniile naturale ale spiritului, ci de a dezvălui fără rezerve şi ceea ce poate fi cercetat în domeniile spiritului uman. De aceea în viitor, în cadrul Societăţii Antroposofice se va vorbi în mod deschis despre

ceea ce era încă de la început în intenţia mea, dar pentru care această Societate Antroposofică trebuia mai întâi să se maturizeze treptat. Acesta este, de asemenea, suflul esoteric ce a intrat în Societatea Antroposofică prin Congresul de Crăciun. Acest Congres de Crăciun nu a fost cu siguranţă o bagatelă, ci tocmai asumarea unor noi responsabilităţi preluate din domeniul spiritual pentru mişcarea antroposofică.

Vedeţi dumneavoastră, când putem contempla ceea ce se află între moarte şi o nouă naştere, ne poate deveni clar, chiar prin aceasta, cât de diversă, de multilaterală este lumea. Căci atunci când spunem, pe de o parte, că în sfera lui Marte este stimulat pentru următoarea viaţă pământească un simţ agresiv, ca şi uşurinţa de a folosi cuvântul, puterea de a mânui cuvântul – acesta nu este decât un aspect al realităţii, căci în sânul vieţii pe Marte sunt stimulate şi alte aspecte. Şi la fel se întâmplă de exemplu, şi în cazul lui Jupiter. Facem experienţa sferei lui Jupiter şi a entităţilor sale atunci când, cu ajutorul viziunii iniţiatice, privim retrospectiv perioada dintre patruzeci şi nouă şi cincizeci şi şase de ani, şi când ştergem observaţia făcută asupra propriei noastre fiinţe. Când privim ceea ce se desfăşoară pe Jupiter, putem fi, într-un fel, zguduiţi. Căci aceste fiinţe jupiteriene sunt absolut diferite de oameni. Să luăm numai o calitate umană, mai mult sau mai puţin frecventă, să luăm înţelepciunea. Oamenii spun: Noi suntem înţelepţi. – Dar cât de greu îşi cucereşte omul această înţelepciune! Chiar şi numai un dram de înţelepciune este greu de cucerit. Trebuie să luptăm din greu în interiorul nostru pentru a obţine chiar şi numai un dram de înţelepciune într-un anumit domeniu. Dar fiinţele jupiteriene nu au nevoie de toate acestea. Ele au înţelepciune – nu pot să spun că s-au născut cu ea, căci

naşterea acestor fiinţe jupiteriene nu este deloc ceea ce este pe Pământ naşterea omului din embrion. Trebuie să vă imaginaţi că în mediul înconjurător al lui Jupiter se află ceva asemănător formaţiunilor de nori din jurul Pământului. Dacă vă reprezentaţi trupurile umane luând formă de nori şi zburând după aceea în jos spre Pământ, acesta ar fi modul în care fiinţele noi se plăsmuiesc pe Jupiter dintr-un fel de nori, dar aceste fiinţe care ar coborî astfel zburând din nori ar avea drept însuşire fundamentală înţelepciunea. Aşa cum noi avem o circulaţie sanguină, ele au înţelepciunea. Dar o au fără a fi meritul lor, fără să şi-o fi cucerit, ele o au, pur şi simplu. De aceea gândesc cu totul altfel decât oamenii. Asta acţionează, ce-i drept, într-un mod zguduitor, dar trebuie să ne obişnuim încetul cu încetul cu această privelişte. Şi, aşa cum pe Pământ totul este pătruns de aer, pe Jupiter totul este pătruns şi străbătut de înţelepciune. Înţelepciunea este acolo ceva substanţial, ea se revarsă în vânt şi vijelii, se revarsă pe Jupiter, urcă spre înălţimi ca o ceaţă. Dar în această ceaţă, care este înţelepciune, sunt prezente întotdeauna nişte fiinţe care se înalţă. Aici trăiesc în special Heruvimii, care, în acest context modelează karma umană, în colaborare cu oamenii. Dar acolo mai trăiesc şi alte impulsuri. Lucrurile se petrec neapărat aşa: Ceea ce a trăit un om într-o viaţă pământească anterioară este modelat karmic prin puterile înţelepciunii, printr-o înţelepciune spontană. El coboară apoi pe Pământ şi poartă în sine amprenta a ceea ce rezultă din faptul că mai înainte el a modelat cele trăite pe Pământ printr-o înţelepciune cu totul spontană, care se exprimă apoi în cele mai diferite feluri. Iată un exemplu în acest sens.

Este vorba despre o individualitate care ne conduce în Grecia antică, într-o atmosferă într-un fel platoniciană,

dar care este, totodată, cea a muncii sculptorului. Această individualitate a trăit o încarnare importantă de sculptor, în acea epocă în care în Grecia înflorea arta plastică. Ea a dus cu sine în încarnări intermediare de mai mică importanţă ceea ce a trăit aici. Este o individualitate care şi-a elaborat karma pentru ultima ei încarnare pământească mai ales în sfera înţelepciunii jupiteriene.

O altă individualitate ne conduce în urmă la vremurile anterioare populării Americii de către europeni, ne conduce până în America Centrală, în Mexic. Ea a trăit acolo în sânul Misteriilor decadente ale populaţiei originare din Mexic. Acolo a învăţat să cunoască, pe vremea când legăturile discipolilor din aceste Misterii cu entităţile spirituale mai erau încă vii, a învăţat să cunoască Zeii mexicani care trăiau acolo. Astăzi, erudiţii vorbesc din nou despre aceşti Zei – o karmă deosebită, dar nu prea fericită pentru oameni –, despre Quetzalkoatl, Tetzkatlipoka şi Toatl; însă prin aceste descrieri nu se oferă prea mult în plus faţă de nume. Dar individualitatea despre care vă vorbesc trăia aici o viaţă intensă, deşi aceste Misterii erau decadente. Pentru ea, aceşti zei, Toatl, Quetzalkoatl [Nota 48], erau ceva viu. Şi acestea erau, într-adevăr, entităţi fermecătoare, vii. Acolo, în aceste Misterii în declin ale lui Quetzalkoatl, ea s-a îmbibat cu totul cu un conţinut magic, foarte aproapiat în acea epocă, de superstiţie, s-a familiarizat cu o entitate ca Tetzkatlipoka – Tetzkatlipoka era un fel de Zeu-şarpe, cu care această individualitate se simţea unită în astral – şi această legătură a devenit pentru ea ceva deosebit de viu şi intens. Această individualitate, după ce a trecut prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, nu a mai parcurs alte încarnări, ca cealaltă individualitate, care trăise în Grecia şi trecuse apoi prin nişte încarnări feminine. Această individualitate a trăit ca bărbat în sânul

Misteriilor mexicane, a traversat, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere sfera jupiteriană a înţelepciunii şi a trăit după aceea tocmai în secolele 18, 19. Individualitatea care trăise în Grecia a traversat, de asemenea, sfera lui Jupiter, aşa cum poate fi ea traversată când ai fost sculptor şi când, în acelaşi timp, ai trăit în felul grecilor acest mod de reprezentare plastică care în acea epocă era cu adevărat plin de viaţă. În sfera jupiteriană a înţelepciunii, aici, unde această înţelepciune este prezentă în mod substanţial, ea a metamorfozat acest element plastic ce putea fi trăit în Grecia în contact cu forma omului, într-o facultate de percepere plastică a universului întreg; a revenit apoi într-un trup uman cu această elenitate purtând amprenta lui Jupiter, şi s-a născut din nou ca Goethe.

Cealaltă individualitate a traversat şi ea sfera lui Jupiter şi a transformat în această sferă ceea ce a putut primi în Misteriile mexicane. Dar în sfera lui Jupiter nu putea lua naştere acelaşi lucru dintr-o viaţă pământească trăită în acel fel în Grecia, cum am descris-o, şi dintr-o viaţă trăită în Mexic, aşa cum am descris-o. Amândouă individualităţile au traversat sfera lui Jupiter, dar fiecare a devenit ceea ce trebuia să devină conform puterilor modelatoare rezultate din viețile lor anterioare. Individualitatea care trecuse prin Misteriile mexicane, după ce a traversat sfera lui Jupiter, revine pe Pământ ca *Eliphas Lévi* [Nota 49]. Dumneavoastră aveţi aici o transformare remarcabilă a unor practici magic-rituale, a unor culte magice, în înţelepciune. Aceasta este o karmă jupiteriană de mai mică valoare, deşi foarte plină de spirit, plină de înţelepciune. Aici se vede cum interacţionează ceea ce a trăit omul într-o viaţă pământească cu ceea ce devine el între moarte şi o nouă naştere. Viaţa ulterioară se

modelează întru totul în funcţie de viaţa precedentă, dar ceea ce a trăit un om într-o viaţă pământească poate fi transformat prin karmă în cele mai diferite feluri, la trecerea prin aceeaşi sferă. Abia când privim în acest fel modelarea vieţii umane în sens karmic, abia atunci aprofundăm în mod just ceea ce este această viaţă umană. Atunci ea se îmbogăţeşte şi abia atunci apare în întreaga ei realitate, abia atunci cunoaştem în realitate omul şi viaţa umană.

CONFERINȚA A UNSPREZECEA

Breslau, 10 iunie 1924

Am început să vorbim ieri, din perspectiva karmei, despre legătura dintre viaţa umană de aici, de pe Pământ, care se desfăşoară între naştere şi moarte, şi cealaltă viaţă a omului, care se desfăşoară în lumea suprasensibilă între moarte şi o nouă naştere. Am văzut că la karma omului conlucrează ceea ce a trăit, a făcut, a gândit omul în existenţa pământească precedentă şi într-o serie de vieţi pământeşti succesive anterioare, şi ceea ce se modelează atunci prinde formă, ca bază a trăirii dintr-o viaţă pământească următoare, prin colaborarea omului cu alte suflete umane de care este legat karmic şi cu entităţile spirituale ale Ierarhiilor superioare. Am văzut că prin aceasta, viaţa istoriei omenirii devine transparentă. Vedem oarecum fiecare om individual – fie că a săvârşit lucruri remarcabile, lăsând în lume o amprentă, fie că a acţionat în cercuri mai restrânse – pe fundalul unei vaste activităţi spirituale. Am văzut mai ales, cum destinul uman, când începem să-l înţelegem, ne apare drept expresia exterioară, pământească, a unor evenimente măreţe, universale, care

au loc la rândul lor în lumea spirituală. Am arătat, o dată cu aceasta, că omul însuşi este cel ce transportă şi face să acţioneze într-o epocă pământească ulterioară ceea ce s-a întâmplat într-o epocă anterioară. Aşadar, prin intermediul omului iau naştere legăturile dintre evenimentele istorice, şi cred că o asemenea cercetare istorică poate face asupra omului o impresie mai înălţătoare. Da, modul în care ne simţim propria karmă, modul în care ne putem adapta propriei karme este cel just dacă mai întâi – înainte de a trata, în conferinţele următoare, trăirea karmei individuale –, dacă mai întâi vedem, tocmai în cazul unei personalităţi a cărei viaţă este mai mult sau mai puţin cunoscută, cum se integrează acţiunea unei vieţi pământeşti individuale în următoarele vieţi pământeşti.

Am văzut cu ajutorul unor exemple, cum întreaga structură spirituală şi entităţile spirituale care ţin de o sferă planetară intervin în ceea ce aduce omul cu sine în această lume spirituală după ce trece prin poarta morţii şi trăieşte mai departe în lumea spirituală. Am făcut anumite observaţii în legătură cu felul specific de a acţiona al sferei lui Jupiter. Sfera lui Saturn exercită o acţiune şi mai zguduitoare, în specificul ei. Dumneavoastră ştiţi, desigur – eu am menţionat acest lucru – că şi în cazul contemplării pe baza iniţierii, pentru a avea în mod independent o viziune de ansamblu asupra acestor corelaţii, cineva care a depăşit vârsta de şaizeci şi trei de ani trebuie să-şi îndrepte privirea retrospectivă asupra perioadei cuprinse între cincizeci şi şase şi şaizeci şi trei de ani, pentru a putea judeca în întregul context al vieţii şi urzirii spirituale a universului ceea ce poate acţiona asupra omului din sfera lui Saturn. Căci tot ceea ce acţionează în legătură cu sfera lui Saturn este de aşa natură încât de fapt, în sânul sferei lui Saturn toate entităţile au o conştienţă puternică,

pătrunzătoare a trecutului, şi sunt mai mult sau mai puţin inconştiente în ceea ce priveşte prezentul. Acest lucru face o impresie zguduitoare. Fiinţele saturniene îşi desfăşoară, propriu-zis, acţiunile lor prezente, inclusiv Serafimii, ca izvorând dintr-un substrat inconştient, ele nu ştiu, ca să spunem aşa, în mod nemijlocit, ce se petrece cu ele şi prin intermediul lor în momentul prezent; dar ele ştiu imediat, şi anume în mod exact şi pătrunzător, ce au făcut, ce au gândit, ce s-a întâmplat cu ele după ce s-a întâmplat acel lucru.

Aş vrea să folosesc o imagine pentru a caracteriza acest mod specific de existenţă în sfera lui Saturn. Imaginaţi-vă că aţi merge, ca oameni, pe Pământ, şi că nu aţi şti niciodată, în momentul prezent, ce faceţi, ce gândiţi, ce se întâmplă cu dumneavoastră sau prin intermediul dumneavoastră; dar vă duceţi – să luăm un fapt simplu –, vă duceţi undeva. Dumneavoastră nu vedeţi pe unde mergeţi, dar lăsaţi urme: să presupunem că acolo unde vă găseaţi cu o clipă mai înainte a apărut un om de zăpadă. Faceţi un pas mai departe: încă un om de zăpadă, apoi un alt pas: încă un om de zăpadă, şi aşa mai departe. Luaţi mereu o formă plastică şi, privind în urmă, puteţi vedea exact ceea ce eraţi mai înainte. Deja în clipa în care prin intermediul dumneavoastră se întâmplă ceva, vedeţi acest lucru, îl vedeţi cum este, cum se menţine, cum rămâne în eternitate. Şi vă îndreptaţi privirea în urmă asupra unei perspective în care este înscris, ca într-o cronică eternă în univers, tot ceea ce s-a întâmplat prin intermediul dumneavoastră Căci aşa este conştienţa de sine a fiinţelor saturniene. Dar tot ceea ce este contemplat în acest fel de către aceste fiinţe saturniene, ca fiind devenirea lor trecută, se uneşte, la rândul său, cu devenirea trecută a tuturor fiinţelor individuale ale sistemului planetar în

ansamblul său, astfel încât, ca să spunem aşa, conştienţa fiinţelor saturniene constă în faptul că ele îşi îndreaptă prin facultatea amintirii privirea retrospectivă asupra întregii memorii – dacă mă pot exprima astfel – a sistemului planetar viu în ansamblul său, cu toate entităţile sale. Totul este înscris în această facultate cosmic-universală a amintirii fiinţelor saturniene.

Dacă deja prin această descoperire a activităţii şi urzirii din sfera lui Saturn observatorul iniţiat este puternic impresionat, el este şi mai impresionat când vede cum acele fiinţe transportă efectele vieţii lui precedente într-o nouă viaţă pământească, după ce a trebuit să lase să se i elaboreze karma în sfera lui Saturn prin experienţele lor deosebite. Şi, cu siguranţă, contemplarea universului dobândeşte un conţinut extraordinar de maiestuos şi de puternic când ştim aceste lucruri despre o personalitate aparţinând istoriei universale.

Când examinăm viaţa unor asemenea personalităţi aici, pe Pământ, suntem înălţaţi – când observăm în mod spiritual, citind, şi nu doar silabisind – spre viaţa şi fiinţialitatea sferei lui Saturn. Percepem acţiunea intervenind în ceea ce se întâmplă pe Pământ; vedem aici o reflectare a ceea ce se întâmplă în sfera lui Saturn. Aş vrea să clarific acest lucru cu ajutorul unui exemplu.

Ne putem îndrepta privirea asupra unei individualităţi umane care a trecut printr-o existenţă în sudul Europei, în primul şi al doilea secol al erei creştine, într-o perioadă când elenismul încă mai acţiona cu putere în evoluţia creştinismului; această personalitate era înzestrată pe atunci cu o receptivitate sufletească puternică, fină, de o coloratură întru câtva intelectuală, pentru creştinismul puternic nuanţat de elenism, şi a fost transportată în Imperiul Roman, unde a trăit tot ceea ce

putea fi trăit în Imperiul Roman în primele secole ale răspândirii creştinismului: persecuţiile nedrepte împotriva creştinilor, violenţele Cezarilor romani faţă de oamenii mai delicaţi; vedem un suflet care a trăit într-o profundă indignare faţă de ceea ce poate fi perceput aici, şi care, de fapt, a trecut prin moarte într-o dispoziţie sufletească de resemnare, spunându-şi: O lume în care sunt posibile asemenea lucruri va putea ea da naştere cu adevărat unui progres? – Cu o anumită îndoială cu privire la posibilitatea de a se stabili în lume, în general, un echilibru între bine şi rău, acest suflet s-a ridicat deasupra spectacolului pe care îl oferea cezarismul roman, şi în faţa privirii sale spirituale, în faţa privirii sufletului său se oferea, pe de o parte, răul făcut de Cezari şi, pe de altă parte, natura dăruită sacrificiului a unor martiri creştini. Acest suflet contempla, într-un contrast dur şi brutal, pe de o parte, binele, pe de altă parte, răul. Cu această impresie a trecut el prin poarta morţii, apoi a traversat nişte existenţe pământeşti de o mai mică importanţă. Căci ceea ce împovărase acest suflet în timpul existenţei romane săpase în el urme adânci. Acestea au fost după aceea elaborate în sânul sferei lui Saturn, pentru a deveni karma viitoare a acestei individualităţi în timp ce se apropia secolul al 18-lea.

Sfera lui Saturn lucrează cu gravitate şi în mod pătrunzător la modelarea karmei. Şi tocmai când e vorba de a cuprinde sufletul uman în toată profunzimea lui şi de a dezvolta, aducând la lumină din cele mai profunde adâncuri ale sufletului uman nişte forţe puternice, radicale, tocmai în acest caz sfera lui Saturn oferă nişte puteri viguroase, căci tot ceea ce se desfăşoară în sânul sferei lui Saturn este de o mare putere, de o mare intensitate spirituală, dar atât de spirituală, încât ea acţionează cu atât mai profund asupra omului când el coboară spre o formă

pământească; şi pătrunde profund în organizarea sa fizică, la naştere, o organizare fizică însufleţită de entuziasmul care conduce la o compensare a tot ceea ce a trăit sufletul într-o viaţă pământească precedentă. Este vorba de o puternică privire retrospectivă. Când karma este elaborată în sfera lui Saturn, privirea se îndreaptă asupra amintirilor, asupra trecutului, vedem cum se modelează fiinţa în sfera lui Saturn; privirea se îndreaptă în urmă. Apoi, când omul coboară spre sfera pământească, apare, într-un anumit sens, imaginea negativă a ceea ce am trăit aici. Această privire retrospectivă intensă se transformă într-o năzuinţă energică spre idealuri, care orientează spre viitor, astfel încât tocmai oamenii care îşi duc aici, jos, o karmă elaborată în sfera lui Saturn sunt oameni care se entuziasmează pentru viitor şi vor, aşadar, să acţioneze pentru idealuri care tind spre viitor, fiindcă în sfera lui Saturn ele au contemplat în sânul unei vieţi pur spirituale îndeosebi trecutul.

Această individualitate despre care vorbesc eu aici a apărut în a doua jumătate a secolului al 18-lea ca *Friedrich Schiller* [Nota 50]. Şi luaţi acum întreaga viaţă a lui Schiller, aşa cum apare ea, cu scriitura extraordinar de viguroasă, poate puţin cam slabă din punct de vedere artistic, a dramelor de tinereţe ale lui Schiller, cu toată această înflăcărare, dar luaţi-o şi cu imensa gravitate, am putea spune, şi, de asemenea, cu extraordinara melancolie care se afla în sufletul lui Schiller, şi vedeţi mai ales caracterul emoţionant al destinului tânărului Schiller ieşind în evidenţă tocmai prin dispoziţia melancolică a sufletului său; vedeţi-l ridicându-se, pe de altă parte, la un fel de percepere entuziastă a elenismului în momentul în care face cunoştinţă cu Goethe – vedeţi toate acestea în prim-plan, şi vedeţi în spatele lor omul care şi-a urzit baza

acestei concepţii în secolele 1, 2 ale erei creştine, prin trăirea creştinismului elenizat, pe de o parte, şi prin indignarea provocată de cezarismul roman, pe de altă parte, şi cum după aceea toate acestea s-au aprofundat pentru a da naştere noii karme în sfera a cărei acţiune este atât de marcată de gravitate, în sfera lui Saturn. Conform karmei sale, Schiller este cu adevărat un saturnian.

Aceste lucruri nu vor fi trăite de suflet în mod just când vrem să le înţelegem numai teoretic. Ele sunt înţelese de suflet în mod just numai atunci când ele sunt cuprinse cu întreaga simţire, când ne adâncim mai întâi cu simţirea în întreaga fiinţialitate şi viaţă spirituală a lumii astrelor – în acest caz, în sfera lui Saturn – şi când, apoi, după ce ne-am aprofundat simţirea pentru a înţelege ce înseamnă acţiunea unui destin pământesc, contemplăm o asemenea acţiune a unui destin uman pământesc.

Voi da un alt exemplu, în care această acţiune este absolut diferită. Ne putem îndrepta privirea asupra unei individualităţi care, într-o viaţă pământească recentă, putea fi considerată, până la un anumit grad, chiar făcând parte dintre iniţiaţi. Dar, înainte de a vorbi despre această karmă umană, trebuie să formulez o întrebare pe care trebuie să şi-o pună, propriu-zis, orice om care reflectează la asemenea lucruri cum sunt cele despre care vorbim noi acum şi, cu siguranţă, mulţi dintre dumneavoastră şi-au pus-o deja. Este întrebarea care se iveşte atunci când auzim ce se spune în consideraţiile antroposofice: în cursul evoluţiei pământeşti au existat oameni care au fost iniţiaţi în marile taine ale existenţei, iniţiaţi în înţelepciunea pământească. Privirea noastră se îndreaptă cu un imens respect, cu o stimă profundă, asupra acestor vechi iniţiaţi ai evoluţiei omenirii. Când vorbim acum despre reîncarnare, despre vieţi pământeşti succesive, atunci se

poate ivi întrebarea: Cum este cu reîncarnarea acestor inițiați? – Și întrebarea poate merge mai departe și poate fi formulată astfel: Ei bine, atunci în prezent nu mai trăiesc inițiați reîncarnați? Nu cumva inițiații de odinioară se vor fi retras complet din lumea în care trăim noi acum între naștere și moarte? Lucrurile nu stau absolut deloc așa. Dar nu avem voie să uităm că omul, când coboară ca individualitate din existența sa spiritual-sufletească, prepământească, spre o viață pământească, este legat, este deja legat prin trupul său fizic, apoi prin educație și prin alte lucruri de acest fel, de ceea ce îi poate oferi o anumită epocă. Cel care vine să se încarneze pe Pământ trebuie să accepte aceste lucruri. Ne putem îndrepta privirea spre orice individualitate inițiată, să spunem, dintr-un trecut foarte îndepărtat, și a cărei karmă este ca mai târziu să se reîncarneze în secolele 18, 19. Dar în secolul al 18-lea nu se găseau nicăieri, în cadrul civilizației noastre, trupuri cum existau în acel trecut îndepărtat, trupuri atât de suple, care se puteau adapta atât de bine individualității spirituale a omului. Este numai o idee preconcepută a crede că acest trup uman ar fi rămas același din timpuri imemoriale. În realitate, în epoca materialismului, acest trup a devenit dur, rigid, lipsit de maleabilitate, nu poate fi modelat ușor. Condițiile care stăpânesc ereditatea, care sunt legate la rândul lor, de modul de a gândi, de întreaga constituție sufletească, sunt de-așa natură – omul individual nu poate face nimic în această privință, întreaga civilizație este de vină –, sunt de-așa natură încât omul nu poate face ca în organismul fizic să pătrundă o parte din ceea ce aduce sufletul cu sine din timpul în care era inițiat, de aceea, această parte nu poate ajunge în mod direct la propria conștiență; căci la conștiența exterioară nemijlocită a

epocii nu poate ajunge decât ceea ce s-a putut cufunda complet în trupul fizic.

Trebuie să spun, desigur, ceva foarte paradoxal, dar dumneavoastră trebuie să acceptaţi acest paradox, căci acesta este, totuşi, un adevăr. Vedeţi dumneavoastră, în timpurile foarte îndepărtate, iniţiaţii erau feriţi de ceva care este considerat astăzi o mare binefacere pentru neamul omenesc, dar care pe atunci, dacă li s-ar fi întâmplat aşa ceva, n-ar fi fost considerat deloc de către aceşti iniţiaţi o binefacere, ci, dimpotrivă, un mare obstacol în calea iniţierii. Astăzi nu se va admite ca un om, aşa cum se întâmpla unui iniţiat din timpurile străvechi, să fie ferit să înveţe să citească şi să scrie aşa cum se poate învăţa astăzi. Dar, din cauza felului în care se învaţă astăzi cititul şi scrisul, se pierd multe lucruri, şi anume, din cauza necesităţii de a intra în constrângerea pe care o constituie formele literelor, cu care fiinţa umană nu are absolut nici o legătură. Cum europenii, aceşti „oameni mai buni" [Nota 51], în comparaţie cu sălbaticii, le-au arăta indienilor din America formele literelor lor, când ei, aceşti oameni mai buni, au intrat în contact cu indienii sălbatici, aceşti indieni au simţit o uşoară spaimă şi frică, şi pentru ei literele erau mici spiriduşi, demoni. Aşadar, spre un lucru atât de nefiresc cum sunt toate aceste forme ale literelor scrierii noastre, în care zac mici spiriduşi, spre ceva atât de străin este condus omul la vârsta de şase, şapte ani, Ce legătură are, aşadar, pentru Dumnezeu, un A sau un B, în forma pe care noi, când eram copii, a trebuit s-o acceptăm, cu viaţa umană! Nici una, nici cea mai mică legătură! În vechiul Egipt exista cel puţin o scriere figurativă, în care imaginea care era pictată avea o asemănare cu realitatea şi omul avea şi conştienţa faptului că ceea ce e pictat are o legătură cu realitatea. Astăzi, se învaţă A, B, C, drept ceva absolut

străin vieţii. Noi dorim, în Şcoala Waldorf, să îndreptăm greşelile cele mai grave, de aceea am introdus în şcoala noastră un alt mod de a învăţa cititul şi scrisul. Dar nu ne putem da seama ce este alungat din om, ce este ucis în om, atunci când învaţă să citească şi să scrie astfel, acest lucru nu-l putem judeca dacă vrem să judecăm lucrurile numai din punct de vedere materialist, dacă vrem să trăim în lume numai pe baza conştienţei obişnuite.

Vedeţi dumneavoastră, eu nu am primit nici un şoc de acest fel, dar, cu siguranţă, mulţi oameni au primit: În ***Autobiografia mea*** am făcut destul aluzie la faptul că la cincisprezece ani eu încă nu ştiam să scriu corect din punct de vedere ortografic [Nota 52]. Şi datorez extraordinar de mult acestui fapt. Am fost ferit de multe lucruri de care nu eşti ferit când ştii să scrii corect ortografic deja la cincisprezece ani. Din cauza acestor lucruri care îşi au izvorul în cultura materialistă a epocii noastre, noi suntem rupţi de viaţa spirituală. Este o problemă mult mai gravă decât se crede. Eu fac aici aluzie la aceasta pentru ca dumneavoastră să vedeţi că, într-adevăr, iniţiatul de odinioară nu poate beneficia decât de educaţia care i se oferă. Ce poate face el altceva decât să se adapteze la trupul şi sufletul oferite de epoca sa? El trebuie să renunţe atunci la multe lucruri care zac ca predispoziţii în sufletul său. Totuşi, raportul karmic cu iniţierea de odinioară poate fi vizibil în nişte fenomene ale vieţii care se pot manifesta într-o anumită epocă şi la un om care se prezintă din punct de vedere exterior ca un locuitor obişnuit al Pământului, şi absolut deloc ca un iniţiat. În karmă nu acţionează, într-adevăr, ceea ce este considerat în primă instanţă ca fiind lucrul cel mai eficient în viaţa omului. De exemplu, când avem în faţa noastră un om cu o anumită constituţie spirituală, suntem foarte uşor înclinaţi, când emitem

asupra karmei lui doar judecăţi raţionale, să facem trimitere, într-o încarnare anterioară, la o constituţie intelectuală asemănătoare. Dar nu este aşa. Lucrurile care devin libere din punct de vedere karmic şi care rămân active dintr-o încarnare în alta se situează în zone ale sufletului mult mai profunde decât configuraţia intelectului. Nu e nevoie să vă menţionez decât un singur exemplu, ca să vedeţi că ceea ce influenţează karma provine din cu totul alte regiuni ale sufletului decât numai ceea ce ţine de intelect.

O personalitate interesantă din secolul al XIX-lea a fost *Ernst Haeckel* [Nota 53]. Ceea ce îi frapa pe oameni cel mai mult la el a fost concepţia sa nuanţată în sens materialist, lupta sa împotriva ultramontanismului, împotriva papalităţii romane, a Bisericii romano-catolice. El a desfăşurat un asemenea entuziasm în această luptă încât, prin expresiile pe care le folosea în această luptă, era uneori absolut încântător, dar uneori şi puţin cam lipsit de gust. Dar când îi explorăm karma, constatăm că încarnarea sa pământească anterioară cea mai importantă a fost cea a papei *Gregorius*, marele şi puternicul papă care voia tocmai să întemeieze puterea lumească, exterioară, a papalităţii în faţa puterii exterioare a împăratului; papa Gregorius VII, care se formase, ca Hildebrand, prin reforma de la Cluny, care a dus, firește, în felul său, din secolul al 10-lea până în secolul al 11-lea, lupta împotriva Imperiului, până când unul dintre ai săi, devenit papă, a început, tot în felul său, să se ridice împotriva puterii lumeşti, împotriva împăratului din acea epocă. Entuziasmul consumat pentru a impune o concepţie despre lume, entuziasmul în realizarea unor impulsuri rezultate dintr-o concepţie despre lume, aceasta era ceea ce, provenind din încarnarea ca Hildebrand s-a manifestat într-un mod activ în

încarnarea ca Haeckel. Acesta nu este decât un exemplu pentru a arăta că nu trebuie să credem absolut deloc că aprecierea exterioară a unei anumite configuraţii sufleteşti ne permite să ghicim o viaţă pământească anterioară determinantă. În privinţa acestor lucruri trebuie să fim prudenţi şi să nu ne oprim decât la acele lucruri care, deşi în realitate uneori nu sunt decât detalii infime pe care le putem observa la omul respectiv, trebuie să fie înţelese pe baza viziunii spirituale, şi atunci ele fac să apară, treptat, în spatele omului, ceea ce a avut loc în existenţa sa pământească anterioară.

Ei bine, vedeţi dumneavoastră, mai ales o karmă saturniană exercită o acţiune profundă. Aş vrea aici să vă orientez privirea spre o individualitate care a fost cu adevărat, într-o încarnare anterioară, un iniţiat. Eu vorbesc în acest caz cu toată obiectivitatea, şi m-au costat unele eforturi pentru a ajunge să aduc la lumină adevărul pe care trebuie să-l expun acum, fiindcă individualitatea nu îmi era, propriu-zis, absolut deloc simpatică în noua ei încarnare, şi nu mi-a devenit simpatică nici astăzi. Aici este vorba de constatarea unor fapte obiective şi, de fapt, deşi acest lucru ne costă un anumit efort, putem pătrunde karma personalităţii care nu ne este apropiată personal prin simpatie cu o şansă mult mai mare de a ajunge la adevăr. Aş vrea să vă orientez privirea asupra unei individualităţi care a fost cu adevărat, într-o viaţă pământească anterioară, un iniţiat, şi anume un iniţiat într-un fel de Misterii care constituiau ceva grandios şi puternic în istoria evoluţiei omenirii, un iniţiat în Misteriile irlandeze, în Misteriile din Hybernia, la care fac aluzie în dramele-mister. În aceste Misterii trebuia să treci prin multe experienţe înainte de a avea acces prin iniţiere la acea formă a comorii de înţelepciune care putea fi primită

numai în aceste Misterii irlandeze. Cel care urma să devină un iniţiat trebuia mai întâi să trăiască, pe de o parte, tot ceea ce se putea ridica în sufletul uman ca îndoieli în faţa marilor adevăruri; discipolul era învăţat să se poată îndoi tocmai de cele mai înalte adevăruri exact la fel de puternic cum se poate îndoi de orice altceva. Şi abia după ce sufletul a trecut prin dureri, prin întreg tragismul interior, prin starea de deprimare, de depresie interioară, aş spune, după ce a putut trăi toate acestea, sub povara îndoielilor cu privire la adevărurile supreme, abia atunci era condus, mai întâi sub formă imaginativă, apoi sub cea a realităţii spirituale, la perceperea reală a adevărului. Astfel încât oricine era iniţiat în Misteriile din Hybernia învăţa nu numai să creadă în adevăr, ci şi să nu creadă în adevăr. Abia prin aceasta caracterul de nezdruncinat al credinţei sale în adevăr se putea dovedi plin de putere de viaţă.

La cei care căutau înţelepciunea iniţiatică a Hyberniei mai era trezit şi un alt sentiment. Ei erau conduşi să simtă că, de fapt, întreaga existenţa ar putea fi, ca existenţă pământească; o iluzie, o existenţă care nu e reală. Omul era adus nu numai în situaţia de a se îndoi de adevăr, ci şi să simtă neantul existenţei umane, non-existenţa din existenţa umană. Apoi, simţirea îi era condusă la simţirea justă faţă de puterile eterice care se înnoiesc mereu, şi faţă de forţele fizice care sunt pe cale de distrugere, dar care, din spiritual, din direcţia spiritului, sunt plăsmuite mereu din nou, faţă de toate forţele care parcurg viaţa, pe de o parte, ca forţe distrugătoare şi, pe de altă parte, ca forţe constructive, simţirea îi era condusă la dispoziţia justă pentru a ajunge în această privinţă la Imaginaţie, şi pentru aceasta, el era adus în faţa a două statui uriaşe [Nota 54], impozante. După aceea, era invitat să apese pe una din statui: statuia îşi lua mereu forma iniţială, căci era absolut

elastică; amprenta care fusese lăsată acolo dispărea. Statuia își păstra mereu forma inițială, și ea îi apărea ca și cum ar fi fost vie. Astfel, fiindcă primea mai întâi, într-o atmosferă solemnă, această impresie nemijlocită pe care o trăia prin contactul cu statuia, discipolul era orientat spre natura specifică a viului. Cealaltă statuie era construită în așa fel încât atunci când voia să apese asupra ei, amprenta persista și, prin aceasta, rămânea deformată. Abia a doua zi, când discipolul era condus din nou în fața statuii, ea era reconstituită. Prin fața discipolilor trecea astfel constituția internă a elementului fizic și a elementului eteric, ceva din adevărul contemplării de sine.

Aceasta era prima treaptă. Apoi, discipolii erau puși în fața altor imagini, și erau conduși tot mai departe în sesizarea activă a constituției interne. Acești discipoli din Hybernia cuprindeau, de fapt, în constituția lor sufletească, și cu mare forță, ceea ce se numește realitatea spirituală. După ce inițiații din Hybernia atingeau anumite trepte de inițiere, nu prea mai țineau mult seama de realitatea fizică exterioară, ci știau trăi în realitatea spirituală. În unul din centrele de cult din Hybernia – în timp ce în lumea fizică, în Asia, se desfășura Misterul de pe Golgotha –, marii preoți din Hybernia au dat ceremoniilor cultice o formă extremă, astfel încât, în timp ce pe planul realității fizice exterioare în Palestina se desfășura Misterul de pe Golgotha, în același moment Misterul de pe Golgotha era celebrat drept cult în centrele cultice din Irlanda. Adică în Hybernia era trăită în mod spiritual o realitate fizică ce se desfășura într-un cu totul alt punct de pe Pământ. Acest lucru trebuie să vă arate la ce profunzime ajungeau în realitate aceste Misterii din Hybernia.

Ei bine, a existat o individualitate care fusese inițiată până la o anumită treaptă în aceste Misterii din Hybernia

într-o epocă timpurie, şi care a trecut apoi printr-o încarnare feminină; dar încarnarea din Hybernia a avut asupra sufletului său o influenţă foarte, foarte profundă. Apoi, această individualitate a trăit, în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, tot ceea ce poate trăi cineva când trece printr-o elaborare a karmei pe Saturn. Aici, privirea retrospectivă se îndreaptă, dintr-o perspectivă a evenimentelor universale, asupra întregii importanţe a cuceririlor sufleteşti care puteau fi obţinute printr-o iniţiere hyberniană – nu atingând cel mai înalt grad, totuşi, până la un anumit grad. Întreaga importanţă a ceea ce a putut fi învăţat în Hybernia era privită în raport cu întreaga activitate din trecut a entităţii umane. Felul în care această Hybernie se dezvoltase treptat, pe parcursul secolelor şi a mileniilor, din nişte aspiraţii umane, a fost prelucrat într-o grandioasă retrospectivă cosmică. Dar atunci când s-au apropiat timpurile moderne, tocmai în faţa acestei individualităţi apărea necesitatea de a dispune de un asemenea trup uman şi de a primi o asemenea educaţie încât ceea ce era cel mai important din toate acestea să rămână ascuns, şi totuşi, pe de altă parte, să se manifeste într-o formă adaptată civilizaţiei secolului al 19-lea. Şi, pe de altă parte, ceea ce aducea sufletul din această viziune retrospectivă la coborârea într-un trup fizic care nu era cu adevărat foarte adecvat pentru ceea ce fusese trăit prin iniţierea irlandeză, şi apoi elaborat pe Saturn, primind o educaţie care nu era deloc adecvată, toate acestea s-au transformat în idealuri orientate spre viitor. Dar, fiindcă toate acestea trebuiau să se scufunde într-un trup care nu era asemănător trupurilor absolut ciudate ale vechilor iniţiaţi irlandezi, ci era exact ca un trup al unui francez din secolul al 19-lea, multe lucruri s-au retras în umbră şi s-au transformat, totuşi, în imagini pline de elan, dar cu caracter

fantastic, care aveau, totuşi, ceva pătrunzător şi grandios. Această individualitate a devenit atunci personalitatea *Victor Hugo* [Nota 55].

Dumneavoastră vedeţi din nou cum, chiar acolo unde două vieţi pământeşti succesive sunt atât de diferite cum este viaţa unui iniţiat irlandez şi cea a lui Victor Hugo, acţiunea karmei se continuă de la o viaţă la alta. Căci nu trebuie să căutăm efectele karmei în asemănările exterioare, ci trebuie să vedem în adâncurile entităţii umane ce este transportat prin karmă dintr-o viaţă pământească în alta. Astăzi de fapt, pentru a putea contempla karma unui om individual, şi chiar propria noastră karmă, este necesară dispoziţia lăuntrică justă, constituţia sufletească justă. În realitate, orice consideraţii karmice constituie o profanare dacă le primim într-o dispoziţie lăuntrică rezultată din cultura şi civilizaţia epocii actuale, din şcoala epocii, şi aşa mai departe. De fapt, noi trebuie să asimilăm în sufletul nostru într-o dispoziţie sacră, pătrunsă în întregime de evlavie, ceea ce ne este transmis prin contemplarea karmei. De fiecare dată când abordăm un adevăr karmic ar trebui să simţim în suflet ceva ca şi cum am ridica o parte a vălului lui Isis. Căci, în fond, tocmai karma este aceea care dezvăluie, sub forma cea mai apropiată de om, ceea ce era Isis, a cărei maximă exterioară caracteristică era: „Eu sunt ceea ce a fost, ceea ce este, ceea ce va fi." [Nota 56] Dar aceasta ne întâmpină într-un mod care trebuie să atingă îndeaproape sufletul omului atunci când considerăm karma umană. Şi, de fapt, abia când luăm în considerare karma, felul în care se împlineşte ea în devenirea istoriei lumii, aşa cum am făcut noi acum, şi când ne-am câştigat, prin aceasta, dispoziţia lăuntrică sacră necesară studiului karmei, abia atunci putem să ne îndreptăm privirea într-un mod just, într-o

dispoziţie lăuntrică justă, asupra a ceea ce este poate, propriul nostru destin şi să vedem cum se plăsmuieşte acest destin drept propria noastră karmă, pornind de la vieţile pământeşti anterioare, în interacţiune cu ceea ce a trăit omul în sferele spirituale planetare între moarte şi o nouă naştere. Când citim karma în dispoziţia lăuntrică justă, atunci contemplăm, cu întreaga noastră fiinţă, lumile suprasensibile. Căci studiul karmei ne face cunoscut un ansamblu de legi care sunt în totală opoziţie cu legile naturii exterioare. În natura exterioară acţionează corelaţiile naturale, dar noi trebuie să putem depăşi complet nivelul corelaţiilor naturale şi să ne ridicăm privirea spre corelaţiile spirituale, dacă vrem să sesizăm cu ochii sufletului legităţile karmice. Cea mai bună pregătire pentru aceasta este, desigur, studiul karmei istoriei lumii, care luminează până departe, pentru a primi de la acesta lumina care trebuie să fie pentru noi semnificativă în ceea ce priveşte trăirea propriei karme, studiul propriei karme. Şi eu am vrut ca tocmai prin prezentarea efectelor karmei în istoria lumii când e vorba de nişte personalităţi caracteristice să pregătesc în sufletele dumneavoastră dispoziţia care ne va permite să abordăm alte consideraţii karmice în zilele ce urmează.

CONFERINŢA A DOUĂSPREZECEA

Breslau, 11 iunie 1924

În cursul acestor consideraţii, vom ajunge, încetul cu încetul, să studiem ceea ce poate însemna karma în viaţa omului individual, deşi voi îndrepta privirea în permanenţă şi asupra anumitor înlănţuiri karmice care au apărut prin intermediul unor personalităţi cunoscute în istorie. Voi atrage mai întâi atenţia asupra faptului că nu este absolut necesar să dispunem de privirea clarvăzătoare pentru a ne apropia cu simţirea de faptul că există karma. Desigur, pentru a cuprinde cu privirea toate corelaţiile legităţilor karmice, o astfel de contemplare este necesară, şi multe lucruri din cele pe care le-am expus aici în cursul acestor zile nu pot fi dobândite firește, decât printr-o asemenea contemplare. Dar ceea ce deschide calea care conduce spre o asemenea contemplare este, aș spune, sentimentul, sentimentul clar al karmei, care poate interveni în orice viaţă umană individuală atunci când această viaţă umană nu trece în mod superficial peste lucruri şi când privirea nu se îndreaptă numai asupra evenimentelor exterioare senzaţionale, ci atunci când această viaţă umană poate face efortul de a se orienta spre o vedere de ansamblu a experienţelor intime ale existenţei, pentru a le pătrunde cu simţirea şi, prin aceasta, pentru a dobândi un fel de presimţire a anumitor legături de destin în viaţă, care deja prin propria lor natură arată că ele nu pot fi întemeiate numai pe o singură existenţă pământească dintre naştere şi moarte.

Să vedem acum modul în care noi, oamenii, ne putem întâlni în viaţă. Cea mai mare parte a destinului nostru depinde de întâlnirea noastră în viaţă cu oamenii. Noi

întâlnim un om, apoi un altul. Ceea ce trăim împreună cu el intervine în destinul nostru. Şi tocmai ce este trăit în comun, într-o împrejurare de viaţă sau alta, îi va arăta observaţiei atente că ceea ce ne vine prin karmă nu se află în contradicţie cu ceea ce purtăm în noi ca sentiment liber, ca sentiment a ceea ce are la bază, în faptele noastre, nişte decizii libere. La început, când suntem copii, noi ne situăm în existenţă într-o perioadă a vieţii în care nu poate fi încă vorba de libertate, în măsura în care luăm în considerare impulsul pământesc. Şi, cu toate acestea, câte lucruri nu depind de felul în care suntem situaţi în viaţă când suntem copii! Ce facultăţi ies la iveală din fiinţa noastră interioară, ce căi ne sunt indicate, toate acestea sunt de o importanţă infinită pentru destinul nostru în întreaga noastră existenţă pământească. Desigur, mai târziu, ca fiinţe independente, noi vom putea interveni, mai mult sau mai puţin, în propria noastră viaţă, dar nu o putem face decât pe locul pe care ni l-a stabilit copilăria. Şi astfel, vom vedea în mod clar, dacă examinăm lucrurile cu exactitate, ce anume intervine prin destin în libera noastră acţiune.

Să luăm acum un caz: În viaţă întâlnim oameni. Există o deosebire clară între un anumit fel de întâlniri pe care le avem cu oamenii şi un alt fel de întâlniri. Se poate întâmpla ca în această viaţă pământească să întâlnim un om pentru prima dată şi să avem imediat sentimentul că de la sufletul nostru la sufletul său există o punte de legătură. Şi se poate întâmpla foarte bine să avem faţă de acest om un sentiment intens, dar s-ar putea să nu ne intereseze tot atât de intens nişte detalii, cum arată el, dacă e frumos sau urât, dacă e prietenos sau neprietenos. Ceea ce ne poate atrage spre acest om urcă din interiorul fiinţei noastre, ne inspiră sentimente de simpatie. Ei bine, într-un caz sau altul, se poate întâmpla să simţim sentimente de antipatie, care pot

să depindă doar de faptul că am ajuns în preajma acestui om şi am devenit conştienţi de prezenţa lui; dar ceea ce simţim noi faţă de el nu depinde de impresia pe care ne-o face prin faptele sale sau prin cuvintele pe care ni le adresează la început. Asemenea experienţe apar în existenţa pământească drept mari semne de întrebare, drept mari probleme de viaţă pe care ni le pune realitatea. Apoi, lucrurile sunt de-aşa natură încât nu simţim deloc imboldul să reflectăm după ce am avut o asemenea întâlnire şi să ne întrebăm: Cum este acest om, ce face el? Tot ceea ce ne atrage spre el constituie, într-un fel, o sumă de sentimente, de trăiri lăuntrice, de conţinuturi sufleteşti faţă de care nu simţim deloc imboldul de a le căuta justificarea în ceea ce face el.

Dar există şi întâlniri de o natură diferită, în cazul cărora nu se ridică asemenea impresii. Alţi oameni încep să ne intereseze fără să simţim, de fapt, că sufletul nostru este profund atins de acest suflu, fie de simpatie, fie de antipatie. Astfel de oameni ne interesează. Simţim imboldul să urmărim dacă ei sunt buni, răi, prietenoşi, neprietenoşi, dacă au anumite facultăţi sau dacă nu le au. Şi în perioada care urmează după o asemenea întâlnire – să spunem, când întâlnim pe cineva care îl cunoaşte şi el pe acest om şi cu care putem vorbi despre el –,simţim imboldul să discutăm despre acest om. Ne informăm cu plăcere despre el, despre poziţia lui în viaţă, şi aşa mai departe, ne interesăm de aspectele exterioare ale persoanei sale. Când e vorba de un om din prima categorie, se poate chiar întâmpla să ne fie cu totul dezagreabil să întâlnim un alt om care îl cunoaşte şi care începe imediat să pălăvrăgească despre el. Căci noi nu vrem deloc să vorbim despre acest om. Când se întâmplă în viaţă ceva de acest fel – şi metodele spiritual-ştiinţifice încearcă să

lămurească asemenea taine –, atunci, dacă în noi urcă, într-un anumit sens, un sentiment inexplicabil, fie de iubire, fie de ură, cu ocazia unei întâlniri cu un om, atunci iese la iveală că noi am fost legaţi karmic, într-un anumit fel, în trecut cu acest om şi că ceea ce aveam comun cu el de fapt, ne-a condus deja de-a lungul întregii vieţi pentru a-l întâlni la un moment dat. Şi ceea ce am avut comun cu el în trecut, este ceea ce ne modelează sentimentele, ne formează impresiile faţă de el. Aceste impresii, aceste sentimente, sunt determinante, şi nu faptul că el este frumos sau urât, că el este un om prietenos sau neprietenos. Tocmai când simţim absolut limpede şi clar un asemenea sentiment suntem determinaţi să-l găsim justificat prin ceea ce are de spus cercetarea spiritual-ştiinţifică asupra unei karme formate în trecut, dacă se poate ca cercetarea spiritual-ştiinţifică să-şi proiecteze lumina sa într-o asemenea problemă. Şi vom găsi confirmat prin multe alte lucruri ceea ce spun eu aici.

Când dormim, când ne aflăm afară din trupurile eteric şi fizic şi nu suntem prezenţi în lume decât în Eul nostru şi în trupul nostru astral, în stare spirituală, iar trupurile noastre fizic şi eteric au rămas în pat, separate de adevărata noastră entitate spiritual-sufletească, atunci se înalţă în conştienţa obişnuită visele. Dar nu-i aşa că atunci – întrebaţi-vă odată observându-vă intens pe dumneavoastră înşivă –, tocmai cu ocazia unor întâlniri de acest fel, când în fiinţa noastră lăuntrică urcă impresiile şi sentimentele, nu-i aşa că atunci avem în curând toate visele posibile cu acest om? Putem visa uşor un om sau altul. Acest fapt arată că omul respectiv este legat de fiinţa noastră spiritual-sufletească, că noi am parcurs împreună cu el numeroase vieţi pământeşti, sau multe vieţi pământeşti, sau una singură; acest spiritual-sufletesc al

nostru, când locuim numai în el, adică în Eu şi în trupul astral, are legătură cu acest om. Întâlnim alţi oameni, şi un element profesional sau altceva de acest fel ne pune în legătură cu ei. Ne interesează în felul descris. Ei bine, se întâmplă chiar să avem poate mult de-a face cu ei; viaţa ne situează alături de ei, dar nu-i putem visa. Nu putem, visele nu vin. Suntem legaţi de ei numai în această viaţă pământească, şi legătura este constituită la început prin ceea ce leagă spiritual-sufletescul omului de fizic şi eteric. Şi, pentru că mai ales trupul fizic şi trupul eteric participă la acest interes pe care îl simţim pentru faptele lor exterioare, pentru aspectul lor exterior şi pentru că aceste trupuri fizic şi eteric rămân în pat şi fiinţa noastră spiritual-sufletească s-a detaşat, noi nu putem visa despre ei. Este ceea ce ne arată din nou ştiinţa spirituală: ea ne arată că, firește, karma acţionează, dar în aşa fel încât începe să se ţească abia acum; abia în timpul experienţei spirituale care va urma după moarte vom privi retrospectiv această viaţă pământească, şi vom putea spune: aici s-au înfiripat nişte legături karmice. Aici pătrundem într-o karmă în curs de formare.

Am văzut cum este urzită această karmă, cât timp la urzirea acestei karme lucrează ceea ce am trăit în comun cu entităţile spirituale superioare între moarte şi o nouă naştere. Dar dacă reflectaţi la ceea ce a fost expus, ca informaţii ajutătoare, cu privire la legităţile karmei, va trebui să vă spuneţi: Oamenii sunt conduşi unii spre alţii de viaţa de pe Pământ; ceea ce îi conduce unii spre alţii în viaţa de pe Pământ îi leagă, de asemenea, şi karmic. Ei parcurg în comun şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, îşi plăsmuiesc acolo, în colaborare cu entităţile superioare, karma următoarei lor existenţe pământeşti. Ce rezultă, aşadar de aici pentru viaţa omului pe Pământ, în linii mari?

În linii mari, de aici rezultă că oamenii care sunt împreună într-o viaţă pământească tocmai pentru că aici karma lor începe să se lege, vor aspira să se regăsească şi în următoarea viaţă pământească. Ei îşi vor întemeia din nou legăturile karmice, vor trece din nou prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere – dar aceasta îi va uni şi mai puternic –, pentru a căuta din nou o viaţă pământească în care să fie împreună. Şi acum apare faptul remarcabil: în cursul evoluţiei pământeşti, în realitate, oamenii trăiesc împreună în grup. Şi lucrurile stau, într-adevăr aşa. Dacă vrem să vedem acest lucru în mod schematic, el se prezintă astfel: Timpul trece; un anumit grup de oameni care trăiesc într-o anumită perioadă, format din oameni legaţi prin karmă, apare din nou pe Pământ, după ce a traversat viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Un alt grup de oameni care la rândul lor, sunt legaţi karmic, apare din nou pe Pământ împreună; şi tot aşa, un al treilea grup. Şi cum intervalele dintre moarte şi o nouă naştere sunt cu mult mai lungi, rezultă că, de fapt, majoritatea oamenilor pământeşti nu se întâlnesc şi că oamenii care sunt uniţi printr-o legătură karmică deosebită trec prin evoluţia omenirii grupaţi în serii, şi ei se regăsesc mereu şi mereu pe Pământ. Aceasta este şi regula. De regulă, noi nu întâlnim pe Pământ oamenii care, în trecut, au fost încarnaţi într-o altă epocă decât a noastră.

Vedeţi dumneavoastră, înţelegem acest lucru când abordăm cu adevărat prin observaţie spirituală evenimentele care ţin de legăturile dintre oameni. Când reflectăm fără idei preconcepute asupra vieţii, ajungem să vedem confirmându-se aceste lucruri care au fost spuse aici pe baza observaţiei spirituale. În tinereţea mea, aşa cum ştiţi, m-am ocupat mult timp de *Goethe*. Având profund la inimă această preocupare spirituală faţă de

Goethe, a trebuit să mă întreb adesea: Ei bine, cum ar fi fost dacă aş fi fost un contemporan al lui Goethe? – Văzut din exterior, faptul ar trebui să pară încântător! Când îl iubim pe Goethe, când abordăm cu toată inima ceea ce a creat el, când ne petrecem o parte din viaţă explicându-l, interpretându-l, oare nu ar trebui să ne vină gândul că ar fi fost încântător să fi trăit la Weimar pe când Goethe se plimba pe acolo, să-l fi văzut şi poate să-i fi putut vorbi? Dar aceasta nu este, totuşi, decât o părere superficială, pe care o corectăm curând când privim lucrurile mai exact. Cel puţin eu îmi spuneam: Gândul de a fi trăit în acelaşi timp cu Goethe ar fi, totuşi, propriu-zis, absolut insuportabil. Căci Goethe mi-a devenit deosebit de preţios tocmai datorită faptului că aici era tot ceea ce lăsase el, că toate acestea au acţionat un anumit timp, că le puteam aduce din nou la lumină din profunzimile spirituale ale devenirii universale. Şi lucrurile stau în acest fel: Nu ar fi fost deloc suportabil să trăiesc în acelaşi timp cu Goethe! Numai când avem în vedere raportul concret pe care îl avem cu el, faptul că suntem născuţi după el, şi când trecem apoi la legăturile mai subtile ale sufletului, tocmai într-un asemenea caz în care abordăm o personalitate cu care nu am fost contemporani, aşadar, o personalitate spre care nu am fost conduşi să ne întâlnim în mod nemijlocit prin karma vieţii, ci în cazul căreia împrejurările karmice sunt mai complicate, observaţia spirituală ne arată următoarele: Dacă am fi trăit în acelaşi timp cu o asemenea personalitate, ea ar fi acţionat asupra sufletului ca o otravă. – Eu ştiu clar, cu aceasta am spus mult, dar aşa stau lucrurile: Nu ne-am fi putut păstra coeziunea sufletească interioară dacă am fi fost contemporanul acestei personalităţi.

Şi, dacă privim lucrurile în linii mari, tocmai o asemenea observaţie ne ascute privirea îndreptată asupra vieţii umane, asupra adevărului interior şi asupra corelaţiilor interioare din viaţa omului. Nu mai vorbim în mod confuz. Nu mai suntem deloc tentaţi să scoatem această exclamaţie generală, care nu este decât un fel de frază goală: „Ah! dacă aş fi trăit în acea epocă!" Karma ne fixează, dacă o explicăm în mod just, în condiţiile de viaţă care ne sunt proprii, ea ne situează, de asemenea, în locul în care se desfăşoară existenţa noastră pământească. Prin aceasta se arată deja caracterul autentic al karmei, conform destinului. El ne apare când începem să reflectăm de ce am ajuns pe Pământ tocmai într-o anumită epocă precis determinată. Ceea ce ne-a condus la această epocă este faptul că noi ne-am pregătit karma împreună cu alte suflete, de care suntem legaţi karmic, şi ne-am pregătit-o în vederea epocii în care coborâm în această existenţă fizică pământească.

Ei bine, ceea ce am explicat este regula, dar în domeniul spiritual totul este individual. Regulile îşi au importanţa lor, dar nu în aşa fel încât să le considerăm drept principii absolute. Cineva care se conduce numai după principii, care consideră că regulile nu trebuie să aibă niciodată excepţii, acela nu va putea intra niciodată în lumea spirituală. Căci în lumea spirituală totul este altfel decât în lumea fizică. Chiar şi lucrurile cele mai simple sunt diferite în lumea spirituală. Aş vrea să dau aici un exemplu. Ce ar putea fi mai clar, pentru un om care trăieşte în lumea fizică, decât această axiomă matematică: Întregul este mai mare decât fiecare din părţile sale? sau: Dreapta este drumul cel mai scurt dintre două puncte. Ar trebui să fii cu adevărat nebun ca să negi că întregul este mai mare decât fiecare din părţile sale. Asemenea formule se numesc

axiome, fiindcă ele sunt adevărate prin ele însele şi, cum se spune atât de frumos, nu pot şi nu au nevoie să fie demonstrate. La fel este şi cu propoziţia: Dreapta este drumul cel mai scurt dintre două puncte. Dar ambele afirmaţii nu au nici o valoare în lumea spirituală. În lumea spirituală este valabilă propoziţia: Întregul este întotdeauna mai mic decât fiecare din părţile sale. Şi deja în fiinţa umană găsim cum se confirmă şi se verifică această afirmaţie. Dacă, într-adevăr, consideraţi în lumea spirituală partea spirituală a omului fizic, ea este cam tot atât de mare, ceva mai mare, dar cam tot atât de mare cum sunteţi şi dumneavoastră în lumea fizică. Dar dacă priviţi în lumea spirituală plămânii sau ficatul dumneavoastră, atunci le vedeţi gigantice şi, cu toate acestea, ele sunt părţile unui întreg, care este mic. Aici, noi trebuie să învăţăm să gândim altfel. În lumea spirituală, dreapta nu este deloc drumul cel mai scurt dintre două puncte, el este mai lung, fiindcă în lumea spirituală, când mergem de la un punct la altul, ne deplasăm cu totul altfel. În lumea fizică, lucrurile se petrec în mod rigid: acest drum este lung, acest drum este mai lung, acel drum este cel mai scurt: aceasta este linia dreaptă. – În lumea spirituală nu este aşa, ci a ne deplasa în linie „dreaptă" ne creează asemenea dificultăţi, încât orice linie curbă este mai scurtă decât linia dreaptă Şi nu are nici un sens să spui: Dreapta este drumul cel mai scurt dintre două puncte –, căci în realitate el este cel mai lung.

Trebuie să ne familiarizăm pe deplin cu faptul că în lumea spirituală totul este altfel decât în lumea fizică. De aceea ajung oamenii atât de greu cu exerciţiile lor, pe care le execută în mod fidel, să intre în lumea spirituală; pentru că sunt ancoraţi, cu judecata lor, în tot soiul de prejudecăţi, cum ar fi: întregul este mai mare decât părţile sale, linia dreaptă este drumul cel mai scurt dintre două puncte. Aşa

stau lucrurile cu aceste axiome. Dar trebuie să ne dezobișnuim de adevărurile valabile pentru lumea fizică de îndată ce vrem să pătrundem în lumea spirituală. Și astfel, în lumea spirituală nu putem avea principii, ci totul este individual. Trebuie să învățăm să cunoaștem fiecare lucru în mod individual. Îngrozitoarea înlănțuire logică a lucrurilor, această decretare a unor reguli generale, nu există în lumea spirituală. Și, bineînțeles, și acest adevăr – deși el este un adevăr și este valabil în linii mari: faptul că oamenii parcurg evoluția vieții pământești în grupuri –, și acest adevăr este încălcat. Și tocmai atunci când este încălcat învățăm să-i cunoaștem cu atât mai bine importanța. Iată un exemplu în acest sens.

Vă rog să mă scuzați că iau acest exemplu din viața mea personală. Căci cum am putea cunoaște mai bine un exemplu care se referă la un asemenea lucru, decât cel care este luat din propria noastră viață? Suntem situați în interiorul lui cu individualitatea noastră. Povestindu-mi viața, am vorbit despre un profesor de geometrie pe care l-am avut. Am fost foarte atașat de acest profesor de geometrie, nu numai în timpul când eu eram elevul său, ci și mai târziu. Și pentru mine a fost foarte interesant să fac cercetări asupra karmei sale, asupra corelațiilor din viața sa. Eu aveam o slăbiciune extraordinară, cum se spune, pentru geometrie. Încă de la vârsta de nouă ani, o carte de geometrie pe care o primisem din mâinile profesorului meu [Nota 57], – care mă considera a nu fi încă matur multă vreme de atunci înainte pentru a cunoaște așa ceva, – a constituit, ca să spun așa, fericirea mea. La nouă ani mi se părea o fericire extraordinară să fiu în stare să învăț că cele trei unghiuri ale unui triunghi fac 180 de grade. Dar apoi l-am avut la școală pe acest profesor, care era, într-adevăr, o personalitate remarcabilă. Eu aveam aproximativ

doisprezece ani în acea perioadă, şi el a fost profesorul meu timp de şapte ani. Era cu adevărat o personalitate interesantă, căci el era, de fapt, cu totul geometrie, dar într-un fel absolut specific: geometrie descriptivă, constructivă. Când am ajuns în clasele superioare, unde se preda aşa-numita geometrie analitică, trebuia să învăţăm tot ceea ce trebuia să ştim referitor la geometria analitică de la alte persoane, fiindcă acest profesor nu înţelegea din geometria analitică absolut nimic. El era un constructor excelent, construia totul, şi aceasta făcea o impresie grandioasă. Şi eu făceam, propriu-zis, progrese importante tocmai la geometrie, deoarece îl iubeam extraordinar de mult. Eu iubeam foarte mult ora lui de curs, când intra el în clasă şi prezenta geometria în felul său.

Mai târziu – căci el îmi captiva interesul – mi-am dat seama că nu puteam face altfel decât să reflectez asupra raporturilor vieţii sale. Dar când vrem să facem cercetări asupra karmei, nu le putem face absolut deloc dacă ne îndreptăm privirea asupra raporturilor frapante ale vieţii. Dacă mi-aş fi oprit privirea numai asupra faptului că el era un excelent profesor de geometrie [Nota 58], asupra a tot ceea ce ştia el să expună, nu aş fi ajuns, cu siguranţă, niciodată să descopăr raporturile karmei sale. Dar ceea ce mi-a făcut o impresie profundă în ansamblul vieţii sale a fost faptul că acest profesor avea un picior diform. Un picior era mai scurt decât celălalt.

Vedeţi dumneavoastră, acestea sunt nişte lucruri care, de obicei, sunt considerate ca fiind în afara vieţii. Ceea ce ne interesează mai ales sunt lucrurile care ne conduc spre legăturile karmice dacă le aprofundăm. Nu este întotdeauna nevoie să fie vorba de un lucru atât de frapant; putem face experienţa de a fi conduşi spre legăturile karmice prin faptul că cineva şi-a făcut un obicei pe care îl

observăm mereu la el şi care ajunge să formeze o imagine. Un mic obicei poate lua forma unei imagini şi ne poate introduce din punct de vedere karmic în nişte vieţi anterioare ale persoanei respective. În acest fel am fost eu introdus în mod profund, cu privire la un alt profesor pe care îl iubeam enorm, la anumite relaţii karmice, prin faptul că de fiecare dată când se prezenta în faţa noastră, primul său gest era să-şi scoată batista şi să-şi sufle nasul. El nu şi-a început niciodată o oră de curs altfel. Tocmai acest gest, care se repeta mereu, a luat pentru mine forma unei imagini care, ca să spunem aşa, conducea pe căile karmei la vieţile pământeşti anterioare ale acestui om. Şi la fel a fost şi cu celălalt, cel care avea un picior diform. Şi, vedeţi, datorită acestui picior diform a fost proiectată o lumină asupra întregii capacităţi spirituale a acestui om. Şi anume, oamenii cred, de obicei, că a construi cu ajutorul liniilor figuri geometrice, vine din cap. Dar aceasta nu vine deloc din cap, nu este deloc adevărat că omul trăieşte geometria cu capul său. Dumneavoastră nu aţi ajunge deloc la un unghi dacă nu aţi merge. Ştiţi ce este un unghi fiindcă îl trăiţi prin picioarele dumneavoastră. Capul nu face nimic altceva decât să privească unghiurile pe care le trasează braţele sau gambele, şi aşa mai departe. În realitate, în geometrie noi facem efectiv experienţa voinţei care urzeşte în membrele noastre. Membrele noastre sunt cele care ne învaţă geometria. Noi nu ştim nimic despre acest lucru şi credem că elaborăm geometria în capul nostru numai din cauză că am devenit nişte fiinţe îmbibate de abstracţiuni. Capul priveşte cum mergem, dansăm, şi aşa mai departe, conform geometriei, şi apoi capul desenează formele geometrice. Capul priveşte. Şi această întreagă corelaţie, acest mod specific de a sublinia geometria, mi-a devenit clar când privirea mea a contemplat fiinţa interioară a

acestui om obligat să meargă cu un picior diform şi care, din cauză că simţea puternic acest picior diform, devenise un geometru atât de excelent, însă unilateral. Acestea sunt corelaţiile mai intime ale vieţii.

Dar cum aş fi putut merge mai departe? Acest profesor stătea pentru mine alături de un alt om care avusese un picior asemănător, şi anume poetul englez *Lord Byron* [Nota 59]. Aceşti doi oameni, care, ca personalităţi exterioare, erau constituiţi în mod asemănător mi-au apărut unul lângă altul, şi acum ceva din viaţa lui Byron s-a revelat ca având legătură cu tot ceea ce, venind dintr-o karmă anterioară, se infiltrase în raporturile sale de viaţă moral-etice, dar care se exprima şi prin piciorul său diform. Iar când am apucat odată karma de un asemenea fir, atunci firul se desfăşoară mai departe. Şi atunci am putut descoperi că aceşti doi oameni, într-o anumit epocă a Evului Mediu, trăiseră împreună în estul Europei, că ei trecuseră printr-un destin comun. Am descoperit conţinutul vieţii lor din acea epocă.

Viaţa precedentă a lui Byron nu semăna cu viaţa lui Byron din secolul al 19-lea, viaţa precedentă a profesorului meu nu semăna cu viaţa sa din secolul al 19-lea, dar amândoi trecuseră printr-un destin comun, de natură foarte intimă. Ei aflaseră, pe când trăiau în estul Europei, acea legendă plină de semnificaţie care povesteşte cum comoara care a fost palladiumul, care odinioară fusese îngropată şi venerată la Troia – fiindcă era înzestrată cu forţa magică ce îi asigura Troiei puterea sa –, a fost transportată la Roma trecând prin Africa, şi a rămas multă vreme la Roma, şi cum, după aceea, când împăratul Constantin a întemeiat Constantinopolul, a poruncit să fie transportat, cu mari cheltuieli şi cu mare pompă, palladiumul, de care trebuia legată mai întâi puterea Troiei,

apoi cea a Romei, şi l-a îngropat la Constantinopol, pentru ca puterea Constantinopolului să ia locul puterii Romei. Legenda povesteşte, şi acest lucru este chiar adevărat, până la un anumit punct, că orgoliul împăratului Constantin a pus să fie transportat palladiumul de la Roma la Constantinopol, că el a pus să fie ridicată o coloană puternică şi grea pe locul unde era îngropat palladiumul, că a luat după aceea un fel de statuie a lui Apollo şi a dat poruncă să fie pusă sus, deasupra coloanei. A fost foarte greu să fie adusă coloana la Constantinopol până la locul unde trebuia ridicată, fiindcă a fost nevoie să se construiască pentru aceasta un drum cu şine de fier. Coloana, care fusese adusă odinioară din Egipt la Roma, era atât de grea, încât orice drum pe care era transportată se deteriora şi întreprinderea devenea periculoasă. Apoi coloana a fost înălţată, şi palladiumul bine ascuns la baza ei. În vârful coloanei, Constantin a pus să fie înălţată statuia lui Apollo, răspândind zvonul că statuia îl reprezenta pe el, Constantin. Apoi a adus din Orient lemn din Crucea lui Christos, l-a ascuns în statuia de bronz, şi a pus să se facă din cuiele crucii lui Christos nişte raze în jurul capului lui Apollo. Astfel încât acolo, sus, după părerea lui, stătea Constantin, şi el strălucea în lumina razelor care erau cuiele ce fuseseră luate din Crucea lui Christos Însuşi! Dar, într-o epocă ulterioară, de acest palladium a fost legată o legendă, şi această legendă a jucat chiar un rol în Testamentul lui Petru cel Mare [Nota 60]: se spunea că acest palladium va fi transportat într-o zi de oamenii din Est în capitala Estului, şi într-o zi puterea slavilor din Est s-ar întemeia şi ea pe puterea magică a acestui palladium, atunci când el ar fi îngropat mai la est sau mai la nord de Constantinopol, şi astfel puterea ar trece în mâinile slavilor, tot aşa cum odinioară de acest palladium fusese

legată puterea Troiei, puterea Romei, puterea Constantinopolului. Asemenea lucruri ascund şi adevăruri profunde, deşi sub formă de legendă.

Dar în cele din urmă, cel care poate pătrunde istoria palladiumului, pătrunde, firește, multe lucruri despre desfășurarea istoriei Europei. Şi aceşti doi oameni despre care am vorbit, Byron şi cel care fusese tovarăşul său în perioada Evului Mediu timpuriu, au auzit despre această legendă şi au plănuit să meargă să caute palladiumul şi să-l aducă spre nord, în Rusia. Ei nu au reuşit, încercarea lor a eşuat, aşa cum trebuia să se întâmple. Dar ceva a rămas totuşi în sufletul lor. În planul relaţiilor karmice, le rămâne oamenilor ceva în modul cel mai ciudat. Byron a căutat mai târziu palladiumul în alt mod, aderând la mişcarea de eliberare a Greciei, când voia să meargă să caute un palladium spiritual. Şi acesta era un imbold care i-a rămas din acea epocă trecută, despre care am relatat. Cât despre profesorul meu, oricine îl putea studia în mod intim putea vedea că oriunde s-ar fi găsit, chiar dacă era un om relativ fără importanţă, manifesta un simţ al libertăţii neîmblânzit, care în fiinţa sa interioară avea o legătură profundă cu deficienţa corporală, ca şi la tovarăşul său.

Ei bine, ce se întâmplase, aşadar, de fapt? Vedeţi dumneavoastră, cei doi oameni se separaseră şi nu s-au mai regăsit: unul este celebrul poet Byron, celălalt, care a trăit puţin mai târziu, un profesor de geometrie neînsemnat. Aici, regula despre care am vorbit a fost încălcată. Dar viaţa mi-a confirmat mai rar această încălcare. Vedeţi dumneavoastră, acel profesor de geometrie pe care îl iubeam atât de profund şi pe care îl aşteptam de fiecare dată când intra să-şi ţină cursul, acel profesor de geometrie nu mi-a dat niciodată ocazia, atâta timp cât am fost elevul său, să schimb cu el în particular

măcar un singur cuvânt. El trăia în faţa mea ca şi cum ar fi fost o personalitate despre care eu aş fi citit numai în cărţile de istorie. El nu era adaptat epocii, avea aerul de a fi deplasat în timp. Şi lucrurile au continuat în felul următor: Când, mai târziu, m-am dus, pentru a ţine o conferinţă antroposofică, în oraşul în care trăia el fiind acum la pensie, i-am căutat numele în anuar. Aveam o presimţire, totuşi, că el trebuia să fie aici, şi voiam, pur şi simplu, ca măcar o dată după mulţi ani– trecuseră zeci de ani – să vorbesc în particular cu bătrânul meu profesor, căci eu îl iubeam. El îmbătrânise între timp şi trăia în oraşul austriac al universitarilor la pensie, Graz. Venisem, aşadar, la Graz, pentru o conferinţă antroposofică, am luat anuarul căutându-l, hotărât să-i fac o vizită; dar am avut în permanenţă vizitatori şi nu m-am putut elibera, şi nici atunci nu am putut avea o discuţie particulară cu el. El a rămas pentru mine o personalitate figurând ca o umbră în viaţa mea, cu toate că îl iubeam atât de mult. Cu ocazia unei noi călătorii la Graz, am vrut din nou să-i fac o vizită, dar el murise. Aşadar, lucrurile au rămas aşa, mă găseam în acest caz în faţa unei personalităţi care, deşi mi-a fost atât de apropiată, a păstrat pentru mine aspectul cuiva despre care aş fi citit undeva, ca şi cum ar fi fost o personalitate aparţinând unei cu totul alte epoci. Aşa stăteau lucrurile: Eram contemporanul său, dar nu aveam cu el absolut nici o legătură karmică. El nu fusese contemporan cu mine în nici una din încarnările sale anterioare. Aşadar, în mod absolut evident, el se afla, în ultima sa viaţă, în afara grupului karmic permanent în care ar fi trebuit de fapt, să se găsească. Dar celălalt îmi arăta că nici el nu avea un alt raport cu acest grup, căci se abătuse de la şirul încarnărilor în care fusese inclus, tocmai pentru că în această viaţă pământească nu mai avea nici o legătură cu acea

individualitate de care fusese legat mai înainte, astfel încât ei nu s-au mai întâlnit, Byron şi acea individualitate. Vă relatez toate acestea ca să vedeţi cum acţionează karma şi cum, atunci când ne aplecăm profund asupra vieţii, tocmai asupra experienţelor care apar mai întâi drept enigme – şi viaţa devine peste tot o enigmă –, putem contempla cu adevărat urzirea misterioasă şi minunată a karmei. Dar, tot aşa cum putem avea contemporani care ne apar ca imagini pentru că au ieşit din succesiunea lor karmică, noi percepem, pe de altă parte, cum totuşi, majoritatea oamenilor se integrează în epoca lor printr-o puternică necesitate interioară. Tocmai acest lucru se arată adesea în cazul personalităţilor istorice.

Aş vrea să vă dau şi aici un exemplu. *Garibaldi* [Nota 61], eroul libertăţii italiene, care este destul de bine cunoscut, şi a avut o viaţă remarcabilă. Personalitatea lui Garibaldi nu îmi era mai simpatică decât cea pe care am menţionat-o ieri şi pe care am urmărit-o din punct de vedere karmic. Abia în cursul cercetării karmice efectuate asupra lui mi-a devenit simpatic, căci înainte de a fi întreprins aceste cercetări asupra corelaţiilor karmei sale, multe lucruri îmi apăruseră la el artificiale, venind de la o persoană care vorbeşte afectat, ceea ce, de fapt, nu era deloc aşa. În orice caz, această personalitate ne apare, deşi a acţionat în viaţă cu atâta simţ practic, cu un simţ politic atât de radical şi practic, ea ne apare, pe de altă parte, când o studiem, situându-se în afara vieţii într-un mod ciudat, ca şi cum ar fi trăit numai într-o lume de gânduri planând pe deasupra solului pământesc. Garibaldi era idealist tot pe cât era un om al practicii. Acest lucru se vede deja din viaţa sa exterioară. Este suficient să privim doar câteva trăsături caracteristice ale vieţii sale pentru ca acest fapt să se vadă imediat. Cum timpul deja ne presează, nu voi menţiona

decât câteva aspecte. Nu este un lucru obişnuit ca în acea epocă, în prima jumătate a secolului al 19-lea, când Adriatica era atât de puţin sigură – Garibaldi s-a născut în 1807 –, să vezi un tânăr traversând cu atâta curaj şi temeritate Adriatica, căzând de mai multe ori în mâna piraţilor, trecând prin cele mai mari aventuri, regăsindu-şi libertatea; dar aceasta se mai întâmplă, aceasta se mai întâmplă şi altora. Dar ceea ce nu se întâmplă oricui: să trăiască în condiţiile în care trăia el, în afara lumii, fără a citi ziarele, şi atunci când o face, să zicem, când citeşte pentru prima dată un ziar, să citească în ziar propria sa condamnare la moarte! Iată cum s-a întâmplat: El revenise din nişte aventuri pe mare, şi fusese acuzat, fără să ştie, că ar fi participat la anumite comploturi politice. Fusese condamnat la moarte in absentia, şi el a citit faptul în ziar. Părea a fi situat, prin destinul său, deasupra vieţii.

Dar există în viaţa sa alte trăsături şi mai ciudate. Astfel, de exemplu, s-a întâmplat că tocmai pe când lua parte la luptele din cadrul mişcărilor de eliberare din ţări străine, el călătorea pe mare şi, apropiindu-se de ţărm, a luat un binoclu pentru a vedea mai bine pământul. A văzut atunci o fată foarte drăguţă şi, imaginaţi-vă, Garibaldi s-a îndrăgostit de această fată prin binoclul său! Acesta nu este, totuşi, un mod obişnuit de a te îndrăgosti. Oamenii care sunt ancoraţi solid în viaţă nu se îndrăgostesc de ceea ce văd prin intermediul unui binoclu. Dar el s-a îndrăgostit până peste urechi, şi a navigat cu toată energia spre ţărm în direcţia respectivă. Când a ajuns la ţărm, iubita, firește, dispăruse, dar acolo se afla un bărbat care l-a plăcut atât de mult, încât l-a invitat la masă, şi, imaginaţi-vă, acesta era tatăl fetei de care se îndrăgostise văzând-o prin binoclu! Şi astfel, el a putut participa la masă, la care era prezentă şi fata. El cunoştea numai italiana, ea numai portugheza, dar

ei s-au înţeles prin limbajul inimii şi s-au logodit. A fost o convieţuire care cerea de la femeie o purtare eroică. Ea l-a însoţit în campaniile sale într-un mod cu adevărat eroic. – Şi nici aceasta nu se întâmplă adesea, ca în absenţa soţului, care se află la multe mile depărtare, soţia să-şi aducă pe lume primul său copil, şi să fie obligată să treacă prin aventuri teribile pentru a-şi regăsi soţul pe câmpul de luptă; ea îşi leagă copilul la gât cu ajutorul unei eşarfe, pentru a-i ţine de cald copilului la pieptul ei. Ea a căutat peste tot pentru a-şi găsi soţul, despre care auzise spunându-se că a fost ucis, dar l-a găsit încă în viaţă. – Aceasta a fost, totuşi, o căsătorie magnifică. Aşa cum ştiu cei care cunosc biografia lui Garibaldi, ea a murit înaintea lui. Şi, imaginaţi-vă, după zece ani, aşa cum se întâmplă în viaţă, el s-a logodit şi s-a căsătorit într-un mod absolut obişnuit, burghez, aşa cum se face de altfel, de cele mai multe ori în mediile burgheze. Această căsătorie, încheiată în mod corect, nu a durat decât o zi, apoi soţii s-au despărţit. Vedeţi dumneavoastră, Garibaldi era legat de viaţa pământească cu totul altfel decât ceilalţi oameni. M-a interesat să urmăresc o asemenea viaţă.

Urmărind această viaţă, am fost condus din nou în regiunea Misteriilor irlandeze. Garibaldi era şi el un suflet în care se afla o individualitate care trecuse prin Misteriile din Hybernia, când a ajuns la un anumit grad de iniţiere irlandeză, apoi a plecat spre est şi a desfăşurat o activitate, împreună cu alţii, în ţinutul Rhinului. Dar ceea ce mă interesa pe mine în mod deosebit din punctul de vedere al karmei în viaţa lui Garibaldi este faptul că în el era prezentă o personalitate a cărei viaţă era greu explicabilă. Căci Garibaldi este, într-un anumit sens, adevărul însuşi. Dar, prin fiinţa sa profundă, prin întreaga sa atitudine sufletească, el era republican. Şi, cu toate acestea, el a fost

cel care, în ciuda acestei mentalităţi republicane, a făcut din Victor Emmanuel regele Italiei. El instaurează regalitatea în persoana lui Victor Emmanuel. Cum ajunge acest republican să facă din Victor Emmanuel un rege al Italiei? Citiţi aceasta în cărţile de istorie. Fără Garibaldi, nu ar fi existat niciodată regatul Italiei. Putem merge şi mai departe, şi atunci constatăm că Garibaldi este legat de alte personalităţi, care, de fapt, erau foarte departe de el: Cavour, Mazzini. Naturi absolut diferite: Mazzini, idealistul care nu intervine în viaţa practică, Garibaldi, pretutindeni om de stat, militar şi om practic şi, cu toate acestea, parcă plutind pe deasupra solului pământesc, Cavour, om politic inteligent, abil. Cum se armonizau aceşti oameni? Aceasta era problema. Tocmai aici s-a revelat faptul pe care aş vrea să-l subliniez, ca fiind o caracteristică a karmei. S-a arătat că aceşti trei oameni urmaseră individualitatea lui Garibaldi ca discipoli, că ei fuseseră discipolii săi pe vremea când el era un iniţiat irlandez. Dar, tocmai în Misteriile irlandeze exista ceva caracteristic, faptul că acolo între discipol şi maestru se crea o legătură care impunea anumite obligaţii în viaţă. Ei nu se mai puteau despărţi, cel puţin pe durata câtorva încarnări. Era înnodată o legătură karmică, şi nu se mai putea desface. Acum apare faptul caracteristic: Aceşti patru bărbaţi se nasc în jurul anului 1807, unul la Genova, doi la Turin, al treilea la Nisa, aşadar, pe acelaşi petic de pământ, şi, de asemenea, cam în acelaşi timp. Ei se nasc aproximativ în acelaşi timp, în aceeaşi regiune a Italiei. Şi se arată că, firește, cei care ţin unii de alţii, sunt aduşi din nou împreună, chiar împotriva înclinaţiilor lor. Astfel încât un republican atât de inflexibil ca Garibaldi s-a ataşat de Victor Emmanuel, foarte diferit de el, şi legătura umană înseamnă mult mai mult decât aşa-numita convingere. Eu menţionez acest exemplu pentru ca

dumneavoastră să vedeţi ce înseamnă legăturile umane întemeiate pe karmă. Cineva poate susţine ca adevărat ceva, altul altceva: dar apartenenţa karmică este o legătură mai puternică. Legăturile umane de acest fel sunt cele care acţionează în viaţă, nu atât elementul abstract care ne vine de la intelect. Dar felul în care sunt unii oameni legaţi în viaţă şi felul în care alţi oameni trec prin viaţă ca nişte umbre când s-au abătut de la karma lor, toate acestea se arată abia atunci când urmărim karma în cazuri caracteristice.

Asta voiam să vă mai spun astăzi. Mâine vom continua aceste consideraţii.

CONFERINŢA A TREISPREZECEA

Breslau, 12 iunie 1924

Să ne îndreptăm astăzi atenţia asupra unor fenomene ale vieţii sufleteşti care ne apropie de o observare de sine în aşa fel încât prin aceasta ne apare karma personală, destinul personal, oarecum ca într-un fel de străfulgerări ale vieţii. Când abordăm viaţa sufletului nostru cu o cunoaştere de sine mai mult sau mai puţin superficială, avem totuşi, la început, impresia următoare: în această viaţă a sufletului sunt clare şi distincte, până la claritatea completă a stării de veghe, numai impresiile senzoriale şi, de asemenea, gândurile pe care ni le formăm asupra acestor impresii. Cu impresiile şi gândurile pe care ni le formăm asupra impresiilor se epuizează de fapt, elementul în care este complet trează conştienţa obişnuită. Firește, în afară de această viaţă de gânduri şi de impresii senzoriale, de percepţii senzoriale, noi mai avem şi o viaţă afectivă. Dar gândiţi-vă numai cât de instabilă şi nedefinită este

această viaţă afectivă, cât suntem noi de puţin clari şi treji în viaţa afectivă. Cel care compară fără idei preconcepute aspectele vieţii, va trebuie să-şi spună că atunci când îşi abordează sentimentele, comparându-le cu gândurile, în sfera lor totul este nedefinit. Desigur, viaţa afectivă ne este mai aproape, ne atinge personal mai îndeaproape decât viaţa de gândire, dar, atât prin modul în care se desfăşoară, cât şi, aş spune, prin pretenţiile pe care le putem avea de la ea, ea este nedefinită. În cazul gândirii nu ne permitem atât de uşor să ne îndepărtăm de gândurile altor oameni într-un fel oarecare, atunci când este vorba să ne formăm asupra unui lucru gânduri care trebuie să fie adevărate. Purtăm atunci în noi această senzaţie nedefinită: gândurile noastre, impresiile noastre senzoriale trebuie să fie în acord cu cele ale altor oameni. În ceea ce priveşte sentimentele noastre, nu avem această senzaţie. Noi ne arogăm chiar dreptul absolut de a simţi într-un anumit fel intim, personal. Să comparăm sentimentele noastre cu visele, atunci putem spune: Visele ne vin, firește, din viaţa nocturnă, pe când sentimentele vin din profunzimile sufletului în viaţa din timpul zilei, dar sentimentele noastre sunt, de fapt şi ele, la fel de nedefinite ca şi visele în imaginile lor. Şi cel care compară cu acestea, într-un mod cu adevărat just, visele care ajung în conştienţă, acela va observa cum aceste vise se ivesc în noi într-un mod nedefinit, exact la fel ca sentimentele. Astfel încât putem spune că de fapt, noi nu suntem treji decât în impresiile noastre senzoriale, în gândurile noastre, în timp ce în sentimentele noastre, chiar în timpul stării de veghe, suntem nişte visători. Sentimentele fac din noi, şi în viaţa de veghe obişnuită, nişte visători.

Cât despre voinţa noastră! Ei bine, ce avem noi în conştienţa noastră în legătură cu ceva despre care spunem:

Acum vreau asta! Când vreau să apuc ceva, am mai întâi reprezentarea: eu vreau să apuc acest obiect; apoi, această reprezentare se cufundă complet în nedeterminat, şi în conştienţa mea obişnuită nu ştiu nimic despre felul în care trece în nervii mei, în muşchii mei, în oasele mele, ceea ce se află în „eu vreau". Când îmi reprezint de exemplu, că vreau să iau ceasul – ce ştiu eu în conştienţa mea obişnuită despre ceea ce pune stăpânire pe braţul meu, şi cum apucă apoi braţul meu obiectul? Eu nu văd ce se întâmplă aici decât prin intermediul unei impresii senzoriale, al unei reprezentări. În privinţa a ceea ce se află între aceste două impresii, conştienţa mea obişnuită doarme, tot aşa cum eu dorm noaptea în privinţa a ceea ce trăiesc în lumea spirituală. Nici una, nici alta nu ajung la conştienţa mea. Astfel încât putem spune: În viaţa de veghe, noi avem, de fapt, trei stări de conştienţă absolut diferite. În gândire suntem treji, complet treji, în simţire visăm şi în voinţă dormim. Noi dormim întotdeauna în ceea ce priveşte adevărata natură a voinţei, fiindcă ea se află complet în adâncurile subconştientului nostru.

Există, desigur ceva care în timpul stării de veghe, urcă în permanenţă din adâncurile sufletului nostru: aceasta este amintirea. Noi avem gânduri cu privire la prezent. Acest prezent face asupra noastră o impresie bine definită. Dar în acest prezent răsună în permanenţă ecourile trecutului trăit în această viaţă pământească sub formă de gânduri şi de amintiri, de gânduri-amintiri. Aceste gânduri-amintiri, dumneavoastră o ştiţi, desigur, sunt mult mai palide, mult mai imprecise decât impresiile lăsate de prezent. Dar ele urcă, se amestecă în ceea ce este viaţa noastră obişnuită din timpul zilei. Şi când lăsăm să se desfăşoare amintirile despre tot ceea ce am trăit în viaţă, atunci vedem clar, cu ocazia acestor amintiri, că aceasta

este viaţa noastră sufletească, aşa cum o avem în noi, care urcă din nou la suprafaţă. Simţim că în această viaţă pământească noi suntem, într-adevăr, ceea ce ne putem aminti. Imaginaţi-vă numai ce se întâmplă cu un om când el nu îşi poate aminti o perioadă oarecare a vieţii sale, când amintirea acestei perioade îi scapă. Putem face cunoştinţă cu asemenea oameni. Vă voi da un exemplu. Un om care ocupa o poziţie socială relativ importantă avea la început, atâta vreme cât a dus o viaţă normală, amintiri în legătură cu ceea ce fusese, cu ceea ce făcuse în timpul copilăriei, cu tot ceea ce trăise ca student, apoi în timp ce îşi exercita profesia. Dar imaginaţi-vă că, într-o zi, în el se şterge amintirea. El nu mai ştie cine este. Faptul caracteristic – eu vă relatez un caz real – este acesta: inteligenţa nu este stinsă, nici facultatea de a-şi reprezenta lucrurile prezente, ci numai amintirea este ştearsă. El nu mai ştie nimic despre ceea ce fusese când era copil, tânăr, bărbat, nu-şi mai poate reprezenta decât ceea ce face o impresie asupra lui în momentul prezent. Şi, fiindcă nu mai ştie ce fusese pe când era copil, tânăr, bărbat, el nu îşi mai poate lega viaţa prezentă de trecutul său; căci acest lucru îi devine imposibil din moment ce amintirea i s-a şters.

Tocmai când avem în vedere un asemenea caz, observăm uşor de ce facem un lucru într-un anumit moment. Nu fiindcă prezentul ne determină să facem acel lucru, ci fiindcă am trăit un lucru sau altul mai înainte în trecutul pământesc. Ce credeţi că aţi face, sau că nu aţi face, dacă nu aţi acţiona sprijinindu-vă pe amintirile dumneavoastră? Omul este dependent de amintirile sale cu mult mai mult decât se crede. Dar omul respectiv a avut într-o zi nefericirea de a vedea ştergându-i-se amintirea, şi el nu se mai putea orienta decât în funcţie de ceea ce îi inspirau impulsurile sale de moment, şi nu în funcţie de

ceea ce îi sugera amintirea. El s-a îmbrăcat, şi-a părăsit familia, căci nu era legat de familie decât prin amintire, care s-a şters. În el se manifestau impulsuri care nu aveau nimic de-a face cu amintirile despre familia sa. El avea o inteligenţă legată de clipa prezentă; de aceea a ales un moment în care nimeni din familie nu era de faţă – ar fi fost iraţional să facă totul când membrii familiei erau prezenţi. El era în prezenţa lor foarte abil şi raţional; atâta doar că nu mai avea nici o amintire. El s-a îmbrăcat, s-a dus la gară, şi-a luat un bilet de tren până la o staţie foarte îndepărtată. Ceea ce poate fi elaborat prin gândire îi era cu totul clar. S-a urcat în tren şi a plecat. Dar mereu se ştergea amintirea a ceea ce trăise, şi chiar amintirea biletului de tren pe care îl luase. În el exista mereu numai prezentul, amintirile se ştergeau în mod patologic. Dar, pe de altă parte, era atât de bine adaptat prezentului, încât, o dată ajuns la ultima staţie, a ştiut unde se afla, căci putea consulta mersul trenurilor. Ceea ce trecuse în obişnuinţă, şi nu era numai o amintire, cititul, îi rămăsese. A coborât şi a luat un nou bilet, pentru o altă staţie. Şi a călătorit astfel prin lume fără să fie el însuşi prezent în ceea ce făcea. Apoi, într-o zi, i-a revenit memoria; numai că nu mai ştia nimic despre cumpărarea primului bilet. Într-o zi, memoria i-a revenit. El se afla într-un azil pentru săraci din Berlin. Acolo şi-a revenit. Iar din el se ştersese amintirea a tot ceea ce se întâmplase în gară şi prin locurile pe unde umblase; acestea nu aparţineau prezentului. Dar imaginaţi-vă cât de încurcat poate fi un astfel de om, cât de nesigur de sine însuşi! Deduceţi de aici legătura strânsă între ceea ce noi numim Eul nostru şi comoara amintirilor noastre. Pur şi simplu, nu ne recunoaştem pe noi înşine când nu dispunem de această comoară.

Ei bine, cum sunt în noi amintirile? Ele sunt de natură sufletească. Ele sunt în noi ceva de natură sufletească, dar sunt firește, în om, în ansamblul său, nu numai ceva de natură sufletească, ci mai sunt prezente și sub o altă formă. De fapt, ele sunt ceva numai de natură sufletească doar la omul care a atins vârsta de douăzeci și unu, douăzeci și doi de ani și care continuă să trăiască. Mai înainte, amintirile nu acționează doar în plan sufletesc. Trebuie să fim pe deplin conștienți de ceea ce am spus în aceste ultime zile, anume că noi, propriu-zis, în primii șapte ani ai existenței noastre pământești, avem o corporalitate substanțială fizică moștenită de la părinți. În momentul schimbării dentiției, nu sunt înlocuiți numai primii dinți, dinții de lapte, ci această înlocuire nu este decât ultimul act al unei schimbări; și anume, primul trup este în întregime înlocuit. Al doilea trup, pe care îl avem până la pubertate, îl construim deja din ființa noastră spiritual-sufletească, așa cum am adus-o cu noi când am coborât din lumea spirituală spre existența fizic-pământească. Dar de la naștere și până la schimbarea dentiției, noi am primit multe impresii venind din mediul nostru ambiant. Eram cu totul dăruiți față de tot ceea ce a pătruns în noi prin faptul că am învățăm să vorbim. Gândiți-vă cât de grandios este ceea ce se revarsă în noi o dată cu limbajul! Cel care observă acest lucru fără idei preconcepute îi va da, desigur, dreptate lui *Jean Paul* [Nota 62], care a spus că el este perfect conștient de faptul că în primii trei ani de viață a învățat mai mult decât în cei trei ani ai săi de studii universitare. Ne putem reprezenta cu toată claritatea ce înseamnă aceasta în realitate. Căci, chiar dacă studiile universitare durează acum cinci, șase ani – probabil nu pentru că acolo se învață mult, ci pentru că se învață prea puțin –, totuși, ceea ce se învață este încă infim față de ceea

ce îşi asimilează omul ca element uman în primii trei ani de viaţă, şi în cei care urmează până la schimbarea dentiţiei. Începând de la un anumit moment, omul păstrează despre această perioadă un fel de amintire nedefinită. Dar, gândiţi-vă cât sunt de palide şi de imprecise aceste amintiri din primii noştri şapte ani de viaţă faţă de ceea ce se va întâmpla mai târziu! Încercaţi numai să comparaţi: apare uneori ceva ca nişte grupuri rătăcite de amintiri, care nu sunt foarte coerente. De ce nu sunt coerente? Ei bine, fiindcă ceea ce dobândim în cursul primilor şapte ani are încă de-a face cu altceva decât ceea ce va fi dobândit mai târziu. Ceea ce dobândiţi în răstimpul primilor şapte ani lucrează în mod intens la modelarea plastică a creierului dumneavoastră, pătrunde în organismul dumneavoastră. Este o mare deosebire între creierul relativ puţin modelat pe care îl avem când intrăm în existenţa pământească şi creierul frumos elaborat pe care îl avem când trecem prin schimbarea dentiţiei. Şi, pornind de la creier, această elaborare cuprinde tot restul trupului. În realitate, este ceva grandios în munca pe care o efectuează în timpul primilor şapte ani acest artist lăuntric pe care îl aducem cu noi când coborâm din viaţa prepământească spre trupul nostru fizic. Vedeţi dumneavoastră, când copilul începe să înveţe să citească – nu când poate numai silabisi, –, este un fenomen minunat să vezi cum în copil se transformă, începând din prima zi a copilăriei, când totul este nedeterminat, expresia feţei, privirea, mimica, mişcarea braţelor şi aşa mai departe. Vedem cum pătrund în copil impresiile pe care le primeşte, cum se spiritualizează în mod grandios, căci această îmbibare cu spirit a copilului în timpul primilor şapte ani de viaţă face parte dintre realităţile cele mai grandioase care pot fi observate. Când observăm citind această evoluţie a fizionomiei copilului

sau gesturile copilului de la naştere până la schimbarea dentiţiei puteri, când o observăm citindu-l, descifrând, aşa cum descifrăm literele dintr-o carte, când ştim lega unele de altele formele succesive pe care le iau gesturile, faţa, aşa cum legăm împreună literele pentru a citi un cuvânt, atunci vedem creierul în acţiune; el este, pe de altă parte, stimulat în munca sa de impresiile care formează numai nişte amintiri sărăcăcioase, fiindcă trebuie să modeleze creierul în mod plastic şi, o dată cu aceasta, fizionomia.

Şi atunci când viaţa merge mai departe de la schimbarea dentiţiei la pubertate, atunci ceea ce lucrează la formarea omului se ascunde, mai mult sau mai puţin. Munca se continuă mereu, ea continuă să contureze, să dezvolte, să modeleze plastic organismul până la începutul vârstei de douăzeci şi unu de ani; dar începând cu al şaptelea an se lucrează mai puţin intens la elementul corporal şi, de la pubertate până la începutul vârstei de douăzeci şi unu de ani, şi mai puţin intens. La asta se poate adăuga şi altceva. Când ne dezvoltăm, în general, un simţ pentru a observa omul în acest fel, când lăsăm ca acest simţ să se maturizeze, când privim felul minunat în care se dezvăluie fizionomia copilului, lună de lună, an de an, mai ales când ştim să vedem ce se dezvăluie în gesturile copilului, cum din neastâmpărul membrelor rezultă mişcările admirabil spiritualizate – când dezvoltăm, aşadar, o privire subtilă cu privire la toate acestea, atunci putem aprofunda această privire şi ne formăm în interiorul nostru, oarecum, un organism sufletesc de percepţie mai subtil. Atunci avem posibilitatea să vedem la un copil care trece de la şapte la paisprezece ani, de la schimbarea dentiţiei până la pubertate, la care fizionomia şi gesturile nu se mai dezvoltă într-un mod tot atât de evident, ci sub o formă mai voalată – avem atunci posibilitatea, când stăm în

faţa copilului, datorită unui sentiment intim, să vedem cum el continuă să-şi dezvolte trupul, dar într-un mod mai tainic. Şi când ne-am însuşit o privire subtilă care urmăreşte această dezvoltare a trupului între şapte şi paisprezece ani, atunci ne dezvoltăm şi simţul care ne permite să contemplăm viaţa prepământească, cea care s-a scurs între moarte şi o nouă naştere, înainte de a fi coborât spre existenţa pământească.

Vedeţi dumneavoastră, noi trebuie să ajungem din nou la asemenea lucruri. Trebuie să ajungem să putem spune relativ la copil, în primii săi şapte ani de viaţă: Omule, în jurul tău nu există numai natura care se dezvăluie în ceea ce revelează ea simţurilor. În tot ce se revelează aici în percepţiile senzoriale, în culoare, în forme, în toate acestea trăieşte spiritul. Dar este minunat să contempli spiritul care vorbeşte prin toate acestea şi apoi să-l percepi, ca reflectat într-o imagine de oglindă, în felul în care se modelează în copil fizionomia sa din ce în ce mai spirituală. Când trăim toate acestea aprofundându-le în mod just în interiorul nostru şi când le putem face să fie tot mai active în suflet, cu o anumită evlavie în faţa vieţii, atunci vedem la copilul aflat între şapte şi paisprezece ani, datorită acestei evlavii în faţa vieţii, vedem cum în om intervine, când se află pe Pământ, existenţa sa prepământească dintre moarte şi o nouă naştere. Şi vom simţi în suflet această evoluţie corporală exterioară a omului, vom simţi că aici nu mai acţionează ceea ce se află în mediul înconjurător pământesc, ci acum în formarea omului acţionează al doilea organism fizic, pe care îl modelăm noi înşine, folosindu-l pe primul numai ca model. Aceasta poate fi o experienţă grandioasă în viaţă. Şi asta va trebui să înveţe omenirea: să-l contemple pe omul însuşi. Atunci viaţa va găsi acea profunzime fără care civilizaţia nu

va mai putea progresa. Căci vedeţi dumneavoastră, civilizaţia noastră a devenit cu totul abstractă, total abstractă! În conştienţa noastră obişnuită, nu mai putem face, în general, nimic altceva decât să gândim, şi, de fapt, să gândim numai ceea ce ni s-a băgat în cap. Noi nu mai suntem deloc în stare să facem observaţii atât de subtile cum sunt cele pe care tocmai le-am descris. De aceea, oamenii nu fac astăzi decât să treacă unii pe lângă alţii. Omul învaţă multe lucruri despre animale, plante, minerale, dar despre subtilităţile evoluţiei omului, el nu învaţă absolut nimic. Întreagă această viaţă a sufletului trebuie să devină mai intimă, să devină lăuntric mai subtilă, mai delicată; atunci vom vedea din nou ceva din această viaţă. Şi atunci, atunci pornind de la însăşi evoluţia omului, ne vom îndrepta privirea asupra vieţii prepământeşti.

Şi apoi vine ceea ce urmează imediat după pubertate, anii dintre pubertate şi vârsta de douăzeci şi unu, douăzeci şi doi de ani. Ei bine, ce ne revelează, aşadar, omul aici? El revelează conştienţei obişnuite o întreagă transformare a vieţii sale în raport cu ceea ce exista şi mai înainte, dar, de fapt, într-o manieră grosieră. Vorbim despre vârsta ingrată, de purtarea grosolană, şi sugerăm cu aceasta că suntem conştienţi că aici se petrece o transformare a vieţii. Omul îşi manifestă mai mult fiinţa sa interioară. Dar dacă ne formăm un simţ mai subtil pentru primele două perioade ale vieţii, atunci ceea ce manifestă omul după pubertate ne va apărea ca un al doilea om, ne va apărea cu adevărat ca un al doilea om. El este deja vizibil prin omul fizic, aşa cum stă el în faţa noastră. Şi ceea ce izbucneşte în comportamentul grosolan, dar şi în multe lucruri frumoase, apare ca un al doilea om, asemănător cu un nor.

Peste tot se pune astăzi problema acestui al doilea om. Dar civilizaţia noastră nu dă în această privinţă nici un răspuns.

La răscrucea dintre secolele 19 şi 20 s-au întâmplat extraordinar de multe lucruri în evoluţia spirituală şi fizică a Pământului. Acest lucru îl presimţeau deja orientalii în trecut când vorbeau despre Kali-Yuga, despre era întunecată, care trebuia să se încheie o dată cu sfârşitul secolului al 19-lea, când trebuia să înceapă o eră de lumină. Ea a început, bineînţeles, numai că nu se ştie, fiindcă oamenii, prin sensibilitatea lor, se mai află încă în secolul al 19-lea, şi continuă, în virtutea inerţiei, să poarte în inimile lor şi în sufletele lor aceleaşi reprezentări. Dar în jurul nostru stăpâneşte deja o claritate luminoasă. Şi este suficient să ne aţintim urechea pentru a auzi ceea ce vrea să se reveleze din lumea spirituală; căci putem să le auzim. Şi, fiindcă simţirea tinerilor este deosebit de receptivă, în simţirea tinerilor urcă, o dată cu răscrucea secolelor, o aspiraţie confuză de a cunoaşte mai exact omul, de a-l cunoaşte mai intim. Cel care s-a născut în această epocă, în preajma răscrucii dintre secolele 19 şi 20, acela simte absolut instinctiv: Trebuie să ştim mult mai mult despre om decât ceea ce ne pot spune oamenii. Trăim, creştem şi simţim instinctiv: Trebuie să ştim mult mai mult despre om, dar nimeni nu ne spune ce dorim să ştim. – Suntem în căutarea omului, facem tot ce ne stă în putinţă pentru a-l căuta. Când eram copii, sau tineri, ne simţeam foarte prost alături de oamenii mai în vârstă, fiindcă voiam să învăţăm de la ei ceva despre om, şi ei nu ştiau nimic despre om. Căci civilizaţia modernă nu poate spune nimic despre spiritul omului. Nici nu se compară cu epocile anterioare. Acestea ştiau spune tinerilor, cu o mare căldură, multe lucruri despre om. Când reprezentările reale erau încă vii, cei vârstnici mai ştiau spune multe lucruri; acum, nu se mai

ştie nimic. În acest caz, am vrea să mergem undeva pentru a afla ce este omul. Am devenit păsări migratoare, am devenit cercetaşi; ne îndepărtăm de oamenii care nu au să ne spună nimic, am vrea să-l căutăm undeva pe cel care ar putea să ne spună ceva despre om.

Mişcarea de tineret din secolul 20 aici îşi are originea. De fapt, ce vrea, la urma urmei, această mişcare de tineret din secolul 20? Ei bine, ea vrea să înţeleagă această fiinţă asemănătoare unui nor care apare după pubertate, care trăieşte în om, pe acest om vrea ea să-l înţeleagă! Tineretul ar vrea să fie educat în aşa fel încât să înţeleagă acest om. Dar cine este acest om? Ce reprezintă el, propriu-zis? Ce iese la iveală, ca să spunem aşa, din acest trup uman pe care l-am văzut modelându-se în fizionomia sa, în gesturile sale, în prezenţa căruia putem simţi, de asemenea, cum, în perioada a doua de vârstă, de la schimbarea dentiţiei puteri până la pubertate, se modelează ceea ce avea el în existenţa prepământească? Ce iese acum la iveală, ceva absolut străin, ce ţâşneşte din om, când el, acum, după maturizarea sexuală, devine conştient de libertatea sa şi merge spre alţi oameni, caută relaţii, dintr-un impuls interior care a întemeiat în sufletul omului această înclinaţie, inexplicabilă pentru el, inexplicabilă pentru ceilalţi, această înclinaţie absolut precisă? Aşadar, ce este acest om, acest al doilea om care apare aici? Acesta este cel care a trăit în viaţa pământească precedentă, şi care acum se instalează în viaţa pământească prezentă ca o umbră. Omenirea va învăţa, încetul cu încetul, să ţină seama de karmă când e vorba de ceea ce intervine brusc într-un mod caracteristic în viaţa omului în preajma pubertăţii. În momentul în care omul devine capabil să se reproducă, în el se ridică impulsurile pe care le-a manifestat în vieţile pământeşti anterioare. Dar în simţirea umană trebuie să se

ivească multe lucruri pentru ca să poată apărea o trăire clară a ceea ce tocmai am descris.

Observaţi deosebirea considerabilă care există pentru conştienţa obişnuită între iubirea de sine şi iubirea pentru semeni. Ei bine, toţi oamenii înţeleg destul de bine ce este iubirea de sine, căci toţi se iubesc destul de mult pe ei înşişi! Acesta este un lucru de care nu ne putem îndoi. Chiar şi aceia care cred că nu se iubesc, se iubesc, cu siguranţă. Puţini oameni, şi atunci trebuie să le examinăm mai întâi în mod exact karma, puţini oameni spun că ei nu se iubesc. În ceea ce priveşte iubirea de semeni, este deja ceva mai dificil. Ea poate fi, desigur, absolut autentică, dar este adesea umbrită de iubirea de sine care se amestecă aici. Iubim pe cineva pentru că face un lucru sau altul pentru noi, pentru că ne este aproape – din numeroase motive care sunt strâns legate de iubirea de sine. Dar în viaţă putem învăţa să iubim cu o iubire dezinteresată. Şi aşa ceva există. Putem învăţa să alungăm, încetul cu încetul, din iubire, iubirea de sine. Atunci, învăţăm să trăim în celălalt, să ne dăruim cu adevărat celuilalt. Dar, vedeţi dumneavoastră, prin această dăruire de sine către celălalt, prin această iubire dezinteresată, putem cultiva acel sentiment cu care trebuie să fim înzestraţi când vrem să presimţim ce au fost vieţile pământeşti anterioare. Căci presupuneţi că v-aţi fi născut, să spunem, în 1881; dumneavoastră trăiţi până acum, aţi trăit mai înainte o altă viaţă pământească, atunci v-aţi născut, să spunem, în 737 şi aţi murit în 799. Un alt om, personalitatea B, parcurge secolele 19, 20; odinioară, personalitatea care eraţi dumneavoastră parcurgea secolul 8. Cele două personalităţi sunt legate prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Dar dacă vreţi să aveţi o presimţire a celui care a trăit odinioară, în secolul 8, atunci aveţi voie să vă iubiţi

numai aşa cum aţi iubi pe un altul. Căci cel care a trăit în secolul 8, sunteţi dumneavoastră înşivă; dar el este pentru dumneavoastră, în aceeaşi măsură, un altul, el vă este străin, ca şi cum ar fi pentru dumneavoastră oarecum un alt om, un al doilea om. Trebuie să puteţi adopta faţă de încarnarea dumneavoastră precedentă aceeaşi atitudine ca faţă de un alt om, altfel nu puteţi presimţi ce a fost încarnarea dumneavoastră precedentă. Nu aţi ajunge nici să concepeţi obiectiv cum este cel de-al doilea om, omul asemănător unui nor, care apare când am ajuns la maturizarea sexuală. Dar când iubirea dezinteresată devine putere de cunoaştere, când iubirea de sine devine cu adevărat atât de obiectivă încât ne putem observa pe noi înşine aşa cum l-am observa pe un altul, atunci se deschide calea prin care se pot cel puţin presimţi, privind în urmă, vieţile pământeşti anterioare. Aceasta trebuie să se unească, la rândul ei, cu o observare a omului aşa cum am caracterizat-o eu, datorită căreia vă apare natura specifică a omului. În esenţă, astăzi devine în mod clar perceptibilă nevoia omenirii de la sfârşitul erei Kali-Yuga de a înţelege karma, vieţile pământeşti succesive. Numai că lucrurile nu sunt exprimate astfel, pentru că nu sunt simţite în mod clar. Dar imaginaţi-vă, de exemplu, că un membru absolut sincer al mişcării de tineret s-ar trezi odată, într-o dimineaţă, în aşa fel încât tot ceea ce a fost trăit de el în timpul nopţii ar fi prezent în conştienţa sa timp de un sfert de oră, şi că în acest moment l-am întreba pe acest membru al mişcării de tineret: Care este, propriu-zis, conţinutul a ceea ce vrei tu? – atunci acest tânăr ar spune: Eu vreau, la urma urmei, să înţeleg omul integral, cel care a trecut prin vieţi pământeşti succesive. Vreau să ştiu ce trăieşte în interiorul meu, provenind din aceste trepte anterioare ale

existenţei. Dumneavoastră nu ştiţi nimic despre toate acestea. Nu mi-aţi vorbit despre ele.

Astăzi este prezent în simţirea umană imboldul de aduce la lumină, de a cunoaşte karma. De aceea, astăzi a şi venit vremea când trebuie să fim stimulaţi pentru a studia istoria aşa cum am arătat aici prin câteva exemple, un fel de a studia care, la rândul său, aplicat cu o mare seriozitate şi intensitate, să ne conducă apoi la posibilitatea de a ne privi propria viaţă în lumina vieţilor pământeşti succesive şi a karmei. De aceea am expus astfel de consideraţii istorice în aceste conferinţe, orientându-le treptat spre observarea karmei oricărui om. Aceasta este tema acestor conferinţe. Până la ultima conferinţă vom fi progresat destul în studiul nostru, astfel încât să avem o reprezentare clară a posibilităţilor de a presimţi în noi înşine propria karmă. Dar nu putem face acest lucru altfel decât dacă vedem mai întâi structura de ansamblu a istoriei lumii. De aceea, permiteţi-mi să închei aceste consideraţii, care urmăreau să aducă mai întâi o lumină cu privire la fiinţa lăuntrică a omului, să aducă o lumină cu privire la natura interioară a unei mişcări actuale plină de speranţă, permiteţi-mi să închei aceste consideraţii prezentând în faţa dumneavoastră o imagine din istoria lumii.

Consideraţiile istorice vor trebui să fie făcute în viitor în legătură cu omul integral, vor trebui să scoată în evidenţă felul în care omul însuşi transportă dintr-o epocă pământească în alta ceea ce trăieşte sub formă de impulsuri în cadrul istoriei, în devenirea istorică. Să privim epoca în care a trăit în Europa *Carol cel Mare* [Nota 63], care a domnit între 768 şi 814. Evocaţi un moment în sufletul dumneavoastră tot ceea ce ştiţi despre activitatea istorică a lui Carol cel Mare. Am învăţat despre el atâtea lucruri la şcoală, încât trebuie să existe o mulţime de

reprezentări în sufletele stimaţilor ascultători! Dar, în acelaşi timp cu acest Carol cel Mare şi tot ceea ce se ridică, aşadar, acum în sufletele stimaţilor ascultători, trăia în Orient o personalitate foarte importantă: *Harun al Rashid*. El crescuse cu totul în sânul culturii care se formase pe atunci pe baza mahomedanismului, în el se înflăcăra voinţa de a cultiva această civilizaţie orientală într-un punct central, într-un centru cultural absolut deosebit. Şi la această curte s-au desfăşurat extraordinar de multe activităţi, căci aceasta constituia, ca să spunem aşa, un punct de confluenţă a tuturor străduniilor care atinseseră în acele timpuri treapta cea mai înaltă în domeniul fizicii, astronomiei, alchimiei, chimiei, geografiei. Străduniile în materie de artă, de literatură, de istorie, de pedagogie, toate existau din abundenţă la curtea lui Harun al Rashid. Ceea ce se putea întâlni la această curte orientală era mult mai demn de admiraţie decât tot ceea ce se realiza, mai ales în domeniul spiritual, la curtea lui Carol cel Mare. Şi multe fapte care au fost săvârşite cu ocazia campaniilor războinice ale lui Carol cel Mare nu sunt ceva ce poate încânta atât de mult o inimă din zilele noastre. În acelaşi timp cu Harun al Rashid trăia la curtea acestui bărbat o altă personalitate, care, în acea epocă, era numai un înţelept posedând vaste cunoştinţe, dar care, într-o încarnare cu mult timp mai înainte, fusese un iniţiat. Eu v-am spus deja cum ceea ce a fost o iniţiere într-o încarnare anterioară se poate retrage în umbră într-o viaţă ulterioară. Academia care a fost întemeiată în Orient era cu adevărat o instituţie grandioasă. Dar această altă personalitate era un fel de organizator: erudiţie, artă, poezie, arhitectură, sculptură, sub forma de atunci, ştiinţele, totul era organizat de acest bărbat la curtea lui Harun al Rashid.

Cele două suflete, Harun al Rashid şi înţeleptul de la curtea sa, au trecut prin poarta morţii, continuându-şi evoluţia. Ştim că aceasta era epoca în care arabismul se răspândea în Europa. Această expansiune era pe sfârşite. Dar, atât Harun al Rashid însuşi, cât şi înţeleptul său consilier, au rămas legaţi de opera lor. În timp ce Harun al Rashid urmărea, într-un fel, drumul arabismului din Orient de-a lungul Africii de Nord, apoi în Spania şi dincolo, în estul Europei, în timp ce el evolua în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere în aşa fel încât privirea sa era îndreptată asupra acestei evoluţii urmate de arabism, celălalt, înţeleptul său consilier evolua în aşa fel încât el urmărea cu privirea ceea ce, venind din Orient, mergea până în nordul Mării Negre, până în Europa Centrală. Acesta este deja un lucru caracteristic, faptul că putem urmări viaţa omului între moarte şi o nouă naştere, şi în aşa fel încât să urmărim lucrurile asupra cărora îşi îndreptă el privirea când se uită în jos, spre Pământ. Firește, ceea ce vedem acum aşa cum v-am arătat, sunt efectele activităţii Serafimilor, Heruvimilor, Tronurilor, dar acest lucru este legat de ceea ce se mai petrece încă pe Pământ. Aşa cum aici jos, pe Pământ, ne înălţăm privirea spre cer, noi ne coborâm privirea spre Pământ când ne aflăm în viaţă dintre moarte şi o nouă naştere. Şi, în timp ce din punct de vedere exterior, viaţa lor fizică se încheiase de multă vreme, cei doi bărbaţi îşi mai urmăreau încă opera. Din punct de vedere exterior, ei îşi asimilează cu totul alte conţinuturi. Harun al Rashid devine întemeietorul concepţiei moderne despre lume, devine *Lordul Baco de Verulam*. Celui care poate observa lucrurile în mod imparţial, tot ceea ce a impus Baco lumii, apare într-adevăr, o reeditare a ceea ce fusese realizat odinioară în Orient. În Orient, oamenii erau străini de creştinism. În

plan exterior, Baco era creştin, dar în interiorul său, în ceea ce voia el să facă, nu era creştin. Celălalt, care fusese înţeleptul său consilier, a urmat drumul care trecea pe la nord de Marea Neagră spre Europa Centrală. El a fost cel care a adus arabismul în Europa, sub o altă formă decât Baco, şi anume, în această epocă nouă, un arabism complet transformat: *Amos Comenius*.

Vedeţi dumneavoastră, în acest fel interacţionează lucrurile în zorii vieţii spirituale moderne. Astfel, noi înţelegem devenirea istorică abia atunci când vedem că, pe de o parte, în cazul unuia, creştinismul este uitat, că formaţia ştiinţifică ia un caracter mai exterior, dar că, pe de altă parte, în cazul celuilalt, el este cu atât mai interiorizat. În încarnarea sa, venind din Orient, Amos Comenius acţionează adoptând tocmai viaţa aprofundată a Europei Centrale, unind-o cu ceea ce vine din Occident. Astfel confluează în Europa Centrală ceea ce vine din cele două direcţii; dar în această confluenţă se află multe elemente orientale. Nu învăţăm să cunoaştem devenirea istorică a neamului omenesc numai deschizând o carte şi tocind din ea – ei bine, într-un anumit dialect, asta se numeşte „a toci", nu îmi vine acum în minte alt cuvânt – pentru a şti cine este Lordul Bacon şi apoi cine este Amos Comenius, nu în felul acesta învăţăm să pătrundem în profunzime devenirea interioară a neamului omenesc, ci prin faptul că învăţăm observând cum diferitele epoci evoluează prin intermediul oamenilor înşişi şi cum impulsurile venite din trecut sunt transportate în prezent. Încercaţi să vedeţi clar ce s-a întâmplat atunci. Creştinismul s-a răspândit, creştinismul a cucerit, într-un anumit fel, ţinuturile Europei Centrale şi de Nord. Dar aici a fost introdus ceva prin intermediul unor oameni ca Baco de Verulam, Harun al Rashid reapărut, Amis Comenius, înţeleptul consilier reapărut, ceva care nu

este în mod nemijlocit creştinism, dar care se amestecă în toate acestea, şi acţionează în devenirea lumii aşa cum o fac curentele spirituale. Abia prin aceasta înţelegem ceea ce se întâmplă cu adevărat şi în ce context universal este situat omul.

Când ne întoarcem în trecut la o epocă anterioară epocii lui Harun al Rashid, şi ajungem la un succesor direct al lui Mahomed, trebuie să ne reprezentăm clar ce s-a introdus prin mahomedanism în viaţa spirituală din Orient. Dacă urmăm drumul creştinismului originar, ni se arată că acesta acordă Trinităţii un sens foarte profund. Când considerăm spiritul din întreaga viaţă a naturii, acel spirit care ne situează mai întâi ca oameni fizici în lume, acel spirit care este spiritul legilor naturii, Fiinţa Tatălui, atunci ne putem întreba: Dar ce am fi noi, dacă în noi ar acţiona numai Tatăl? – Noi ne-am parcurge întreaga viaţă, de la naştere până la moarte, supuşi aceleiaşi necesităţi care acţionează în lumea înconjurătoare. Dar, la o anumită vârstă precis determinată, noi devenim oameni liberi şi prin aceasta nu ne pierdem omenescul, ci ne trezim la o formă superioară a omului. Ceea ce acţionează în noi, când devenim oameni liberi, când ne eliberăm în întregime de natură este Fiinţa Solară, Christos, a doua formă a Trinităţii. Dar ceea ce ne dă impulsul de a recunoaşte că noi nu trăim numai într-un trup, ci – după ce trupul şi-a parcurs evoluţia sa –, ceea ce ne dă impulsul de a ne trezi din nou, de a ne trezi ca spirit, trăieşte în noi drept impulsul a ceea ce se numeşte Sfântul Spirit. Nu putem cunoaşte fiinţa umană integrală decât prin activitatea acestei Trinităţi; şi atunci o considerăm în mod concret. În faţa acestei viziuni concrete, mahomedanismul ridică abstracţia: Nu există nici o altă fiinţă divină decât Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeul unic. Tatăl este totul. Nu

trebuie să recunoaştem o triplă formă a Divinităţii. – Acest protest nemijlocit al lui Dumnezeu-Tatăl este *Mahomed* însuşi, sunt succesorii săi.

Într-o epocă în care cea mai înaltă dintre facultăţile umane care putea fi cultivată era numai abstracţiunea, numai facultatea de gândire aridă, seacă, într-o asemenea epocă Dumnezeu a fost identificat, treptat, din ce în ce mai mult – căci nu mai era cunoscut decât Dumnezeul abstract – cu gândirea, şi omul a făcut din viaţa sa de gândire un Dumnezeu; el o diviniza, fiindcă uitase că activitatea de gândire are o orientare altruistă, el diviniza tot mai mult această gândire umană, acest intelect uman. La succesorii lui Mahomed, acest fel abstract de a gândi universul într-un mod original era o tendinţă grandioasă. Unul dintre aceşti succesori a fost *Muawija* [Nota 64]. Aş vrea ca dumneavoastră să-i citiţi istoria. Aţi găsi la el o configuraţie spirituală caracteristică, începutul unei categorii de oameni care, ca să spunem aşa, se pot numi oameni care abstractizează totul, oameni care vor să vadă tot ce există în lume plăsmuit conform unor principii simple. Muawija, unul dintre succesorii lui Mahomed, a revenit în epoca noastră, el a devenit *Woodrow Wilson*. Natura abstractă a mahomedanismului trăia în el, ca şi concepţia că s-ar putea modela o lume pornind de la paisprezece puncte reci, abstracte, goale de conţinut. Într-adevăr, nici o iluzie apărută în istoria lumii nu a fost mai mare decât aceasta, şi, într-adevăr, niciodată nu i s-a mai întâmplat, aproape întregii omeniri, să cadă în capcana vreunei iluzii mai mari decât aceasta. Oamenii n-au vrut să înţeleagă, când eu atrăsesem atenţia, încă înainte de război, în conferinţele mele de la Helsingfors, asupra incapacităţii lui Woodrow Wilson – căci pe atunci epoca lui de glorie era abia la început –, oamenii nu au vrut să înţeleagă, când,

pretutindeni şi în repetate rânduri, acolo unde puteam vorbi, am indicat cum nenorocirea care urcă la orizont este legată de idolatria de care lumea face dovadă faţă de Woodrow Wilson.

Acum, după impulsul nostru de Crăciun, a venit timpul când vom putea vorbi în mod deschis despre aceste lucruri; a venit timpul când studiul istoriei va putea fi orientat spre asemenea lucruri, care constituie nişte impulsuri active în mod nemijlocit. Căci esoterismul trebuie să impregneze întreaga noastră mişcare antroposofică, astfel încât să dezvăluie ceea ce este ascuns sub vălul devenirii fizice exterioare. Omenirea va fi din nou capabilă să facă ceea ce este de făcut abia atunci când va începe să studieze karma şi când îl va privi pe omul individual însuşi, precum şi istoria lumii, în lumina karmei.

CONFERINŢA A PAISPREZECEA

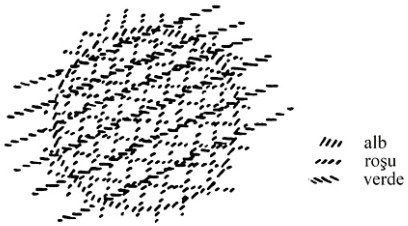
Breslau, 13 iunie 1924

Ne apropiem tot mai mult de o înţelegere a acelor elemente ale vieţii personalităţilor individuale care pot trezi o presimţire a valorii karmei în existenţa personală. Astăzi, sarcina mea, pentru a putea atinge treptat acest ţel în cursul acestor conferinţe, va fi aceea de a indica pe de o parte, cum ştiinţa iniţiatică poate examina karma însăşi pornind mai întâi de la trăirea karmei, şi cum omul, apoi, fără a poseda la început această ştiinţă iniţiatică, dar având un anumit simţ intim care îi permite să observe viaţa, poate avea o presimţire despre felul în care domneşte karma. Să ne amintim aici ceea ce am spus despre amintire şi despre multitudinea de gânduri care vin din adâncurile sufletului, fie chemate de sufletul nostru, fie, de asemenea,

apărând în mod liber, fără a fi fost chemate, şi care ne oferă despre actuala viaţă pământească de până acum, ce-i drept, o imagine de umbră, mai mult sau mai puţin abstractă, dar totuşi, o imagine. Ne-am putut îndrepta atenţia în aceste zile asupra a ceea ce pierde omul când îşi pierde memoria. El mai poate acţiona şi atunci ca un om absolut inteligent, raţional, dar faptele sale nu se mai înscriu în contextul întregii sale vieţi; el procedează ca şi cum în momentul în care începe să acţioneze nu ar mai avea nici o amintire despre viaţa de până atunci, ca şi cum, ce-i drept, ar fi venit pe lume ca fiinţă încheiată, înzestrată cu inteligenţă, raţională, dar ca şi cum mai înainte viaţa sa nu s-ar fi desfăşurat deloc pe Pământ. Vedem prin aceasta, cum pentru experienţa pe care o are conştienţa actuală obişnuită, Eul este ancorat, întemeiat, în facultatea de amintire. Atunci Eul nu se mai găseşte pe sine însuşi pe această cale a amintirii în cursul acestei vieţi pământeşti.

Dar cum ia naştere amintirea? Să comparăm odată cu realitatea plenar trăită de unde ne vine această amintire. Suntem situaţi în viaţă, o traversăm cu bucurii şi suferinţe şi, prin trăirile noastre, noi suntem întreţesuţi în ansamblul existenţei noastre. Să comparăm acest întreg mod de a fi întreţesuţi cu propria noastră existenţă, să-l comparăm cu amintirea cu caracter de umbră pe care o păstrăm în suflet. Numai că trebuie să luaţi cu adevărat un eveniment important al vieţii dumneavoastră, moartea unui prieten care vă era deosebit de drag, sau moartea tatălui sau a mamei dumneavoastră, la o vârstă la care, datorită constituţiei noastre sufleteşti, un asemenea eveniment este trăit în mod intens. Să comparăm întreaga intensitate a acestei trăiri şi momentul în care ea este prezentă sub formă de amintiri estompate, care ne vin zece ani mai târziu! Şi totuşi, trebuie să avem aceste amintiri estompate

pentru a simţi continuitatea, fermitatea interioară, realitatea Eului nostru în viaţa pământească. Dar nu vedeţi astfel cum Eul, care fără amintiri nu poate fi adaptat deloc la viaţa pământească, în conştienţa obişnuită, cum, în realitate, Eul însuşi trăieşte ca o umbră, şi cum acest Eu este ancorat în ceea ce, în fond, se scufundă în fiecare noapte în inconştienţă? În conştienţa noastră pământească obişnuită, noi nu ne trăim, în fond foarte intens Eul. Acest Eu propriu-zis al unei vieţi care nu este cea a prezentului, şi despre care noi ştim, bineînţeles, că are legătură cu Eul nostru actual, dobândeşte din ce în ce mai mult caracterul gândirii. Trăirea prezentă este intensă, dar nu ceea ce a trecut deja în forma amintirii. Astfel încât putem spune (vezi desenul):

Dacă acesta este sufletul nostru cuprinzător, spiritul nostru, care se află într-un schimb reciproc viu cu tot ce se revarsă spre noi din exterior, din lumea exterioară, atunci noi trăim în spatele acestui Eu, în amintirea cu caracter de umbră, ceea ce ne rămâne din acest schimb viu. Şi tocmai acesta este aspectul caracteristic al acestei amintiri, faptul că sentimentul şi, de asemenea, impulsurile de voinţă, sunt din ce în ce mai mult eliminate din această amintire. Am putut fi prezenţi şi am putut simţi un sentiment intens, cum spuneam, la moartea unei persoane care ne era infinit de dragă: imaginea de amintire care mai rămâne, această amintire este estompată, din ce în ce mai estompată în

simţire. Şi atunci, cât de puţin continuă să trăiască în noi ceea ce am întreprins altădată, dintr-un impuls de voinţă, sub influenţa unei impresii exterioare! Sentimentul şi voinţa se estompează; ceea ce rămâne, în general, este imaginea statică a amintirii, umbra trăirii. Şi pe Pământ nu poate fi altfel, decât să ne rămână doar această umbră a unei trăiri. Într-un fel ne situăm faţă de amintire, în alt fel ne situăm faţă de trăirea prezentă.

Dar ne putem situa faţă de această trăire prezentă şi în alt mod decât în viaţa obişnuită. Noi putem să ne punem întrebări cu privire la trăirile noastre. Firește, viaţa ia atunci – când o privim în mod retrospectiv – o înfăţişare absolut remarcabilă. Să ne întrebăm odată: Ce suntem noi, propriu-zis, în momentul prezent, ce suntem noi, cu ştiinţa noastră, cu calitatea simţirii noastre, cu energia voinţei noastre? – Şi dacă ne întoarcem în urmă cu această întrebare pe care o punem în mod nou, atunci constatăm că am fi fost mult prea puţin, la o anumită vârstă, dacă nu am fi trecut prin trăirile pe care le-am avut! Să ne îndreptăm privirea în urmă tocmai spre unele trăiri din tinereţe, legându-le, pe calea amintirii, de prezent: ce pline de bucurie erau ele! Când în viaţă, privim adesea în urmă, putem spune ceva de o foarte mare importanţă pentru prezent. Uşurinţa cu care ne conducem de-a lungul existenţei sufletul, poate şi corporalitatea fizică, mai mult sau mai puţin adaptate la viaţă, o datorăm, de fapt, împrejurării că în tinereţe nu am trecut prin depresii, ci am putut trăi cu bucurie, că am fost conduşi cu bucurie spre multe lucruri. Aceste impresii sufleteşti de bucurie sunt acelea care ne permit ulterior să trăim cu o anumită bucurie, deşi ele au alunecat în zone mai profunde. Să ne întrebăm acum cât din ceea ce ne aduce viaţa ca aprofundare, cât din ceea ce ne face sufletul mai profund,

cât anume este datorat durerilor noastre, suferinţelor noastre, şi să ne întrebăm: Ce poate pătrunde, aşadar, în sufletul nostru când ne punem aceste întrebări cu privire la viaţa noastră? Răspunsul la această întrebare nu trebuie să ni-l dăm cu intelectul, răspunsul trebuie să ni-l dăm cu simţirea. Şi simţirea răspunde: Eu trebuie să fiu recunoscător faţă de tot ceea ce a intervenit în viaţa mea, căci, propriu-zis, ceea ce sunt eu şi cu ceea ce mă identific eu, mai mult sau mai puţin, am devenit numai prin ceea ce am trăit. Nu pot şti dacă fără aceasta aş fi mai puţin decât sunt; dar, fiindcă marile şi micile suferinţe şi bucurii ale vieţii mele m-au făcut ceea ce sunt, nu pot fi decât recunoscător faţă de această viaţă.

Răspunsul la întrebarea caracterizată trebuie să fie dat cu un sentiment de recunoştinţă. Şi înseamnă mult pentru viaţă când cultivăm în suflet această recunoştinţă faţă de existenţa pământească. Această recunoştinţă apare în anumite momente de aprofundare sufletească, dar nu când o facem cu emoţie, ci atunci când, cu un suflet pur, ne formăm o judecată asupra vieţii. Dacă mai multe lucruri aduse de viaţă pot fi regretate, în multe privinţe ceea ce exprimă asemenea regrete este o adevărată eroare. Căci dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce regretăm acum, noi nu am fi ceea ce suntem. În cele din urmă, sentimentul pe care îl putem avea în faţa vieţii se reduce, totuşi, la această recunoştinţă. Această recunoştinţă poate fi prezentă chiar şi atunci când nu suntem întru totul de acord cu viaţa, când ne-ar fi plăcut să primim mai mult de la viaţă. Dar putem fi recunoscători şi faţă de cineva care ne dă o prăjitură mică, deşi ne aşteptam să primim una mare. Chiar dacă ne aşteptam la o prăjitură mai mare, acest lucru nu trebuie să ne ştirbească recunoştinţa. Şi astfel, putem spune: Oricare ar fi darurile pe care ni le-ar fi refuzat viaţa, după părerea

noastră, care poate fi şi ea uneori greşită, viaţa ne-a adus, în tot cazul, ceva. Şi, faţă de ceea ce ne-a adus ea, noi trebuie să cultivăm un sentiment de recunoştinţă. Dar când cultivăm cu toată gravitatea acest sentiment – e suficient să reflectăm pentru a-l înţelege bine –, atunci trebuie să fim recunoscători şi faţă de altceva. Cel care a cultivat vreodată recunoştinţa faţă de viaţă, acela a fost condus, tocmai prin recunoştinţă, la confirmarea şi la transformarea facultăţii de amintire într-o dăruire plină de iubire faţă de entităţile spirituale invizibile dătătoare de viaţă.

Şi acesta este modul cel mai frumos în care putem fi conduşi de personalitatea noastră spre suprasensibil, când suntem conduşi prin recunoştinţă, prin recunoştinţa faţă de viaţă. Această recunoştinţă este şi un drum care duce spre suprasensibil, şi ajunge în cele din urmă la veneraţie şi la iubire faţă de spiritul dătător de viaţă al omului. Recunoştinţa poartă în sine iubirea. Iubirea poartă în sine, când a luat naştere din recunoştinţa faţă de viaţă, deschiderea inimii faţă de puterile spirituale care străbat viaţa. Şi, deoarece viaţa a început o dată cu naşterea noastră şi noi nu-i putem fi absolut deloc recunoscători deja de la naştere şi, după cum se vede, intrăm în viaţă deja înzestraţi cu anumite însuşiri, este în afara oricărei îndoieli că recunoştinţa faţă de viaţă ne conduce şi dincolo de această viaţă, spre existenţa prenatală. Pentru a admite pe deplin ceea ce spun eu aici, trebuie bineînţeles, să examinăm viaţa. Dar să o examinăm odată pentru a vedea dacă, atunci când cultivăm recunoştinţa care ia naştere dintr-o observare imparţială a vieţii, să examinăm dacă într-adevăr, iubirea care înţelege spiritul nu s-a născut din această recunoştinţă, şi vom constata că lucrurile stau într-adevăr aşa. La întrebarea pusă aici poate răspunde numai viaţa reală. Dar această viaţă reală poate răspunde aşa cum

am explicat adineaori. Când observăm în acest fel trăirile şi când cultivăm recunoştinţa, iubirea faţă de puterile spirituale dătătoare de viaţă, atunci simţim, când ne îndreptăm astfel privirea asupra trăirilor noastre, un cu totul alt sentiment decât atunci când o îndreptăm asupra amintirilor. În faţa amintirilor, trebuie să ne spunem: Noi trăim lucrurile în mod viu, intens, real; amintirea nu este decât o simplă umbră a ceea ce am trăit, nu mai este decât o umbră palidă. Amintirea îşi datorează existenţa trăirilor noastre; dar acum noi abordăm ceva ce este mai puternic decât Eul nostru obişnuit.

Căci privirea noastră nu se îndreaptă numai asupra amintirilor noastre cu caracter de umbră, atunci când se îndreaptă asupra experienţelor prin care am trecut. Avem sub ochii noştri ceva măreţ: Avem sub ochii noştri ceva care nu este umbra Eului nostru ce se perindă prin timp, ci creatorul acestui Eu pământesc care se perindă prin timp. În afară, peste tot, sunt evenimentele cărora le datorăm existenţa noastră, şi când privim aceste evenimente trebuie să le considerăm drept creatorii Eului nostru pământesc. Astfel, suntem situaţi cu Eul nostru prezent, cel de moment, la mijloc: aici, spre trecut, când ne adâncim privirea în sufletul nostru, găsim imaginile-umbră ale trăirii noastre; în faţa noastră, destinul care urzeşte, experienţele de destin care îşi urmează una alteia, care abia ele ne-au format cu putere, care ne-au modelat Eul. Tocmai pentru a simţi această putere care modelează destinul trebuie să trecem de la gândire la simţire, căci recunoştinţa şi iubirea nu le putem trăi decât în simţire. În acest sentiment al iubirii se revelează mai întâi iubirea faţă de destinul care urzeşte. Şi cu aceasta începem să presimţim destinul care urzeşte, simţim în mod intens, după ce am trecut prin recunoştinţă şi iubire, valul

evenimentelor care ne-au făcut să fim ceea ce suntem. Un om poate fi în viaţă la patruzeci de ani cineva – au existat şi asemenea oameni –, să spunem, pentru a alege un exemplu radical: a devenit un poet celebru; aş putea spune, de asemenea: un fiziolog, un fizician celebru, şi aş avea în acest sens un exemplu foarte la îndemână, dar vreau să dau un exemplu imaginar, un om care îşi priveşte retrospectiv viaţa până la vârsta de optsprezece ani. El ia evenimentele de la patruzeci de ani, şi ajunge la vârsta de optsprezece ani, la momentul când a căzut la bacalaureat. Atunci el a suferit mult. Dar a trebuit să-şi organizeze viaţa altfel; căci nu avea destui bani pentru a repeta anul sau pentru a se duce în lumea largă fără bacalaureat. Totul fusese deja pregătit: Dacă şi-ar fi luat bacalaureatul, ar fi devenit un inspector financiar serios, ar fi muncit extraordinar de mult şi nu ar fi găsit timpul să-şi cultive facultăţile şi puterile prezente în adâncul sufletului său. Desigur, putem spune: Când aceste puteri ale fanteziei sunt prezente, ele sunt atât de puternice încât trec în orice condiţii peste obstacolele pe care le opune activitatea de administraţie financiară. – Putem spune acest lucru la modul abstract, chiar se şi spune acest lucru mereu; dar nu este adevărat. În realitate, mai mulţi poeţi îşi datorează temperamentul lor special, ceea ce au devenit ei, tocmai împrejurării că li s-a întâmplat ceva de felul a ceea ce am arătat. Şi dacă preţuieşte faptul că a devenit un poet celebru, el va fi recunoscător celor care l-au picat la examen şi care nu i-au împiedicat cariera acordându-i calificativul „excelent” la toate materiile de examen. Astfel, oricum ar fi viaţa – dacă o privim cu realism, nu în mod sentimental –, noi putem cultiva această recunoştinţă, şi putem spune: Suntem făuriţi de destin, care merge împreună cu noi şi înspre noi. – Dar trebuie să trecem, totuşi, prin aceste sentimente,

pentru a vedea, într-un fel, destinul urzind şi acţionând sub ochii noştri.

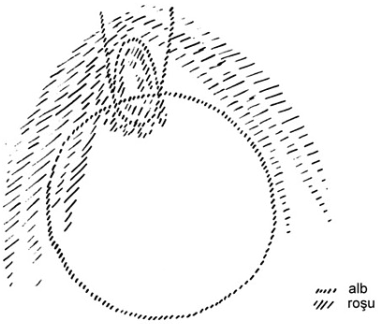
Aş vrea să intercalez aici o paranteză şi să arăt cum îi apar aceste experienţe celui care posedă ştiinţa iniţiatică, celui care poate, aşadar, să pătrundă cu privirea în lumea spirituală. În faţa lui se deschide posibilitatea de a trăi aceste aspecte în felul următor.

El îşi îndreaptă privirea, care acum a devenit pătrunzătoare, prin faptul că el posedă cunoaşterea imaginativă, inspirată – dumneavoastră puteţi citi ce înseamnă aceasta în cartea mea ***Cum dobândim cunoştinţe despre lumile superioare?*** – asupra unei anumite trăiri. Cel care şi-a intensificat şi fortificat facultatea de cunoaştere, acela o poate îndrepta cu o intensitate deosebită asupra unei trăiri pe care o are în prezent. Când ai ajuns la cunoaşterea iniţiatică, nu eşti mai uşor atins de o trăire, ci eşti atins mai puternic decât atunci când nu ai cunoaşterea iniţiatică. Nu avem voie să deducem din faptul că cel care posedă cunoaşterea iniţiatică pare să treacă prin evenimente cu o mult mai mare seninătate decât cel care nu o are, nu putem deduce din aceasta că el este mai puţin atins de aceste evenimente. El este chiar mult mai puternic atins decât altul. Numai că faţă de evenimentele dure ale vieţii, el şi-a cucerit puterile care îi permit să le considere cu seninătate din exterior; în adâncurile fiinţei sale, el le simte semnificaţia mai din plin decât altul. De aceea, când sunt prezente în faţa privirii celui care a ajuns la Imaginaţie, Inspiraţie, experienţele se nuanţează, devin mai intense şi mai puternice; şi, fiindcă a exersat aceste facultăţi – el a practicat în acest scop exerciţii în această viaţă şi în viaţa precedentă –, el poate modela aceste evenimente sub formă de imagini

reproducându-le în mod plenar conţinutul, transformându-le el însuşi în Imaginaţiuni.

În ce constă această transformare? Ea constă în faptul că din evenimentele, din experienţele trăite, nu am păstrat numai ceea ce se vede cu ochii, ci am păstrat elementele profund spirituale, corelaţiile spirituale, o imagine pe care continuăm s-o purtăm în noi după ce evenimentul nu mai este prezent; dar imaginea apare imediat după aceea. Trăirea este desigur intensă, şi, datorită Imaginaţiei, intervin corelaţiile spirituale; sufletul este atins în mod intens, şi atunci este posibil să pătrundem cu privirea în domeniul spiritual şi să menţinem trăirea. După ce a trecut o noapte, experienţa, care în somn a fost trăită mai intens datorită faptului că Eul şi trupul astral au părăsit trupurile fizic şi eteric, este transportată în lumea spirituală. Ceea ce am trăit în lumea fizică, în trupurile noastre fizic şi eteric, poate fi trăit în lumea spirituală numai cu Eul şi trupul astral; dar apoi, la trezire, aducem înapoi trăirea în trupul fizic. Dar acum nu o aducem înapoi în felul în care o aduce conştienţa obişnuită, care trebuie să se sprijine pe amintire, care, treptat, se estompează; ci o aducem înapoi în aşa fel încât acum ea ne îmbibă întreaga fiinţă ca o fantomă, o purtăm în noi în deplină obiectivitate, cu toată intensitatea, suntem învăluiţi în licărirea ei ca şi cum ar fi adevărata realitate a unui alt om prezent în trup în faţa noastră. Apoi trec din nou două sau trei zile sau nopţi. Atunci, după aceste trei zile sau nopţi, se întâmplă următorul lucru: Ceea ce am luat la început în lumea spirituală cu Eul şi trupul nostru astral, ceea ce am adus după aceea înapoi, astfel încât trăieşte şi vibrează cu putere în trupul fizic, acel ceva vorbeşte – este ceea ce apare acum – şi se află în spatele experienţelor ca destin care urzeşte. Experienţele nu sunt numai prezente, ci

aceste experienţe sunt acum străbătute în întregime de ceea ce au provocat ele în vieţile pământeşti anterioare, de ceea ce va acţiona mai departe în vieţile pământeşti următoare. Aşa cum avem prezentă, în spatele nostru, sub forma unei imagini-umbră, amintirea, cel care posedă ştiinţa iniţiatică are prezente în faţa sa experienţele, astfel încât experienţele se află în mod nemijlocit în faţa sa. Dar ele devin transparente ca sticla, şi în spatele lor, ca o puternică amintire cosmică, se află karma în devenire, amintirea obiectivă. Atunci percepem că omul nu numai că poartă în sine amintirile estompate pe care le are în viaţa pământească, ci percepem cum în jurul omului este gravată, în eterul cosmic, în cronica Akasha, karma sa. În interiorul omului se află amintirea estompată; în afară este prezentă amintirea cosmică a destinului care traversează vieţile pământeşti, deşi el rămâne inconştient pentru conştienţa obişnuită.

Putem reprezenta în mod schematic (*vezi desenul*) periplul nostru prin lume, desenându-l astfel. Mergem pe solul pământesc, purtăm în noi amintirile cu caracter de umbră. Dacă ne-am reprezenta un om şi aceste amintiri estompate prezente în el, ar trebui să ni le reprezentăm ca pe un mic nor în regiunea capului – acolo unde capul intră treptat în trup –, un nor care devine tot mai estompat, pe

măsură ce se apropie de trup. Mergând astfel prin lume, omul este învăluit ca de o ceaţă eterică în care sunt înscrise toate experienţele, dar şi tot ceea ce este gravat în el din viaţa pământească precedentă. Noi avem o amintire interioară, şi avem amintirea cosmică în afara noastră. Orice om este învăluit de această aură. Nu numai viaţa pământească actuală este înscrisă în noi sub formă de amintiri, ci în jurul nostru sunt gravate vieţile pământeşti ale omului. Nu este întotdeauna uşor să descifrăm această amintire, dar ea este prezentă. Descifrarea este dificilă, şi acele cazuri despre care v-am vorbit în aceste ultime zile nu au fost uşor de adus la lumina cunoaşterii. Dar totul este prezent. Omul nu are numai o memorie în el însuşi, omul are, de asemenea, o memorie aurică de jur împrejurul său. Nu este posibil să aducem ceva la lumină într-o singură clipă – aici, unde ne apropiem de ceea ce am trăit în viaţa pământească – din această memorie. Această memorie are nevoie de mai multe zile. Aici trebuie să colaboreze trezirea şi adormirea, aşa cum am descris. Nu putem spune niciodată că aici este prezentă o experienţă, de care trebuie să ne amintim, aşa cum a luat ea formă pe baza vieţilor pământeşti anterioare. Trebuie să observăm această experienţă în mod clar, sub formă imaginativă, pătrunzând-o cu Inspiraţia, apoi trebuie să aşteptăm până ce ni se dezvăluie. Faţă de lumea spirituală nu avem voie niciodată să facem speculaţii, să născocim ceva, când facem cercetări, ci trebuie numai să facem pregătirile pentru ca să ni se poată revela ceva din lumea spirituală. Cel care crede că poate constrânge lumea spirituală să-i reveleze un lucru sau altul, acela se înşeală cu totul, el nu va reuşi să obţină astfel decât lucruri eronate. Trebuie să ne pregătim pentru a primi ceea ce putem spera să ni se reveleze, mai mult sau mai puţin plin de har, din lumea spirituală.

Vedeţi dumneavoastră, acesta este drumul cunoaşterii care poate dezvălui karma, cu ajutorul ştiinţei iniţiatice. Prin acest drum este dezvăluit faptul că orice om poartă în jurul său karma ca pe un fel de aură. Dar despre ceea ce omul poartă astfel asupra lui însuşi putem dobândi o presimţire pe această cale a recunoştinţei în viaţă pe care am descris-o. Putem avea o presimţire a acestei mantii karmic-aurice în care suntem învăluiţi. Numai că aceasta nu poate apărea în câteva zile, ca în cazul cunoaşterii iniţiatice, ci se va instaura printr-o observare de sine intimă, care se face încetul cu încetul, îndreptându-ne privirea adesea asupra evenimentelor situate departe în trecut. Dar când un anumit eveniment din trecut al vieţii noastre pământeşti s-a maturizat îndeajuns pentru a fi judecat de noi în aşa fel încât să vedem manifestându-se în el puterile pregătitoare din vieţi pământeşti anterioare, atunci avem, desigur, o presimţire. Numai că, din păcate, astăzi, în viaţa sufletului uman apare destul de rar ceea ce poate fora atât de adânc în propriul suflet încât să ajungă până la această percepere a propriei trăiri la care putem ajunge numai cu acest sentiment de recunoştinţă. Astăzi, oamenii abordează viaţa în mod mult prea superficial. Şi trec prin viaţă ca o furtună, nu se opresc pentru a simţi în linişte diferitele trăiri. În această privinţă, lucrurile stau în acest fel: Când am crescut cu un anumit sentiment al semnificaţiei cosmice a vieţii umane, atunci ni s-ar putea părea ciudat, uneori, în epoca noastră, să vedem cât de puţin sunt oamenii de fapt, în realitate, ceea ce reprezintă ei, să vedem cu ce putere sunt luaţi adesea, pur şi simplu de viaţă, fără a se situa în această viaţă ca individualităţi puternice.

Aş vrea să fac şi aici o legătură cu nişte cazuri individuale concrete. Vedeţi dumneavoastră, odată în viaţă

m-a surprins un profesor de istorie [Nota 65], un bărbat foarte inteligent, care şi elevilor săi le făcea impresia de a fi un bărbat foarte inteligent, care, s-ar putea spune, atunci când voia, expunea istoria în faţa elevilor săi cu un anumit entuziasm interior care se vădea în accentele discursurilor sale, astfel încât, tocmai la momentul potrivit, îşi putea entuziasma elevii. Era ceva ciudat cu acest profesor de istorie. Eu vedeam cum el putea, într-adevăr, la început, să dezvolte acest entuziasm la elevii săi. Apoi, viaţa a pus stăpânire pe el, acolo unde se găsea; a devenit neglijent, nu mai venea cu acelaşi entuziasm pe care îl manifestase înainte în expunerile sale. A început să citească din nişte cărţi pe care credea că elevii săi nu le cunosc şi nici nu pot să ajungă la ele. Dar, într-o zi, unul din elevi a început să caute şi a găsit în ce carte se găsea ceea ce citise profesorul. Atunci, toţi elevii au cumpărat cartea, şi i-au învăţat conţinutul pe dinafară, şi au devenit „elevi excelenţi". În cele din urmă, profesorul a devenit atât de superficial, încât nu mai era deloc atent la ceea ce expunea elevilor săi în clasă. Această transformare s-a produs într-un timp relativ scurt, şi nu putea decât să te mire să vezi cât de puţin atent era la ceea ce făcea, după ce cu foarte puţin timp în urmă putuse să trezească entuziasmul. Au mai trecut câţiva ani, şi acest profesor de istorie, despre care auzisem numeroşi elevi spunând, cu entuziasmul specific tinereţii: Iată un bărbat care adoră istoria, la el se poate învăţa ceva! – acest om a sfârşit într-un mod absolut ciudat, în decăderea cea mai trivială. În puţini ani, el a decăzut atât de mult într-o viaţă trivială, încât a trebuit să meargă să locuiască în afara oraşului în care fusese profesor, căci era atât de puţin stimat încât el nu mai putea locui în oraş.

O asemenea întorsătură de destin poate apărea, totuşi, ca o mare enigmă, şi în faţa unor asemenea

întorsături de destin, când concepem viaţa destul de profund, încep să se pună problemele karmei. Căci numeroşi alţi oameni – cum să spun – continuă să-şi ducă viaţa rămânând aşa cum sunt, şi fără să treacă prin răsturnări tot atât de radicale. Când trăim în sânul unei cunoaşteri reale a spiritului, asemenea destine cum este acela pe care tocmai vi l-am relatat devin mari probleme. Pe de o parte, suntem conduşi prin cunoaşterea spirituală spre nişte mari probleme, care ieri ni l-au indicat, la capătul unui şir de încarnări, pe Woodrow Wilson, dar, pe de altă parte, suntem conduşi de gândire spre marile probleme de destin ale omului şi în cadrul vieţii care se desfăşoară în mod nemijlocit în jurul nostru. Când considerăm asemenea lucruri cu o privire absolut imparţială, atunci descoperim că aşa ceva nu poate veni din existenţa actuală! Şi mai pot exista nenumărate alte cazuri, în cursul unei vieţi pământeşti, care nu trec printr-o asemenea întorsătură de destin; atunci trebuie să depunem toate eforturile în cercetare în năzuinţa de a înţelege asemenea probleme de destin. Şi atunci vin să se adauge şi alte cazuri. Vă voi da încă un exemplu. Tocmai aceste exemple mi-au apărut întotdeauna – pentru a da concepţiei mele despre karmă coloratura necesară – a-mi fi fost scoase în cale de propria mea karmă.

Făcusem cunoştinţă personal cu o altă personalitate, tot un profesor. Acesta era încă şi mai stimat decât celălalt, era extraordinar de stimat de elevi. Elevii şi-l imaginau astfel: Acesta este cel mai mare înţelept care există în prezent în lume. – O asemenea impresie făcea el asupra elevilor săi – nu asupra tuturor, de exemplu, nu asupra mea, dar aceasta este o chestiune personală care nu e caracteristică –, dar asupra multor elevi făcea această impresie extraordinară. Dar s-a întâmplat ceva absolut

ciudat. În timp ce s-ar fi putut crede, din felul în care era întemeiată legătura acestui domn cu elevii săi – că era antrenat cu tot entuziasmul, cu fiecare fibră a sufletului său, astfel încât aparent predarea la catedră era ceva care îl satisfăcea –, s-a descoperit dintr-o dată că el era extraordinar de fericit să nu mai predea, fiind numit director [Nota 66] la o şcoală mult mai neînsemnată decât acea la care predase mai înainte. Era mulţumit să poată îndeplini munca de director, care era mult mai banală decât predarea propriu-zisă. Şi lucrul cel mai surprinzător era faptul că acelaşi om care putea vorbi cu entuziasm despre Homer şi Eschil, care explica elevilor săi geografia într-un mod minunat, acest om, în cele din urmă, s-a angajat în politica de partid cea mai banală. Absolut de neînţeles!

Eu vorbesc despre aceste lucruri numai ca exemplu, căci aş mai putea adăuga nenumărate altele celor două pe care le-am menţionat. Este vorba de nişte personalităţi din epoca actuală aparţinând unor cercuri largi în cazul cărora avem propriu-zis sentimentul că ele au fost puţin atinse de viaţă în Eul lor. Sunt personalităţi puţin atinse de viaţă din punct de vedere individual, viaţa le-a cuprins din exterior. Dacă viaţa le cuprinde când se află încă în preajma examenelor, în preajma formării lor universitare, când sunt auditori entuziaşti, atunci se vor situa în viaţă cu entuziasm. Dacă viaţa le cuprinde mai mult cu lucruri banale, ele se adaptează la acestea şi sunt satisfăcute şi aşa; nimic nu le cuprinde în profunzime. Dacă lucrurile s-ar petrece în funcţie de inteligenţă, de raţiune – ei bine, câţi oameni nu ar fi astăzi antroposofi! Căci milioane şi milioane de oameni sunt astăzi destul de inteligenţi pentru a înţelege antroposofia. Ceea ce îi împiedică pe oameni în timpul nostru să se apropie de antroposofie este următorul

lucru: ei iau viaţa, cu sufletul lor, în mod superficial, sufletul nu se apropie deloc de viaţă, ei lasă ca viaţa, cu profunzimile, cu aspectele ei superficiale, cu banalităţile ei, să treacă pe lângă ei. Se poate întâmpla ca într-o viaţă, ca şi în alta, cineva să poată fi o vreme un mic reformator de şcoală, şi după aceea să stea toată ziua la cafenea şi să joace biliard, şi să facă asta întreaga zi, fără întrerupere. Asemenea lucruri se întâmplă în viaţa noastră.

Vedeţi dumneavoastră, acum apare marea întrebare: Cum de se întâmplă aşa ceva? Pentru numeroase suflete, se arată în ce fel ciudat s-a întâmplat acest lucru. O serie întreagă de asemenea personalităţi cum sunt cele pe care le-am descris în cele două exemple menţionate ne conduc în trecut în primele secole ale creştinismului, când ele şi-au avut existenţa pământească anterioară determinantă, în secolele în care creştinismul luase, în sud şi, întru câtva, şi în centrul Europei, forma pe care a păstrat-o adesea mai târziu; era epoca în care se stinsese acea înţelepciune a Misteriilor despre care am arătat în cartea mea „Creştinismul ca fapt mistic”; creştinismul a luat naştere din această înţelepciune care avea trăirea cosmică a lui Christos, cunoaşterea despre Christos care a venit din Soare, care este un domeniu spiritual în Cosmos, cunoaşterea faptului că El a venit pe Pământ pentru a fi ceea ce a devenit pentru Pământ. Această cunoaştere care se extinde de la Pământ până la spiritualitatea cosmică, această cunoaştere exista la creştinii care erau nişte personalităţi determinante în primele secole; ea s-a stins în al patrulea, al cincilea, al şaselea, al şaptelea secol al erei creştine. Ea s-a stins în aşa măsură, încât astăzi s-a ajuns – dar acest fenomen începuse deja pe atunci –, s-a ajuns ca cel mai mare reproş care i se face antroposofiei, în legătură cu înţelegerea sa pentru Christos, să constea în faptul că ea

îl înţelege pe Christos drept Fiinţă Cosmică, drept Fiinţă Solară. Vedeţi aceasta pretutindeni la adversarii noştri: este considerată o mare vină a antroposofiei faptul că ea are o concepţie cosmologică despre Christos. Se spune: Aceasta este o reînviere a creştinismului gnostic de odinioară. – Dar oamenii nu ştiu deloc ce este creştinismul gnostic. Căci, în afară de câteva lucrări, puţine, din care se poate scoate ceva, ca Pistis Sophia, gnoza nu a fost cunoscută de generaţiile următoare decât din scrierile adversarilor ei. De fapt, nu o cunoaştem deloc. O cunoaştem numai din scrierile adversarilor ei. Reflectaţi puţin la această problemă: Dacă din antroposofie nu ar rămâne nimic altceva decât cărţile adversarilor mei de astăzi, dacă totul ar fi distrus, în afară de aceste cărţi ale adversarilor mei, cum ar vorbi generaţiile viitoare despre antroposofie! – Asta ar vrea să facă mulţi oameni, şi mulţi critici: să trateze cărţile antroposofice, care, desigur, sunt numeroase, aşa cum s-a făcut cu scrierile gnostice. Atunci nu ar mai exista decât scrierile adversarilor; acesta ar fi primul lucru care s-ar vedea: cărţile adversarilor. În ceea ce priveşte gnoza, oamenii nu au putut găsi nimic altceva prin cercetare exterioară decât cărţile adversarilor. Fraza: „Aceasta este reînvierea vechii gnoze” este un simplu nonsens. Căci nimeni nu poate spune aşa ceva dacă nu cunoaşte gnoza din scrierile ei şi acestea au dispărut! Din nişte scrieri care, în majoritate, au fost scrise de adversari, ea nu poate fi cunoscută; dar altceva nu a fost transmis generaţiilor următoare. În orice caz, asta ne arată, de asemenea, că suntem acuzaţi de cea mai mare vină atunci când facem o legătură între Christos şi spiritul Cosmosului. Pentru o adevărată înţelegere a Evangheliilor, fiecare pagină, fiecare frază face o trimitere la elementul cosmic din Christos. Dar acesta, încetul cu încetul, a fost eliminat.

Şi în epoca în care acest element a fost eliminat în cea mai mare măsură s-au încarnat majoritatea oamenilor care, atunci când revin astăzi, nu pot găsi legătura cu viaţa fiindcă în încarnările lor anterioare, în care deveniseră deja ageri şi inteligenţi, le era imposibil să cunoască, prin cultura din epoca lor, legătura Pământului cu viaţa spirituală din Cosmos. Deoarece îşi parcurgeau viaţa poticnindu-se, într-un fel, ca şi cum Pământul ar fi fost cu totul redus numai la el însuşi şi afară nu ar mai fi fost nimic altceva de văzut decât stele fizice, ei revin parcă poticnindu-se, în noua lor încarnare, în contact cu viaţa reală care acţionează asupra lor.

În acest fel ne îndreptăm privirea asupra destinului oamenilor. Vedem cum cultura din acea epocă a exercitat această influenţă asupra unui număr foarte mare de oameni, cum ea i-a făcut superficiali şi cum ei apar deja în această viaţă cu o tendinţă spre superficialitate, aşa cum v-am descris. Căci aceasta este senzaţia pe care o aveţi în faţa acestor oameni, care, cândva, într-o încarnare anterioară, au pierdut legătura cu puterile spirituală din Cosmos: aceşti oameni nu pot găsi, în încarnarea următoare, şi pentru care respectiva încarnare era determinantă, legătura cu viaţa pământească. Dar toate gândurile legate de Cosmos nu trebuie să aducă în viaţa noastră numai consideraţii, ci voinţă, fapte. Şi totuşi, trebuie să reflectăm la ce se va întâmpla în viitor dacă la neînţelegerea spiritului din Cosmos se mai adaugă şi neînţelegerea vieţii pământeşti, trecerea prin aspectele banale ale vieţii în acelaşi fel ca şi prin aspectele profunde ale vieţii? – Aici studiul karmei devine cu adevărat ceva grav. El nu poate trăi printre noi decât în acest mod grav.

Am dorit să vă ofer astăzi un studiu al karmei mai mult din direcţia simţirii.

CONFERINȚA A CINCISPREZECEA

Breslau, 14 iunie 1924

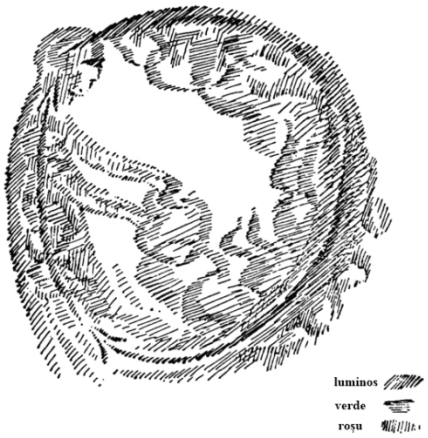
Dumneavoastră aţi putut vedea, dintr-un mare număr de consideraţii cu privire la formarea destinului uman, la formarea karmei, că această viaţă umană este, în realitate, incomplet studiată când în observarea de sine nu este inclusă şi viaţa de somn. Dar viaţa de somn rămâne propriu-zis, în afara câmpului conştienţei. Când omul se concentrează în mod obişnuit asupra lui însuşi, în sfera propriei conştienţe de care dispune în cadrul vieţii din epoca actuală, şi priveşte trecutul, el vede, de fapt, numai zilele; din cauză că nopţile se desfăşoară în inconştient, acestea îi scapă. Aşadar, oamenilor care dorm normal – doar noi nu suntem astăzi nişte mari somnoroşi –, le scapă cam o treime din viaţă. Dar tocmai această treime este de o importanţă extraordinară pentru cercetarea suprasensibilului, pentru participarea omului la lumea spirituală. Vom reprezenta în mod schematic, prin câteva linii, ceea ce vreau să spun aici (*desenează*). Când cineva a atins o anumită vârstă, el priveşte mai întâi prima zi de care îşi aminteşte, adică ultima, apoi, sărind peste intervalul dintre două zile, el leagă penultima zi de ultima, apoi urmează antepenultima, şi aşa mai departe, mergând atât de departe cât îl duce memoria. De nopţile care se află între zile, el nu ţine seama deloc. Când îşi aminteşte, nu-şi spune: Dar aici există întotdeauna nişte intervale de timp. – Totuşi, ar trebui s-o facă. În viaţa de astăzi, omul nu practică o viziune retrospectivă exactă. Dar, dacă ar ajunge la aceasta, ar găsi, tocmai prin ceea ce nu se vede în viziunea retrospectivă, prin ceea ce lipseşte din viaţa sa, o indicaţie, o trimitere la karmă. Şi tocmai observarea

somnului ne oferă indicaţii importante asupra karmei individuale. Numai că trebuie să observăm odată cu adevărat cât de diferite sunt cele două momente din viaţa omului: cel al trezirii şi cel al adormirii.

Această deosebire poate fi observată şi cu ajutorul conştienţei noastre obişnuite, dar numai ştiinţa iniţiatică poate proiecta o lumină asupra a ceea ce apare diferit din punctul de vedere al simţirii. Aceste două momente, momentul trezirii şi momentul adormirii, se arată deosebit de diferite la oamenii puţin bolnavi sau bolnăvicioşi. Ei au remarcat mai uşor decât oamenii sănătoşi că momentul adormirii are, adesea cel puţin, o uşoară nuanţă de plăcere. Momentul trezirii, când omul simte că se întoarce în sine însuşi, este însoţit de o uşoară stare de indispoziţie. Momentul trezirii este, de fapt, însoţit de bucurie numai când omul îşi îndreaptă imediat atenţia asupra lumii exterioare şi când lumea exterioară răsună mai puternic în conştienţa sa decât ceea ce urcă atunci în el. Momentul trezirii are ceva de amurg pentru mulţi oameni; momentul adormirii, de asemenea. Dar în momentul adormirii omul are sentimentul că ia cu sine evenimentele zilei pe care le-a trăit, le ia sub o formă din ce în ce mai nebuloasă, şi că, oarecum, se desprinde de ele; ele devin pentru el din ce în ce mai uşoare. Momentul trezirii îi dă o senzaţie de greutate, senzaţia de a se ridica din anumite adâncuri, din care ia cu sine ceva pentru zi, şi de aceasta se eliberează numai în timpul zilei, şi această senzaţie este ceea ce poate da reîntoarcerii în sine în momentul trezirii ceva inconfortabil. Avem o senzaţie de gust dezagreabil, care poate merge până la senzaţia dezagreabilă a unui cap greu. Desigur, omul nu sesizează în mod obişnuit aceste trăiri mai subtile pe care le poate observa la sine însuşi, dar tocmai aceste trăiri subtile dau nişte indicaţii foarte clare

asupra multor elemente ale vieţii umane în ansamblul ei. Ce se întâmplă atunci? Dintr-un anumit punct de vedere, noi descriem foarte just, foarte exact, ceea ce se întâmplă atunci cu omul: La adormire, trupul fizic şi trupul eteric rămân în pat, Eul şi trupul astral pătrund în lumea spirituală; Eul şi trupul astral revin dimineaţa, la trezire, în trupul fizic şi în trupul eteric. Dar cum se realizează acest lucru? Tocmai pentru a progresa în studiul karmei, ne vom prezenta clar în faţa sufletului felul în care se realizează acest lucru în realitate, descriindu-l mai întâi, cu o anumită îndreptăţire, puţin cam abstract.

Vedeţi dumneavoastră, putem desena schematic în felul următor această ieşire a Eului şi a trupului astral din trupurile fizic şi eteric (*desenează*). Să presupunem că acesta ar fi omul. Dacă aici avem trupul fizic şi trupul eteric, atunci seara, la adormire, Eul şi trupul astral se desprind în aşa fel încât ies prin cap. Şi noi desenăm absolut schematic cum cele două devin tot mai mari, dar descriind un fel de cerc. Iar dimineaţa, la trezire, Eul şi trupul astral revin, într-adevăr, în trupul fizic prin membre, prin degetele de la mâini şi de la picioare.

Lucrurile stau în aşa fel încât este descris, de fapt, un cerc, şi faptul că este descris un cerc trebuie luat într-un sens mai ad litteram decât se crede. Căci, în realitate, când ne trezim dimineaţa, ca om normal, conştienţa clarvăzătoare nu are imediat în faţa sa în imagine faptul că întregul trupul astral şi întregul Eu s-ar afla în trupurile fizic şi eteric, ci ele se întorc acolo lent de dimineaţa până spre amiază. Eul şi trupul astral revin în trupul fizic în mod lent. Dumneavoastră veţi spune: Ei bine, dar atunci faptul ar trebui să fie absolut caracteristic: atunci ar trebui ca noi să simţim, încetul cu încetul, cum Eul şi trupul astral se deplasează dinspre vârfurile degetelor de la mâini şi de la picioare în direcţia capului. – Pentru o privire clarvăzătoare extrem de precisă, aşa se şi întâmplă, numai că omul nu simte acest lucru în acest fel în interiorul său. Căci modul de a acţiona al acestor elemente constitutive superioare este absolut diferit de cel al lucrurilor fizice. Vedeţi dumneavoastră, când o locomotivă trage un vagon, ea acţionează întotdeauna în locul în care se află. Şi dacă şinele au o lungime de treizeci de metri, ea trage mai întâi pe porţiunea primului metru, apoi pe al doilea, şi aşa mai departe, şi la al cincisprezecelea metru nu se întâmplă nimic dacă locomotiva nu a ajuns încă acolo. Dar nu aşa stau lucrurile cu realităţile spirituale, ele acţionează şi într-un alt loc decât în cel în care se află. Astfel încât, de fapt, ziua de veghe, ziua trăită în stare de veghe este folosită pentru ca noi să introducem în mod lent, începând cu vârfurile degetelor de la mâini şi de la picioare, Eul şi trupul astral în trupurile fizic şi eteric, dar ele exercită acolo o acţiune încă de la început, de la trezire, astfel încât avem acest sentiment lăuntric de a fi umpluţi de ele în întregime. Dar privirii clarvăzătoare i se arată cum şi aici se desfăşoară de-a lungul zilei, un adevărat circuit; iar

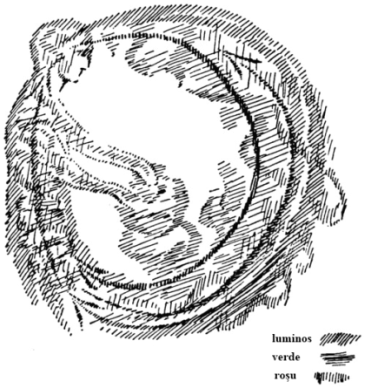
celălalt circuit, complementar, se desfăşoară de-a lungul nopţii. Dar un asemenea circuit are loc şi atunci când dumneavoastră – căci el nu depinde foarte mult de oră –, când dumneavoastră vă faceţi după amiază o mică siestă: şi atunci are loc un circuit. De fapt, ar trebui să vă reprezentaţi în mod just că Eul şi trupul astral ies din nou, şi că această ieşire are loc în funcţie de nevoia dumneavoastră de somn. Somnul, într-adevăr, ştie foarte bine când se va trezi cel ce doarme. Somnul este un profet, şi totul are loc exact cu aceeaşi viteză cu care se desfăşoară. Dumneavoastră nu ştiţi nimic despre aceasta, dar somnul o ştie; trupul astral o ştie, în orice împrejurare. El o ştie chiar şi atunci când, din cauza vreunui inconvenient, dormiţi mai puţin timp decât aţi fi dorit; chiar şi atunci când v-aţi spus înainte de a adormi că vreţi să dormiţi numai o jumătate de oră, şi apoi dormiţi trei ore în loc de o jumătate de oră: trupul astral, în somn, ştie absolut exact cât timp veţi dormi. El este un profet precis, fiindcă împrejurările spirituale lăuntrice sunt cu totul altele decât împrejurările exterioare pe care le trăim.

Dumneavoastră veţi remarca deja prin aceasta că una este a dormi şi alta a te trezi. Căci atunci când ne trezim, eram în lumea spirituală, când adormim, venim din lumea fizică şi pătrundem în lumea spirituală. Atunci cunoaştem curentul care unduieşte, într-un fel, în lumea spirituală între adormire şi trezire, dar îl şi trăim. Dar conştienţa obişnuită nu este adecvată pentru a şti ce trăim în somn; acest lucru este trăit în mod inconştient. Cu toate acestea, şi aici trăim, şi chiar aici trăim într-un mod asemănător cu ceea ce trăim şi ziua numai că într-un mod mult mai pregnant, mult mai intens.

Când observaţi în timpul zilei această viaţă sufletească din timpul stării de veghe, aveţi aici mai întâi experienţe care

sunt experienţe de gândire pe care le trezesc diversele impresii ale vieţii. Ele există. Dar aici întotdeauna se amestecă amintiri din viaţa deja parcursă. Încercaţi numai odată să examinaţi ce se amestecă aici, în toate situaţiile vieţii, ca impresii de moment şi ca amintiri ce urcă din lăuntric. Ne putem face o frumoasă imagine mai ales atunci când devenim foarte atenţi la felul în care viaţa, în diferite momente, este un adevărat amalgam compus dintr-un amestec de amintiri şi de impresii de moment. Dar sunt două elemente absolut diferite ale vieţii exterioare: gândurile care urcă, şi gândurile care, oarecum, coboară în simţuri. Şi în timpul somnului sunt prezente două asemenea curente lăuntrice diferite. Şi anume, în somn se continuă ceea ce este prezent, în principal, la adormire şi aceasta ne scapă cu totul dimineaţa la trezire, deoarece în întâmpinarea acestui curent curge, oarecum fără încetare, în direcţia capului, ceea ce trăim la trezire (*vezi desenul de mai sus*).

Aceste două curente merg unul în întâmpinarea celuilalt. Unul din aceste două curente, a cărui calitate o simţim în mod deosebit la adormire, cel care a fost menţionat, este cel pe care îl parcurgem în mod conştient, cu putere şi forţă, în primele decenii după moarte, când ne trăim încă o dată viaţa, dar în sens invers.

Aşa cum spuneam, într-un mod radical: dacă daţi cuiva o palmă, atunci dumneavoastră, după moarte, nu trăiţi mânia pe care aţi simţit-o în timpul vieţii pământeşti conştiente, când aţi dat palma respectivă, satisfăcut, poate, că v-aţi putut exprima mânia, ci dumneavoastră simţiţi ce a trăit celălalt primind această palmă, durerea fizică şi, de asemenea, suferinţa morală. Dacă aţi putea trăi în continuare în mod conştient ceea ce trăiţi în mod fugitiv la adormire, când trăirea deja se estompează, nu aţi trăi acest lucru decât în imagine, nu în realitatea sa. Dacă am putea trăi într-o conştienţă deplină şi clară acest moment de trecere, atunci am trăi opusul vieţii din timpul zilei, dar sub formă de imagine. În timpul primelor decenii de după moarte, noi trăim acest lucru în realitatea sa.

Modul în care am descris aceasta corespunde aproximativ cu viaţa din timpul zilei, în stare de veghe, când suntem dăruiţi vieţii exterioare numai cu gândurile noastre. Dar există şi celălalt curent. Şi acest alt curent are ceva gigantic. Îl trăim la trezire, aşa cum am arătat. El are însă ceva apăsător, pe care îl introducem în viaţa din timpul zilei şi pe care nu îl depăşim decât încetul cu încetul; apoi, suntem eliberaţi de această senzaţie. Când pătrundem acest aspect în întregime, prin viziune iniţiatică, atunci se revelează că în acest al doilea curent este prezentă întreaga karmă a omului. Întregul trecut karmic se desfăşoară în faţa omului în timpul fiecărui somn. În timp ce omul, mai ales în ceea ce poate trăi el la adormire, are o mică pregustare a karmei sale în devenire, care se formează în vederea viitorului, atunci când se trezeşte cu acea senzaţie pe care am descris-o, el are o uşoară senzaţie a karmei pe care o poartă. Despre momentul trezirii, el trebuie să-şi spună: acest moment înseamnă o uşoară aluzie la tot ceea ce poartă omul în sine

din viaţa sa pământească anterioară. Toate acestea sunt, firește, captate de ceea ce radiază în trupul astral şi Eu, când ele pătrund şi se răspândesc în om începând de la vârfurile degetelor de la mâini şi de la picioare. Dar o karmă foarte apăsătoare, o karmă care este greu purtată, are această particularitate că ea face să radieze oarecum în capul omului tot ceea ce s-a depus ca substanţe dăunătoare, în timp ce o karmă bună face să radieze, de fapt, în sus substanţele bune depuse. Şi aici se ating elementul spiritual şi elementul natural. Ceea ce este bun în karma omului face să radieze dimineaţa spre cap stările sănătoase ale organismului, îl fac să se simtă liber; din karma bună emană înspre cap ceva sănătos. Din karma rea, din tot felul de resturi a ceea ce am făcut rău, sunt trimise în cap nişte depuneri nesănătoase din organismul uman, ca un fel de vapori. Omul îşi simte atunci, de la această karmă rea, capul mahmur şi greu. În stările simţite tocmai dimineaţa putem percepe până în fizic activitatea şi urzirea karmei. Şi karma se formează, într-adevăr, prin acţiunea alternantă dintre veghe şi somn. Exact aşa cum karma în devenire, care se compune din tot ceea ce am făcut în fiecare zi până la sfârşitul vieţii, aşa cum această întreagă karmă elaborată până la sfârşitul vieţii înseamnă pentru noapte acelaşi lucru ca şi gândurile plăsmuite pe moment în timpul zilei, tot astfel acest curent absolut gigantic ce se revarsă spre noi, pe care îl întâlnim când dormim de seara până dimineaţa, este compus din amintirile cosmice referitoare la karma noastră trecută. Aşa cum, în starea de veghe, avem amintirile noastre personale, tot astfel, atunci când conştienţa se extinde dincolo de acestea, avem de la adormire până la trezire, amintirile noastre cosmice. Atunci în întâmpinarea noastră vin amintirile diferitelor vieţi pământeşti pe care le-am parcurs. Curând după

adormire, cel care ştie, percepe asemenea lucruri, datorită înţelepciunii iniţiatice, datorită viziunii iniţiatice, vede venind în întâmpinarea sa ultima viaţă pământească, apoi penultima, şi aşa mai departe, până la acele vieţi pământeşti care devin neclare, fiindcă odinioară omul însuşi a trăit în univers într-o conştienţă imprecisă, visătoare, vegetală. Astfel încât somnul este cu adevărat fereastra prin care omul îşi poate îndrepta privirea asupra karmei. El se adaptează karmei, şi prin faptele şi gândurile sale din timpul stării de veghe el continuă să ţească, tocmai în timpul somnului, la plăsmuirea karmei sale. Aceasta este prima muncă de urzire a karmei: în timpul somnului. Noi am studiat deja o a doua muncă, este aceea care se desfăşoară în primele decenii după moarte.

Dobândim o înţelegere mai serioasă a vieţii când avem prezentă în suflet, în acest fel, importanţa somnului, când ne spunem că în fiecare noapte noi ne adâncim, de fapt, în somn deoarece de la adormire până la trezire noi muncim la plăsmuirea karmei noastre, şi deoarece karma vieţii pământeşti trecute îşi găseşte punctul ei de inserare pentru a putea interveni în viaţa noastră din timpul zilei. Noaptea fiind punctul său de plecare, karma intervine treptat în viaţa omului din timpul zilei, şi noi ducem din noapte ceva precis determinat pe care îl introducem în viaţa din timpul zilei. Un om care îşi poate da seama în mod just cum trece într-o zi printr-un eveniment deosebit de important, care dispune de o facultate intimă şi subtilă de autoobservare, acela va simţi uşor, dacă trăieşte acest eveniment important, să spunem, după amiază, el va simţi că încă de dimineaţă era prezentă în el neliniştea de a fi antrenat spre acest eveniment. Majoritatea oamenilor care pot simţi aşa ceva vor avea sentimentul că, de fapt, încă de dimineaţă ei s-au grăbit spre un asemenea eveniment care

are importanţă în viaţa lor. Un asemenea eveniment dădea deja o anumită coloratură orelor care l-au precedat, chiar dacă este vorba de un eveniment absolut neaşteptat, chiar dacă este vorba de un eveniment de destin, neaşteptat. În zilele în care noi avem de trecut prin lucruri importante ale vieţii ne trezim altfel decât în zilele care se desfăşoară după mersul obişnuit. Numai că oamenii nu observă acest lucru. Oamenii simpli care trăiau pe vremuri la ţară o viaţă de ţăran – aşa ceva devine astăzi tot mai rar – cunoşteau asemenea lucruri, şi de aceea nu voiau să fie treziţi din somn în mod brusc; căci atunci când suntem smulşi din somn şi intrăm în viaţa de zi fără o trecere treptată, suntem smulşi în mod brusc din asemenea trăiri intime. De aceea, ţăranul spune că nu ar trebui niciodată, când ne trezim, să privim imediat spre fereastră, ci, dimpotrivă, să evităm fereastra, pentru a rămâne încă în întuneric şi pentru a mai putea observa ceea ce ne vine din somn. Ţăranul nu vrea să privească imediat spre fereastră, lui nu-i place nici să fie trezit de ceva care îi provoacă un şoc; lui îi place să se trezească oarecum o dată cu natura, la sunetele clopotului bisericii, care îl trezeşte în fiecare zi la aceeaşi oră, astfel încât deja din timpul somnului să se poată pregăti pentru aceasta. Atunci se face ziuă, clopotul bisericii răsună uşor, şi atunci omul are dimineaţa o presimţire a destinului său, a evenimentelor de destin, nu a celor care provin din voinţa sa liberă. Aceasta este ceea ce îi priieşte, şi el va detesta – chiar dacă omului cultivat îi place – să fie trezit de un ceas deşteptător, căci acesta ne îndepărtează cu totul, cu o siguranţă ucigătoare, de tot ceea ce este spiritual, cu mult mai mult, firește, decât fereastra spre care ne îndreptăm privirea la trezire. Dar evoluţia culturii şi civilizaţiei noastre moderne a introdus aceste lucruri în condiţiile de viaţă, o dată cu materialismul, şi continuă să o

facă. Sunt multe lucruri în viaţa modernă care fac absolut imposibil ca omul să observe cu adevărat spiritul care urzeşte şi trăieşte în lume. Cu cât observă omul mai mult acest element imprecis, pe jumătate mistic, aş putea spune, care poate radia din somn pătrunzând în viaţa sa, cu atât mai mult ajunge el să devină atent la karma sa.

Şi acum, înţelegeţi de ce am putut spune că îi visăm cu uşurinţă pe oamenii pe care îi întâlnim în viaţă şi faţă de care urcă imediat din interiorul fiinţei simpatia sau antipatia, într-un mod absolut independent de impresia exterioară pe care ei ne-o fac. Aşadar, ce se întâmplă aici? Aceştia sunt oameni cu care ne-am întâlnit deja în vieţile pământeşti anterioare. Aşadar, am avut, să spunem, la 14 iunie 1924 după amiază, această experienţă: am întâlnit un om care ne poate fi antipatic. Acum ducem această experienţă, care a trezit în noi nişte sentimente, o ducem cu noi în starea de somn. Dar aici se află karma; aici se află el, aşa cum era în penultima şi în ultima încarnare, îl întâlnim aşa cum era în incarnările anterioare. Ne aflăm în prezenţa a tot ceea ce am trăit împreună cu acest om, care tocmai s-a ivit şi care, într-o zi, doar ne-a amintit de ceva. Îl întâlnim într-un mod spiritual viu. Nu e de mirare că îl visăm; nu putem face altfel, în conştienţa noastră obişnuită. Dar dacă întâlnim pentru prima dată un om care are nasul sau ochii frumoşi sau urâţi, un om care ne interesează mult: adormim apoi şi nu îl întâlnim nicăieri, căci în viaţa pământească precedentă nu l-am întâlnit. Nu e de mirare că nu-l putem visa! Dumneavoastră vedeţi cum asemenea fapte devin transparente când le observăm în mod spiritual cu obiectivitate.

Ceea ce se desfăşoară între somn şi veghe, în ceea ce priveşte formarea karmei, poate urma un curs absolut normal; atunci omul va simţi cum destinul său se

modelează ca împlinire a ceea ce a adus el cu sine din viețile pământești anterioare. Sau el va simți ce valoare karmică ulterioară are un anumit lucru pe care îl gândește sau pe care îl face în viața pământească actuală. În general, aceasta se va manifesta în ceea ce gândește sau face omul. Dar se mai poate întâmpla și altceva.

Vedeți dumneavoastră, se poate ca într-o viață pământească noi să fi săvârșit o faptă sau să fi gândit ceva esențial sau grav. Să presupunem că un om ar fi făcut într-o viață pământească anterioară o faptă de mare importanță sau gravă. Rezultatul karmic al acestei fapte nu se află în trupul fizic pe care îl primește de la părinți, nici în trupul eteric, pe care îl primește tot de la părinți, ci acesta trăiește în ceea ce se află, în timpul nopții, în afara trupurilor fizic și eteric. Dar să presupunem că ceea ce apasă karmic asupra omului are o astfel de forță încât aceasta nu poate aștepta până la vârsta la care trupul astral poate deveni mai slab, fiindcă la o vârstă înaintată mușchii și oasele au devenit deja friabile. Să presupunem, nu-i așa, durata normală a vieții unui om ca fiind șaptezeci de ani – vârsta patriarhilor. În decursul acestor șaptezeci de ani, durata normală a vieții omului pe Pământ, trupul astral și Eul parcurg și ele o evoluție. La copil, trupul astral este astfel constituit încât el poate acționa cu forță, cu vigoare, asupra întregului organism fizic și eteric; la copil, el poate, impulsiona mușchii și oasele. O dată cu vârsta, el nu o mai poate face; trupul astral a devenit relativ mai slab. Eul devine mai puternic, dar el se retrage în trupul astral, care este mai slab, și astfel și el acționează mai slab; aceasta depinde, totuși, mai ales de trupul astral, care, cu vârsta, nu mai poate impulsiona mușchii și oasele. Imaginați-vă acum, așadar, că cineva trăiește în prezent, în secolul 20, să spunem, cineva care ar fi trăit odinioară în secolul al 14-lea

şi în secolul al 11-lea. Şi că în timp ce trăia în secolul al 11-lea el ar fi comis o faptă importantă sau gravă, o faptă care a lăsat o amprentă foarte puternică în trupul astral; acest rezultat se află acum în trupul său astral. Dacă omul revine în secolul 20, acest efect vrea să se manifeste, vrea să dea un imbold din trupul astral, pentru a se manifesta. Ei bine, când ceea ce provine din experienţa făcută în secolul al 11-lea este de o importanţă atât de mare încât nu se poate mulţumi cu un trup astral îmbătrânit, slăbit, care nu este în stare să-şi mişte picioarele pentru a săvârşi fapte măreţe, atunci trebuie să fie folosit un trup astral la o vârstă tânără. Şi dacă evenimentul era atât de important încât el îşi trimite influenţele asupra tuturor celorlalte evenimente ale vieţii, atunci multe lucruri trebuie să se concentreze într-un trup astral tânăr. Ce înseamnă aceasta? Nimic altceva decât următorul lucru: omul va avea o viaţă de scurtă durată în încarnarea din secolul 20. Dumneavoastră vedeţi aici cum este determinată durata vieţii prin felul în care sunt ancorate în trupul astral rezultatele gândurilor şi faptelor pământeşti săvârşite odinioară. Acestea sunt ancorate în trupul astral.

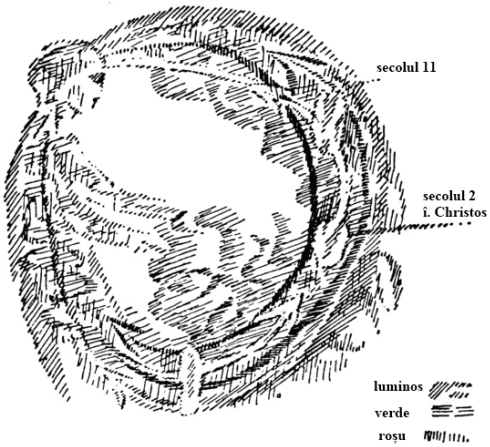
Dar să mergem mai departe. Priviţi un asemenea trup astral, care este înţesat de fapte importante săvârşite într-o viaţă anterioară, mai ales de fapte rele; acestea umflă trupul astral, în aşa fel încât el izbeşte prea puternic trupul fizic şi trupul eteric. Aceste şocuri nu sunt sănătoase. Numai un anumit raport normal între trupul astral şi trupurile fizic şi eteric este sănătos. Aceste şocuri puternice, care pot fi cauzate, de exemplu, de o karmă rea, biciuiesc organele, le uzează, provoacă boli în organe. Avem acum al doilea element. O asemenea faptă săvârşită în secolul al 11-lea poate umfla trupul astral şi, prin aceasta, poate provoca moartea în mod prematur. Dar, în

plus, această umplere îl face pe om să fie şi bolnav; omul contractează poate o boală gravă şi moare, ca urmare a acestei boli. Aceasta, dacă vorbim din punct de vedere fizic. Căci, dacă vedem ce se întâmplă în trupul fizic al omului, noi spunem: Omul este bolnav, boala conduce la moarte, omul moare; el se îmbolnăveşte la douăzeci şi cinci de ani şi moare la treizeci, ca urmare a bolii sale.

Oare aşa stau lucrurile şi când vorbim din punct de vedere spiritual? Şi când vorbim în sensul ştiinţei iniţiatice? Nu. Aici, trebuie să spunem exact contrariul. Tocmai experienţa de mare importanţă, ceea ce a făcut sau ceea ce a gândit omul, aceasta devine moarte în viaţa pământească următoare; fapta săvârşită în secolul al 11-lea devine moarte în secolul 20. Şi moartea este precedată de boală. Omul se îmbolnăveşte pentru a putea muri la momentul potrivit. Consecinţa morţii de mai târziu, care trebuie să intervină karmic, este, aşa cum vedeţi acum, boala care o precede. Asta înseamnă să vorbim din punct de vedere spiritual. De fapt, când ne înălţăm din lumea fizică spre lumea spirituală, totul se inversează, şi noi vedem cum, pe această cale, boala îi este adusă omului de karmă. Acesta este acum aspectul karmic al bolii. Acest aspect karmic poate fi de o extraordinară importanţă pentru stabilirea diagnosticului. Nu este nevoie să discutăm imediat cu pacientul despre aşa ceva, dar acest lucru poate fi important. Dacă dumneavoastră credeţi că ceea ce există în karmă este localizat în mod exact, atunci trebuie să înţelegeţi acest lucru.

Vedeţi dumneavoastră, când într-o încarnare nemijlocit precedentă, în secolul al 11-lea, să spunem, era prezent evenimentul important cu privire la un om sau la o problemă, ca faptă sau gând, atunci la ieşirea din timpul somnului noi întâlnim ceea ce s-a petrecut în secolul al 11-

lea mai curând decât ceea ce vine dintr-o încarnare şi mai timpurie, de exemplu, din al doilea secol precreştin. Întâlnim, încetul cu încetul, ceea ce am trăit în viaţa pământească precedentă. Dar, vedeţi dumneavoastră (*arată desenul*), atunci când intrăm aici, ceea ce întâlnim mai întâi aici este ceea ce a făcut drumul de aici până aici; ceea ce a avut loc mai înainte nu a făcut drumul decât de aici până aici. Karma vine în întâmpinarea noastră; dar aceasta ne arată că ceea ce este aici sus vine de jos, ceea ce este aici jos, vine poate din inimă; dar ceea ce este jos de tot în organism, ceea ce a fost trăit în încarnarea precedentă, vine din cap. Putem spune, aşadar, despre karmă, când sesizăm cât de departe în trecut se situează evenimentele determinante, putem spune despre bolile care survin: Boala care atinge picioarele îşi are originea într-o viaţă pământească relativ apropiată, boala care atinge capul, în vieţile pământeşti relativ îndepărtate. Astfel încât putem judeca, aşadar, şi după karmă ce trece din spiritual în fizic.

Dar esenţial este ceea ce rezultă pentru terapeutică. Unde ar trebui să mergem să căutăm remedii pentru ceea

ce este bolnav în cap, şi unde pentru ceea ce este bolnav la picioare? Pentru ceea ce este bolnav la cap trebuie să căutăm remediile în ceea ce a rămas cât mai mult în urmă în evoluţia naturii –, aşadar, în ceea ce, în consecinţă, aminteşte de procesele naturale ale trecutului, să spunem, de exemplu, în ciuperci, care, sub forma lor vegetală actuală imperfectă, repetă oarecum o formă vegetală mai timpurie, sau în alge şi licheni, sau, la plantele perfecte, în rădăcini, care sunt ceea ce se menţine dintr-o perioadă foarte timpurie. Ceea ce este bolnav în abdomen, şi localizat în abdomen mai degrabă la periferie, va trebui tratat cu ceea ce a apărut mai târziu în evoluţia naturală: cu florile, sau cu plantele cu flori, sau şi din regnul mineral. Tot ceea ce a apărut în om mai târziu trebuie tratat cu ceea ce în natură a apărut tot mai târziu. Acest lucru merge până în amănunt. Când Pământul era încă în stadiul evolutiv al Lunii şi al Soarelui, omul trăia în sânul evoluţiei pământeşti fără ochii actuali, în general, fără organe de simţ, deşi organele de simţ au fost prezente încă din vechea evoluţie saturniană sub forma unor prime predispoziţii. Aşa cum sunt ele acum, reflectând în interior lumea exterioară, ele s-au dezvoltat relativ târziu, aceasta se întâmpla în acelaşi timp când pe Pământ a apărut silicea, de exemplu, sub forma sa actuală. În evoluţia naturii, silicea ţine, firește, ca predispoziţie, de un trecut îndepărtat, dar, aşa cum o găsim astăzi, ea este un produs tardiv în natură; geologia amestecă totul şi nu cunoaşte raporturile dintre lucruri. De aceea, acidul silicic, atunci când îl utilizăm în mod just ca remediu, acţionează asupra a tot ceea ce este sistem neuro-senzorial, mai ales asupra organelor de simţ, prin intermediul întregului organism uman. Organele de simţ, sub forma lor actuală, s-au format la urmă, într-o epocă în care şi mineralele în care se află acidul silicic au apărut sub

forma lor actuală. Conform karmei noastre, noi eram în prima noastră încarnare, cea care poate mai poate fi numită, în principiu, încarnare, când eram încă mult mai uniţi prin întreg trupul nostru cu natura, cu diferitele forme ale vieţii vegetale şi animale, forme care au astăzi descendenţi. Ciupercile şi rădăcinile plantelor nu au aspectul pe care îl aveau odinioară, dar, într-un anumit fel, ceea ce este prezent astăzi în ciuperci, licheni, alge, în rădăcinile plantelor, este asemănător cu ceea ce am parcurs noi în prima noastră încarnare determinantă. În tot ceea ce este prezent astăzi în flori şi în plantele cu flori, şi în mineralele care au atins acelaşi nivel de dezvoltare ... (lacună în textul original). Vă menţionez aceasta numai pentru ca dumneavoastră să vedeţi cum un studiu corect al karmei ne conduce în mod corespunzător la evoluţia naturii. Şi, pornind de la raporturile dintre natură şi om, se poate recunoaşte din karmă cum trebuie să vindecăm. Totul în viaţă trebuie să fie în cele din urmă extins în aşa fel încât să se integreze, încetul cu încetul, în ştiinţa spirituală. Căci orice altă metodă este o tatonare şi o bâjbâire prin viaţă, este ca o viaţă dusă în întuneric spiritual, şi aceasta a condus omenirea în situaţia actuală. Dacă omenirea vrea să iasă din această situaţie, ea trebuie să se străduiască să ajungă la lumină; aceasta înseamnă că fizicul trebuie extins până la spiritual. Şi nu ajungem, aş spune, la spiritual, într-un mod atât de obiectiv prin nimic altceva decât tocmai prin reprezentările pe care ni le facem despre karmă.

Când ne reprezentăm cum se ţese karma când ieşim din somn, cum, la adormire, ea se ţese mai departe în somn, cum formarea normală a karmei îl împinge pe om la fapte, apoi integrează din nou aceste fapte în karmă, şi cum îşi trăieşte omul, prin aceasta, karma obişnuită a vieţii, sau când considerăm cum trebuie să fie organizată viaţa, când

omul trebuie să moară mai devreme şi că de aceea karma trebuie să umfle trupul astral, pe care ea trebuie să-l ia puternic în stăpânire din cauza faptelor anterioare, ceea ce contribuie la îmbolnăvirea omului: peste tot se arată cum acţionează karma. Sau să presupunem că un om are un accident şi din această cauză se îmbolnăveşte. Eventual, un asemenea accident, care poate fi determinat karmic, dar nu trebuie neapărat să fie, acţionează în continuare în desfăşurarea karmei de-a lungul următoarelor vieţi pământeşti. Boala poate fi şi începutul unei karme. Vom constata atunci, pe de altă parte, că asemenea boli, care sunt un început de karmă, fac adormirea neplăcută, mai ales fac ca omul să adoarmă greu. Dar dacă bolile sunt un început de karmă, ele sunt, de fapt, ceva consolator. Şi trebuie să ne spunem, desigur, în legătură cu multe boli: bolile care sunt o karmă împlinită, care fac trezirea dezagreabilă, sunt cele care fac trimitere la experienţe trecute, precedente; bolile care sunt o karmă în devenire şi care se manifestă printr-o adormire dezagreabilă, care ne împiedică să dormim, sunt începutul unei karme bune. Căci aşa este compensat ceea ce suferim din cauza unei asemenea boli. Acum suferim, şi după aceea avem compensarea acestei suferinţe, care ne înalţă şi care ne face să fim bucuroşi. Şi, în acest caz, multe lucruri în viaţă se prezintă observaţiei spirituale altfel decât observaţiei fizice. Ca experienţă fizică, este uneori foarte dureros să nu putem adormi; o observare justă a spiritualului ne poate consola. Şi dacă nu situăm viaţa fizică de moment deasupra vieţii spirituale a omului, atunci, de fapt, putem spune: Slavă Domnului că adorm adesea atât de greu, căci aceasta îmi arată că în următoarea viaţă pământească voi face multe experienţe înălţătoare; din viaţa mea pământească actuală multe lucruri vor pătrunde în următoarea viaţă

pământească. – Insomnia poate fi uneori o bună consolatoare, şi dacă insomnia nu ar fi, văzută din punct de vedere spiritual, ceva bun în sens karmic, ea i-ar face omului mai mult rău. Căci oamenii povestesc tot felul de lucruri despre insomniile lor, astfel încât, din punct de vedere exterior-medical, s-ar putea formula acest raţionament: Dar cum de mai trăieşte acest om? – Un somn normal este necesar pentru o viaţă normală. Dar oamenii povestesc cât timp petrec fără să adoarmă. Atunci trebuie să ne mirăm că mai trăiesc, căci ar trebuie să fie morţi, în realitate, şi cu toate acestea ei trăiesc. Dar intervine în viaţă, ca o compensare, acest element spiritual proaspăt, care ţine de Eu. Şi când ştim privi puţin viaţa în ansamblul ei, atunci vedem şi că somnul cu adevărat liniştit este uneori obţinut după o luptă grea şi după multă trudă; dar a rămâne întins absolut liniştit fără a dormi, şi a-ţi petrece noaptea calm, fiind perfect lucid, în stare de veghe, acest lucru este, totuşi, mai agreabil, pentru că depinde de voinţa noastră, pentru că tocmai aici omul se adaptează tot mai mult la elementul etern. Numai că acest lucru trebuie să depindă de voinţa noastră. El nu trebuie să depindă, cel puţin în esenţă, doar de starea fiziologică. Dar există o consolare karmică pentru adormirea grea şi pentru insomnie, căci ele fac trimitere, propriu-zis, la karma viitoare, fac trimitere spre viitor, în privinţa anumitor lucruri.

CONFERINȚA A ȘAISPREZECEA

Breslau, 15 iunie 1924

Să comparăm odată ceea ce ni se oferă prin experienţele nemijlocite în privinţa raportul nostru cu viaţa dintre moarte şi o nouă naştere cu ceea ce trebuie să simtă omul în interiorul său cu privire la legătura dintre comportamentul său sufletesc-moral, gândirea şi faptele sale, şi rezultatul acestui comportament sufletesc-moral. În aceste ultime seri am pornit tocmai de la asemenea consideraţii şi vom face ca expunerile noastre să se încheie tot cu nişte consideraţii de acest fel. Când ne îndreptăm privirea, pe de o parte, asupra felului în care faptele noastre moral-sufleteşti iau naştere din intenţiile noastre, din întreaga dispoziţie a sufletului nostru, atunci vedem, dacă ne privim pe noi înşine în mod imparţial, că trebuie să calificăm o parte din faptele noastre ca bune din punct de vedere moral, acelea care se pot integra în procesul cosmic; iar celelalte fapte, ca rele din punct de vedere moral, ca imperfecte din punct de vedere moral, acelea care nu se pot integra ca element sufletesc în procesul cosmic. Dar tot ce se întâmplă cu omul nu poate avea numai o semnificaţie de moment – acest lucru şi-l spune, de fapt, fiecare despre sine însuşi –, la fel cum nimic în natură nu are numai o semnificaţie de moment, ci orice are efecte, consecinţe, şi orice devine cauză pentru altceva, sau este efectul a ceva. Viaţa omului nu s-ar putea integra în mersul evenimentelor universale dacă ceea ce poartă el în sine nu ar constitui, de asemenea, o cauză şi un efect. Dar, în timp ce în observarea naturii putem fi perfect satisfăcuţi să vedem că un lucru ia naştere dintr-o cauză, nu putem fi absolut deloc satisfăcuţi cu privire la legătura dintre

experienţa noastră moral-sufletească şi mersul lumii. Vedem că în ceea ce se întâmplă pe plan fizic nu apare nici o legătură directă între ceea ce trebuie să devină atitudinea noastră moral-sufletească şi ceea ce se întâmplă cu adevărat în cursul vieţii fizice. Şi, la fel, când lăsăm să acţioneze asupra noastră ceea ce se întâmplă într-un mediu uman mai vast, vedem că acela care, eventual, când îi scrutăm sufletul, ne apare moral, şi bun din punct de vedere sufletesc, este lovit de nenorocire, de răul din lume, în timp ce acela care apare din punct de vedere sufletesc slab, rău, poate fi atins din exterior de nişte evenimente care nu pot fi considerate deloc o pedeapsă, sau ceva asemănător, pentru ceea ce trăieşte în sufletul său. Într-un cuvânt, noi nu găsim, când ne îndreptăm o privire de ansamblu asupra naturii, nici o legătură între ceea ce trăieşte omul conform destinului său, şi esenţa, natura voinţei sale; şi ar fi, am putea spune, o iluzie absolut iresponsabilă dacă omul ar vrea să-şi imagineze cu privire la o viaţă pământească, al cărei curs este determinat de destin, că ar fi un efect al voinţei sale morale. Cel rău poate fi fericit, cel bun poate fi nefericit. În aceste două propoziţii se află concentrat ceea ce face viaţa pământească la început de neînţeles pentru omenirea evoluată. Şi vom vedea prin aceasta cum omul, aşa cum este el situat acum în lume, nu este în stare să facă să apară consecinţele corespunzătoare faptelor sale: elementul moral rămâne în viaţa pământească individuală o atitudine sufletească, o dispoziţie sufletească, el nu se poate manifesta în mod direct în realitatea fizică exterioară. Desigur, asta înseamnă că dispoziţia sufletească poate apărea ca un efect real al atitudinii morale. Deşi ne loveşte o nenorocire care se află într-un contrast izbitor cu ceea ce am săvârşit, noi putem fi, de fapt, satisfăcuţi din punct de vedere lăuntric-sufletesc

de comportarea noastră bună; dar ceea ce acţionează în acest fel rămâne, totuşi, pe plan lăuntric-sufletesc. Omul trebuie să-şi mărturisească faptul că în cadrul vieţii fizice el nu este în stare să transpună în realitate, pe plan exterior în lumea fizică ceea ce poartă în interiorul său ca element moral-sufletesc.

Când studiem karma aşa cum am făcut-o în aceste ultime zile, ca şi modul în care vieţile pământeşti trecute îşi prelungesc efectele în vieţile pământeşti ulterioare, ajungem la o asemenea legătură interioară între ceea ce s-a petrecut mai târziu şi ceea ce s-a petrecut mai demult pe tărâmul moral-sufletesc. Ceea ce înseamnă, în câteva cuvinte că omul are aici, în viaţa pământească fizică, o organizare ce împinge consecinţele sufleteşti ale comportamentului său moral spre sufletul său şi nu le lasă să iasă la suprafaţă într-o *singură* viaţă pământească. În această viaţă omul nu are puterea să transpună în realitate elementul moral pe care îl poartă în sufletul său. Omul nu are această putere; corporalitatea sa exterioară fizică, substanţialitatea sa eterică, îl fac lipsit de putere în această privinţă. În viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, omul este pe atât de puternic, pe cât de lipsit de putere este el în viaţa fizică. Dar dacă aici, în viaţa fizică de pe Pământ, trupul său fizic şi trupul său eteric constituie o piedică, dacă ele îl fac să fie fără putere, atunci în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere trebuie să existe ceva care să îi dea puterea de a transpune elementul moral în fizic, acolo, ca şi în viaţa pământească ulterioară. Aici ne situăm cu trupul nostru fizic şi cu trupul eteric în cadrul regnurilor naturii. Ceea ce trebuie să preluăm în noi în timpul vieţii pământeşti din domeniul naturii pentru trupul nostru fizic şi pentru trupul nostru eteric, ne face lipsiţi de putere. Cu ceea ce ducem cu noi prin poarta morţii, cu propria noastră fiinţă sufletesc-

spirituală, noi devenim puternici după moarte fiindcă între moarte şi o nouă naştere suntem uniţi cu entităţile Ierarhiilor superioare, aşa cum aici, pe Pământ, suntem uniţi cu regnurile naturii. Entităţile Ierarhiilor superioare se împart în trei regnuri, regnul oarecum cel mai de jos: Arhai, Arhangheli, Îngeri, regnul mijlociu: Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, regnul cel mai înalt: Tronuri, Heruvimi, Serafimi. În cursul acestor conferinţe, am înfăţişat cum, între moarte şi o nouă naştere, omul trăieşte propriu-zis, împreună cu entităţile astrelor şi, prin aceasta, cu aceste Ierarhii superioare. Dar, pentru ca elementul moral-sufletesc să se poată manifesta în viaţa pământească, trebuie să se întâmple următorul lucru.

Mai întâi, trebuie să păstrăm cu adevărat în sufletul nostru efectul dispoziţiei moral-sufleteşti în ceea ce priveşte gândirea, simţirea şi voinţa, trebuie să aşteptăm până când în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere primim ajutorul Ierarhiilor superioare. Abia atunci ceea ce purtăm în sufletul nostru este dus prin lumea spirituală, iese la suprafaţă într-o nouă viaţă pământească, şi reapare în forma în care trebuie să reapară. Ce am fi noi dacă am putea transpune în realitate în mod nemijlocit în viaţa pământească ceea ce purtăm în noi ca element moral-sufletesc? Noi nu am fi oameni ai vieţii pământeşti! Imaginaţi-vă că aţi purta în dumneavoastră un conţinut moral-sufletesc despre care aţi putea prevedea, pe bună dreptate, că el ar putea crea o situaţie universală fericită, şi aceasta s-ar întâmpla, aţi putea-o realiza. Ce aţi fi dumneavoastră atunci? Aţi fi atunci un magician, dar nu un om al vieţii de pe Pământ! Căci atunci când este produs astfel, în mod nemijlocit, un efect spiritual-sufletesc, aceasta este, în esenţă, o acţiune magică. În ciclul cosmic actual, omul nu este, în vieţile izolate dintre moarte şi o

nouă naştere, un magician, dar el este un magician împreună cu fiinţele Ierarhiilor superioare când acţionează între moarte şi o nouă naştere şi apoi aceste efecte se continuă când părăseşte această viaţă dintre moarte şi o nouă naştere pentru a coborî din nou spre viaţa pământească. Evoluţia karmică a omului prin aceste două forme de viaţă atât de diferite, cea pământească şi cea dintre moarte şi o nouă naştere, este, de fapt, tărâmul unde omul acţionează magic. Când îl considerăm pe omul fizic aşa cum ni se prezintă el în viaţa exterioară, atunci el apare pentru noi –am arătat aceasta la sfârşitul cărţii „Despre enigmele sufletului" – ca fiind constituit dintr-un om neuro-senzorial, un om ritmic şi un om al metabolismului şi al membrelor. Sistemul metabolic şi membrele formează o unitate; când ne folosim membrele, metabolismul este stimulat, el trebuie să se desfăşoare, în om trebuie să fie cheltuite forţe. Metabolismul trebuie să se desfăşoare; el trebuie să se desfăşoare şi în domeniul trăirii lăuntrice. Dar cele două aspecte sunt înrudite. Când ne îndreptăm privirea la început asupra sistemului metabolismului şi al membrelor, aşa cum se manifestă el în trupul fizic, atunci suntem tentaţi să-l considerăm drept sistemul inferior al entităţii umane pământeşti. Există chiar oameni care îşi spun idealişti, pentru că s-au obişnuit să considere cu dispreţ sistemul metabolismului şi al membrelor: Acesta este sistemul inferior, cel pe care omul binecrescut, idealist, ar prefera să nu-l aibă. Numai că fără el nu putem trăi pe Pământ; şi este ceea ce îl reprezintă pe om în imperfecţiunea sa, în viaţa pământească.

Iată despre ce este vorba aici: Ce-i drept, în ceea ce priveşte formaţiunea umană fizică, sistemul metabolismului şi al membrelor este sistemul inferior, şi de aceea în viaţa pământească el are puţin de-a face cu

ceea ce este specific uman, dar încă din viaţa pământească el este unit cu entităţile celei mai înalte Ierarhii, cu Tronurile, Heruvimii, Serafimii. Când mergem prin lume sau când lucrăm cu mâinile, în această activitate misterioasă este prezentă activitatea Tronurilor, Heruvimilor şi Serafimilor. Aceste entităţi rămân pentru om entităţile care îl ajută când îşi continuă viaţa după moarte şi o nouă naştere. Ele rămân entităţi care îl ajută. Este absolut greşit să credem că elementul moral-sufletesc provine din cap. Dintr-un punct de vedere superior, capul nu este, în realitate, absolut deloc un organ atât de important al omului. Capul este, de fapt, mai mult sau mai puţin, o oglindă ce reflectă lumea exterioară şi, dacă nu am avea decât cap, noi nu am şti nimic altceva decât ceea ce se referă la lumea exterioară. În cap se oglindeşte, pur şi simplu, lumea exterioară. Ceea ce trăieşte în cap nu este decât reflectarea lumii exterioare. Ceea ce există în noi ca impulsuri morale, ca impulsuri sufleteşti, nu provine din cap, ci provine din aceeaşi regiune unde se află sistemul metabolic şi al membrelor, dar nu din natura fizică a sistemului metabolic şi al membrelor, ci din spiritual-sufletescul sistemului metabolic şi al membrelor, în care trăiesc Tronurile, Heruvimii, Serafimii.

Şi astfel, trebuie să ne reprezentăm următorul lucru pentru a avea în acest domeniu o viziune adecvată asupra omului (desenează): Această a treia parte a entităţii umane, sistemul metabolic şi al membrelor, pare, în primă instanţă, imperfect, desigur, s-ar putea spune că este nedemn de om în organizarea sa fizică şi eterică. Dar aici, în acest sistem, mai există şi altceva, sau, mai curând, acest sistem este încadrat în altceva: aici trăiesc Tronurile –desenez doar schematic, bineînţeles, – în acest sistem urzesc Heruvimii, strălucesc Serafimii. Când omul trece prin poarta morţii, tot ce se află la

baza sistemului metabolismului şi al membrelor se desprinde de pe el, şi el rămâne cu entitatea Eului său în domeniul în care se afla deja în timpul vieţii: în domeniul Tronurilor, Heruvimilor, Serafimilor; atunci, el continuă să trăiască în sânul Heruvimilor, Serafimilor. Apoi, el se separă de ei, dar ei continuă să formeze –am vorbit şi despre asta în aceste zile – ceea ce exista ca predispoziţie în fiinţa sufletesc-morală. Aici, pe Pământ, aşa spuneam, omul îşi înalţă privirea spre cer, şi presimte astfel ceea ce este pentru el realitatea superioară, spiritual-suprasensibilă. Aşa face omul atâta timp cât este pe Pământ. În viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, el îşi coboară privirea şi vede ce fac Heruvimii, Serafimii, Tronurile din comportamentul său sufletesc-moral. Când coboară din nou pe Pământ, el vede realizându-se aici, jos, consecinţele; Heruvimii, Serafimii, Tronurile acţionează pentru a transpune în realitate spiritualul. Astfel, după ce ni s-a atras atenţia, vedem că omul transportă în mod magic din viaţa sa pământească actuală în următoarele vieţi pământeşti efectele faptelor sale.

După ce ne-am îndreptat astfel privirea, pentru a-l studia, asupra sistemului metabolic şi al membrelor, să privim acum sistemul polar opus, sistemul neuro-senzorial, care este, ce-i drept, prezent în omul întreg, dar care se află, în principal, în cap; să privim capul omului. Prin capul său, omul trăieşte de fapt, numai o oglindire a lumii exterioare actuale. Aşa cum vă spuneam, gândurile sale, reprezentările sale, singurele, în care el este lucid, nu sunt, de fapt, în capul său, decât imagini de oglindă ale lumii exterioare. Dar când ne înălţăm la ştiinţa iniţiatică, şi mai întâi la cunoaşterea imaginativă, atunci ajungem, după cum ştiţi, trecând de la cunoaşterea imaginativă la cunoaşterea inspirată, apoi trecând prin cunoaşterea intuitivă, să ne întoarcem în urmă la vieţile pământeşti anterioare.

Privirea pătrunde atunci în viețile pământești anterioare, dar le contemplă în forma lor spirituală. Și în lumea spirituală cunoașterea este ceva absolut real. Iar cel care face experiența viziunii vieților pământești trecute prin adevărata cunoaștere inițiatică, acela vede nu numai cum este el în momentul prezent, acum, la 15 iunie 1924, ci se vede pe sine însuși în cursul vieților pământești anterioare; și nu numai că pătrunde acolo cu privirea, ci își vede, în viziune retrospectivă, întreaga ființă. Aceasta nu este o viziune abstractă, pe baza cunoașterii, ci este o metamorfoză orientată spre trecut, o fuziune, o identificare deplină cu ceea ce a fost cândva. Omul devine lăuntric foarte viu, foarte mobil și foarte animat, atunci când se întoarce astfel în viețile pământești trecute. Dar, prin faptul că ne întoarcem în trecut, dobândim posibilitatea de a ne schimba punctul de vedere al concepției despre lume.

Care este, așadar, punctul de vedere al concepției exterioare despre lume pe care îl avem în mod obișnuit? – Punctul de vedere al concepției exterioare despre lume este capul. Acest cap, care are ca bază organizarea fizică a capului, acest cap pe care l-ați avut în viețile pământești trecute și, desigur, în precedenta, nu-l puteți lua ca punct de vedere al concepției despre lume când v-ați întors în urmă la viețile pământești anterioare; nu puteți s-o faceți, căci el a dispărut de multă vreme, el nu mai este aici. Singurul lucru pe care îl puteți lua ca punct de plecare al concepției despre lume este elementul spiritual care trăia în cap. Inițierea constă, așadar, în faptul că, întorcându-se la viața pământească trecută, omul se spiritualizează. Și, de fapt, orice clarvedere în sensul cel mai bun al cuvântului, este o întoarcere în viețile pământești anterioare. A deveni inițiat înseamnă a nu rămâne în viața pământească actuală, a privi fenomenele cu ochii omului care eram în viața

pământească precedentă. În timp ce în cursul obişnuit al lumii suntem în viaţa pământească o fiinţă atât de imperfectă, încât nu vedem decât lumea fizică exterioară, ceea ce eram în aceste vieţi anterioare a devenit între timp vizibil prin clarvedere. Şi, în general, atunci când ajungem la viaţa pământească trecută cea mai apropiată, facem descoperirea: Cel care eram atunci a devenit deja, propriu-zis, un om mult mai desăvârşit.

Ei bine, de unde vine, aşadar, faptul că ceea ce am putea fi, conform vieţii pământeşti precedente, nu este, totuşi? De unde vine aceasta? Vedeţi dumneavoastră, dacă omul s-ar compune doar dintr-un cap care trece dintr-o viaţă pământească în alta, atunci în viaţa pământească următoare am fi, faţă de viaţa pământească precedentă, atât de desăvârşiţi cum am arătat. Dar nu avem numai cap, avem şi celelalte sisteme existente alături de cap. Şi, prin faptul că în sistemul metabolic şi al membrelor avem principiul magic al omului care acţionează, la rândul său, în karmă, karma duce capul dintr-o viaţă pământească în alta. Karma este, aşadar, activă în mod nemijlocit în forma pe care o dă capului dumneavoastră. Şi când începem să dezvoltăm în acest domeniu o concepţie lipsită de prejudecăţi despre om, vom învăţa, încetul cu încetul, să citim în fizionomia capului unui om multe elemente ale karmei sale. Şi, de asemenea: a privi acest cap al omului, aşa cum se face astăzi cu conştienţa obişnuită, este exact ca şi cum am lua „Faustul" lui Goethe şi am începe: „A-h, e-u a-m", fiindcă ştim doar să silabisim, nu să citim. Nu putem spune: „Ah, eu am". Dar după ce am învăţat să citim, înţelegem aceste semne ciudate care apar aici, ştim să citim. Vă spuneam deja: asta are drept consecinţă acest fapt mărunt, anume că în timp ce, de altfel, percepem în toate cărţile doar aproximativ treizeci de forme de litere

diferite, într-o carte avem „Faustul" lui Goethe, în alta „Logica" lui Hegel, într-o alta Biblia, şi aşa mai departe. Putem avea toate acestea prin simplul fapt că am învăţat să citim. Exact aşa putem învăţa să citim în ceea ce ne înconjoară în mod viu. Şi dacă ne ridicăm de la silabisirea formei capului uman la posibilitatea de a-l citi, aceasta ne conduce la pătrunderea misterelor karmei omului respectiv. Astfel încât putem spune cu privire la ceea ce este vizibil, cu adevărat vizibil în mod exterior în forma capului: Orice om îşi are capul său propriu, nici un om nu are exact aceeaşi formă de cap ca un altul. – Deşi oamenii se aseamănă adesea, ei sunt, în karma lor, neasemănători. În forma capului devine vizibilă, pentru privirea fizic-sensibilă, karma trecută a omului; în sistemul metabolismului şi al membrelor, karma sa viitoare; ea se află aici, ascunsă din punct de vedere spiritual, invizibilă. Astfel încât, atunci când vorbim despre om din punct de vedere spiritual, putem spune: Omul este constituit în aşa fel încât, pe de o parte, el face vizibilă karma sa trecută, iar, pe de altă parte, el poartă în sine, invizibilă, karma sa viitoare.

În acest fel ne putem ridica la o considerare lăuntric-spirituală a omului. Când îl considerăm pe omul metabolismului şi al membrelor, vedem în el numai fizicul şi etericul ca element inferior; dar în sistemul metabolic şi al membrelor trăiesc entităţile Ierarhiei celei mai înalte. Dacă trecem la cap, acesta este, bineînţeles, din punct de vedere fizic-sensibil, ceea ce are omul mai desăvârşit, fiindcă el poartă în sine, în mod exterior, vizibil, ceea ce acţionează ca element spiritual provenind din vieţile pământeşti anterioare – el este şi preţuit, de obicei, cel mai mult –, dar nu este cel mai desăvârşit din punct de vedere spiritual. Căci, în timp ce în sistemul metabolismului şi al

membrelor trăiesc Tronurile, Heruvimii, Serafimii, în sistemul capului trăiesc Arhaii, Arhanghelii, Îngerii. Ei sunt cei care se află, în esenţă, în spatele a tot ceea ce trăim prin capul nostru în lumea fizic-sensibilă. Ei trăiesc în noi, în sistemul capului; ei acţionează în spatele conştienţei noastre, ei întâlnesc efectele produse de lumea pur fizic-sensibilă, ei le reflectă şi abia prin aceste imagini de oglindă devenim conştienţi de noi înşine. Ceea ce ne devine conştient în sistemul capului nu constituie decât aparenţa faptelor Arhailor, Arhanghelilor, Îngerilor în noi (desenează). Pentru a continua schema, trebuie să spun: în sistemul capului uman, la celălalt pol, acţionează Arhaii, Arhanghelii, Îngerii. – Eu folosesc întotdeauna, pentru fiinţele spirituale care ar putea fi numite la fel de bine şi altfel, expresiile vechii concepţii creştine despre lume, care mai avea un conţinut spiritual.

Între sistemul neuro-senzorial, care este ancorat mai ales în cap, şi sistemul metabolismului şi al membrelor, omul poartă în sine sistemul ritmic. În sistemul ritmic se află ceea ce se desfăşoară între plămâni şi inimă. În toate acestea trăieşte Ierarhia entităţilor Exusiai, Dynamis, Kyriotetes.

Aşadar, chiar în momentul în care se încheie aceste consideraţii despre karmă, se trezeşte din nou o înţelegere a faptului că omul este oarecum deschis în faţă celor trei regnuri ale naturii, prezente aici, pe Pământ, el este deschis înapoi regnurilor spirituale ale Ierarhiilor, cu treptele lor supraordonate. Şi cum aici, pe Pământ, trupul său fizic îl primeşte şi îl împiedică să transpună în realitate în mod magic viaţa sa sufletesc-morală, după moarte lumea Ierarhiilor îl primeşte şi îl face să manifeste, în mod magic, pentru viitoarele vieţi pământeşti, ceea ce el nu poate transpune în realitate în mod magic în cadrul unei singure

vieţi pământeşti. Când omul păşeşte de la o viaţă pământească la alta, dacă el s-ar dezvolta în continuare în mod normal, el ar ajunge în toate situaţiile, cu sistemul capului provenind din vieţile pământeşti anterioare, la clarvedere: Arhaii, Arhanghelii, Îngerii l-ar duce până la clarvedere. De aceea, când înţelege cu adevărat spiritualul, omul trebuie să-şi integreze, într-un spirit cosmic, oarecum, în viaţa sa pământească precedentă – deşi el a progresat în lumea exterioară până la viaţa sa pământească actuală – ceea ce se poate numi clarvedere – fără ca aceasta să însemne ceva care să ne ducă cu gândul la superstiţie, la şarlatanism.

Aşadar, când cineva trăieşte, să spunem, în secolul 20, el se slujeşte de un trup – şi trebuie să se slujească de cap, pentru a cunoaşte –, de acel trup pe care i-l poate pune la dispoziţie secolul XX. Astfel, el nu poate fi clarvăzător. Dar să presupunem că s-ar fi transpus într-o viaţă anterioară, de exemplu, în secolul al X-lea sau al XI-lea, şi că, datorită exerciţiilor pe care le dezvoltă sufletul acum, în această epocă a secolului XX, el s-ar transpune în ceea ce era el odinioară: el nu este atunci cel care era odinioară, ci el a obţinut, prin propria sa putere spirituală, faptul că acum, pentru secolul XX, este cel care era odinioară şi el este personalitatea clarvăzătoare. Pentru cunoaşterea iniţiatică din cadrul vieţii în lumea fizică, acest lucru poate duce foarte bine chiar la clarvedere. Dar când pătrundem cu privirea în viaţa umană, atunci se arată ca real în faţa cunoaşterii clarvăzătoare faptul că impulsurile profunde ale sufletului, ceea ce a existat într-o viaţă anterioară, reapare sub o altă formă. În această privinţă, facem multe experienţe, şi aici este vorba despre faptul că dacă vrem să abordăm, în principiu, în mod serios asemenea lucruri cum este acţiunea karmei, atunci trebuie să dăm experienţelor

pământeşti o formă sufletesc-spirituală mai intimă decât o facem de obicei.

Voi analiza ceea ce tocmai am spus cu ajutorul unui exemplu. Dumneavoastră ştiţi deja, din felul în care am prezentat astfel de exemple, că ele sunt aduse efectiv la lumină printr-o cercetare spirituală însufleţită de simţul responsabilităţii. Vreau să vă dau un exemplu.

O individualitate umană care trăia cu puţin timp înainte de întemeierea creştinismului în Orientul european-asiatic, avea o sarcină care nu o satisfăcea deloc – era pe vremea când încă mai domnea sclavagismul –, avea sarcina de supraveghetor principal al unui anumit număr de sclavi care erau proprietatea unui stăpân. Viziunea suprasensibilă conduce la această situaţie în care un suflet uman, în acea epocă, încarnat în trupul unui supraveghetor de sclavi, trebuia să execute tot ce poruncea stăpânul acestor sclavi, care era un om dur. Sclavii aveau de-a face în primul rând cu supraveghetorul. Între sclavi şi acest supraveghetor s-au dezvoltat nişte raporturi bazate pe un impuls moral. Dar, de fapt, în sufletul supraveghetorului existau tot felul de sentimente ambigue. El era împotriva executării unor măsuri adesea dure, crude, pe care i le ordona stăpânul său. El asculta, totuşi, ordinul, pentru că s-a obişnuit cu acest raport, pentru că în această epocă era firesc un asemenea comportament. Gândiţi-vă numai: Oamenii sunt oare astăzi întotdeauna aşa cum ar vrea ei, propriu-zis, să fie? – Ei nu reflectează ca să ştie dacă sunt cum ar trebui să fie. Prin aceasta, ei se înşeală cu privire la dezacordul dintre ceea ce sunt şi ceea ce ar vrea să fie. Aşadar, acest suflet nu era ceea ce ar fi trebuit să fie, dar, de fapt, el simţea o milă profundă, o iubire profundă faţă de toţi acei sclavi nefericiţi cărora trebuia să le aplice pedepse crude. Dar, din motive legate

de obiceiurile sociale, aş putea spune, el le pricinuia multe suferinţe sclavilor. Prin aceasta, devine şi el răspunzător, în timp ce, firește, în primul rând era răspunzător stăpânul şi proprietarul sclavilor.

Cele două individualităţi au revenit în perioada de mijloc a Evului Mediu, formând de data aceasta un cuplu. Stăpânul de sclavi revine într-o încarnare masculină, supraveghetorul de sclavi, într-o încarnare feminină. Acest bărbat care se reîncarnase în perioada de mijloc a Evului mediu, stăpânul de sclavi de odinioară, ocupa într-un fel de comunitate sătească o poziţie care nu era tocmai agreabilă. Într-un anumit sens, el era un fel de funcţionar de poliţie. Tot ceea ce se întâmpla în comună se descărca în spinarea lui. El se găsea, de fapt, într-o situaţie foarte, foarte proastă. Când căutăm de ce, descoperim: Acei săteni erau în mare parte sclavii al căror stăpân fusese el odinioară, şi pe care îi maltratase prin intermediul supraveghetorului său. Din punct de vedere karmic, lucrurile stăteau acum în felul următor: cel care fusese stăpân de sclavi, devenise, desigur, un funcţionar superior, dar, totuşi, gardianul statului, în spinarea căruia se descărcau toate, şi se descărcau, de asemenea, şi asupra soţiei sale. În acelaşi timp, însă, prin faptul că această femeie trebuia să sufere tot ceea ce sclavii deveniţi săteni făceau să cadă asupra bărbatului, prin aceasta se împlineşte karma dintre această soţie, care fusese supraveghetorul de sclavi, şi stăpânul de sclavi. Legăturile care îi uneau s-au desfăcut, dar nu şi legăturile dintre supraveghetorul de sclavi, reapărut acum într-o încarnare feminină, şi comunitatea satului. Ei ajung din nou împreună, şi anume în secolul al XIX-lea. Supraveghetorul de sclavi de odinioară, care, într-un anumit fel, îşi rezolvase raportul său cu stăpânul din trecut, a apărut în persoana marelui pedagog *Pestalozzi* [Nota 67], iar cei care fuseseră

sclavii au apărut drept aceia faţă de care el şi-a revărsat binefacerile sale de pedagog.

Da, aşa stau lucrurile. Noi trebuie să privim asemenea lucruri nu numai cu intelectul arid, trebuie să le întâmpinăm cu inima, cu simţirea şi cu iubire, dar în aşa fel încât simţirea, inima şi iubirea să devină tot atât de clare şi lucide cum este de obicei numai intelectul, şi astfel să se poată dezvolta o adevărată cunoaştere. Intelectul nu poate dezvolta decât imaginile naturii exterioare, şi dacă avem impresia că ajungem la altceva decât la imaginea naturii, ne înşelăm. Acest altceva nu-l puteţi avea decât atunci când inima, simţirea şi iubirea devin puteri de cunoaştere. Abia prin faptul că ne transpunem în trecut, în evoluţia karmică, aşa cum am arătat, abia prin aceasta ajungem să ne cucerim, încetul cu încetul, prin strădania noastră, o viziune asupra felului în care acţionează karma. Dar atunci trebuie neapărat ca întreg sufletul să participe la aceasta. De aceea, conţinutul unor asemenea expuneri despre karmă trebuie să-l cuprindă pe omul întreg.

Vedeţi dumneavoastră, trebuie să ajungem la faptul ca viaţa sufletului să se integreze în mod intim în mişcarea antroposofică. De puţin timp, am fost odată cu adevărat emoţionat. Expusesem la Dornach ceea ce tocmai v-am spus acum despre Pestalozzi, şi după acea am fost pus în situaţia de a face o vizită la o instituţie din Basel, împreună cu un alt membru al Comitetului director de la Dornach [Nota 68]. În sala de aşteptare era un tablou, un tablou cunoscut, pe care şi celălalt, care era cu mine, îl văzuse adesea: un tablou în care se vede cum se poartă Pestalozzi cu copiii. Acest prieten, membru al Comitetului director esoteric de la Dornach, a fost profund emoţionat, şi a spus: Când priveşti acest tablou, inspirat din fiinţa lui Pestalozzi, vezi că situaţia nu poate fi alta decât aceea care

a fost înfăţişată prin antroposofie. – Vedeţi dumneavoastră, acestea sunt tocmai lucrurile care ar trebui să se întâmple adesea, şi care ar putea face cu adevărat ca în experienţa nemijlocită să pătrundă ceea ce rezultă din cercetările antroposofice. De aceea, expunerile cu privire la karmă pe care le-am putut prezenta aici, spre marea mea satisfacţie, cer să fie înţelese nu numai cu intelectul, tot ceea ce a fost expus în timpul acestor opt zile face apel nu numai la intelectul dumneavoastră; ci face apel la inima dumneavoastră, la întreaga dumneavoastră simţire. Şi abia când veţi aduna într-un tot unitar ceea ce am spus cu privire la încarnările personalităţilor istorice, la studiul karmei individuale, la rolul pe care îl joacă somnul şi veghea în evoluţia karmei, când veţi lăsa toate acestea să acţioneze asupra inimii şi asupra simţirii dumneavoastră, atunci din acest studiu va putea lua naştere o înţelegere cuprinzătoare a felului cum acţionează karma asupra personalităţilor umane individuale.

Această implicare a întregului om în ceea ce astăzi este luat atât de mult numai în sens intelectualist este singurul lucru care poate ajuta la redresarea civilizaţiei noastre care se află în declin. Ce spune astăzi orientalul despre omul occidental? Orientalul nu are astăzi o spiritualitate pe care noi să o putem prelua foarte simplu, ci o spiritualitate care în timpurile trecute pătrundea adânc cu privirea în lumea spirituală. El nu mai are decât nişte urme ale acestei spiritualităţi, totuşi, el mai are în sufletul său sentimentul a ceea ce avea Orientul odinioară: o comuniune cu spiritul care trăieşte în toate lucrurile. Aceasta comuniune o posedă cel care nu s-a consacrat cu totul materialismului. Unul dintre aceşti orientali [Nota 69], care mai avea un sentiment tocmai pentru esenţa spiritualităţii ce trăieşte în înţelepciunea orientală, spunea,

văzând civilizaţia occidentală: Ce este caracteristic acestei civilizaţii? Acesteia îi este caracteristic faptul că ea are doar o faţadă şi nu are nici o fundaţie. Faţada se ridică direct pe sol, fundaţiile lipsesc. – Şi acest oriental continuă: Ei bine, omul occidental, în tot ceea ce ţine de civilizaţia sa, în aproape tot, porneşte de la Eu, de la Eul circumscris între limitele unei singure vieţi pământeşti, de la ceea ce acţionează astfel încât, aşa cum îl putem percepe, nu este o realitate. El este o realitate numai atunci când se depăşeşte pe sine însuşi şi conduce la vieţile pământeşti succesive.

Situarea în şirul vieţilor pământeşti succesive, acest lucru îl consideră orientalul drept fundaţie, iar rămânerea la Eul limitat între naştere şi moarte, este ceea ce el consideră a fi faţada. Nu am văzut noi oare astăzi că dacă îşi cufundă privirea în spiritual, omul o va putea îndrepta spre trecut? Când va privi din nou evoluţia karmică în sens magic, el va trebui să se sprijine pe punctul de vedere al vieţilor pământeşti succesive. Atunci Eul se va extinde, nu va mai fi egoist. Orientalul spune că europeanul nu poate găsi decât Eul circumscris între limitele naşterii şi morţii; şi el numeşte aceasta egoismul europenilor. De aceea, el spune: Europeanul şi, în general, civilizaţia occidentală, are o faţadă, dar nu are nici o fundaţie, şi dacă lucrurile continuă tot aşa, dacă civilizaţia occidentală rămâne la Eul care trăieşte între naştere şi moarte, atunci într-o zi s-ar putea întâmpla ca din cauză că faţada nu are nici o fundaţie, pietrele să se disloce. De fapt, în multe suflete ale oamenilor orientali, pentru că ei trăiesc mult în Imaginaţiuni, există această imagine a pietrelor faţadei care se dislocă fiindcă faţada nu are nici o fundaţie. Tocmai cercetarea unor asemenea lucruri cum sunt cele pe care le-am studiat noi aici în aceste zile constituie fundaţiile, şi este ceea ce ne permite să trecem dincolo de faţadă.

Contemplarea karmei, care conduce de la o viaţă pământească la o altă viaţă pământească îl face pe om să iasă din activitatea sa limitată, îngrădită, care se înscrie numai într-o singură viaţă pământească.

Aş vrea să evoc astăzi în faţa sufletului dumneavoastră această perspectivă a sarcinii cultural-istorice a antroposofiei, astăzi, când trebuie să ţin în faţa dumneavoastră ultima conferinţă. Dacă aceasta, continuând să acţioneze în sufletele dumneavoastră, va inaugura multe lucruri, atunci aceste suflete vor contribui la crearea pietrei de fundaţie a unei autentice faţade, a unei faţade reale şi solide a civilizaţiei occidentale. Când orientalul vorbeşte aşa cum tocmai v-am arătat, e nevoie întotdeauna de o completare. Eu nu am adăugat, propriu-zis, nimic la ceea ce a spus el, asemenea lucruri au fost adesea exprimate de orientali. Rostind o asemenea frază, orientalul vrea să spună: Occidentul s-a îndepărtat prea mult de spirit, el nu mai poate găsi fundaţiile; Orientul trebuie să adauge aici ceea ce a păstrat el din timpurile străvechi, pentru ca, în general, civilizaţia pământească să nu piară. – De asemenea străduanii, cum este şi antroposofia, depinde dacă se va reuşi ca această soartă teribilă să nu se abată asupra civilizaţiei occidentale, pe care i-o prezic toţi orientalii avizaţi. Trebuie să fie prezentă buna voinţă de a pătrunde în lumea spirituală, pentru ca acest spiritual să fie primit în inimile umane, în simţirea umană. De aceea, o comunitate umană care se reuneşte pentru o muncă spirituală, aş cum aţi făcut dumneavoastră acum, sesizează problema în sensul just numai dacă pentru ea se desprinde sarcina de a munci cu toată puterea de voinţă pusă la dispoziţia sufletului pentru ca omenirea să trăiască din nou spiritualul. Ceea ce am urmărit în aceste conferinţe a fost această orientare spre trăirea spiritualului

prin simţire, apoi, spre elementul moral cuprinzător. De aceea, am vrut să folosesc orele în timpul cărora am putut fi din nou împreună exact aşa cum am făcut-o. Dar antroposofia ar trebui să ia spiritualul în serios în fiecare clipă, nu numai în fiecare oră. De aceea, ea trebuie înfăptuiască afirmaţia: Când suntem împreună în spaţiu, suntem uniţi în mod fizic, dar, pentru că pătrundem cu privirea spiritul, ştim că rămânem împreună şi atunci când ne despărţim în plan fizic. Fiindcă ştiu că unii dintre dumneavoastră trebuie să plece deja după această conferinţă, vă spun astăzi: Să ne salutăm de rămas bun, la despărţire, spunându-ne: Noi vrem să fim adevăraţi antroposofi rămânând uniţi în sufletele noastre, uniţi în spirit, care devine viu pentru noi prin concepţia noastră despre lume chiar când suntem despărţiţi în spaţiu. – Acum, la plecare, să-i salutăm pe prietenii noştri ai ramurii din Breslau, spunându-le: Şi noi ne vom gândi la ceea ce am putut realiza împreună cu dumneavoastră pentru sufletul nostru şi pentru sufletele celorlalţi oameni. Vrem să ne simţim uniţi cu dumneavoastră când vom fi părăsit acest loc şi purtăm în suflet dorinţa ca şi prietenii noştri din Breslau să se gândească la cei care, spre profunda lor mulţumire, au putut fi printre noi în acest răstimp.

NOTE

Izvoarele folosite: Conferinţele sunt tipărite pe baza notelor care se găsesc în Arhiva Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung. Stenogramele originale nu s-au păstrat. Au luat stenograme la Praga, după spusele Helenei Finckh, Dr. Eiselt şi D-ra Prinke, la Paris Karl Day şi la Breslau Kurt Walther. Conferinţele din 29 martie, 23 mai şi 7 iunie au fost precedate de nişte explicaţii cu privire la problemele Societăţii, care au fost tipărite în „Constituirea Societăţii Antroposofice Generale şi a Şcolii Superioare Libere de Ştiinţă Spirituală” („Die Konstitution der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft und der Freien Hochschule für Geisteswissenschaft”), GA 37/260a. Acolo se găsesc şi cuvintele de rămas bun de la Praga, rostite după conferinţa din 5 aprilie. La această a doua ediţie, în cadrul culegerii nu apar modificări, în afară de cele din cuprinsul notelor.

Desenele din text, care reproduc desenele de pe tablă făcute de Rudolf Steiner, au fost executate după nişte schiţe pe care stenograful le-a inserat în notele sale.

Operele lui Rudolf Steiner din cadrul ediţiei Operelor Complete (GA) sunt însoţite la note de indicele bibliografic corespunzător. Vezi şi privirea de ansamblu de la sfârşitul volumului.

1. *Aş vrea să încep aceste conferinţe pentru membri*: Rudolf Steiner a vorbit, în chip de introducere, despre Congresul de Crăciun, şi această introducere a fost tipărită în ***Constituirea Societăţii Antroposofice Generale şi a Şcolii Superioare Libere de Ştiinţă Spirituală*** („Die Konstitution der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft und der Freien Hochschule für Geisteswissenschaft”), p. 181. GA 37/260a, 1966.

2. *doamna dr. Kolisko*: Lily Kolisko (1889-1976) conducea pe atunci la Stuttgart Institutul de cercetări biologice. „Funcţia splinei şi problema plachetelor" („Milzfunktion und Plättchensfrage"), Stuttgart 1922.

3. *mişcare literară care se bazează pe legătura Lunii cu Pământul*: Ce înseamnă aceasta, nu sa putut descoperi.

4. *Paul Deussen*, 1845-1919. Filosof şi indolog.

5. *Giuseppe Garibaldi*, 1807-1882. Luptător pentru libertate şi adevăratul creator al statului italian.

6. *Ipocricale* (germ. Schlicholigisches): Este vorba despre filosoful Eugen Dühring (1833-1921), menţionat adesea de Rudolf Steiner.

7. *când noi am întemeiat la Berlin Secţia Teosofică*: În anul 1902. Vezi ***Cursul vieţii mele*** („Mein Lebensgang"), GA 28.

8. *„Exerciţii practice cu privire la karmă"*: Cu ocazia întemeierii Secţiei Germane a Societăţii Teosofice, Rudolf Steiner a ales pentru conferinţa sa din 20 octombrie 1902 titlul „Exerciţii practice cu privire la karmă" („Praktische Karma- Übungen"). Comp. GA 236, volumul II al Consideraţiilor asupra karmei, p. 99, precum şi conferinţa din 16.04.24 (Berna) din GA 240, volumul VI (mai înainte în volumul II).

9. *Harun al Rashid*, 786-809, calif al Bagdadului.

10. *Ernst Haeckel*, 1834-1919.

11. *Gregorius VII* (Hildebrand), 1020-1085.

12. *Baco de Verulam* (Francis Bacon), 1561-1626, filosof, scriitor, om politic şi înalt funcţionar de stat sub Iacob I al Angliei.

13. *Amos Comenius*, 1592-1670, preot al Comunităţii Fraţilor Moravi, reformator al sistemului pedagogic, este considerat întemeietorul educaţiei moderne.

14. *profesorul Hauffen*: Profesorul Hauffen şi soţia sa au fost gazdele lui Rudolf Steiner cu ocazia şederii sale la Praga. Doamna Hauffen conducea de ani de zile Ramura Bolzano din Praga.

15. *Victor Emmanuel II* de Savoya, 1820-1878, a devenit în 1861 rege al Italiei.

16. *Giuseppe Mazzini*, 1805-1872, poet, scriitor, luptător pentru libertatea şi unitatea Italiei. *Contele Camillo Cavour*, 1810-1861, om politic italian, unul dintre conducătorii mişcării Risorgimento, considerat întemeietorul regatului Italiei.

17. *Bonifaciu*, 675-754, pe adevăratul său nume Winfried, aşa-numitul apostol al germanilor. Papa la însărcinat cu o importantă activitate misionară şi cu organizarea Bisericii în Germania.

18. *profesor de geometrie*: Profesorul Georg Kosak (1836-1914). Începând din clasa a II-a, profesor al lui Rudolf Steiner la geometrie descriptivă şi desen geometric la Şcoala Reală Superioară din Wiener-Neustadt.

19. *Lord George Gordon Noel Byron*, 1988-1834, poet englez, a murit ca luptător pentru eliberarea Greciei de sub jugul turcesc.

20. *palladiumul*: Vezi ***Pietre de construcţie pentru o cunoaştere a Misterului de pe Golgotha*** („Bausteine zu einer Erkenntnis des Mysterium von Golgatha"), conferinţa a 6-a, GA 175.

21. *Karl Marx*, 1818-1883.

22. *Cursul de la Helsingfors*: ***Bazele oculte ale Bhagavad Gitei*** („Die okkulten Grundlagen der Bhagavad Gita") (1913), GA 146, conferinţa 5.

23. *Muawija*, calif între 661-680, a mutat capitala de la Medina la Damasc.

24. *Woodrow Wilson*, 1856-1924. Preşedinte al Statelor Unite între 1913-1921. Este la originea creării Societăţii Naţiunilor.

25. *cele paisprezece puncte cunoscute*: programul lui Wilson pentru pace după primul război mondial. Proclamat pentru prima dată întrun mesaj la Congresului american la 8 ianuarie 1918.

26. *conferinţa publică de acum câteva zile*: 3 aprilie 1924: „Ştiinţa actuală şi antroposofia" („Die Wissenschaft der Gegenwart und die Anthroposophie") (nu s-a păstrat nici o notă de la această conferinţă).

27. *Iulian Apostatul* (Flavius Claudius Iulianus, zis Apostatul), 332-363, a domnit între 361-361.

28. *John Scotus Erigena*, 810-877, traducător al scrierilor lui Dionysius Areopagitul şi autor al lucrării „De divisione naturae". Comp., printre altele, conferinţele lui Rudolf Steiner ***Perspective ale evoluţiei omenirii*** („Perspektiven der Menschheitsentwickelung") (1921), GA 204.

29. *Dante Alighieri*, 1265-1321. *Brunetto Latini*, 1220-1294, profesor al lui Dante, poet, scriitor şi om de stat florentin.

30. *Maurice Maetrelinck*, 1862-1949, scriitor flamand de limbă franceză. *„Marele secret"*: „Le grand secret", Paris, 1929.

31. *Georg Christoph Lichtenberg*, 1742-1799, fizician din Göttingen, scriitor satiric, maestru al aforismului.

32. *D-ra Alice Sauerwein* (decedată în 1931), după întemeierea Societăţii Antroposofice din Franţa, Secretar general între 1923-1930.

33. *Dr. Jules Sauerwein*, născut în 1880, fratele d-rei Sauerwein, cunoscut ziarist francez. A făcut cunoştinţă cu Rudolf Steiner în 1906 la Viena şi a tradus de nenumărate

ori conferinţele lui Rudolf Steiner pentru auditorii francezi şi, de asemenea, a tradus diferite opere ale lui Steiner în franceză.

34. *să desenez pe tablă*: Desenul menţionat în text nu sa păstrat.

35. *o personalitate care acum e decedată*: Este vorba de Gideon Spicker (1840-1912), profesor de filosofie la Münster, Westfalia. Autor al unei lucrări amintite de Rudolf Steiner cu diferite ocazii, „De la mănăstire la catedra academică" („Von Kloster ins akademische Lehramt"), Stuttgart 1908.

36. *„L'Initiation"*: Traducerea franceză a cărţii „Cum dobândim cunoştinţe despre lumile superioare?" („Wie erlangt mad Erkenntnisse der höheren Welten?"), realizată de Jules Sauerwein (vezi nota de la p. 79), Paris 1909.

37. *Voltaire* (François Marie Arouet), 1694-1778.

38. *Victor Hugo*, 1802-1885.

39. *Eliphas Lévi*, pseudonim al lui Alphonse Louis Constant, 1810-1875. Autor a numeroase lucrări de ocultism.

40. *Karl Ludwig von Knebel*, 1744-1834, prieten al lui Goethe. Cuvintele citate cu diferite ocazii de Rudolf Steiner sună astfel: „Printr-o observare exactă, vom găsi în viaţa majorităţii oamenilor un anumit plan care pare să fi fost prevăzut fie prin propria lor natură, fie datorită unor împrejurări. Aceste împrejurări ale vieţii lor, oricât de schimbătoare şi variabile ar fi ele, totuşi, în cele din urmă apare un întreg care permite să se observe o anumită concordanţă. – Mâna unui anumit destin, oricât de ascunsă ar fi ea, se revelează tot atât de exact, condusă fie de o influenţă exterioară, fie de o mişcare lăuntrică: da, chiar şi nişte motive contradictorii duc, adesea, în această direcţie. Oricât de confuz i-ar fi cursul, totuşi, întotdeauna se revelează o bază şi

o orientare. (Moştenirea literară a lui Knebel şi schimb de scrisori, ediţia a 2-a, volumul 3, p. 452)”

41. *modelul lui Strader*: Comp. nota 35.

42. *chiar dacă nu acum*: Expresia ar putea fi explicată prin lipsa de bani apărută la sfârşitul inflaţiei din Germania (noiembrie 1923).

43. *Eu am avut bucuria de a vorbi ... la Breslau în urmă cu şapte ani*: Cu ocazia acestei vizite se pare că nu au fost ţinute nici conferinţe publice, nici conferinţe în cadrul ramurii.

44. *Heinrich Heine*, 1797-1856.

45. *Aurelius Augustinus*, 354-430, sfânt creştin, părinte al Bisericii.

46. *Voltaire*: Comp. nota 37.

47. *„Exerciţii practice cu privire la karmă”*: Comp. nota 8.

48. *Toatl, Quetzalkoatl, ş.a.m.d.*: Zeităţi mexicane (aztece). Vezi Rudolf Steiner, „Istorie cosmică şi umană” („Kosmische und menschliche Geschichte”), volumul II: ***Impulsuri lăuntrice ale evoluţiei omenirii*** („Innere Entwicklungsimpulse der Menscheit”), 5 conferinţe, GA 171.

49. *Eliphas Lévi*: Comp. nota 39.

50. *Friedrich Schiller*, 1759-1805.

51. *Cum europenii, aceşti „oameni mai buni”*: parafrază la poezia lui G. Seume „Sălbaticul” („Der Wilde”), în care se spune: „Vedeţi, noi, sălbaticii, suntem, totuşi, oameni mai buni...”

52. *faptul că la cincisprezece ani eu încă nu ştiam să scriu corect din punct de vedere ortografic*: Vezi Rudolf Steiner, „Scrisori” („Briefe”), volumul I, p. 17, Dornach 1948 (Schiţă a unei biografii succinte – Skizze eines Lebensabrisses –, Conferinţa din 4 februarie 1913).

53. *Ernst Haeckel, papa Gregorius*: Comp. notele 10, 11.

54. *două statui uriașe*: Comp., în acest sens, Rudolf Steiner, ***Forme misteriale*** (Mysteriengestaltungen") (1923), 7 conferințe, GA 232.

55. *Victor Hugo*: Comp. nota 39.

56. *Eu sunt ceea ce a fost...*: La Plutarh, în „Despre Isis și Osiris", capitolul 9, se spune: „Astfel, statuia Minervei de la Sais, care era considerată ca Zeitate și drept Isis, avea următoarea inscripție: «Eu sunt totul, ce a fost, ce este, și ce va fi; încă nici un muritor nu mia ridicat vălul»."

57. *o carte de geometrie pe care o primisem chiar din mâinile profesorului meu*: Acest profesor (propriu-zis, profesor suplinitor) din Neudörfl se numește Heinrich Gangl. Cât despre cartea de geometrie, este vorba de o lucrare a lui Franz Mocnik. Comp. conferința lui Rudolf Steiner din 4 februarie 1913, tipărită în „Scrisori" („Briefe"), volumul I, Dornach, 1948, p. 17.

58. *profesor de geometrie*: Comp. nota 18.

59. *Lord Byron*: Comp. nota 19.

60. *Testamentul lui Petru cel Mare*: Așa-numitul Testament al lui Petru cel Mare al Rusiei (1672-1725) este considerat de istorici un fals. Comp., printre altele, Ludwig Polzer-Hoditz, „Lupta împotriva spiritului și Testamentul lui Petru cel Mare" („Der Kampf gegen den Geist und das Testament Peters des Großen"), Stuttgart, 1922.

61. Garibaldi, Victor Emmanuel, Cavour, Mazzini: Comp. notele 5 și 15, 16

62. *Jean Paul* (Jean Paul Friedrich Richter), 1763-1825, romancier, autor al unor scrieri pedagogice.

63. *Carol cel Mare, Harun al Rashid*: Comp. nota 9.

64. *Muawija, Wilson*: Comp. notele 23, 24.

65. *profesor de istorie*: Comp. conferinţa din 18 mai 1924 din volumul II al acestei serii.

66. *profesor, care a devenit director*: Numele profesorilor lui Rudolf Steiner sunt cunoscute, în cea mai mare parte, pe baza certificatelor sale şcolare care s-au mai păstrat. Ar putea fi vorba de Albert Löger. Comp., în acest sens, „Contribuţii la «Viaţa mea»" („Beiträge zu «Mein Lebensgang»"), în „Contribuţii la Operele Complete ale lui Rudolf Steiner" („Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe"), Caietul 49/50, Paşti 1975.

67. *Johann Heinrich Pestalozzi*, 1746-1827, scriitor şi pedagog elveţian

68. *membru al Comitetului director de la Dornach*: Albert Steffen (1884-1963), autor al dramei „Pestalozzi".

69. *Unul dintre aceşti orientali*: Până acum nu s-a putut stabili despre cine este vorba.

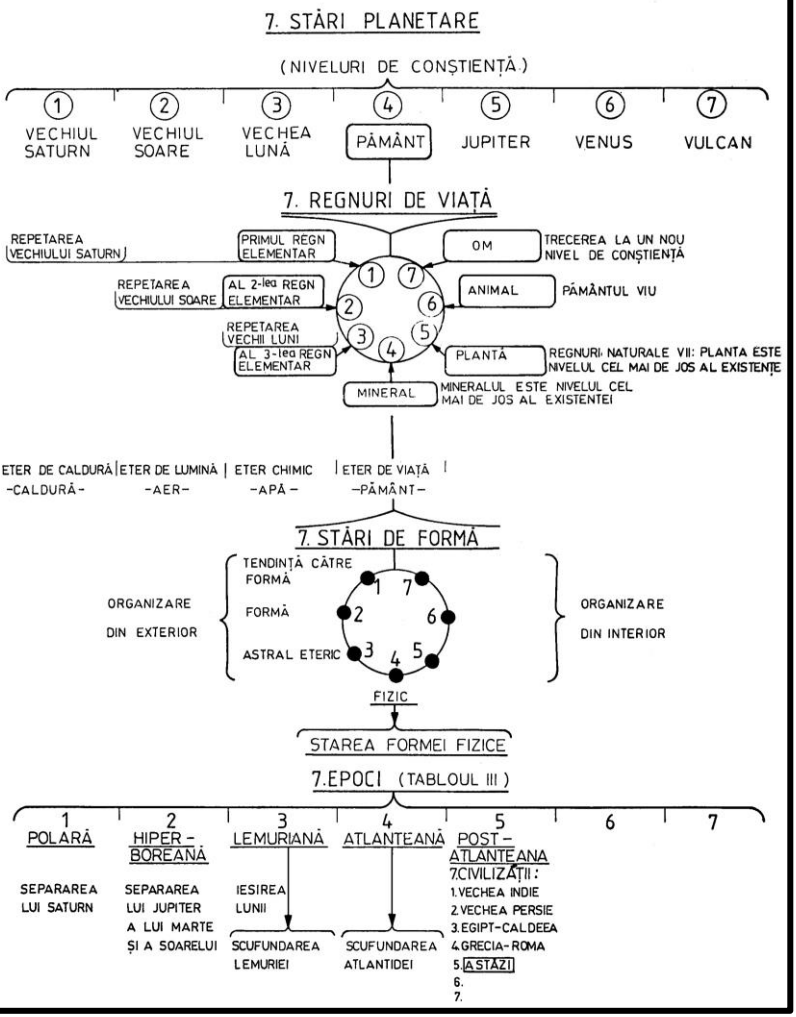
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

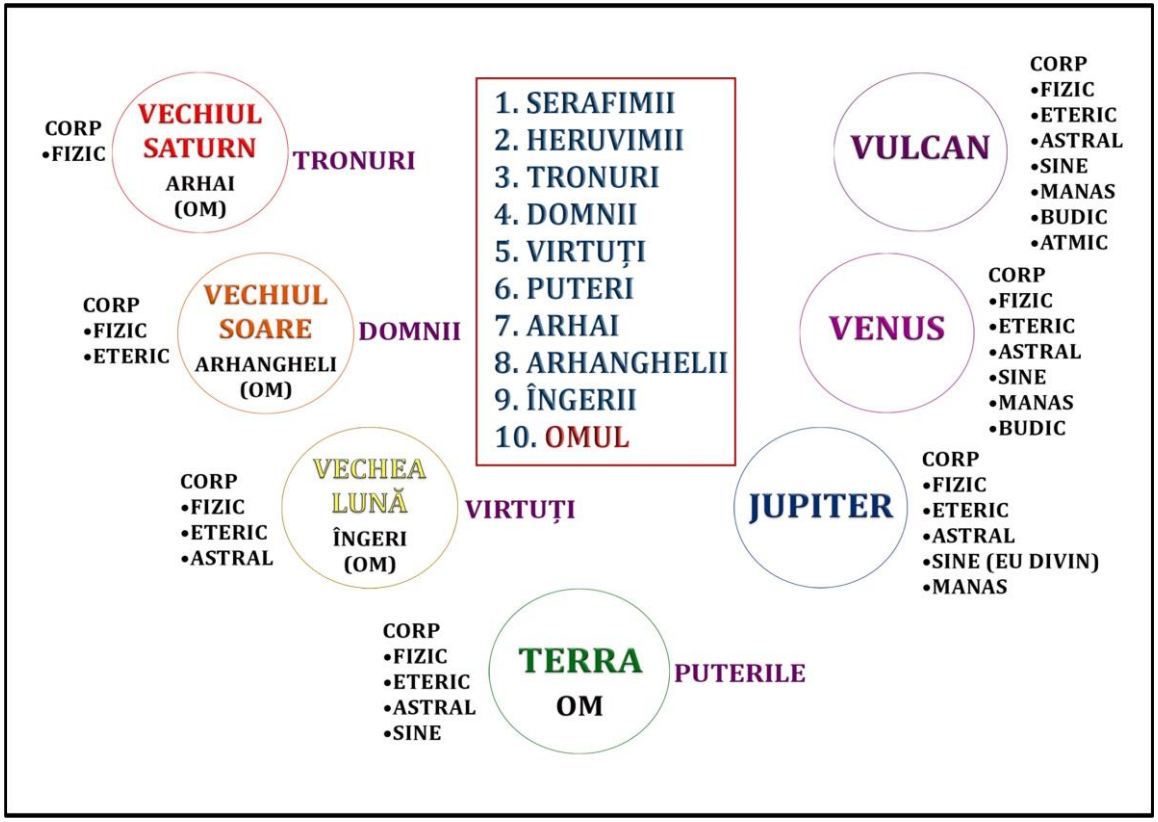
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI		FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar Formarea sferei și a corpului lui Saturn		Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui		
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.	Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV) Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor Cambrian Silurian Devonian	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali. Pești primitivi Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec. Primele plante de uscat.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice. Atmosferă apoasă și caldă.
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ			MIJLOC	Carbonifer Permian Triasic	Amfibii Reptile	Ferigi Criptogame Lycopode Păduri de conifere	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică) (Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic Cretacic Scufundarea Lemuriei	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare Păsări cu dinți Saurieni	Ferigi arborescente Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Ieșirea „Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine. Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE							
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ	1. 2. 3. Terțiar	Paleocen Eocen Oligocen Miocen Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
			4. 5. 6. Cuaternar	Diluviu Glaciații (TABLOU X)	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații
			7.	Scufundarea Atlantidei			Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ	1.	Vechea Indie	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)
			2.	Vechea Persie			
			3.	Egipt-Caldeea			
			4.	Grecia – Roma			
			5.	Astăzi			
			6.				
			7.				

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP •FIZIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP •FIZIC •ETERIC
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL
TERRA
OM
PUTERILE
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE
VULCAN
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE •MANAS •BUDIC •ATMIC
VENUS
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE •MANAS •BUDIC
JUPITER
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE (EU DIVIN) •MANAS